

PROGRAM ZA MLADE PRIMORSKO- GORANSKE ŽUPANIJE ZA RAZDOBLJE OD 2021. DO 2024. GODINE

Nacrt prijedloga

Rijeka, 2021.

SADRŽAJ

1. OPRAVDANOST, ZAKONSKI I DRUGI NORMATIVNI OKVIR IZRADE PROGRAMA ZA MLADE	1
1.1. STRUKTURA I KONTEKST JAVNIH POLITIKA ZA MLADE	5
2. METODOLOGIJA IZRADE PROGRAMA	8
2.1. FAZE IZRADE PRIJEDLOGA PROGRAMA ZA MLADE PGŽ	10
2.2. METODE PRIKUPLJANJA PODATAKA	13
2.3. PROCESI ANALIZE I DALJNJEG UKLJUČIVANJA KLJUČNIH DIONIKA I DIJALOG S MLADIMA O PRIKUPLJENIM PRIJEDLOZIMA – TRI OBRASCA RADNIH MATERIJALA PREMA TRI RAZVOJNA PODRUČJA	16
3. MAPA ZAJEDNICE MLADIH PGŽ – PRVI DIO	19
3.1. DRUŠTVENI KONTEKST ŽIVOTA MLADIH PGŽ	19
3.2. PREGLED OKVIRA ZA PLANIRANJE	22
4. MAPA ZAJEDNICE MLADIH PGŽ - DRUGI DIO	31
4.1. SOCIODEMOGRAFSKI PODACI - KONTEKST U KOJEM ŽIVE MLADI	31
4.2. STRUKTURA GOSPODARSTVA PGŽ	37
4.3. LJUDSKI I KULTURNI KAPITAL PGŽ	39
4.4. PRIMORSKO-GORANSKA ŽUPANIJA KAO NOSITELJ ULAGANJA U JAVNE POTREBE GRAĐANA – MLADIH	47
5. MAPA ZAJEDNICE MLADIH - TREĆI DIO	51
5.1. NA ŠTO MLADI KOJI ŽIVE U PGŽ MOGU RAČUNATI?	51
6. RAZVOJNI SMJER 1: "KVALITETNO OBRAZOVANJE, UČENJE I ZAPOSŁJAVANJE"	76
6.1. RAZVOJNI IZAZOVI I POTREBE ZA POSTIZANJE KVALITETNOG OBRAZOVANJA I UČENJA U PGŽ	77
6.2. RAZVOJNI SMJER 1A. "KVALITETNO ZAPOSŁJAVANJE"	109
7. RAZVOJNI SMJER 2. „DRUŠTVENA UKLJUČENOST, DOBROBIT I ZDRAVLJE MLADIH"	128
7.1. RAZVOJNI IZAZOVI I POTREBE U PODRUČJU DRUŠTVENE UKLJUČENOSTI, DOBROBITI I ZDRAVLJA MLADIH PGŽ	129
8. RAZVOJNI SMJER 3. „UKLJUČIVANJE, POVEZIVANJE I OSNAŽIVANJE MLADIH"	171
8.1. RAZVOJNI IZAZOVI I POTREBE ZA OSIGURAVANJE PROSTORA, SUDJELOVANJA, KVALITETNOG INFORMIRANJA I KONSTRUKTIVNOG DIJALOGA - ZA SVE MLADE U PGŽ	173

1. OPRAVDANOST, ZAKONSKI I DRUGI NORMATIVNI OKVIR IZRADE PROGRAMA ZA MLADE

Javne politike za mlade na razini Europske unije su u nadležnosti i Vijeće Europa, Europskog parlamenta i posebno Europske komisije. Doneseno je mnoštvo strateških dokumenata i preporuka, pokrenuto je više inicijativa i sklopljeno mnogo sporazuma, a provode programi za koje se osigurava sve više sredstava usmjerenih unaprijeđenju položaja mladih u državama članicama EU, ali i onih koje to namjeravaju postati. Mladi su u kontekstu javnih politika u RH osobe u dobnoj skupini od 15 do 30 godina, dok je ta statistička kategorija u europskim politikama definirana u različitom dobnom rasponu, od 13 do 25 ili od 15 do 30 i sl.

Nacionalni strateški okvir za izradu ovog Programa u vrijeme izrade nije postojao. Republika Hrvatska je tek pri kraju izrade ovog dokumenta usvojila Nacionalnu razvojnu strategiju RH 2030 sukladno Zakonu o sustavu strateškog planiranja i upravljanjem razvoja Republike Hrvatske (NN 123/17). Izrada plana razvoja Primorsko-goranske županije kao srednjoročnog dokumenta je u tijeku, a Nacrt nacionalnog programa za mlade kao sektorskog dokumenta je još uvijek u proceduri usvajanja¹. Ovo je prvi Program za mlade Primorsko-goranske županije koji će kao kratkoročni dokument odrediti smjer razvoja i javne politike za mlade Primorsko-goranske županije. Upravo nedostatak strateškog okvira za izradu ovog Programa predstavlja izazov koji uz epidemiološku situaciju za vrijeme trajanja izrade predstavlja i prednost i nedostatak koji su odredili odabir metodoloških strategija, korištenih alata i tehnika, ali i neke razvojne smjerove ovog Programa. Ovaj dokument je ipak usklađen s Nacionalnom razvojnom strategijom RH 2030, a usklađenost s budućim sektorskim dokumentima je postignuta translatacijom smjernica iz EU dokumenta koji se odnose na mlade. Isto tako, usklađen je s nedovoljnim, ali postojećim zakonskim okvirom u nereguliranom sektoru mladih. Republika Hrvatska još uvijek nije usvojila "zakon o mladima" koji bi omogućio i donošenje sektorske strategije za mlade, pa su dosadašnji nacionalni, regionalni i lokalni programi za mlade uporište nalazili u nereguliranom sektorskom okviru, uz najbolju volju, uz različiti normativni okvir, s različitim metodologijama izrade. Ipak, oni su predstavljali pomak u regulaciji javne politike za mlade. Svima je zajedničko uporište u zakonskom okviru i/ili usvojenim dokumentima i strategijama koje je Hrvatska prihvatila iz javnih politika EU, a koji se odnose na mlade, poput Europske povelje o radu s mladima na lokalnoj razini i Europske strategije za mlade. Europski ciljevi za mlade iz Strategije za mlade temelje se osim na rezultatima objektivnih istraživanja o mladima i na stavovima i mišljenjima više od 50 tisuća mladih iz zemalja Europske unije i predstavljaju viziju Europe onakvu kakvu žele mladi. U tom posljednjem dijalogu su sudjelovali i mladi iz RH. Zakon o savjetima mladih (NN 41/2014) je trebao osigurati aktivno sudjelovanje mladih u donošenju odluka na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Savjet mladih Vlade RH sudjeluje u dijalogu s mladima na nacionalnoj razini, a djeluje kao međuresorno savjetodavno tijelo Vlade Republike Hrvatske sa zadaćom sudjelovanja u razvoju javnih politika za mlade. To nacionalno tijelo "prati rad ministarstava i drugih tijela državne uprave u provedbi, praćenju i vrednovanju politika za mlade u okviru njihove nadležnosti te, s tim u vezi, daje mišljenja i preporuke, prati razvoj udruga mladih i za mlade i daje preporuke za unaprijeđenje njihova rada i sustava potpore, daje preporuke za razvoj politika za mlade na lokalnoj, područnoj (regionalnoj), nacionalnoj i europskoj razini, prati i reagira na pojavnosti u društvu od značaja za mlade".² Od 2007. godine do danas manji

¹ Javno savjetovanje sa zainteresiranom javnosti je završeno u veljači 2020.

² Savjet mladih vlade RH, više na <https://demografijaimladi.gov.hr/savjet-za-mlade-vlade-republike-hrvatske-4068/4068>, preuzeto 15.2.2021.

broj od mogućeg broja jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave³ osnovala je savjete mladih. Manjina gradskih/općinskih vijeća i županijskih skupština je usvojila lokalne/regionalne programe za mlade. Na području RH u 2019., prema podacima Središnjeg ureda za demografiju i mlade u Izvješću o praćenju provedbe Zakona o savjetima mladih ima 124 osnovanih savjeta mladih, od kojih je aktivno 96, a 28 nisu u skladu sa Zakonom o savjetima mladih. Također, županijskih savjeta mladih je osnovano 16, gradskih 49 od 127 gradova, a općinskih 31 od 429 općina. U PGŽ aktualni Savjet mladih je osnovan 2018. godine. U PGŽ 42,86% gradova nema osnovan savjet mladih, za razliku od 38,58% gradova na razini RH. U PGŽ 9,09% općina ima osnovan savjet mladih, ta razliku od 7,23% općina na razini RH.⁴ U 2020. godini bilo je osnovano 8 savjeta mladih koji su aktivno djelovali i to: Savjet mladih Grada Kraljevice, Savjet mladih Grada Krka, Savjet mladih Grada Novi Vinodolski, Savjet mladih Grada Opatije, Savjet mladih Grada Kastva, Savjet mladih Grada Rijeke, Savjet mladih Općine Kostrena i Savjet mladih Općine Viškovo.⁵ Osim Zakona o osnivanju savjeta mladih (2007.), već 2006. godine donosi se prvi Program za mlade. Kontinuitet postoji do 2017. godine. Dosadašnji programi za mlade na razini RH su pokušaji da se na neki način odredi smjer javnih politika za mlade i uglavnom su deklarativnog karaktera. Neke jedinice lokalne i regionalne samouprave su pristupile izradi „akcijskih planova za mlade“, a da nisu izradili program ili strategiju⁶, što je u neku ruku „prozor bez okvira“. „Program za mlade“ je strategija koja uključuje ciljeve nastale kao rezultat istraživanja o glavnim problemima, iz kojih se određuju i usklađuju prioriteti u područjima koje zahvaća program. On bi trebao biti usklađen s programima iste sektorske vrste na višoj razini (državnoj, međunarodnoj), uzimajući u obzir i dajući prioritete lokalnosti. Na osnovi uočenih izazova i potreba, preporučaju se mjere za unaprjeđenje pojedinih područja javnih politika. Strateška matrica ili okvir obuhvaća ciljeve programa, mjere za prioritetnih politika, nositelje (ključne dionike) provedbe mjera te ciljne vrijednosti. Akcijski plan, s druge strane je operativni dokument koji se donosi nakon što je usvojen program, a akcijski plan obuhvaća konkretne aktivnosti koje proizlaze iz mjera (iz programa). To su dva dokumenta, a izrada akcijskog plana zahtjeva terminski financijski plan, što znači da moraju jasno biti određeni, nositelji, npr. JP(R)LS može biti nositelj provedbe mjera u programu, no nositelj aktivnosti može biti npr. organizacija civilnog društva, JP(R)LS ili neka druga ustanova i sl. U akcijskom planu se planiraju potrebna financijska sredstva i svi ostali detalji koji se odnose na obaveze i aktivnosti. Program govori o ciljevima, a akcijski plan govori o konkretnim aktivnostima/projektima za postizanje tih ciljeva. O evaluaciji i načinu praćenja odnosno vrednovanja je teško uopće govoriti jer je tek sada Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanjem razvoja Republike Hrvatske (NN 123/17) definirano praćenje i izvještavanje odnosno vrednovanje učinjenog i odgovornost za isto. Iz Nacionalne razvojne strategije RH 2030 će se oblikovati provedbeni nacionalni planovi (67), a među njima trenutno nema onog koji uređuje javne politike za mlade. Očekuje se i izmjena broja sektorskih planova, kako prioriteti javnih politika za mlade ne bi bili sadržani samo u drugim strateškim planovima, poput onih o demokratskoj revitalizaciji ili sporta. Hoće li se ili ne donijeti i nacionalni plan/program za mlade u konačnici ovisi o političkoj volji.

³ U nastavku skraćeno: JP(R)LS

⁴ Godišnje izvješće i statistički podaci dostupni su na https://demografijaimladi.gov.hr/userdocsimages/5797_1, preuzeto 15.02.2021.

⁵ Gradovi i općine nisu dostavili podatke na upit, a na internetskim stranicama mrežnih stranica nije vidljivo, tako da podaci nisu pouzdani.

Najvažniji međunarodni i nacionalni dokumenti na kojima se temelji izrada ovoga Programa jesu:

- Ustav Republike Hrvatske⁷
- Zakon o savjetima mladih (NN 14/2014.)
- Nacrt Nacionalnog programa za mlade za razdoblje od 2020. do 2024. godine⁸
- Deklaracija o ljudskim pravima⁹
- UN konvencija o pravima djeteta (od 0 do 18 godina)¹⁰
- UN World Programme for Action for Youth, 2010 (od 15 do 24 godine)¹¹
- ERYICA, 2004, Europska povelja o informiranju i savjetovanju mladih, Bratislava¹²
- Europska komisija, 2011, EU indikatori u javnim politikama za mlade¹³
- Commission of the European Communities, 2001, White Paper 2001, Brussels
- Europska povelja o učešću mladih u životu na općinskoj i regionalnoj razini mladih u regije i općine (Povelja uključena u Rezoluciju 237 Stalne konferencije predstavnika lokalnih i regionalnih vlasti u Europi, usvojena 19. ožujka 1992. godine) i dr.
- Agenda o radu s mladima¹⁴

Osnova vodilja izrade ovog Programa jesu načela uključivanja mladih u donošenje odluka koje se tiču mladih na razini EU. Temeljem Rezolucije Vijeća Europske unije o okviru za europsku suradnju u području mladih, usvojena je Strategija Europske unije za mlade za razdoblje 2019. – 2027. prema kojoj „mladi imaju specifičnu ulogu u društvu i suočavaju se s specifičnim izazovima...društveno su isključeni, a socioekonomska i demokratska isključenost usko su povezane...stoga je Strategija EU za mlade 2017. do 2027. nužna, a europski ciljevi za mlade pružaju viziju za Europu...“¹⁵ Načela iz te Strategije su:

”A. Načelo ravnopravnosti i nediskriminacije: suzbijati sve oblike diskriminacije i promicati rodnu ravnopravnost, prepoznati da su mladi izloženi riziku od višestrukih oblika diskriminacije, uključujući diskriminaciju na temelju dobi, te poštovati načela priznata, među ostalim, člancima 21. i 23. Povelje Europske unije o temeljnim pravima.

B. Načelo uključenosti: uvažavajući činjenicu da mladi nisu homogena skupina te stoga imaju različite potrebe, podrijetlo, životne situacije i interese, strategijom EU-a za mlade trebalo bi promicati aktivnosti i politike uključive za sve mlade, a posebno one s manje mogućnosti i/ili one čiji je glasove moguće prečuti.

C. Načelo sudjelovanja: prepoznajući to da svi mladi predstavljaju resurs za društvo, svim politikama i aktivnostima koje se na njih odnose trebalo bi podupirati pravo mladih na sudjelovanje u razvoju, provedbi i naknadnom praćenju politika koje na njih utječu putem konstruktivnog sudjelovanja mladih i organizacija mladih. U tom bi se kontekstu politike trebale

⁷ Ustav RH, dostupno na <https://www.zakon.hr/z/94/>, preuzeto 15.02.2021.

⁸ Nacrt nacionalnog programa za mlade za razdoblje od 2020. do 2024. godine, više na <https://esavjetovanja.gov.hr/econ/mainscreen?entityid=13290>, preuzeto 15.02.2021.

⁹ Deklaracija o ljudskim pravima, dostupna na http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/081210_deklaracija_ljudska_prava.pdf, preuzeto 15.2.2021.

¹⁰ UN konvencija o pravima djeteta (0 - 18 godina), dostupna na https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf, preuzeto 15.02.2021.

¹¹ UN World programme for action for youth (2010) (15 - 24 godine), više na <https://www.un.org/development/desa/youth/world-programme-of-action-for-youth.html> i <https://www.un.org/development/desa/youth/world-youth-report.html>, preuzeto 15.02.2021.

¹² ERYICA, više na <http://eryica.org/page/european-youth-information-charter>, preuzeto 15.2.2021.

¹³ EU indikatori u javnim politikama za mlade, više na https://ec.europa.eu/assets/eac/youth/library/publications/indicator-dashboard_en.pdf, preuzeto 15.02.2021.

¹⁴ Agenda o radu s mladima, više na https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/txt/pdf/?uri=uriserv:oj.c_2020.415.01.0001.01.eng, preuzeto 15.02.2021.

¹⁵ Rezolucije vijeća europske unije, više na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hr/txt/pdf/?uri=oj:c:2018:456:full&from=en>, preuzeto 15.02.2021.

temeljiti na prepoznavanju promjena koje donose digitalne komunikacije, a koje utječu na demokratsko i građansko sudjelovanje.

D. Globalna, europska, nacionalna, regionalna i lokalna dimenzija: kako bi se osigurao održiv učinak na mlade, važno je da se politika EU-a za mlade provede imajući u vidu međupovezanosti s regionalnim i lokalnim razinama te da se na lokalnoj razini provedu aktivnosti za potporu politikama za mlade. Istodobno bi se glasovi mladih trebali uzeti u obzir kad god se razmatraju globalna pitanja.

E. Dvojak pristup: Politike kojima se nastoji poboljšati život mladih ne mogu se ni u kojem slučaju ograničiti na samo područje mladih. Stoga je dvojak pristup, dogovoren u prethodnom okviru suradnje za razdoblje 2010.–2018., i dalje neophodan s obzirom na to da se njime nastoje riješiti pitanja važna za mlade, i to uključivanjem inicijativa u različita područja politika s jedne strane te konkretnim inicijativama u sektoru mladih s druge strane."

Ciljevi ovog Programa okvirno su usklađeni s 11 ciljeva EU strategije za mlade od 2019. do 2027.¹⁶

- *Connecting EU with Youth* – povezivanje mladih
- *Equality of All Genders* – jednakost spolova/rodova
- *Inclusive Societies* – inkluzivna/uključiva društva
- *Information & Constructive Dialogue* – informacije/informiranost i konstruktivni dijalog
- *Mental Health & Wellbeing* – mentalno zdravlje i dobrobit mladih
- *Moving Rural Youth Forward* – unapređenje života mladih u ruralnim područjima
- *Quality Employment for All* – kvalitetno zapošljavanje za sve
- *Quality Learning* – kvalitetno učenje
- *Space and Participation for All* – prostor i sudjelovanje za sve
- *Sustainable Green Europe* – održiva Zelena EU/Hrvatska
- *Youth Organizations & European Programmes* – EU-a s mladima – organizacije mladih i za mlade i programi za mlade.

Prema Nacrtu nacionalnog programa za mlade 2020. – 2023., koji još nije usvojen, prioritetna područja djelovanja za mlade, alati za uspješno djelovanje i prioritetne skupine mladih su:

- Područja djelovanja: Obrazovanje, znanost i cjeloživotno učenje; Zapošljavanje i poduzetništvo; Zdravlje i sport; Socijalna uključenost
- Alati za aktivno djelovanje : Aktivno sudjelovanje mladih i održivi razvoj zajednice; Rad s mladima
- Prioritetne skupine: Mladi u ruralnim područjima
- Prioritetni pravac: Mladi u europskom i globalnom okruženju.

Pokazatelji za oblikovanje javne politike za mlade utemeljeni na objektivnim i na dokazima utemeljenim pokazateljima za planiranje (eng. *evidence based policy making*) nisu u RH još definirani "bibliotekom pokazatelja" (Uredba o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, NN 89/2018 (5.10.2018.))¹⁷. Ovaj Program je našao uporište u metodama i pokazateljima koji se koriste u izradi Strategije za mlade EU, utemeljene na stvarnim potrebama i situacijama u kojima se nalaze mladi. Među njima su i baze podatka o mladima

¹⁶ Strategija EU za mlade 2020 – 2027, više na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/txt/?uri=oj:c:2018:456:full>, preuzeto 15.02.2021.

¹⁷ Uredba o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za JL(R)S, NN 89/2018, dostupno na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2018_10_89_1748.html, 20.2.2021.

koje su dostupne, na EU razini za 11 pokazatelja za mlade, rezultati istraživanja na EU, nacionalnoj ili regionalnoj i lokalnoj razini. EU naglašava da se oblikovanje ovakvih programa mora temeljiti na kontinuiranom istraživanju potreba mladih, kao i praćenju i suradnji na prikupljanju podataka o svim aspektima života mladih.¹⁸

1.1. STRUKTURA I KONTEKST JAVNIH POLITIKA ZA MLADE

Republika Hrvatska je administrativno ustrojena na 20 županija (i Grad Zagreb), 429 općina, 126 gradova, a u većini nije osnovan savjet mladih ili izrađen lokalni program djelovanja za mlade ili ukoliko postoje, kao dokumenti ili tijela, predstavljaju samo udovoljavanje formalnih uvjeta bez realnih ulaganja u mlade. Savjeti mladih i lokalni/regionalni programi djelovanja za mlade ključne su karike između mladih u zajednici i javnih politika. Upravo djelovanje savjeta mladih i izrada i praćenje strateškog dokumenta o ulaganjima u mlade mogu garantirati i osigurati mladima uspješnije uključivanje u donošenje odluka i u društvo općenito. Osim toga, mladima je sve više potrebno mjesto okupljanja koje će zamijeniti parkove, ulice, kafiće ili računala na kojima provode sve više vremena. Centri za mlade, klubovi za mlade i slični prostori osiguravaju mladima infrastrukturu za djelovanje, neformalnu edukaciju i provedbu aktivnosti po mjeri mladih, pa već nekoliko godina nadležno ministarstvo financira rad klubova ili centara za mlade, kao i lokalnih info-centara za mlade. Karika koja nedostaje, a za koju se predviđaju procesi pokretanja javne valorizacije i priznavanja, a definirana je kao jedan od ciljeva u dosadašnjim programima za mlade je **profesionalizacija rada s mladima** (*youthworker*). Osposobljavanje osoba koje rade s mladima do sada je bilo prepušteno stihiji i pojedinačnom entuzijazmu osoba i organizacija civilnog društva koje rade s mladima, a postoje različiti oblici i načini rada s mladima, pa je potrebno hitno regulirati i ovaj sektor. Organizirani oblici djelovanja mladih, osim organizacija civilnog društva poput studentskih udruga, udruga mladih i za mlade su i drugi oblici organiziranog djelovanja mladih. To su podmladci političkih stranaka, podmladci vjerskih zajednica, učenička vijeća pri školama, studentski zborovi pri fakultetima i dr. pa su mogućnosti za djelovanje mladih otvorene na svim razinama. Svi ovi organizirani oblici djelovanja mladih mogu predlagati svoje predstavnike za izbor u savjete mladih. Savjet mladih, zamišljen kao posredničko i konzultativno (savjetodavno) tijelo između mladih iz zajednice i donositelja političkih odluka, ima izuzetno dobru političko-društveno-zagovaračku poziciju za zagovaranje interesa mladih. Savjeti mladih, ako i jesu konstituirani uglavnom djeluju deklarativno i/ili se njima manipulira. Rijetki su primjeri konstruktivnog dijaloga i uspješnog rada savjeta mladih. Posljednje izdanje Zakona o savjetima mladih predviđa obavezu izvršnog i predstavničkog tijela da informira i savjetuje članove savjeta mladih o aktivnostima i pitanjima od interesa za mlade. Niti jedna institucija nema točnih podataka o broju osnovanih savjeta mladih, usprkos obavezi izvještavanja regionalnim upravama i ministarstvu. Prema svim dostupnim podacima većina lokalnih/regionalnih samouprava nema dovoljno interesa za poticanje mladih na organizirano djelovanje i sudjelovanje u donošenju odluka te razumijevanja "nove uloge mladih", tako da su mladi često suočeni s većinom od sljedećih problema:

- nerazumijevanje i nepovjerenje lokalnih/regionalnih vlasti za potrebe mladih,
 - nedovoljna i često samo administrativna podrška mladima, a naročito radu savjeta mladih.
- Pasivan odnos lokalnih i regionalnih vlasti prema ovom tijelu, dijelom je uzrokovan

¹⁸ EU indikatori za oblikovanje javne politike za mlade, više na https://ec.europa.eu/assets/eac/youth/library/publications/indicator-dashboard_en.pdf, preuzeto 15.02.2021.

načinom biranja članova savjeta mladih (biraju ih članovi predstavničkog tijela - gradska i općinska vijeća) pa su ta tijela politizirana.

- prekomplikirana birokratska i administrativna procedura za prijavu projekta za mlade, bez edukativne podrške mladima, nedovoljno javnih poziva i natječaja za financiranje programa i projekata koji zadovoljavaju potrebe mladih,
- stanje u sportu, odnosno bavljenjem fizičkim aktivnostima koje je u EU vrlo važna preventivna aktivnost, odnosno protektivni faktor zdravlja, u Hrvatskoj je vrlo nepovoljno za mlade. Sportski klubovi su uglavnom orijentirani na postignuća, na nagrade i pobjedu na natjecanjima jer su to najčešći kriteriji financiranja iz javnih prihoda, što je prilično nepovoljno za mlade. Mladi u sportskim klubovima, kojih ima izuzetno puno, na razini jedinica lokalnih samouprava najčešće nemaju nikakav utjecaj na donošenje odluka te ne sudjeluju aktivno u radu kluba - oni treniraju, natječu se i najčešće samo izvršavaju zadatke. Aktivno bavljenje sportom i imperativ uspjeha i rezultata na natjecanjima je segregiralo mlade sportaše od sudjelovanja u drugim aktivnostima u zajednici (nemaju vremena zbog svakodnevnih napornih treninga), pa se o njima niti ne raspravlja, osim u kontekstu postignutih rezultata. Usprkos postojanju školskih i akademskih sportskih društva veći dio mladih nije uključen u bavljenje fizičkim aktivnostima kao aktivnostima koje vode zdravom načinu života.
- podmlaci političkih stranka u RH nemaju autonomnost, a često nisu niti redovni članovi političkih stranka, uglavnom djeluju u skladu s potrebama stranaka, a ne mladih. Podmladci religijskih zajednica često nisu povezani s mladima u sredini u kojoj žive, niti imaju važnu društvenu ulogu koju imaju u drugim državama EU.¹⁹

Osim reguliranja odnosa prema mladima na međunarodnoj i nacionalnoj razini, izrazito je važno donijeti ovakve strateške dokumente na regionalnoj razini, obzirom da je potrebno nacionalne smjernice prilagoditi specifičnostima regija. Ujedno ovaj dokument daje smjernice lokalnoj razini političkog djelovanja i sudjelovanja općenito mladih, kako bi lokalna zajednica postala žarište i najbolje mjesto za utjecaj i unaprjeđenje položaja mladih. Osim strateških dokumenata koji se odnose na javne politike za mlade, u obzir su uzeti i svi dostupni regionalni te neki lokalni strateški dokumenti kako bi bili usklađeni s već postojećim dokumentima. Ovaj dokument stavlja u prioritetno područje javnih politika mlade, jer su mjere koje postoje, ako i postoje u drugim strateškim dokumentima, fragmentirane te utopljene u mnoštvu drugih mjera/aktivnosti. Regionalni/lokalni programi za mlade i iz njega izvedeni akcijski ili provedbeni planovi, upravni su akti koje donosi predstavničko tijelo jedinica lokalne/regionalne samouprave.

Jedan od važnijih procesa koji se koriste u kreiranju javnih politika za mlade u Europskoj uniji je „metoda otvorene koordinacije“, konzultacije s mladima o svim važnim pitanjima od interesa za mlade, nazvana „strukturirani dijalog s mladima“ odnosno dijalog s mladima. To je proces u kojem se tijela javne vlasti, uključujući i institucije EU, savjetuju s mladima o određenim temama koje su od velike važnosti za populaciju mladih diljem Europe. Cilj je osigurati da preporuke i mišljenja mladih nađu svoje mjesto u nacionalnim i europskim politikama za mlade kako bi se poboljšala kvaliteta njihova života i unaprijedio položaj mladih u nekom području. Proces se opisuje kao „strukturirani“ zato što su teme i vrijeme savjetovanja s mladima

¹⁹ Ovaj sažetak „problema“ ili izazova je rezultat višegodišnjeg praćenja javnih politika za mlade na razini RH i odnose se i na mlade PGŽ, obzirom da za PGŽ ne postoje istraživanja. Postoji niz istraživanja koja se odnose na mlade na nacionalnoj razini za svaku skupinu problema, što ukazuje na postojanje zajedničkih izazova s kojima se mladi suočavaju u RH, pa tako i u PGŽ. Dio izvora se za svaki od ovih skupina problema se navode u daljnjem tekstu.

unaprijed dogovoreni: kroz 18-mjesečni ciklus održavaju se redovita događanja u kojima mladi mogu iznositi svoja mišljenja o dogovorenim temama u dijalogu s drugim mladima i predstavnicima nacionalnih i europskih institucija. Na europskoj razini strukturirani dijalog povezuje Europsku komisiju, zemlje članice i nacionalna vijeća mladih te Europski forum mladih. Na razini zemalja članica, nacionalne radne skupine (sastavljene od mladih, predstavnika organizacija mladih, tijela vlasti i znanstvenih institucija) provode savjetovanja s mladima i tim sadržajem doprinosi procesu na europskoj razini. Nacionalna radna skupina za provedbu dijaloga s mladima (Središnji ured za demografiju i mlade) je organizirala konferenciju kako bi se uključila u dijalog s mladima EU razini, Zajednička tema VII. ciklusa Dijaloga Europske unije s mladima je stvaranje mogućnosti za mlade (*Creating Opportunities for Youth*), a provodila se od siječnja 2019. do sredine 2020. godine tijekom predsjedavanja Rumunjske, Finske i Hrvatske Vijećem Europske unije. Uočivši probleme s kojim se susreću mladi u ruralnim područjima, definirani su na Konferenciji održanoj u ožujku 2020. sljedeći prioriteti:

- Mogućnosti za mlade u ruralnim i udaljenim područjima - pitanje iseljavanja mladih kao zajednički problem zemalja EU.
- Podizanje razine svijesti o sektoru mladih putem informiranja i jačanja resursa.
- Poticanje Dijaloga Europske unije / EU s mladima (rezultati VII. ciklusa).²⁰

²⁰ Poticanje dijaloga EU s mladima, više na <https://demografijaimladi.gov.hr/u-sredistu-78/mladi-4064/medjunarodna-suradnja-i-eu-poslovi-u-podrucju-mladih-4073/dijalog-eu-a-s-mladima/4075>, preuzeto 15.02.2021.

2. METODOLOGIJA IZRADE PROGRAMA

Istraživačka i metodološka strategija koja se koristi u izradi Programa obuhvaća preporučene metode i alate iz dva osnovna međunarodna dokumenta koji se odnose na mlade: „UN strategija za mlade“ i „Strategija EU za mlade“.

UN u preporukama za dizajniranje efikasne strategije za mlade preporučuje najmanje 10 koraka²¹:

1. **uključivanje i osnaživanje svih dionika koji su uključeni u život mladih, od početka dizajniranja, implementacije i evaluacije politika za mlade;**
2. **definiranje stanja i analiza potreba mladih** - izraditi razvojnu strategiju mladih u lokalnoj/regionalnoj zajednici. Prioritetna područja za razvoj mladih mogu biti osnova za analizu, uvažavajući ljudska prava i temeljne slobode, ne bi li se otvorio dijalog s mladima o pitanjima koja se tiču njihovog života. Važno je razlikovati mlade prema dobi, spolu, mjestu prebivališta (ruralno/urbano), obrazovnom statusu, obiteljskim primanjima, ne bi li prema tim karakteristikama identificirali osjetljive (ranjive) i posebno pogođene skupine;
3. **definirati osjetljive (ranjive) i posebno pogođene skupine** - analiza potreba i situacijske analize determiniraju koje grupe, u kojim situacijama su uvjetovane, kojim okolnostima, političkim uvjetima ili dugom povijesti socijalnog isključenja i diskriminacije;
4. **razumijevanje vlastitih resursa** - znati koji resursi su dostupni, tko može utjecati na promjenu, kako funkcioniraju, tko ih provodi, jesu li financirani iz državnog, županijskog, lokalnog ili civilnog sektora. Osim analize programa, projekta i institucija, mora se obuhvatiti i manje vidljive karakteristike kao što su transparentnost, dostupnost i povjerenje između tih resursa i javnih usluga i mladih;
5. **osigurati sredstva za provedbu strategije za mlade** - iako se Nacionalni program za mlade provodi, više ili manje uspješno na nacionalnoj razini, potrebno je osigurati sredstva za izradu strateških dokumenata na lokalnom/regionalnom nivou, radi specifičnosti svake regije/lokalne zajednice i posebnosti regije/lokalne zajednice iz aspekta ciljanih skupina oko kojih su nagomilani problemi, što je za izradu ovog Programa osigurano;
6. **učiti iz prethodnih iskustava** - drastične promjene i reforme često vode u neuspjehe, treba učiti iz uspješnih projekata i programa;
7. **razviti jasnu viziju implementacije politike za mlade** - razviti komunikacijske kanale za najmanje jedinice kojima je politika namijenjena (informacije, dvosmjernu komunikaciju);
8. **stvoriti institucionalnu strukturu pogodnu za implementaciju politike za mlade** (klubovi/centri za mlade, profesionalizacija rada s mladima i redovno financiranje);
9. **osigurati partnerstvo svih dionika** - javne institucije, civilni i privatni sektor, roditelje, mlade i dr., cilj mora biti promocija mladih kao vrijednosti društva i učinkovito partnerstvo
10. **povećati znanje i dizajnirati bolje programe kroz monitoring i evaluacije, poticati istraživanja koja se tiču mladih, uključiti u popise stanovništva i nacionalne**

²¹ United Nations, Social policy and development division, Guide for guide to the implementation of the World programme of action for youth, 2006, <http://social.un.org/index/publications/tabid/83/news/26/default.aspx>, preuzeto 05.02.2021.

podatke koji se tiču mladih (adaptirano prema UN Guide to the Implementation of the World Programme of Action for Youth 2006).

Strategija EU za mlade preporuča sljedeće komponente za izradu lokalnih / regionalnih / nacionalnih programa djelovanja za mlade:

- međusektorsku suradnju,
- dijalog s mladima (strukturirani dijalog s mladima),
- suradničko učenje (seminari međusektorske suradnje, klasteri povezani s radom s mladima, seminari i klasteri o volontiranju mladih, klasteri o zdravlju mladih),
- implementacija Strategije na svim razinama,
- javne politike zasnovane na znanstvenim istraživanjima (*evidence-based policy, indikatori za istraživanje*),
- mobilizacija programa za mlade,
- pojednostavljeno izvještavanje za mlade i/ili „proračun za mlade“, ²²
- ciljeve iz Agende za rad s mladima, ²³
- ciljeve iz Strategije sektora mladih 2030. ²⁴

Mladi su kao posebno rizična skupina zaštićeni pa se temeljem dokumenata EU Komisije mladi smatraju najugroženijom skupinom u društvu, u društvu koje stari, s jedne strane, a s druge strane - mladi su dragocjen izvor/resurs za budućnost. U skladu s preporučenim fazama i komponentama za izradu regionalnih strategija prilagodili smo metodologiju izrade, dok su ciljevi iz Strategije EU za mlade temeljna vodilja. Ciljeve smo prilagodili kontekstu (lokalnim specifičnostima), pravnoj regulaciji i dostupnosti podatka (analitici) u pojedinim područjima.

Opći ciljevi Strategije EU za mlade mogu se sažeti u četiri koji pokreću ulaganja u mlade:

1. mladima omogućiti da kroje vlastitu sudbinu, podržavaju svoj osobni razvoj i put do samostalnosti, postanu otporni te steknu životne vještine kako bi se nosili sa svijetom koji se mijenja
2. poticati mlade i pružiti im resurse koji su im potrebni kako bi postali aktivni građani, nositelji solidarnosti i pozitivnih promjena koji se vode vrijednostima EU-a i europskim identitetom
3. poboljšati političke odluke u pogledu njihova utjecaja na mlade u svim sektorima, posebno u pogledu zapošljavanja, obrazovanja, zdravlja i socijalne uključenosti
4. pridonijeti iskorjenjivanju siromaštva mladih i svih oblika diskriminacije te promicati socijalnu uključenost mladih.

Ne bi li mjere iz strateških politika za mlade imale uporište u stvarnom stanju u regionalnoj i lokalnoj zajednici, a u cilju zaštite mladih, nužno je kontinuirano pratiti, istraživati potrebe i promjene koje prate društveni položaj mladih. Svi izazovi koji su postali vidljivi tijekom izrade pretočeni su u prijedloge za unaprjeđenje pojedinih sektora koji će u okviru rada (djelatnosti i nadležnosti koje imaju) planirati provedbu aktivnosti i projekta za mlade.

²² EU Strategy for youth, str. 12. Do 14., više na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?Uri=CELEX:52009DC0200&from=EN>, preuzeto 15.2.2021.

²³ Agenda za rad s mladima, više na <https://www.eywc2020.eu/en/agenda/>, preuzeto 15.2.2021.

²⁴ Strategija sektora mladih 2030, više na <https://rm.coe.int/a5-brochure-youth-sector-strategy-2030-croatian/1680a0d1d5>, preuzeto 10.2.2021.

2.1. FAZE IZRADE PRIJEDLOGA PROGRAMA ZA MLADE PGŽ

Ciljevi Programa usklađeni su sa smjernicama javnih politika koje se odnose na mlade i usklađeni s potrebama mladih Primorsko-goranske županije. Procesi i uključenost raznih dionika u faze izrade Programa i konačno sam Program unaprijedit će prvenstveno položaj mladih jer će senzibilizirati ključne dionike u životu mladih na činjenicu da mladi imaju posebni položaj u društvu, da mlade treba uključivati u sve oblike sudjelovanja u društvu i konačno da su mladi posebno rizična skupina u društvu, koja zahtjeva pažnju i skrb cijeloga društva. Ciljevi izrade Programa općenito bili su sljedeći:

- analizirati strukturu potreba mladih PGŽ,
- analizirati postojeće resurse koji omogućavaju uključenost mladih, kao i njihovo sudjelovanje,
- izdvojiti i uključiti ključne dionike koji mogu unaprijediti život mladih u PGŽ,
- jasno odrediti odgovornost pojedinih dionika za pojedina područja života mladih PGŽ,
- senzibilizirati ključne dionike na probleme mladih,
- uključiti mlade PGŽ u različite načine sudjelovanja u javnom životu Županije, od svakodnevnog života do procesa političkog odlučivanja,
- osigurati da se javne politike za mlade definiraju u skladu sa stvarnim potrebama,
- osigurati institucionalnu strukturu za implementaciju politike za mlade,
- razvijati ideju partnerstva među ključnim dionicima koji utječu na kvalitetu života mladih,
- jačati međugeneracijsku solidarnost (između mladih i „odraslih“), čime se jača društvena kohezija šire društvene zajednice PGŽ,
- osposobiti (neformalnim i informalnim obrazovanjem) mlade i ključne dionike za sudjelovanje u društvu i dr.

Procesi i faze u kojoj su sudjelovali različiti dionici u stvaranju ovoga Programa, doprinijet će i ciljevima pokretanja i opravdanosti izrade novoga „zakona o mladima“, na koje se želi utjecati. Na taj način će se javnost već prethodno senzibilizirati na perspektivu iz koje je nužno uključivati mlade, pa će procesi i vrijednosti novih javnih politika prema mladima imati već određeni legitimitet. Stoga se u izradi ovoga Programa nastojalo uskladiti ciljeve kojima će se jasnije definirati i ova područja, pa se poticalo uključene aktere da doprinesu sljedećima ciljevima, a u skladu s regionalnim kulturnim i političkim specifičnostima:

- definiranje različitih oblika organiziranja mladih,
- definiranje rada s mladima (*youth work*) kao i priznavanje statusa osoba koje se time bave,
- određivanje održivog i kontinuiranog načina financiranja organiziranog javnog sektora mladih kroz podršku njihovim programima i projektima,
- uređenje sustava kontinuirane provedbe istraživanja o mladima kao dodatnog instrumenta provjere efikasnosti politika za mlade te kao osnova za izradu novih sukladno potrebama mladih,
- definiranje odnosa i načina suradnje između nadležnih tijela državne uprave i jedinica lokalne i regionalne samouprave s predstavnicima sektora organiziranih mlade.

“Prioriteti koje RH ističe kao iznimno značajne u području mladih ujedno su i specifični ciljevi Nacrta Nacionalnog programa za mlade:

- razvijanje rada s mladima u svim, a osobito u ruralnim područjima i promocija međugeneracijske solidarnosti,
- promocija društveno odgovornog poslovanja kod mladih ljudi,

- podizanje razine osviještenosti sektora za mlade kroz informiranje i jačanje resursa, a posebice rada s mladima”.²⁵

U nastavku su izložene faze prikupljanja podataka za izradu strateškog okvira ovog Programa.

Procesi prikupljanja podataka za “mapu zajednice mladih”

U prvoj, eksplanatornoj fazi su se prikupljali podaci iz različitih izvora, ne bi li stekli sliku društvenog okoliša u kojem mladi Primorsko goranske županije žive. Ova „**mapa zajednice**“ je mozaik životnih uvjeta, prednosti i nedostataka, snage i slabosti Županije. Osim toga, mapiralo se civilni sektor (udruge) s ciljem utvrđivanja kapaciteta (kadrovskih/ljudskih, idejnih, prostornih i drugih resursa) koje djeluju na području PGŽ te procjene potencijalnog doprinosa provedbi Programa. Civilni sektor je najvažniji sektor za mlade jer je najbliži mladima u zajednici. Prema Strategiji EU za mlade, preporuča se korištenje sljedećih pokazatelja za analizu izazova što je oblikovalo potrebe i resurse relevantne za planiranje. Ciljeve iz Strategije EU za mlade je prema ovim pokazateljima moguće prilagoditi specifičnostima lokalne/regionalne sredine:

- opći podaci o mladima (socio demografski i ostali dostupni podaci o mladima)
- pokazatelji prema područjima od interesa/djelovanja za mlade (ulaganja u mlade, dostupni resursi i dr.)
- osnovni alati bez kojih djelovanje za mlade nije moguće su “uključivanje, povezivanje i osnaživanje”.

Strateški okvir ovog programa nastao je temeljem rezultata istraživanja i prilagodbe ciljeva i izazova/potreba iz Strategije EU za mlade te analizom postojećih dostignuća u oblikovanju javnih politika prema područjima djelovanja za mlade. Metodologija je usklađena sa Zakonom o sustavu strateškog planiranja i upravljanjem razvoja Republike Hrvatske (NN 123/17) u cilju veće racionalizacije, ekonomičnosti, fleksibilnosti, primjernosti i usmjerenosti razvojnih smjerova stvarnim potrebama i mogućnostima te nadležnosti Županije.

Tako je nastao strateški okvir s tri razvojna smjera :

- 1. "Kvalitetno obrazovanje, učenje i zapošljavanje mladih"**
- 2. "Društvena uključenost, dobrobit i zdravlje mladih"**
- 3. "Uključivanje, povezivanje i osnaživanje mladih"**

Ova tri razvojna smjera sadržavaju ujedno i područja djelovanja za mlade prema konceptu i metodologiji Nacrta Nacionalnog programa za mlade za razdoblje od 2020 do 2024 godine koji nije još usvojen. Oni su kompatibilni s razvojnim smjerovima Nacionalne razvojne strategije RH do 2030 godine. U nastavku je pregled razvojnih smjerova s istaknutim strateškim ciljevima, posebnim ciljevima i ključnim dionicima:

I. "Kvalitetno obrazovanje, učenje i zapošljavanje mladih"

Opći cilj: Unaprijediti kvalitetu učenja, obrazovanja i zapošljavanja mladih

Posebni ciljevi:

- 1. Kvalitetno učenje** – jamčiti univerzalan i jednak pristup kvalitetnom obrazovanju i cjeloživotnom učenju, ujednačiti dostupnost formalnog i neformalnog obrazovanja,

²⁵ Nacrt nacionalnog progmma za mlade za razdoblje od 2020 do 2023 godine, više na <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=13290>, preuzeto 15.2.2021.

stvoriti model koji omogućava stjecanje stručnih i osobnih kompetencija za rad za vrijeme i nakon stjecanja formalnog obrazovanja

2. **Kvalitetno zapošljavanje** – uskladiti formalne i neformalne ishode obrazovanja s potrebama tržišta rada i jamčiti pravedno postupanje i jednake mogućnosti za sve mlade kako bi se okončala diskriminacija mladih na tržištu rada.

II. "Društvena uključenost, dobrobit i zdravlje mladih"

Opći cilj: Osigurati društvenu uključenost i dobrobit mladih kako bi se stvorile jednake mogućnosti za sve mlade, posebno u području mentalnog zdravlja

Posebni ciljevi:

1. **Uključiva županija** - omogućiti i osigurati modele za povećanje društvene uključenosti mladih
2. **Mentalno zdravlje i dobrobit** - postići kvalitetniju zaštitu mentalnog zdravlja mladih
3. **Ravnopravnost za mlade u ruralnim i urbanim sredinama** - osigurati jednake uvjete kroz koje se mladima omogućuje ostvarivanje svojeg potencijala u svim područjima, a posebno u ruralnim područjima
4. **Održiva zelena županija** - osigurati uvjete da mladi žive u zdravoj sredini u skladu s ciljevima održivog razvoja u svakodnevnom životu

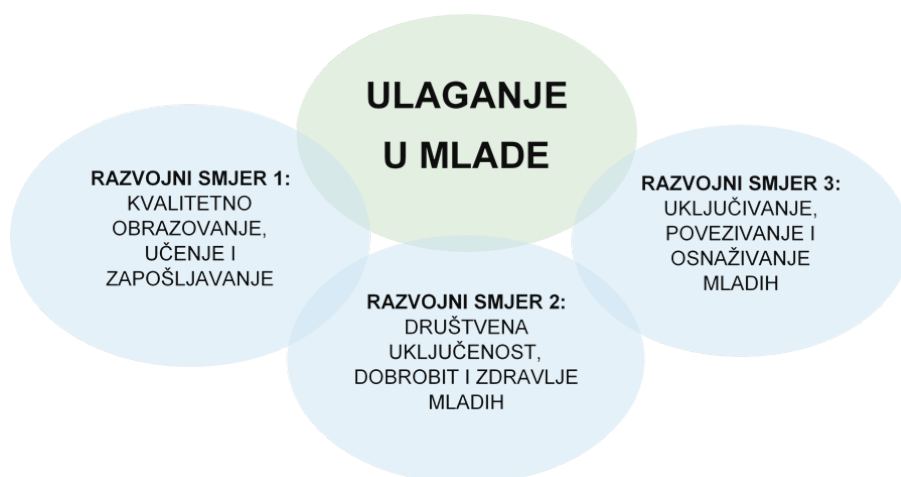
III. "Uključivanje, povezivanje i osnaživanje mladih"

Opći cilj: Poboljšanje pristupa i punog sudjelovanja mladih u društvu

Posebni ciljevi:

1. **Povezivanje mladih** – potaknuti osjećaj pripadnosti mladih u zajednici u kojoj žive (PGŽ) vraćanjem povjerenja i povećanjem njihovog sudjelovanja u zajednici
2. **Ravnopravnost svih rodova** – osigurati ravnopravnost svih rodova i rodno osvještavanje pristupe u svim područjima mladih PGŽ-a
3. **Informacije i konstruktivni dijalog** – osigurati da mladi imaju bolji pristup pouzdanim informacijama, podupirati njihovu sposobnost da kritički vrednuju informacije i sudjeluju u participativnom i konstruktivnom dijalogu
4. **Prostor i sudjelovanje za sve** – ojačati demokratsko sudjelovanje i samostalnost mladih te osigurati namjenske prostore za mlade u svim područjima društva
5. **Organizacije mladih i za mlade te programi za mlade** – svim mladima osigurati jednak pristup organizacijama mladih i programima za mlade čime se gradi županija temeljena na demokratskim vrijednostima i identitetu.

Slika 1. Shematski prikaz razvojnih smjerova Programa za mlade PGŽ

Misija ovog Programa je definirana najvažnijim odrednicama i istaknutim vrijednostima:

PGŽ je županija po mjeri mladih; zajednica u kojoj mladi žele ostati i živjeti u skladu s vrijednostima održivog razvoja i demokratskih načela.

Vizija ovog Programa proistječe iz analize izazova i potreba te vrijednosti stanovnika Županije:

U PGŽ žive mladi koji su uključeni, osnaženi i povezani. Mladi imaju kvalitetan život, s osiguranim pristupom kvalitetnom obrazovanju, zapošljavanju i zdravstvenim uslugama, a društvena isključenost mladih je smanjena.

2.2. METODE PRIKUPLJANJA PODATAKA

Ne bi li analizirali stanje stvarnih potreba mladih prema odabranim i dostupnim pokazateljima iz "biblioteke pokazatelja" koje koristi EU pri izradi Strategije za mlade²⁶, prikupljalo se podatke o mladima, koristeći nekoliko metoda ovisno o području od interesa za mlade i potencijalnim problemima. Za prikupljanje podataka koji su temelj za stvaranje „mozaika životnih uvjeta mladih PGŽ, nazvanog „**mapa životnih uvjeta mladih PGŽ**“ koristile su se metode:

1. kvalitativne metode - sekundarna analiza podataka (analiza statističkih izvješća, analiza akata na razini Županije i gradova i općina i drugih dokumenata analiza sadržaja (analiza internetskih portala), komparativna analiza (analiza i usporedba dokumenta čiji sadržaj problematizira ili normira isti problem ili predmet i sl.), intervjui sa stručnjacima licem u lice i telefonskim putem (s djelatnicima županijske uprave i gradova i općina, stručnjacima iz raznih organizacija od savjetovališta za studente, voditeljima udruga mladih i za mlade, predstavnicima političkih stranaka i drugih stručnjaka iz područja djelovanja za mlade), intervjui s mladima, evaluacija Registra udruga za registrirane udruge iz područja PGŽ, za svaki grad i općinu s rekonstrukcijom klasifikacije područja djelovanja u realna područja djelovanja i dr.

²⁶ Indikatori za javne politike za mlade https://ec.europa.eu/assets/eac/youth/library/publications/indicator-dashboard_en.pdf, preuzeto 15.2.2021.

2. kvantitativno/kvalitativne - online upitnik kapacitiranosti udruga i procjene njihove spremnosti za provedbu Programa za mlade, upućen pozivom na e-mail adrese, poveznicom i pozivom na Facebook stranici izrade Programa, prema strukturirano-prigodnom uzorku ili "licem u lice" za one koje se ne služe dobro on line komunikacijom; prikupljanje podataka o realnim ulaganjima u mlade na razini proračuna Županije, gradova i općina u svrhu izrade "proračuna za mlade". Odabir metoda i vrste traženih podataka u nekim fazama prikupljanja podataka mijenjao u odnosu na prvotni plan, a obzirom na dostupnost istih i odaziv odgovornih osoba iz raznih javnih i drugih organizacija. Za metode koje se odnose na prikupljanje podataka i neposredno sudjelovanje izravnih dionika korištene su tehnike: intervjui telefonom, e-mailom, "licem u lice" u prostorima izvoditelja. Za metode koje se odnose na prikupljanje podataka o raznim obilježjima mladih koristile su se tehnike pretraživanja internetskih izvora, upućivanja zamolbi za dostavu podataka e-mailom i online upitnikom. U ovoj prvoj fazi, osim izvoditelja sudjelovali su:

- naručitelji Programa, Primorsko goranska županija, Savjet mladih Primorsko goranske županije; organizacije civilnog društva kojima se e-poštom uputila poveznica za online upitnik o kapacitiranosti i potencijalima za aktivno sudjelovanje u javnom životu Primorsko goranske županije (sudjelovalo 95 udruga); odgovorne osobe i službenici raznih javnih institucija, poput Centara za socijalnu skrb, Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Primorsko goranske županije; stručni suradnici na projektu su prikupljali podatke dostupne na Internetu, te analizirali internetske stranice ustanova i organizacija, u svrhu analize dostupnosti informacija koje su od interesa za mlade - mladima

Upravni odjeli PGŽ, a posebno Upravni odjel za socijalnu politiku i mlade su prikupljali podatke za potrebu izrade "**proračuna za mlade**" - dokumenta iz kojeg je trebalo biti vidljivo ulaganje PGŽ u mlade. Potreba da se na ovaj način promišljaju ulaganja u mlade proizašla je iz za mlade nejasnih i preopsežnih dokumenata u kojima se izvještava o izvršenjima (ulaganjima) proračuna JP(R)LS. Ovaj način proračunskog izvještavanja je nastao u okviru nastojanja EU da se što transparentnije definira javni sektor mladih i približe administrativni i upravni dokumenti javnih politika mladima. Obzirom da su u PGŽ doneseni jedino programi za mlade Grada Rijeke²⁷, Lokalni program za mlade Grada Opatije²⁸ i u završnoj fazi je izrada Lokalnog programa za mlade Općine Lovran za razdoblje od 2021. do 2024. godine, u obzir su uzeti i podaci dobiveni za potrebe izrade tih programa.

Procesi prikupljanja podataka mladih i stručnjaka koji rade s mladima o mladima u cilju određivanja strateškog okvira - proces dijaloga s mladima

Dijalog (do nedavno „strukturirani dijalog“) s mladima predstavlja otvorenu metodu koordinacije, metodu konzultacije s mladima na razini EU, a koristi se u EU od 2005. To je otvorena metoda koordinacije koja podrazumijeva uključivanje mladih u izradu javnih politika za mlade, u ovom slučaju u izradu programa za mlade. Mladi iz Republike Hrvatske su imali prilike sudjelovati u procesima strukturiranog dijaloga u nekoliko ciklusa na razini EU od 2013. godine.²⁹, a 2020. je HR organizirala EU konferenciju za mlade „Mogućnosti za mlade u ruralnim područjima – Kako osigurati održivost ruralnih zajednica u EU?“ (9. – 11. ožujka 2020.

²⁷ Program za mlade Grada Rijeke 2018-2022, više na <https://sn.rijeka.hr/2017/12/program-za-mlade-grada-rijeke-za-razdoblje-2018-2022-godine/>, preuzeto 15.2.2021.

²⁸ Lokalni program za mlade Grada Opatije, <https://www.opatija.hr/files/file/odluke%20i%20akti%20gv-a/lokalni-program-za-mlade-grada-opatije-2018.-2021..pdf>, preuzeto 15.2.2021.

²⁹ Više: <https://demografijaimladi.gov.hr/istaknute-teme/mladi-4064/medjunarodna-suradnja-i-eu-poslovi-u-podrucju-mladih-4073/dijalog-eu-a-s-mladima/4075>

godine) koja je okupila predstavnike mladih iz država članica Europske unije, domaće i međunarodne organizacije mladih i za mlade, istraživače i donositelje odluka u području mladih. "Kao rezultat održanih radionica Konferencije, a u suradnji s istraživačima, oblikovano je sveobuhvatno Izvješće koje sadrži preporuke mladih donositeljima odluka te ujedno ciljeve i ishode VII. ciklusa Dijaloga EU s mladima temeljenog na Strategiji EU za mlade 2019. – 2027. godine."

Za potrebe izrade ovog Programa, uz sva ograničenja zbog kraćeg roka izvedbe i mjera zaštite od COVID 19 (online nastava i za učenike i studente i nemogućnost odlazaka u škole i na fakultete, odbijanje sastanka uživo i sl.) pristupilo se drugačijim metodama i tehnikama dijaloga s mladima od onih uobičajenih, ali se prikupilo vrijedne rezultate čija pouzdanost i valjanost je testirana kroz sve faze provedbe. U ovim ključnim fazama za uključivanje mladih savjetovalo se i konzultiralo mlade o glavnim izazovima/potrebama iz svih navedenih područja od interesa mladih, kako bi mladi dali doprinos izradi programa te stekli „vlasništvo“ nad programom. Naime, uspješnost implementacije javnih politika će biti umanjena, ukoliko strateške dokumente ili druge akte koje se odnose na mlade planiraju samo donositelji političkih odluka i/ili stručnjaci, bez uključivanja mladih kao eksperata i stručnjaka iz ovog područja. Zbog toga mladi nemaju osjećaj „vlasništva“ nad tim aktima pa je to razlog neuspješnosti mnogih javnih politika. Osjećaj „vlasništva“ nad programom osigurava odgovornost za provedbu svih usuglašenih prioriteta i mjera svih uključenih dionika.

Dijalog s mladima se kroz cijelo vrijeme odvijao u različitim fazama uključujući više različitih metoda:

1. Mladi su prvenstveno bili eksperti u pojedinim područjima kako bi se odredio raspon stavova o prioritetima odnosno razvojnim smjerovima. U tu svrhu se intervjuiralo grupe mladih koji predstavljaju tipične predstavnike pojedinih skupina mladih (individualni intervjui s 30 mladih).
2. Mladi su imali prilike sudjelovati u dijalogu s voditeljima organizacija civilnog društva koji su sudjelovali u online upitniku, posebno u dijelu koji se odnosi na procjenu potencijalnog doprinosa provedbi programa (20% ispitanika).
3. U sve faze izrade su bili uključeni mladi, članovi Savjeta mladih PGŽ.
4. Svi sudionici koji su sudjelovali u informativnim sastancima na online ZOOM platformi i javnim forumima su osobe koji rade s mladima (eng. *youth worker*), a dio je o svim aktivnostima informirao mlade u svojim organizacijama ali i ispitao njihove stavove koje su pretočeni u izjave kojima su iskazali potrebe i mogućnosti mladih u sredinama.

Mladi su informirani i uključivani u procese izrade Programa na više načina. Savjet mladih PGŽ je imao zadatak informirati sve mlade u njihovom opsegu rada, odnosno one skupine koje predstavljaju i sve ostale, na razne načine:

- dijeljenjem informacija mladima u svim fazama izrade Programa, e -mailom ili putem digitalnih medija – Facebook stranice Savjeta mladih PGŽ: <https://www.facebook.com/zsm.pgz/>, u medijima na Kanalu Ri u emisiji Planet RI u kojoj je najavljena izrada Programa; na sjednicama Savjeta mladih: za Savjet mladih je na sjednici održanoj 16.2.2020. organiziran zaseban oblik javnog foruma na kojem su članovi iznijeli svoje iskaze o razvojnim smjerovima, potrebama i izazovima s kojima se suočavaju mladi ili putem Facebook stranice izrade Programa na kojoj je izvoditelj postavljao informacije o raznim fazama i podacima za mlade: <https://www.facebook.com/mladipgz> (objavljeno je od 27.10.2020. do 1.3.2021.); pozivi predstavnicima udruga koje rade s mladima za sudjelovanje na informativnom sastanku); sudjelovanje mladih i predstavnika udruga za mlade, učeničkih vijeća, studentskog zbora i savjeta mladih na javnim forumima.

Osim mladih u izradi programa sudjelovalo je na razne načine više predstavnika ključnih dionika koji rade za mlade i sa mladima:

- pozivi stručnjacima iz različitih područja djelovanja za dostavu podatka o mladima, upućen na 500 e-mail adresa;
- on line sastanci i intervjui sa stručnjacima koji rade s mladima (6 puta); telefonsko informiranje i savjetovanje s najmanje 50 stručnjaka koji rade s mladima u prosječnom trajanju od 25 minuta; uživo, licem u lice na informativnim sastancima i intervjuima s osobama koje rade s mladima, od voditelja od predstavnika političkih stranaka (35 sastanka; individualno informiranje i uključivanje, usmenim dijeljenjem informacija, dijeljenjem obavijesti s Facebook stranica i sl.; pozivi za sudjelovanje na javnim forumima upućeni na 650 e-mail adresa, objavljen je na Facebook event - javnosti je bio otvoren poziv na Facebook eventu, obavijest je vidjelo 15.640 osoba, a ukupno se za svaki od 3 javna foruma javilo po 50 osoba za svaki te sudjelovalo prosječno 29 osoba na svakom od foruma.
- u javnu raspravu u 3 grupe za 3 razvojna smjera organizirano je 3 javna foruma na online ZOOM platformi, a pozivi su upućeni na 650 e-mail adresa te objavljeni na Facebook eventu, na mrežnoj stranici PGŽ, Poziv je objavljen na Facebook stranicama izrade Programa, na mrežnoj stranici izvoditelja, PGŽ, Sveučilišta u Rijeci, i na mrežnoj i Facebook stranici Studentskog zbora Rijeka i dr.³⁰

Kriteriji za oblikovanje radnog materijala koji su dobili svi sudionici su bili sljedeće:

1. usklađenost terminologije i strukture strateškog okvira sa Zakonom o strateškom upravljanju i Europskom strategijom za mlade,
2. oblikovanje razvojnih smjerova je nastalo temeljem rezultata prikupljenih podataka različitim gore navedenim metodama,
3. oblikovanje predloženih strateških ciljeva je nastalo iz analize razvojnih izazova i potreba iz prikupljenih podataka.

Svim sudionicima je ostavljena mogućnost da se osim na javnom forumu izjasne i pisanim putem na istim radnim materijalima na kojima su sadržani elementi strateškog okvira: 3 razvojna smjera, opći ciljevi i posebni ciljevi, kratka analiza razvojnih izazova i potreba. U raspravi na javnim forumima je bilo prijavljeno ukupno 152 osobe, a sudjelovalo je ukupno prosječno 30 osoba po svakom razvojnom smjeru, od kojih se 42 pisano očitovalo na radnim materijalima, a 10 u kratkim očitovanjima putem e-maila.

2.3. PROCESI ANALIZE I DALJNJEG UKLJUČIVANJA KLJUČNIH DIONIKA I DIJALOG S MLADIMA O PRIKUPLJENIM PRIJEDLOZIMA – TRI OBRASCA RADNIH MATERIJALA PREMA TRI RAZVOJNA PODRUČJA

Rezultate prethodnih faza izrade Programa, dijaloga s mladima i iskaze eksperata koji rade s mladima predstavilo se u radnom materijalu prijedloga nacрта Programa. Ovaj prijedlog je upućen sudionicima rasprave (ključnim dionicima) iz prethodnih faza na dopunu i raspravu te naručitelju Programa, odnosno stručnim službama/upravnim odjelima kako bi izvršili pregled i

³⁰ Objave, dostupno na <https://www.pgz.hr/objave/javni-forumi-za-mlade-izrada-programa-za-mlade-primorsko-goranske-zupanije/>; <https://uniri.hr/vijesti/sudjelujte-u-javnim-forumima-o-izradi-plana-za-mlade-pgz-a/>; <https://sz.uniri.hr/vijesti/program-za-mlade-primorsko-goranske-zupanije-javni-forumi-o-strateskom-okviru/>; <https://www.facebook.com/szsur/posts/3782578575133979>.

korigirali eventualne nedostatke te na osnovi uvida u cijeli dokument moglo podnijeti eventualne dopune i primjedbe. Savjet mladih aktivno je sudjelovao u svim fazama prikupljanja podataka.

Javno savjetovanje sa zainteresiranom javnosti

Upućen je pročišćen i korigiran prijedlog Programa naručitelju, radi pokretanja procedure za usvajanje – javno savjetovanje sa zainteresiranom javnosti. Dopunjen dokument upućuje se Primorsko-goranskoj županiji kako bi se otvorilo javnu raspravu sa zainteresiranom javnosti, na mrežnoj stranici PGŽ koja je trajala _ dana. Ovim postupcima, uključivanjem zainteresirane javnosti omogućuje se široj javnosti upućivanje primjedbi i doprinos kvaliteti Programa, odnosno prilika za ukazivanje na eventualne propuste koje se nisu mogli iskazati zbog isključenosti nekih skupina u prethodnim fazama. Internet savjetovanje sa zainteresiranom javnosti je održano u skladu s Kodeksom savjetovanja sa zainteresiranom javnošću u postupcima donošenja zakona, drugih propisa i akata ("NN", broj 140/09). U tijeku savjetovanja primjedbe je uputilo podnositelja primjedbi, od čega _ predstavnika udruga mladih, _ ustanova, _ predstavnika javnih upravnih tijela...Odgovoreno je _ , a prihvaćeno prijedloga. Upisati kada bude održano!

Usvajanje Programa na Skupštini PGŽ

Kako bi Program dobio političku legitimnost pokreta je procedura za prijedlog stavljanja na dnevni red Skupštine i usvajanje Programa za mlade PGŽ

U prijedlog Programa se uključuje sve relevantne primjedbe kako bi se uputilo u proceduru za usvajanje na Skupštini PGŽ. Na sjednicu Skupštine na kojem je točka dnevnog reda prijedlog Programa, pozvani su svi sudionici.

Izrada akcijskih planova implementacije Programa za mlade

Nakon što je Program usvojen na Skupštini slijedi:

- imenovanje članova radnih skupina za izradu akcijskog/provedbenog plana (predstavnicima dionika - organizacija civilnog društva, ustanova, mladih i grada te drugih stručnjaka);
- izrada akcijskog plana i usvajanje financiranja u proračunu PGŽ koju odlukom usvaja župan.

Praćenje provedbe Programa i vrednovanje rezultata te izvještavanje

Provedbu i vrednovanje Programa prate i vrednuju vanjski evaluatori, a posebnu ulogu imaju članovi savjeta mladih koji će biti uključeni kao koordinatori u sve faze izrade akcijskih planova i praćenja provedbe programa. Nakon usvajanja Programa imenuje se koordinacija, radne skupine za izradu Akcijskog plana, kojim će se odrediti konkretne aktivnosti, izvori financiranja, nositelji/izvršitelji koji će realizirati mjere preporučene u Programu.

Za potrebe izrade akcijskih planova (provedbenih planova) potrebno je odabrati provedbenu koordinaciju, koja će koordinirati projektnim ciklusom, odnosno fazama izrade planova, a u koja bi trebala biti u sastavu:

1. predstavnik/ci - koordinatori javne uprave koji u opisu posla obavlja poslove vezane uz interese mladih,
2. predstavnik/ci - koordinator/i ustanova koji obavljaju djelatnost za i s mladima,
3. predstavnik/ci – koordinator/i organizacija mladih i za mlade,
4. predstavnik/ci – koordinator/i savjeta mladih,
5. predstavnik/ci – koordinator/i članovi predstavničkog/izvršnog tijela.

Izvršno tijelo imenuje predstavnike i broj. Praćenje (monitoring) i kontrolu će provoditi vanjski stručni suradnici.

Preporuča se da se Program za mlade Program za mlade PGŽ donese za period od 2021. do 2024. godine. Na temelju Programa se donosi akcijski plan za kraće razdoblje, preporučeno na jednu godinu (npr. 2021. godina). Ovo je ključno za dodatno uključivanje mladih jer se radi o planiranju konkretnih aktivnosti, pri čemu će doći do izražaja stvarno i aktualno stanje na terenu, među mladima, te biti prilika da mladi direktno utječu na odabir vrste, načina i metoda, kao i dionike aktivnosti kojima se zadovoljavaju javne potrebe mladih. Broj mladih i predstavnika organiziranih oblika mladih mora biti veći od predstavnika drugih dionika. Isto tako, preporuča se da se nakon usvajanja Programa provede komunikacijska kampanja kojom će se promovirati ciljeve i mjere te način praćenja i provedbe Program u svim JLS uz uključivanje mladih kako bi implementirali mjere ovog Programa u svoje lokalne javne politike, a mlade informiralo o mogućnostima koje on pruža za njih.

3. MAPA ZAJEDNICE MLADIH PGŽ – PRVI DIO

“Mapa zajednice mladih PGŽ” je mozaik i pregled dostupnih resursa i načina na koji se kreiraju javne politike za mlade PGŽ.

3.1. DRUŠTVENI KONTEKST ŽIVOTA MLADIH PGŽ

Mladi PGŽ žive u županiji; izrazito bogatoj potencijalima za održivi razvoj. Gotovo svi izazovi s kojima se suočavaju mladi mogu se ublažiti te tako razviti potencijali za kvalitetniji život mladih jer postojeći resursi, društveno, politički, prirodni i gospodarski resursi predstavljaju bogatstvo i dobar su preduvjet za pozitivne promjene.

Općenito o PGŽ

Razvojni kontekst PGŽ određen je brojnim komparativnim prednostima ove vrlo raznolike i razvedene županije, između brdsko-planinskog područja Gorskog kotara, priobalja s Rijekom kao središtem Županije i trećim najvećim gradom u RH i otoka, od kojih su Krk, Cres i Mali Lošinj i Rab najveći. Županija je bogata šumom (oko 37% teritorija Županije pripada Gorskom Kotaru), s izrazito turističkom gospodarskom orijentacijom u priobalju (priobalje s neposrednim zaleđem - oko 34% teritorija Županije) i otocima (oko 29% teritorija Županije), ali i bogatom poljoprivredom. Na prostoru od 3.582 km² naseljene površine (oko 6,3% naseljene površine Hrvatske), obitava oko 6,9% stanovništva države s prosječnom gustoćom naseljenosti 84,9 stanovnika/km². Statutom PGŽ njeni građani su se temeljem povijesnih iskustava i dinamičnih kulturno političkih promjena opredijelili za toleranciju i antifašističke vrijednosti, pa tako Statut Primorsko-goranske županije u Članku 22. opisuje: *Županija potiče i osigurava uvjete za unapređivanje i njegovanje te slobodno izražavanje i proučavanje povijesnih i socio-kulturnih tradicija, običaja i narječja užih lokalnih cjelina u svome sastavu.*³¹ Ovi temelji osiguravaju mladima oblikovanje identiteta bez zapreka. U skladu s ovom vizijom i vizijama drugih strateških dokumenata oblikovana je i vizija ovog Programa, oslanjajući se na dugotrajnu tradiciju planiranja i promišljanja javnih politika, posebno iz područja infrastrukture, zdravstva i socijalne skrbi, obrazovanja i iznadprosječnog standarda javnih izdvajanja, općenito.

Upravni ustroj i načela upravljanja

PGŽ obuhvaća 14 gradova i 22 općine te 510 naselja u sastavu gradova i općina, podijeljen na tri dijela – “goransko” područje, “primorsko” (priobalje) i “otočno” područje, a obuhvaća površinu od 3.588 km², ili 6,3% državnoga teritorija.

³¹ Statut PGŽ, više na <https://www2.pgz.hr/doc/01-Statut-PGZ%20.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

Tablica 1. Gradovi i općine obuhvaćene mikroregijama

Mikroregija Priobalje	Mikroregija Gorski Kotar	Mikroregija Otoci
Bakar	Čabar	Krk
Crikvenica	Delnice	Omišalj
Kastav	Vrbovsko	Dobrinj
Kraljevica	<u>Brod Moravice</u>	<u>Vrbnik</u>
Novi Vinodolski	<u>Fužine</u>	<u>Malinska-Dubašnica</u>
Opatija	<u>Lokve</u>	<u>Punat</u>
Rijeka	<u>Mrkopalj</u>	<u>Baška</u>
Čavle	<u>Ravna Gora</u>	Cres
<u>Jelenje</u>	<u>Skrad</u>	Rab
<u>Klana</u>		Lopar
<u>Kostrena</u>		Mali Lošinj
<u>Lovran</u>		
<u>Matulji</u>		
<u>Mošćenička Draga</u>		
<u>Viškovo</u>		
<u>Vinodolska općina</u>		

Izvor: Prilagodba DIP, 2020. Legenda: Grad - Općina

PGŽ ima u nadležnosti djelovanja (Statut PGŽ³²) sva područja koja su ujedno i područja djelovanja za mlade sukladno smjernicama za javne politike za mlade EU i RH, "...u okviru svog samoupravnog djelokruga kontinuirano provodi niz programa u području civilne zaštite, civilnog društva, prostornog uređenja, graditeljstva, zaštite okoliša, zdravstva, odgoja, obrazovanja, pomorskog dobra, prometa, veza, turizma, poduzetništva, ruralnog razvoja, regionalnog razvoja, infrastrukture, socijalne politike, mladih, kulture, sporta, tehničke kulture i brojnih drugih područja". (iz Statuta PGŽ, 10.2.2021). Ovaj Program bi trebao staviti u mlade u centar ulaganja i postati prioritet u sljedećih nekoliko godina.

Analizom Proračuna PGŽ za 2020. godinu (Proračun PGŽ za 2020. godinu³³) kao temeljnog dokumenta iz kojeg su vidljiva ulaganja i razvoj javnih politika PGŽ vidljivo je prevladavanje ulaganja u ustanove kojima je županija osnivač i drugih "proračunskih korisnika" čime postaju vidljive i mogućnosti za nadogradnju specifičnih potreba pojedinih skupina, pa tako i mladih. PGŽ je osnivač brojnih ustanova u obrazovanju (osnovne i srednje škole i sl.), kulturi (muzeji i sl.), zdravstvu (Domovi zdravlja i drugo) te drugih javnih ustanova i trgovačkih društava za funkcioniranje kojih su potrebna izuzetno velika ulaganja kako bi se održao minimalni standard, ali i unaprijedio taj minimalni standard (takozvani "nadstandard"). Ulaganja u obaveze koje proizlaze iz osnivačkih prava i „nadstandard“ te rješavanje specifičnih problema u okviru ovih područja, u okviru rada ustanova i sličnih organizacija, zauzimaju većinu sredstava dostupnih za ulaganja³⁴. Uloga Županije je izuzetno kompleksna, pa je upravo zbog ovih velikih ulaganja, standard u raznim područjima u PGŽ veći nego li u drugim županijama (više vidi Proračun PGŽ 2020 godine, proračunski korisnici, ustanove i sl.). Ovaj oblik upravljanja ima prednosti i nedostatke. Najveća prednost je u kontroli standarda ustanova te njegovom povećanju kroz redovito financiranje ustanova i sličnih organizacija odnosno proračunskih korisnika i izvanproračunskih korisnika. Nedostatak je primjetan u nemogućnosti da se evidentiraju i brzo prate brze promjene koje dolaze iz civilnog sektora (izvaninstitucionalno djelovanje), a koje ukazuju na stvarne potrebe pojedinih skupina, pa tako

³² Statut PGŽ, više na <https://www2.pgj.hr/doc/01-Statut-PGZ%20.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

³³ https://www2.pgj.hr/pozivi_skupstina/17-21/024/TOCKA2.pdf, preuzeto 15.2.2021.

³⁴ Javni pozivi i natječaji za financiranje programa javnih potreba i programa i projekta za opće dobro i sl. se raspisuju jednom godišnje, ne postoje otvoreni javni pozivi i sl.

u ovom slučaju mladih. To je vidljivo i iz prioriteta za rashode: *"Pri planiranju rashodne strane Proračuna za 2020. godinu i projekcija za iduće dvije godine redoslijed prioriteta osiguravanja sredstava bio je slijedeći: otpлата zajmova i kredita, financijske obveze koje proizlaze iz zakona te odluka Županijske skupštine i Župana, financiranje zakonskog standarda ustanova školstva, zdravstva i socijalne skrbi, financiranje obveznih zakonom utvrđenih funkcija Županije (funkcioniranje predstavničkog i izvršnog tijela Županije, političkih stranaka, vijeća nacionalnih manjina te funkcioniranje upravnih tijela Županije), financiranje neophodnih kapitalnih projekata vodeći računa o već započetim projektima i preuzetim obvezama, financiranje nadstandardnih rashoda/izdataka, a ovisno o mogućnostima Proračuna".*³⁵ PGŽ je usprkos krizi i smanjenim prihodima u Proračunu u 2020. godini prevladala većinu izazova te racionalno i dobro upravlja svojim resursima. Ovaj način upravljanja je pogodan za osiguravanje kontinuiteta ulaganja i smjnjivanja rizika za osnovne i dosegnute nadstandarde.

Program bi trebao omogućiti da se kroz gotovo sve programe i aktivnosti planira i ulaže u mlade, od infrastrukturnih projekata, proračunskih korisnika kojima su mladi skupina za koju djeluju do određivanja prioriteta u natječajima i javnim pozivima za financiranje javnih potreba u kulturi, sportu, obrazovanju, tehničkoj kulturi, zdravstvu, socijalnoj politici i ostalih djelatnosti Županije. Na temelju Uredbe o kriterijima, mjerilima i postupcima financiranja i ugovaranja programa i projekata od interesa za opće dobro koje provode udruge³⁶ i Pravilnika o kriterijima, mjerilima i postupcima financiranja i ugovaranja programa i projekata od interesa za opće dobro koje provode udruge u 2020. godini je planirano raspisivanje 10 natječaja³⁷ od kojih bi svih 10 mogli u kriterijima i prioritetima temeljem ovog Programa mogli predstavljati intervencije i potencijal za mlade. Upravna tijela koja djeluju radi obavljanja poslova iz djelokruga županije, od 1. siječnja 2020. godine počinju obavljati povjerene poslove državne uprave koje je obavljao Ured državne uprave u PGŽ, a PGŽ je uspješno prevladala ovu tranziciju. Radi se o sljedećim upravnim tijelima: Ured županije, Upravni odjel za proračun, financije i nabavu, Upravni odjel za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša, Upravni odjel za zdravstvo, Upravni odjel za odgoj i obrazovanje, Upravni odjel za opću upravu i upravljanje imovinom. Upravni odjel za pomorsko dobro, promet i veze, Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj, Upravni odjel za regionalni razvoj, infrastrukturu i upravljanje projektima, Upravni odjel za socijalnu politiku i mlade, Upravni odjel za kulturu, sport i tehničku kulturu i Ured unutarnje revizije. U ovako velikom sustavu koji čak i prostorno djeluje u više zgrada, važno je, osim planiranja ulaganja unutar pojedinih upravnih odjela i usklađivanje rada među odjelima, izvan same županijske uprave, jačati međusektorsku suradnju s mnogobrojnim državnim institucijama i organizacijama civilnog društva koje djeluju na području PGŽ. Ovaj Program, osim što ga je inicirao Savjet mladih PGŽ upravo je i rezultat težnje za povećanjem kvalitete planiranja i ulaganja Županije u područjima djelovanja i nadležnosti koje obuhvaćaju i javne politike za mlade.

PGŽ ne zaostaje, a u nekim područjima i prednjači u RH u planiranju javnih politika temeljem objektivno prikupljenih podataka o potrebama građana (eng. *evidence based policy*), posebno u području zdravlja i socijalne skrbi. Ulaganja i procese donošenja političkih odluka temelji na strateškim dokumentima, odnosno demokratskoj praksi da se za donošenje političkih odluka oblikuju strateški dokumenti koji će garantirati praćenje stvarnih, objektivnih i javnih potreba. PGŽ obiluje strateškim dokumentima, prema raznim područjima djelovanja, a koji su uzeti u

³⁵ Proračun PGŽ 2020, str. 11.-12., preuzeto 15.2.2021.

³⁶ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_03_26_546.html, preuzeto 15.2.2021.

³⁷ <https://www2.pgzh.hr/doc/natjecaji/2020/Godisnji-plan2020.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

obzir i u oblikovanju ovog Programa, no većini je isteklo vrijeme trajanja, pa su ovi podaci uzeti u obzir samo kao slika prethodnog stanja. U izradi je nova Strategija razvoja PGŽ, u skladu s kojom bi trebali biti izrađeni novi lokalni i sektorski planski dokumenti. Dosadašnje planiranje je temeljeno na **Razvojnoj strategiji PGŽ od 2016. do 2020. godine** koja predstavlja temeljni dokument o strateškom upravljanju razvojem na regionalnoj razini. Ujedno je to i okvir za donošenje cijelog niza regionalnih i lokalnih sektorskih strategija³⁸. Plan razvoja PGŽ od 2021. do 2027. godine je u izradi, a radi se o srednjoročnom aktu strateškog planiranja od značaja za jedinicu područne (regionalne) samouprave koji se donosi umjesto županijskih razvojnih strategija. U vrijeme izrade ovog Programa nisu bili dostupni podaci odnosno Plan nije bio završen, pa se nije moglo usklađivati strateški okvir sa smjernicama iz tog osnovnog Plana. Isto tako, Grad Rijeka je otvorio savjetovanje sa zainteresiranom javnošću o nacrtu prijedloga Plana razvoja grada Rijeke 2021. – 2027., a trajao je do 18. veljače 2021. godine. U skladu sa Zakonom o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem RH ovaj Program bi trebao biti usklađen s nacionalnim programom za mlade i regionalnim planom razvoja, pa je usklađivanje ovog **kratkoročnog sektorskog regionalnog akta bilo otežano**.

3.2. PREGLED OKVIRA ZA PLANIRANJE

Slijedi pregled već postojećih dokumenata temeljem kojih je PGŽ planirala strateško upravljanje u posljednjih 5 do 10 godina, čije smjernice i pojedinačni rezultati su bili dio prethodne analize za tri razvojna smjera ovog Programa.

Razvojni smjer "Kvalitetno obrazovanje, učenje i zapošljavanje"

Usklađenost postojećih ulaganja i rezultata s nacionalnim normativnim okvirom koji utječe na osnivačka prava i mogućnosti te dokumentima strateškog upravljanja razini PGŽ, daje dobru analitičku podlogu za ovaj razvojni smjer. Nacionalne strategije i zakonski okvir unutar kojeg je moguće organizirati ovaj kompleksno povezani razvojni smjer su:

1. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi,³⁹
2. Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, pročišćeni tekst zakona NN 10/97, 107/07, 94/13, 98/19,⁴⁰
3. Zakon o obrazovanju odraslih, pročišćeni tekst zakona, NN 17/07, 107/07, 24/10⁴¹
4. Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (NN 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17),⁴²
5. Strategija obrazovanja, tehnologije i znanosti,⁴³
6. Zakon o tržištu rada (NN br. 118/2018),⁴⁴
7. Zakon o dopuni Zakona o tržištu rada (NN br. 32/2020),⁴⁵

³⁸ Razvojna strategija PGŽ, više na <https://prigoda.hr/razvojna-strategija-pgz/>, preuzeto 15.2.2021.

³⁹ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, više na <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli>, preuzeto 15.2.2021.

⁴⁰ Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, više na <https://www.zakon.hr/z/492/Zakon-o-pred%C5%A1kolskom-odgoju-i-obrazovanju>, preuzeto 15.2.2021.

⁴¹ Zakon o obrazovanju odraslih, više na <https://www.zakon.hr/z/384/Zakon-o-obrazovanju-odraslih>, preuzeto 15.2.2021.

⁴² Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, više na <https://www.zakon.hr/z/320/Zakon-o-znanstvenoj-djelatnosti-i-visokom-obrazovanju>, preuzeto 15.2.2021.

⁴³ Strategija obrazovanja, tehnologije i znanosti, više na <https://mzo.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Obrazovanje/Strategija%20obrazovanja,%20znanosti%20i%20tehnologije.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

⁴⁴ Zakon o tržištu rada, više na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_12_118_2333.html, preuzeto 15.2.2021.

⁴⁵ Zakon o dopuni Zakona o tržištu rada, više na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_03_32_695.html, preuzeto 15.2.2021.

8. Zakon o radu (NN br. 93/14),⁴⁶
9. Zakon o državnim potporama (NN br. 47/14),⁴⁷
10. Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o državnim potporama (NN br. 69/17),⁴⁸
11. Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom⁴⁹
12. Strategija razvoja društvenog poduzetništva,⁵⁰
13. Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje 2017. - 2022.⁵¹ i drugi zakonski i podzakonski akti.

Na razini EU je doneseno više dokumenata s kojim je ovaj razvojni smjer usklađen:

1. Preporuka Vijeća EU 2020. o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju (SOO) za održivu konkurentnost, socijalnu pravednost i otpornost,⁵²
2. Rezolucija Vijeća i predstavnika vlada država članica, koji su se sastali u okviru Vijeća, o okviru za uspostavu Europske agende za rad s mladima,⁵³

Na razini Županije su proteklih nekoliko godina bile na snazi sljedeći strateški dokumenti koji obuhvaćaju planiranje potreba i analizu izazova stanovništva, pa i mladih u PGŽ u odnosu na ovaj razvojni smjer:

1. Strategija razvoja ljudskih potencijala PGŽ 2015. - 2020. ⁵⁴
2. Strategija razvoja tehničke kulture PGŽ za razdoblje 2017. – 2020. („Službene novine“ broj 7/17)⁵⁵
3. Deklaracija o opstojnosti Gorskog kotara⁵⁶
4. Strateški plan PGŽ za realizaciju projekta Županija-prijatelj djece za razdoblje od 2018. do 2020. g.⁵⁷ (ŽS, 16.4.2018.)
5. Strateški plan razvoja turizma Kvarnera sa strateškim i operativnim marketing planom 2016. – 2020. godine ⁵⁸(„Službene novine“ broj 28/16“) i cjelokupni tekst
4. Program provedbe mjera ruralnog razvoja Primorsko-goranske županije za razdoblje 2017. do 2020. godine⁵⁹

⁴⁶ Zakon o radu, više na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_07_93_1872.html, preuzeto 15.2.2021.

⁴⁷ Zakon o državnim potporama, više na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_04_47_873.html, preuzeto 15.2.2021.

⁴⁸ Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o državnim potporama, više na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_07_69_1609.html, preuzeto 15.2.2021.

⁴⁹ Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, više na <https://www.zakon.hr/z/493/Zakon-o-profesionalnoj-rehabilitaciji-i-zapo%C5%A1ljavanju-osoba-s-invaliditetom>, preuzeto 15.2.2021.

⁵⁰ Strategija razvoja društvenog poduzetništva, više na <http://www.esf.hr/wordpress/wp-content/uploads/2015/02/Strategija-razvoja-dru%C5%A1venog-poduzetni%C5%A1tva-u-RH-za-razdoblje-2015-2020.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

⁵¹ Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine, više na <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/Nacionalna%20strategija%20poticanja%20%C4%8Ditanja%20od%202017.%20do%202022.%20godine.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

⁵² Preporuka Vijeća EU 2020. o strukovnom obrazovanju i osposobljavanju (SOO) za održivu konkurentnost, socijalnu pravednost i otpornost, više na [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020H1202\(01\)&qid=1613891378491&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020H1202(01)&qid=1613891378491&from=EN), preuzeto 15.2.2021.

⁵³ Rezolucija Vijeća i predstavnika vlada država članica, više na [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:42018Y1218\(01\)&from=ES](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:42018Y1218(01)&from=ES), preuzeto 15.2.2021.

⁵⁴ Strategija razvoja ljudskih potencijala, više na <https://www.lpz-pgz.com/wp-content/uploads/2018/08/Strategija-razvoja-ljudskih-potencijala-PGŽ-2015-2020.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

⁵⁵ Strategija razvoja ljudskih potencijala PGŽ, više na <https://www2.pgz.hr/doc/02-rasprava-teh-kultura/strategija.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

⁵⁶ Strategija razvoja tehničke kulture PGŽ, više na <http://www.sn.pgz.hr/default.asp?Link=odluke&id=30031>, preuzeto 15.2.2021.

⁵⁷ Strateški plan PGŽ za realizaciju projekta Županija-prijatelj djece, više na <https://prigoda.hr/info-docs/Strateski-planPGZ-za-realizaciju-projektaŽupanija-prijatelj-djece1642018.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

⁵⁸ Strateški plan razvoja turizma Kvarnera sa strateškim i operativnim marketing planom 2016. – 2020. godine, više na https://www2.pgz.hr/doc/uo_turizam/08-rasprava-turizam/strategija-turizam.pdf, preuzeto 15.2.2021.

⁵⁹ Program provedbe mjera ruralnog razvoja Primorsko goranske županije 2017 - 2020, više na <https://www2.pgz.hr/doc/dokumenti/2017/Program-provedbe-mjera-ruralnog-razvoja-PGŽ-za-razdoblje-2017.-2020.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

PGŽ, prema Odluci o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti (NN, br. 132/17 od 2018.) je razvrstana u IV. skupinu jedinica područne (regionalne) samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u prvoj polovini iznadprosječno rangiranih jedinica područne (regionalne) samouprave: Dubrovačko-neretvanska županija, Grad Zagreb, Istarska županija, Primorsko-goranska županija i Zagrebačka županija. Prema pokazateljima to znači da Županija nudi sve uvjete za dobar život u njoj.

Obrazovna politika Primorsko-goranske županije usmjerena je na rješavanje problematike krize, još uvijek centraliziranog obrazovnog sustava (bez obzira na mogućnosti intervencija koje proizlaze iz osnivačkih prava i brigu koju imaju lokalne zajednice i regija za ustanove predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja). Često zaboravljena činjenica u javnim politikama za mlade jesu izazovi mladih roditelja djece upisane u predškolske i osnovnoškolske odgojno-obrazovne programe. PGŽ bi trebala i može kao krovna upravljačka javna institucija zadati odgojno-obrazovne smjernice za sve te ustanove, kako bi za roditelje vrtić i škola bili sigurno i društveno uključivo mjesto za njihovu djecu. U tom istom obrazovnom sustavu su i srednjoškolci, a osnivač većine srednjoškolskih ustanova je upravo PGŽ koja ima priliku aktivno kreirati smjer u kojem kreće obrazovani sustav Županije. Osim upravljanja decentraliziranim funkcijama srednjeg školstva i osnovnoškolskih ustanova, nužno je jasnije definirati ulogu Županije u promjenama koje su nužno potrebne. Pojedinačni naponi Upravnog odjela za školstvo i Upravnog odjela za socijalnu politiku i mlade su zadržali kvalitetu obrazovanja i proširili mogućnosti, ali je potrebno više konkretizirati te smjernice u akcijskim/provedbenim planovima za eventualnu strategiju obrazovanja. U tijeku je više projekta kojima će se unaprijediti kvaliteta obrazovanja i povećati zapošljivost te mogu biti dobar okvir za planiranje jer se radi o velikim projektima koji će dati dugotrajne rezultate i mogu utjecati na smjer razvoja:

- "PROMEHS – Promocija mentalnog zdravlja u školama" (Erasmus+ KA3), 17 odgojno-obrazovnih ustanova u 2021. godine započinje provedba kurikulumu za mentalno zdravlje, suradnja Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Odjel gradske uprave za odgoj i školstvo Grada Rijeke i Upravni odjel za odgoj i obrazovanje PGŽ.
- "Regionalni centri kompetentnosti" (Operativni program „Konkurentnost i kohezija“, Europski fond za regionalni razvoj) - uspostavljanje mreže regionalnih centara kompetentnosti u srednjim strukovnim školama u 5 sektora (ugostiteljstvo i turizam, zdravstvo, elektrotehnika i računalstvo, poljoprivreda i strojarstvo) žele se stvoriti svi potrebni preduvjeti s ciljem usklađenosti obrazovnog sustava s potrebama tržišta rada, te na taj način učenicima omogućiti stjecanje vještina i kompetencija potrebnih za lakši ulazak u svijet rada, jačanje profesionalnosti te kontinuiranog usavršavanja
- Pametna regija: Istraživanje i razvoj: Energana – Start up inkubator za kreativne tehnologije i IT industriju (Grad Rijeka, Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014.-2020., Europski fond za regionalni razvoj; CEKOM – Centar kompetencija za pametne gradove⁶⁰ (Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.);
- Razvoj istraživačke infrastrukture na kampusu Sveučilišta u Rijeci (Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014.-2020., Europski fond za regionalni razvoj).

PGŽ je prepoznata kao županija koja ima bogatu kulturnu tradiciju i baštinu, ali i inovativne praksu jer su i ulaganja u kulturu i stvaralaštvo promišljana već desetljećima. Kultura se u

⁶⁰ Centar kompetencija za pametne gradove, više na <https://prigoda.hr/cekom-centar-kompetencija-za-pametne-gradove/>, preuzeto 15.2.2021.

javnim politikama za mlade promišlja kao alat za učenje, mjesto novih ideja i poticaji za razvoj novih radnih mjesta i zapošljavanje mladih, posebno u novim IT i kreativnim industrijama.

Razvojni smjer: “Društvena uključenost, dobrobit i zdravlje mladih”

Društvena uključenost mladih je proces aktivnog sudjelovanja mladih u zajednici u kojoj žive, na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini (obitelj, mjesto gdje žive, društvo općenito) koji će omogućiti mladima stjecanje vještina i znanja te otvoriti mogućnosti potrebne za aktivno i ravnopravno sudjelovanje na svim razinama društva. Zbog procesa koji imaju posljedicu razne razine društvene isključenosti, dio mladih je gurnut na margine društva. Njima je onemogućeno puno sudjelovanje uslijed njihova siromaštva, nedostatka temeljnih sposobnosti i prilika za cjeloživotno učenje ili kao rezultat diskriminacije. Time prilike za rad, mogućnosti za ostvarenje prihoda i obrazovanje, mreže društvenih aktivnosti, pristup procesima odlučivanja postaju udaljeni i nedostižni za te skupine trajno, ukoliko se zajednica ne pobrine za osiguravanje poluga za povratak u društvo. Dobrobit mladih obuhvaća niz elemenata kojim su obuhvaćeni kognitivni, okolišni, zdravstveni pokazatelji, društvena podrška, materijalno bogatstvo i drugi elementi zadovoljstva životom u zajednici mladih. Dobrobit mladih je sveukupni niz pokazatelja o zajednici u kojoj žive mladi. U području zdravlja i socijalnog plana postoje mjere kojima se kategorizira nekoliko skupina mladih kojima prijeti ili jesu već jesu isključeni, kao skupine koje su već na tom rubu. Zadatak je Županije da usmjeri upravljanje i dostupnost resursa prvenstveno prema otkrivanju kategorija ranjivih skupina, a da se onda provedbom preventivnih programa spriječe procesi njihove daljnje isključenosti. Najučinkovitiji programi sprječavanja društvene isključenosti su oni koji se orijentiraju na društvenu skrb o djeci i mladima, odnosno organizaciju strukturiranog slobodnog vremena djece i mladih, uz mentorski rad s mladima koji se u državama u okruženju sve više provodi. Mladi s manje mogućnosti u odnosu na svoje vršnjake su prema Komisiji EU definirani kao skupina mladih koji zbog određenih prepreka (siromaštvo, prometna izoliranost mjesta u kojem žive, intelektualne sposobnosti, odrastanje bez roditelja, zdravstveni problemi i sl.) ne mogu ostvariti svoje potencijale. Radi se o preprekama za koje je odgovorno društvo u kojima mladi žive, pa je odgovornost društva da umani razlike i spriječi diskriminaciju ili osigura jednak pristup svim segmentima života za osobe s manje mogućnosti. Zato je ovaj dokument u skladu sa:

- Zakonom o suzbijanju diskriminacije ⁶¹,
- Konvencijom o ljudskim pravima ⁶²,
- Konvencijom o pravima djeteta ⁶³,
- Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom ⁶⁴,
- Konvencijom protiv diskriminacije u odgoju i obrazovanju ⁶⁵,

⁶¹ Zakon o suzbijanju diskriminacije, više na <https://www.zakon.hr/z/490/Zakon-o-suzbijanju-diskriminacije>, preuzeto 15.2.2021.

⁶² Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, više na [https://www.zakon.hr/z/364/\(Europska\)-Konvencija-za-zaštitu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda](https://www.zakon.hr/z/364/(Europska)-Konvencija-za-zaštitu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda), preuzeto 15.2.2021.

⁶³ Konvencija o pravima djeteta, više na http://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf, preuzeto 15.2.2021.

⁶⁴ Odluka Hrvatskog sabora, više na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2007_06_6_80.html, preuzeto 15.2.2021.

⁶⁵ Konvencija protiv diskriminacije u odgoju i obrazovanju, više na http://www.crnakutija.babe.hr/attach/k/konvencija_protiv_diskr_u_odg_i_obr-1.pdf, preuzeto 15.2.2021.

- Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena ⁶⁶ i drugim nacionalnim i međunarodnim konvencijama i zakonima odredbe kojima se sprječava društvena isključenost temeljem raznih prepreka (socijalne, kulturološke, obrazovne, osobni invaliditet, zdravstvene prepreke (kronične i druge bolesti) mladih i obitelji u kojim žive, ekonomske prepreke mladih i obitelji u kojima žive, zemljopisne prepreke (izoliranost, loša prometna povezanost).

Analizirala se i usklađenost javnih politika na nacionalnoj i regionalnoj razini sa sljedećim dokumentima:

- Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom⁶⁷,
- Nacionalna strategija za prava djece u RH za razdoblje od 2014. do 2020. godine ⁶⁸,
- Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014. - 2020.) ⁶⁹,
- Strategija razvoja sustava socijalne skrbi u RH 2011. - 2016. ⁷⁰,
- Zakon o socijalnoj skrbi (157/13, 152/14, 99/15, 52/16, 16/17, 130/17, 98/19, 64/20, 138/20)⁷¹,
- Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine⁷²
- Strategija razvitka Republike Hrvatske »Hrvatska u 21. stoljeću« – Strategija razvitka mirovinskog sustava i sustava socijalne skrbi⁷³,
- Nacionalna Strategija suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2012. do 2017. godine⁷⁴.

Glavni strateški dokumenti izvedeni iz Razvojne strategije PGŽ od 2014. do 2020. kojima su se oblikovali prioriteti javne politike u ovom razvojnom smjeru su do sada bili:

1. Strategija razvoja zdravstvene industrije PGŽ za 2013.-2020. ŽS 7.02.2013.)⁷⁵,
2. Strategija razvoja sporta PGŽ za razdoblje 2016.-2020. („Službene novine“ broj 18/16)⁷⁶,
3. Socijalni plan PGŽ za razdoblje 2017. – 2020. („Službene novine“ broj 7/17)⁷⁷,

⁶⁶ Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, više na https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/biblioteka-ona/UN%20Konvencija%20o%20uklanjanju%20svih%20oblika%20diskriminacije%20žena_%203%20izdanje.pdf, preuzeto 15.2.2021.

⁶⁷ Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine, više na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_04_42_967.html, preuzeto 15.2.2021.

⁶⁸ Strategija za prava djece 2014-2020, više na <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije%20-%20OGP/socijalna%20politika/NACIONALNA%20STRATEGIJA%20ZA%20PRAVA%20DJECE%20U%20RHZA%20RAZDOB LJE%20OD%202014.%20DO%202020.%20GODINE%5B1%5D.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

⁶⁹ Strategija borbe protiv siromaštva, više na <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije/Strategija%20borbe%20protiv%20siroma%5A1tva.pdf>

⁷⁰ Strategija razvoja socijalne skrbi, više na [https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije%20-%20OGP/socijalna%20politika/Strategija%20razvoja%20sustava%20socijalne%20skrbi%20u%20RH%202011.-2016.\[1\].pdf](https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije%20-%20OGP/socijalna%20politika/Strategija%20razvoja%20sustava%20socijalne%20skrbi%20u%20RH%202011.-2016.[1].pdf), preuzeto 15.2.2021.

⁷¹ Zakon o socijalnoj skrbi, više na <https://www.zakon.hr/z/222/Zakon-o-socijalnoj-skrbi>, preuzeto 15.2.2021.

⁷² Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine, više na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_02_20_422.html, preuzeto 15.2.2021.

⁷³ Strategija razvitka Republike Hrvatske »Hrvatska u 21. stoljeću« – Strategija razvitka mirovinskog sustava i sustava socijalne skrbi, više na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_06_97_1230.html, preuzeto 15.2.2021.

⁷⁴ Nacionalna strategija suzbijanja zlouporabe droga, više na https://www.emcdda.europa.eu/system/files/HR_Nacionalna_strategija_suzbijanja_zlouporabe_droga_2012.-2017._final.pdf, preuzeto 15.2.2021.

⁷⁵ Strategija razvoja zdravstvene industrije, više na <https://www2.pgj.hr/doc/dokumenti/Strategija-razvoja-zdravstvene-industrije-PGZ-za-2013-2020.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

⁷⁶ Strategija razvoja sporta, više na https://www2.pgj.hr/doc/uo_kultura_sport/2016-05-strategija-sport/01-srs-pgj-2016-2020.pdf, preuzeto 15.2.2021.

⁷⁷ Socijalni plan, više na https://www2.pgj.hr/doc/uo_socijala/2017-05-soc-plan-1720.pdf, preuzeto 15.2.2021.

4. Strateški plan PGŽ za realizaciju projekta Županija-prijatelj djece za razdoblje od 2018. do 2020. g. (ŽS, 16.4.2018.)⁷⁸,
5. Program provedbe mjera ruralnog razvoja PGŽ za razdoblje 2017.-2020. ("Službene novine" broj 34/16)⁷⁹,
6. Strategija razvoja ljudskih potencijala 2014. do 2020.⁸⁰.

Najveći projekti koji se provode u PGŽ financirani iz EU fondova i drugih izvora čiji rezultati će doprinijeti razvoju ovog razvojnog smjera su:

2. Razvoj zdravstvenih usluga: Rekonstrukcija i opremanje dnevnih bolnica i dnevnih kirurgija⁸¹,
3. Pametna regija⁸²:
 - Pametni gradovi (uključuju i sprječavanje socijalne isključenosti): CEKOM – Centar kompetencija za pametne gradove⁸³,
 - Pametna specijalizacija⁸⁴ - u području "javnog zdravstva i kvalitete života" i "inovativno i otvoreno društvo: građanstvo, inkluzivnost i kultura,

Odlukom Županijske skupštine, PGŽ se 2004. godine učlanila u Hrvatsku mrežu zdravih gradova pod motom "Rukovođenje i upravljanje za zdravlje". "Šume znanja i more zdravlja". To je omogućilo izradu planova i podloge za planiranje i ulaganje: "Socijalna karta PGŽ"⁸⁵, "Slika zdravlja PGŽ"⁸⁶, "Plan zdravlja PGŽ"⁸⁷ i "Strateški okvir za zdravlje PGŽ"⁸⁸. Posljednjem Socijalnom planu Primorsko-goranske županije za razdoblje od 2017. do 2020. je isteklo trajanje, a za potrebe izrade ovog programa koristili su se izvještaji i evaluacija istog. Među prioritetima Socijalnog plana za proteklo razdoblje su i skupine koje prema svojim obilježjima obuhvaćaju i djecu i mlade: osobe s invaliditetom (mladi), djeca i mladi bez odgovarajuće roditeljske skrbi i mladi s problemima u ponašanju, žrtve nasilja u obitelji. Spisak skupina mladih, posebno zbog utjecaja širenja pandemije u 2020. godini kao i mjera zaštite od širenja koje su dovele do stvaranja sasvim novih obrazaca ponašanja mladih, svih dobnih skupina i različitih obilježja, lišenih mogućnosti stvaranja pozitivnih socijalnih interakcija, živeći u virtualnom svijetu je puno veći, veći nego ikad. O posljedicama ovog za mlade izrazito izazovnog vremena tek će se znati u budućnosti. Dodatna briga za mlade vidljiva je iz aktivnosti koje su prethodile i koje se provode od pristupanja gradova i općina Akciji Gradovi/općine - prijatelji djece, odnosno Županiji – prijatelj djece, ulaganjem u zdravlje i djecu, kao i orijentacija ka održivom razvoju stvara odlične temelje za kvalitetno odrastanje i zdravu mladost. Do sada su status „Grada/općine - prijatelja djece“ dobili gradovi Cres, Crikvenica, Čabar, Delnice, Mali Lošinj, Opatija, Rijeka, Vrbovsko i općine Brod Moravice,

⁷⁸ Strateški plan za realizaciju projekta Županija prijatelj djece, više na <https://prigoda.hr/info-docs/Strateski-planPGZ-za-realizaciju-projektaZupanija-prijatelj-djece1642018.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

⁷⁹ Program provedbe mjera ruralnog razvoja, više na <https://www2.pgzh.hr/doc/dokumenti/2017/Program-provedbe-mjera-ruralnog-razvoja-PGZ-za-razdoblje-2017.-2020.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

⁸⁰ Strategija razvoja ljudskih potencija, više na <https://www.lpz-pgz.com/wp-content/uploads/2018/08/Strategija-razvoja-ljudskih-potencijala-PGZ-2015-2020.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

⁸¹ Razvoj zdravstvenih usluga, više na <https://prigoda.hr/razvoj-zdravstvenih-usluga/>, preuzeto 15.2.2021.

⁸² Pametna regija, više na <https://prigoda.hr/pametna-regija/>, preuzeto 15.2.2021.

⁸³ Centar kompetencija za pametne gradove, više na <https://prigoda.hr/cekom-centar-kompetencija-za-pametne-gradove/>, preuzeto 15.2.2021.

⁸⁴ Pametna specijalizacija, više na <https://prigoda.hr/pametna-specijalizacija/>, preuzeto 15.2.2021.

⁸⁵ Socijalna karta, više na http://www.zdravi-gradovi.com.hr/media/1438/socijalna_karta.pdf, preuzeto 15.2.2021.

⁸⁶ Slika zdravlja PGŽ, više na http://www.zdravi-gradovi.com.hr/media/1441/slika_zdravlja_pgoranska.pdf, preuzeto 15.2.2021.

⁸⁷ Plan zdravlja PGŽ, više na http://www.zdravi-gradovi.com.hr/media/1444/plan_pgoranska.pdf, preuzeto 15.2.2021.

⁸⁸ Strateški okvir za zdravlje, više na http://www.zdravi-gradovi.com.hr/media/1447/strat_okvir_pgoranska.pdf, preuzeto 15.2.2021.

Fužine, Lokve, Lovran, Mrkopalj, Ravna Gora i Skrad ⁸⁹. Akcija Saveza Društava Naša djeca se provodi od 1999. godine, a obuhvaća niz aktivnosti kojima se osiguravaju uvjeti za zdravo odrastanje djece u lokalnoj zajednici. „Akcijom lokalne zajednice ostvaruju dječja prava iz Konvencije UN-a. Gradovi / općine, kad zadovolje kriterije iz programa, stječu počasni naziv „Grad/Općina - prijatelj djece“. Trenutno je u Akciju uključeno 113 gradova/općina (rujan 2017.) ⁹⁰, a počasni naziv su dostigli 62 grada i općine, s trendom rasta. Akcija potiče lokalne zajednice da ulažu u usluge za djecu, sigurno i zdravo okruženje, zdravlje, obrazovanje, kulturu, sport, slobodno vrijeme djece te daju podršku roditeljima u odgoju djece.“

Zašto u ovom razvojnog smjeru posebno mjesto imaju rekreativne slobodne aktivnosti i sport odnosno bavljenje fizičkim aktivnostima? Sport je prema većini strateških dokumenta EU, ali i prema smjernicama sporta RH i poveljama Hrvatskog olimpijskog odbora ⁹¹ faktor zaštite zdravlja, a posebna pažnja se posvećuje osiguravanju uvjeta za bavljenje sportsko rekreativnim aktivnostima kojima se podupire aktivno bavljenje fizičkim aktivnostima kod djece i mladih, kao zdravim stilom života.

U Nacionalnom programu sporta 2014. do 2022. (str. 5.) dio temeljenih strateških smjernica razvoja sporta su: „...Poticanje održivih programa lokalnog sporta radi afirmiranja sporta kao bitnog čimbenika očuvanja zdravlja te razvoja gospodarstva, kulture i turizma, ..Poticanje unapređenja i izgradnje sportske infrastrukture kao pretpostavke razvoja sporta..., Povećanje broja stručno osposobljenog kadra za rad u sportu i sportskoj rekreaciji i osiguranje kontinuiranog i kompatibilnog obrazovnog sustava u području sporta... Informiranje i komunikacija u funkciji popularizacije sporta,... Povećanje zastupljenosti žena u sportu na svim razinama, Osiguravanje izvora financijskih sredstava za razvoj sporta i poticanje ulaganja u sport.“ RH područje sporta još pokušava definirati jer još uvijek nije u potpunosti u skladu sa smjernicama EU Komisije. „Sport i tjelesna aktivnost pridonose fizičkom, psihičkom i socijalnom zdravlju. Istraživanje Eurobarometra iz 2018. o sportu i tjelesnoj aktivnosti pokazuje da previše ljudi u EU-u ne ostvaruje minimalnu razinu tjelesne aktivnosti koju preporučuje Svjetska zdravstvena organizacija (WHO). Cilj je Preporuke Vijeća riješiti taj problem. Bavljenje sportom i tjelesnom aktivnošću razlikuje se ovisno o dobi, spolu, razini obrazovanja i socioekonomskom statusu te među državama, što upućuje da nacionalne politike i smjernice mogu utjecati na ponašanje. Preporukom Vijeća države članice EU-a potiče se na razvoj nacionalnih strategija i akcijskih planova za promicanje tjelesne aktivnosti kojima će biti obuhvaćeni svi relevantni sektori, uključujući, ali ne isključivo, sektore sporta i zdravlja.“

⁹² U Nacionalnom programu športa 2019. – 2026. ⁹³ jasno se definira uloga sporta: „Područje športa razumijeva se i definira u najširem smislu, prije svega s aspekta prevencije bolesti te unaprjeđenja i očuvanja zdravlja u skladu s definicijom športa, koju je preporučilo Vijeće Europe: **„Šport podrazumijeva sve oblike tjelesnog vježbanja kojima je cilj, neobaveznim ili organiziranim sudjelovanjem, izražavanje ili poboljšavanje tjelesnih sposobnosti i mentalnog blagostanja, sklapanje društvenih veza ili ostvarivanje**

⁸⁹ Popis gradova i općina prijatelja djece, više na <http://www.savez-dnd.hr/wp-content/uploads/2019/04/glasnik-2018.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

⁹⁰ Gradovi i općine prijatelji djece, više na <https://www.savez-dnd.hr/gradovi-i-opcine-prijatelji-djece/>, preuzeto 15.2.2021.

⁹¹ Nacionalni program sporta 2014.-2022., više na <https://www.hoo.hr/downloads/Nacionalni%20program%20sporta%20-%20HOO-2014.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

⁹² Izvješće Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija o provedbi Preporuke Vijeća o međusektorskom promicanju tjelesne aktivnosti korisne za zdravlje, više na <https://secure.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/files/download/8a8629a86dd40e59016e402a360e28cf.do>, preuzeto 15.2.2021.

⁹³ Nacionalni program športa 2019-2026, više na https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AAA_2020_MINTIS/dokumenti/Nacionalni%20program%20%C5%A1porta%202019-2026.pdf, preuzeto 15.2.2021.

rezultata na svim razinama natjecanja“. Od 2007. godine, kada je objavljena „Bijela knjiga o sportu“, prvi strateški dokument Europske unije iz područja športa i tjelesne aktivnosti korisnih za zdravlje, objavljeni su brojni strateški dokumenti koji prepoznaju društvenu, zdravstvenu, obrazovnu i ekonomsku ulogu športa. I u Hrvatskoj je prepoznata važnost športa jer se u najvažnijim dokumentima, kao što su Zakon o sportu i Nacionalna strategija razvoja zdravstva 2012. - 2020. („NN“, br. 116/12.) ističe da je tjelesna aktivnost jedan od temeljnih načina poboljšanja tjelesnog i duševnog zdravlja ljudi“. Sport podrazumijeva sport i tjelesnu aktivnost korisnu za zdravlje što je izrazito važna karika za ostvarenje dobrobiti mladih.

„...Što se tiče javnog interesa, takvi su učinci i športske vježbe osobito važni jer je redovita i kvalitetna. Osim što se redovitim bavljenjem tjelesnom aktivnošću zadovoljavaju osnovne biološke potrebe za kretanjem, utječe se i na očuvanje i unaprjeđenje fizičkog i mentalnog zdravlja i ostvaruju se socijalne komponente života djece i mladih, odraslih osoba te osoba starije životne dobi“. Središnji državni ured za sport proveo je u 2017. godini istraživanje s ciljem utvrđivanja udjela stanovništva Republike Hrvatske koje se bavi športskim i rekreacijskim aktivnostima ili nekim drugim oblikom tjelesne aktivnosti. Istraživanje je pokazalo da se samo 37,5% populacije RH starije od 15 godina bavi nekim oblikom tjelesne aktivnosti barem jednom tjedno, dok je njih 62,5% potpuno neaktivno, odnosno, ne bavi se nikakvom tjelesnom aktivnošću.“ U novijim politikama i planiranju ulaganja u sport i rekreaciju na razini EU, države ističu i važnost novih uloga sporta i rekreacije, poput mjesta za volontiranje, jačanje zajednice i tolerancije odnosno jačanje solidarnosti u zajednici za što se izdvajaju iznimno visoka sredstva (za 2021 EUR 2 849 010 543 za ERASMUS+ za sport) na razini EU.⁹⁴

Razvojni smjer: Uključivanje, povezivanje i osnaživanje mladih

PGŽ se rukovodi načelima dobrog demokratskog upravljanja na lokalnoj razini (usvojena Deklaracijom o Strategiji inovativnog i dobrog upravljanja na lokalnoj razini Vijeća Europe), što se očituje u brojnim procedurama, upravnim aktima i postupanjima oko donošenja odluka odnosno upravljanja javnim financijama. Upravo izradom ovog Programa primijenjena su i „načela dobrog upravljanja“, ne samo zbog uključivanja ključnih dionika u izradu, nego i zbog transparentnosti procedure i odluke o izradi „programa za mlade“ te spremnosti na promjene. Izradu ovog Programa za mlade inicirao je Savjet mladih PGŽ, prihvatila Skupština, a odabralo najboljeg ponuđača u postupku javne nabave. PGŽ je donijela i Akcijski plan suzbijanja korupcije na području PGŽ za razdoblje 2019. - 2020. godine⁹⁵ te temeljem tog dokumenta i Etički kodeks nositelja političkih dužnosti⁹⁶, a još 2012. godine Etički kodeks službenika i namještenika upravnih tijela PGŽ⁹⁷ što omogućuje sprječavanje koruptivnih radnji prilikom obavljanja javnih dužnosti ili rada u javnoj upravi. Za mlade je važno znati da postoji dobra politička volja da se korupcija smanji kako bi se povećalo njihovo povjerenje. Hoće li nositelji političkih dužnosti i službeni namještenici pridržavati navedenih načela iz ovih dokumenata ovisi o osobnoj etici i odgovornosti, ali i reakciji i djelovanju građana pa tako i mladih na sve primjere koruptivnih radnji. Izrazito je bitno da mladi imaju mogućnost demokratskog iskustva i djelovanja protiv korupcije. Većina gradova i općina iz PGŽ je također usvojila ove

⁹⁴ Više, nr. ERASMUS+ program za sport, ciljevi: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/programme-guide/part-a/priorities-erasmus-programme_hr

⁹⁵ Akcijski plan suzbijanja korupcije na području PGŽ za razdoblje 2019.-2020. godine, više na <http://www.sn.pgz.hr/default.asp?Link=odluke&id=37983>, preuzeto 15.2.2021.

⁹⁶ Etički kodeks nositelja političkih dužnosti, više na <http://www.sn.pgz.hr/default.asp?Link=odluke&id=39546>, preuzeto 15.2.2021.

⁹⁷ Etički kodeks službenika i namještenika PGŽ, <http://www.sn.pgz.hr/default.asp?Link=odluke&id=24661>, preuzeto 15.2.2021.

dokumente. Iz formalnog, zakonodavnog aspekta, normativni okvir za aktivnosti i sudjelovanje mladih u odlučivanju postoji, a pratimo ga u rezultatima rada savjeta mladih i drugih organiziranih oblika djelovanja mladih poput učeničkih vijeća, studentskih zborova, mladeži političkih stranaka i sl., praćenju promjena i u provedenim aktivnostima koji zadovoljavaju mjere iz Nacionalnog programa za mlade. Iz tih dokumenata (Izvještaja o praćenju provedbe Zakona o radu savjeta mladih nadležnom Ministarstvu i Izvještaju o implementaciji preporuka iz Nacionalnog programa za mlade) vidimo da postoji kontinuirana nepovezanost savjeta mladih jedinice područne (regionalne) i jedinica lokalne samouprave, sve do aktualnog saziva Savjeta mladih PGŽ koji je uspostavio koordinaciju osnovanih savjeta mladih na razini PGŽ. Uspostavljena je minimalna povezanost, uz povremene sjednice koordinacije savjeta mladih PGŽ. Županija treba preuzeti ulogu pokretača aktivnosti u ovom području. U izradi ovog Programa je sudjelovali su samo članovi Savjeta mladih PGŽ⁹⁸ što govori u prilog nepovezanosti mladih na razini Županije, iako oni formalno predstavljaju mlade Županije. Aktivnosti koje bi mladi željeli realizirati kroz program rada savjeta mladih ukoliko i postoje, gube se u proceduri i glomaznom proračunu, a mladi, koji bi željeli biti aktivni, nemaju prilike to biti. Iako postoji dobra infrastruktura za organizirano djelovanje mladih, koje proizlazi iz postojećeg zakonskog okvira (savjeti mladih, učenička vijeća, studentski zborovi, podmladci političkih stranaka, vjerskih zajednica, udruga, zaklada), kao i organizacija koje se bave alatima za sudjelovanje mladih, poput "Volonterskog centra", školskih volonterskih klubova, kao centara za promociju i vrednovanje volontiranja, uspostavljenih Ureda za mlade PGŽ te nekoliko klubova/centra za mlade, ovaj oblik uključivanja mladih još nije zaživio i postao "vlasništvo" mladih. Upravo se na tom tragu treba osigurati sredstva koja će ovim oblicima organiziranog djelovanja za mlade omogućiti neometan rad. Info centri za mlade, centri/klubovi za mlade, tijela koja omogućuju provedbu aktivnosti i procese učenja sudjelovanja u odlučivanju u područjima od interesa za mlade (savjeti mladih), predstavljaju elemente strukture aktivnog sudjelovanja mladih jer omogućuju mladima neposredno uključivanje u aktivnosti koje su usklađene s njihovim potrebama. PGŽ treba preuzeti aktivnu ulogu (financiranje i poticanje na osnivanje) u stvaranju mreže takvih centara za mlade. Polazeći od rezultata ovih prethodnih istraživanja i analiza, može se reći da PGŽ ima višestruko dimenzionirani potencijal za daljnji razvoj i stvaranje prilika za mlade što je vidljivo u naporima različitih dionika, a posebno PGŽ kao administrativnog i upravnog tijela upravljanja javnim resursima.

⁹⁸ Savjet mladih na regionalnoj razini se konstituira iz prijava kandidata koje predlažu mladi, predstavnika različitih oblika djelovanja mladih, od mladeži političkih stranaka, udruga mladih i za mlade ili predstavnika lokalnih savjeta mladih, a odabire ih županijska skupština. Nisu svi članovi županijskih savjeta mladih ujedno i predstavnici savjeta mladih na lokalnoj razini ali najčešće upravo to i jesu.

4. MAPA ZAJEDNICE MLADIH PGŽ - DRUGI DIO

Kontekst ili geopolitički, gospodarski, društveni, prirodni i drugi okoliš u kojem mladi žive je važna dimenzija razvoja i unaprjeđenja položaja mladih.

4.1. SOCIODEMOGRAFSKI PODACI - KONTEKST U KOJEM ŽIVE MLADI

Stanovništvo županije

Na području PGŽ, prema Popisu stanovništva iz 2011. godine, živi 296.195 stanovnika (6.91% ukupnog stanovništva Hrvatske), od čega je 50.693 mladih u dobi od 15 do 29 godina, što čini 17,11% ukupnog stanovništva u PGŽ, odnosno 1,18% ukupnog stanovništva Hrvatske. To je nešto niži omjer od razine RH gdje mladi zauzimaju 18,55% udjela u stanovništvu RH. Ukupno živi 143.085 muškaraca (48,31%) i 153.110 (51,69%) žena. U gradovima živi 219.994, 74,27% stanovništva, a 76.201 (25,73%) stanovništva živi u općinama. Osnovni pokazatelji starosti stanovništva su koeficijent starosti (udio stanovništva starijeg od 60 godina u ukupnom stanovništvu) i indeks starosti (omjer stanovništva starijeg od 60 godina i stanovništva mlađeg od 20 godina). Budući da je indeks starenja za PGŽ viši od nacionalnog prosjeka (115,0) i iznosi 155,3, PGŽ pripada tipu stanovništva koje je u fazi duboke starosti. Također, koeficijent starosti je viši u PGŽ (26,6) u odnosu na RH (24,1).⁹⁹ Donja Tablica 2 pokazuje dobne skupine djece i mladih kao kohorte za razvoj, prema spolu.

Tablica 2. Dobne skupine djece i mladih do 35 godina starosti prema spolu u PGŽ i RH

		SVI		MUŠKARCI		ŽENE	
		PGŽ	RH	PGŽ	RH	PGŽ	RH
DOB	0-14	36.967	652.428	19.023	334.725	17.944	317.703
	15-19	13.792	244.177	7.086	124.918	6.706	119.259
	20-24	16.780	261.658	8.537	133.455	8.243	128.203
	25-29	20.121	289.066	10.170	147.416	9.951	141.650
	30-34	21.370	294.619	11.124	149.998	10.246	144.621
	UKUPNO	109.030	1.741.948	55.940	890.512	53.090	851.436

Izvor: prilagođeno iz Popisa stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr, 23.09.2020.

Iz Tablice 2 vidimo da mladi od 15 do 29 godina čine 17,11 % ukupnog stanovništva PGŽ, što predstavlja prosječno 1,44 % manje od broja mladih u Hrvatskoj. U PGŽ ukupno živi više žena nego muškaraca, iako vrijedi obratno za skupinu u dobi od 15 do 29 godina.¹⁰⁰

Kakva je struktura stanovništva PGŽ obzirom na kućanstvo i broj članova?

Tablica 3 prikazuje strukturu kućanstava prema broju članova koji žive u njima u PGŽ RH. U Županiji živi 293.927 članova obitelji, u kojima živi 91.452 djece. U obiteljima živi 13.993 majka s djecom, 2.734 očeva s djecom te 31.503 samaca.

U Tablici 4 je vidljiv broj osoba koje žive u institucionalnim kućanstvima, a iznosi 2.268, od toga 461 osoba u dobi od 0 – 35 godina.

⁹⁹ Podaci preuzeti iz Popisa stanovništva RH 2011. godine, DZS.

¹⁰⁰ U ovom dokumentu se koriste samo javno dostupni provjereni podaci o statističkim kategorijama iz Popisa stanovništva 2011 i podaci dostupni u Hrvatskom zavodu za statistiku koji se mogu interpretirati kao važni indikatori za pojavnosti određenih izazova i mogućnosti za mlade. Ne koriste se projekcije i procjene jer one mogu biti varijabilne u određenom trenutku i ne pokazuju stanje u određenom trenutku. Kada budu gotovi rezultati popisa stanovništva za 2021 godinu, u akcijskim planovima se mogu eventualna odstupanja korigirati.

Tablica 3. Stanovništvo PGŽ prema starosti, spolu, tipu kućanstva i statusu u obitelji

Starost	Ukupan broj stanovnika	Osobe u privatnim kućanstvima prema statusu u obitelji							
		Svega	Dijete	Suprug/ supruge	Izvan bračni drug/ družica	Majka s djecom	Otac s djecom	Samac - samačko kućanstvo	Ostalo (nisu članovi obitelji)
Ukupno	296.195	293.927	91.452	133.786	8.526	13.993	2.734	31.503	11.933
0-14	36.967	36.872	36.724	-	-	-	-	-	148
15-19	13.792	13.695	13.298	26	45	18	-	106	202
20-24	16.780	16.688	13.717	949	501	167	10	678	666
25-29	20.121	20.029	11.205	4.847	1.370	520	46	1.263	778
30-34	21.370	21.285	6.488	10.164	1.465	896	105	1.587	580

Izvor: prilagođeno iz Popisa stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr, 23.9.2020.

Tablica 4. Osobe u institucionalnim kućanstvima u PGŽ prema dobnim skupinama

Starost	Ukupan broj stanovnika	Osobe u institucionalnim kućanstvima				
		Svega	Institucije za umirovljenike ili starije osobe	Zdravstvene institucije i institucije za skrb	Vjerske institucije	Ostale institucije
UKUPNO	296.195	2.268	1.292	288	318	370
0-14	36.967	95	0	86	-	9
15-19	13.792	97	-	43	3	51
20-24	16.780	92	1	9	4	78
25-29	20.121	92	-	20	16	56
30-34	21.370	85	-	15	14	56

Izvor: prilagođeno iz Popisa stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr 23.9.2020

Prema podacima iz Popisa stanovništva iz 2011. više je muških osoba kojima treba potpora nego li žena koje su zbog toga smještene u institucije.

Tko su stanovnici PGŽ? Identitet PGŽ!

Za mlade je od izuzetne važnosti društveni okoliš u kojem žive, jer su i sami u razvojnoj fazi stvaranja osobnog i društvenog identiteta. Prema Popisu stanovništva 2011., manje od polovice stanovništva (43,31% stanovnika) županije živi od rođenja u istom naselju, što je za 4,35% manje nego u Hrvatskoj. U PGŽ se doselilo 127.201 osoba iz drugih područja RH, dok se čak 40.334 doselilo iz inozemstva. Iako je cijela Hrvatska bila zahvaćena migracijama prouzročenim i Domovinskim ratom, ovaj veliki broj osoba doseljenih iz drugih dijelova RH i inozemstva govori u prilog čestim ocjenama javnosti da je PGŽ "regija poželjna za život". Novi Popis uskoro kreće upravo u PGŽ. Ovakva struktura stanovništva dodatno objašnjava i neka društvena obilježja stanovništva Županije, poput snažnog osjećaja pripadnosti mikoregijama (*Gorani, otočani, Primorci* i sl.), među kojim je razvijena niska razina društvene kohezije, solidarnosti i sl. PGŽ je regija u kojem živi 56,56% stanovništva koje je migriralo iz nekog drugog područja, pri čemu moramo uzeti u obzir i činjenicu da se u PGŽ, nakon iseljavanja dijela stanovništva, nakon 2. svjetskog rata sustavno doseljavalo stanovništvo iz područja cijele bivše države Jugoslavije. Trajno i kontinuirano naseljavanje zbog potreba rada u industriji turizmu, brodogradnji i drugim gospodarskim djelatnostima, val izbjeglica tijekom Domovinskog rata i druge okolnosti donijele su i kulturnu raspršenost i osjećaj pripadnosti u „niši“ ili „skrovištu“ s jakim antifašističkim vrijednostima, za mnoge koji su u PGŽ našli bolji život. Na tim vrijednosnim temeljima socijalizirali su se današnji mladi. Društveni element koji je povezivao novo stanovništvo nakon 2. svjetskog rata bio je rad u brodograđevnoj industriji i drugima gospodarskim djelatnostima, zbog kojih se PGŽ snažno razvijala; jednim dijelom

zbog turizma (uglavnom na otocima). No danas, kada je rad sve više povremen, privremen i sezonski, u tom podređivanju života načinu rada, smanjuje se osjećaj pripadnosti temeljem mjesta rada, pa je mladima vrlo teško naći svoj novi „regionalni identitet“. Regionalna pripadnost se sve više razvija zbog potencijala da se ovom multikulturalnom sredinom može vrlo održivo upravljati, nego li nekog posebnog kulturnog identiteta, koji je diferenciran mikroregionalnim specifičnostima, tradicijom i geolokacijom. Prepoznatljivost PGŽ se sve više očituje u poduzetničkim, gospodarskim i političkim inovacijama, a sve manje je etnički sastav stanovništva identifikacijski faktor. Rijeka je snažan centar kojem su okrenuti stanovnici Županije, jer je u Rijeci centar većine socijalnih, zdravstvenih, visokoobrazovnih i drugih javnih usluga ali i tradicionalno snažnih organizacija civilnog društva. U mikroregijama „Otoci“ i „Gorski kotar“ razvijaju se uglavnom organizacije civilnog društva koje su vezane uz tradicionalna područja djelovanja, poput očuvanje tradicije i sporta. Procesi su to kojim možemo protumačiti današnju i zatečenu neumreženost organizacija civilnog društva, kao i općenito neaktivnost mladih u mikroregijama izvan centra, odnosno Rijeke. Analiza dostupnosti resursa, poput dostupnosti obrazovnih institucija, primarnog i sekundarnog obrazovanja, dobre prometne povezanosti, postojanje sportsko-rekreativne infrastrukture (usprkos djelomične zapuštenosti u nekim gradovima), prostornih uvjeta za organiziranje slobodnih aktivnosti mladih, relativno visokih ulaganja JLS u javne potrebe građana (obzirom na visinu proračunskih prohoda i drugih rashoda, pokazala je da je PGŽ u cjelini uvijek imala nadprosječna izdvajanja za javne potrebe te da ima sve uvjete za razvoj i zadovoljstvo građana i mladih životom u ovoj, za hrvatske uvjete, bogatoj županiji.

Prema rezultatima ispitivanja kapacitiranosti udruga za potrebe izrade ovog Programa ispitala se percepcija koji imaju sudionici o županiji/gradu iz perspektive osjećaja pripadnosti gradu/županiji („grad/županija po mjeri građana i mladih“). Rezultati pokazuju neutralnu sliku i gradova i Županije. Sudionici smatraju da njihovi gradovi i županije „niti jesu, niti nisu po mjeri građana i mladih“.¹⁰¹ Zbog toga je sastav stanovništva obzirom na migracije važan indikator za razumijevanje nedostatka povezanosti mladih. U „novim migracijama“, sastav stanovništva nije više faktor koji zbližava, nego utječe na procese razjedinjenja, što može protumačiti nejasnu viziju o mladima i mladima o budućnosti te pripadnosti zajednici. Podaci u Tablici 5 prikazuju broj stanovnika PGŽ s obzirom na mjesto života od rođenja, odnosno migracije stanovništva na područje Županije.

Tablica 5. Stanovništvo prema migracijskim obilježjima u PGŽ i RH

	Ukupan broj stanovnika	Od rođenja u istom naselju	%	Doseljeni s područja RH	%	Doseljeni iz inozemstva	%	Nepoznato	%
RH	4.284.889	2.042.279	47.66	1.634.453	38.14	604.902	14.12	3.255	0.08
PGŽ	296.195	128.285	43,31	127.201	42.95	40.334	13.62	375	0.13

Izvor: Prilagođeno prema Popisu stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr, 15.2.2021.

¹⁰¹ Prosječan rezultat na skali od 1 do 5 je 2.99 za gradove / općine i 3.01 za županiju

Tablica 5.1. Migracijska kretanja u gradovima/općinama u PGŽ u 2019. godini

Grad/općina/ županija	2019							
	Doseljeni				Iseljeni			
	Ukupno	Iz drugog grada / općine iste županije	Iz druge županije	Iz inozemstva	Ukupno	U drugi grad / općinu iste županije	U drugu županiju	U inozemstvo
Primorsko-goranska	9.042	3.571	1.846	2.932	8.813	3.571	1.801	2.748
Bakar	336	148	26	132	248	105	31	82
Baška	67	18	16	20	77	31	15	18
Brod Moravice	17	6	9	2	24	9	10	5
Cres	151	34	26	76	101	23	30	33
Crikvenica	421	96	116	172	400	94	103	166
Čabar	82	16	4	34	109	34	14	33
Čavle	266	140	21	70	235	114	27	59
Delnice	150	59	22	39	124	27	28	39
Dobrinj	185	64	25	81	103	44	17	27
Fužine	52	26	15	9	36	20	3	11
Jelenje	172	90	17	52	155	78	18	46
Kastav	434	294	35	105	309	166	48	95
Klana	91	24	3	64	44	22	2	20
Kostrena	196	138	13	45	134	86	20	28
Kraljevica	128	62	19	38	144	64	21	50
Krk	421	112	89	181	242	67	50	86
Lokve	23	6	4	5	43	17	3	15
Lopar	24	7	8	9	32	8	14	10
Lovran	96	37	22	32	118	65	22	26
Mali Lošinj	300	49	89	91	305	36	80	118
Malinska-Dubašnica	236	55	53	91	211	36	33	105
Matulji	372	160	38	118	391	204	41	90
Mošćenička Draga	16	8	-	7	38	24	4	9
Mrkopalj	18	6	5	3	24	6	6	8
Novi Vinodolski	137	26	30	67	141	39	43	45
Omišalj	150	30	41	73	127	68	23	30
Opatija	492	235	74	141	347	151	63	91
Punat	74	19	32	23	71	28	20	23
Rab	164	32	60	41	179	33	52	63
Ravna Gora	26	13	1	7	67	35	10	17
Rijeka	2.644	1.007	804	833	3.231	1.418	787	1.026
Skrad	16	7	2	2	21	11	4	1
Vinodolska općina	81	34	23	22	105	45	20	38
Viškovo	878	471	83	196	706	302	86	190
Vrbnik	47	17	9	21	41	24	8	9
Vrbovsko	79	25	12	30	130	37	45	36

Izvor: Prilagođeno prema "Gradovi u statistici", za 2019. godinu, iz Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr/, 15.2.2021.

U Tablici 5.1 prikazan je broj doseljenog i odseljenog stanovništva PGŽ po gradovima i općinama. Vidimo da se u većinu gradova i općina stanovništvo iseljava. Ukupan broj doseljenih osoba u PGŽ od 2011. do 2019. iznosi 27.342, a broj iseljenih osoba je 28.641. Vidljiv je trend iseljavanja, poglavito u ruralnim i manje razvijenim područjima, dok je trend doseljavanja vidljiv u razvijenijim i poglavito turistički orijentiranim sredinama. Zanimljiv je podatak da Rijeka ima trend iseljavanja u ovom periodu vremena. Podatke o broju mladih koji su se odselili nemamo.

U PGŽ žive stanovnici koji su se izjasnili u Popisu stanovništva pripadnicima pet većih (94,99%) i više manjih nacionalnih skupina (2,54%). Pripadnicima najbrojnijih autohtonih nacionalnih manjina omogućena je politička predstavljenost: Vijeće albanske nacionalne manjine, Vijeće bošnjačke nacionalne manjine, Vijeće crnogorske nacionalne manjine, Vijeće makedonske nacionalne manjine, Vijeće romske nacionalne manjine, Vijeće slovenske nacionalne manjine, Vijeće srpske nacionalne manjine, Vijeće talijanske nacionalne manjine.

Osim toga, predstavnike nacionalne manjine u PGŽ-u imaju: Predstavnik češke nacionalne manjine, Predstavnik mađarske nacionalne manjine, Predstavnik slovačke nacionalne manjine, Predstavnik ukrajinske nacionalne manjine, Predstavnik ruske nacionalne manjine. U sljedećoj tablici je prikaz izjašnjavanja o pripadnosti naciji i nacionalnim manjinama stanovništva PGŽ i na razini Hrvatske.

Tablica 6. Stanovništvo RH i PGŽ prema narodnosti

	RH	%	PGŽ	%
Ukupno	4.284.889	100	296.195	100
Hrvati	3.874.321	90,42	255.730	86,34
Bošnjaci	31.479	0,73	4.877	1,65
Srbi	186.633	4,36	14.888	5,03
Talijani	17.807	0,42	3.429	1,16
Ne izjašnjavaju se	26.763	0,62	3.901	1,32
Ostali*	147.886	3,49	13.370,00	4,50

Izvor: prilagođeno iz Popisa stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr, 23.09.2020. *Kategorija ostali uključuje: Albanci, Austrijanci, Bugari, Crnogorci, Česi, Mađari, Makedonci, Nijemci, Poljaci, Romi, Rumunji, Rusi, Rusini, Slovaci, Slovenci, Turci, Ukrajinci, Vlasi, Židovi, Ostali, Regionalna pripadnost, Izjasnili se u smislu vjerske pripadnosti, Neraspoređeno, Nepoznato (potpuna tablica dostupna u cjelovitoj analitičkoj podlozi).

U PGŽ je omogućeno svim nacionalnim manjinama, a posebno talijanskoj sva prava, od mogućnosti obrazovanja na jeziku manjine, političke predstavljenosti i drugo. U PGŽ ujedno žive i stanovnici, koji prema Popisu stanovništva iz 2011. ističu pripadnost različitim religijskim zajednicama. Konfesionalnost ne preslikava u potpunosti nacionalnu pripadnost, što je i za očekivati, iako su se često u posljednjih 30-tak godina ti oblici kolektivnih identiteta politički izjednačavali. U PGŽ se izjašnjava 78,13% stanovnika Katolicima, 6,97% nevjernika i ateista, ali i 3,6% Muslimana i 5,42% Pravoslavaca, nešto manji postotak Židova, protestanata i ostalih kršćana.

Tablica 7. Stanovništvo RH i PGŽ prema vjeri

	RH	%	PGŽ	%
Ukupno	4.284.889	100	296.195	100
Katolici	3.697.143	86,28	231.405	78,13
Pravoslavci	19.0143	4,44	16.046	5,42
Muslimani	62.977	1,47	10.667	3,6
Nisu vjernici i ateisti	163.375	3,81	20.647	6,97
Ne izjašnjavaju se	93.018	2,17	10.455	3,53
Ostali*	78.233,00	1,82	6.975,00	2,35

Izvor: prilagođeno iz Popisa stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr, 23.09.2020. *Kategorija ostali uključuje: Protestanti, Ostali kršćani, Židovi, Istočne religije, Ostale religije, pokreti i svjetonazori, Agnostici i skeptici, Nepoznato (potpuna tablica dostupna u cjelovitoj analitičkoj podlozi).

Analiza materinskog jezika u nekom području zanimljiva je iz perspektive dostupnosti vlastite kulture.

Tablica 8. Stanovništvo RH i PGŽ prema materinskom jeziku

	RH	%	PGŽ	%
Ukupno	4.284.889	100	296.195	100
Hrvatski	4.096.305	95,6	277.978	93,85
Albanski	17.069	0,4	3.115	1,05
Bosanski	16.856	0,39	2.464	0,83
Slovenski	9.22	0,22	2.018	0,68
Talijanski	18.573	0,43	3.373	1,14
Ostali*	126.866	2,96	7247	2,45

Izvor: prilagođeno iz Popisa stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr, 23.09.2020. *Kategorija ostali uključuje: Hrvatsko-srpski, Bugarski, Crnogorski, Češki, Mađarski, Makedonski, Njemački, Poljski, Romski, Rumunjski, Ruski, Rusinski, Slovački, Srpski, Turski, Ukrajinski, Vlaški, Hebrejski, Ostali jezici, Nepoznato (potpuna tablica dostupna u cjelovitoj analitičkoj podlozi)

Osim dominantnog hrvatskog jezika stanovnici PGŽ smatraju i druge jezike svojim materinskim jezikom, što se u nekoj mjeri podudara s izjašnjavanjem o pripadnosti narodnosti.

Bračni status mladih

Važan podatak o mladima je i njihov bračni status, jer usmjerava pažnju na ovu ciljnu skupinu mladih, koja je uglavnom zanemarena u javnim politikama za mlade. Broj sklopljenih brakova, broj razvoda, dob u kojoj se sklapaju brakovi i druga obilježja koja se odnose na način života mladih, važni su radi utvrđivanja vrijednosti zajednice - ranija dob sklapanja zakonski sklopljenih brakova te njihova brojnost nas upućuje na tradicionalne vrijednosti stanovništva, dok kasnija dob sklapanja brakova i manje brakova prate suvremene urbane trendove. Žene se u Republici Hrvatskoj više udaju nego muškarci za 9,50%. U PGŽ također se više žena udaje nego muškaraca ženi za 9,70%. Ovi podaci ukazuju se ne može izostaviti ova skupina mladih i njihove potrebe. Većina mladih u ovim dobnim skupinama je neoženjena/neudana (29.338 muškaraca (među mladima do 35) je neoženjeno, 23.732 žena neudano). Tablica broj 7. prikazuje bračni status mladih Primorsko – goranske županije prema dobnim skupinama i spolu. Uočljivo je da se mlade žene ranije udaju i sklapaju više brakova, ali se dvostruko više razvode. Podaci iz Popisa stanovništva ne prikazuju koliko mladih živi u izvanbračnim zajednicama odnosno kohabitaciji.

Tablica 9. Stanovništvo PGŽ od 15 do 35 godina starosti prema bračnom statusu

Starost	Ukupno	15-19	20-24	25-29	30-34
Ukupno PGŽ	259.228	13.792	16.780	20.121	21.370
Muškarci					
svega	124.062	7.086	8.537	10.170	11.124
neoženjen	42.395	7.081	8.238	8.136	5.883
oženjen	71.484	5	292	1.934	4.986
udovac	4.397	-	-	3	2
razveden	5.588	-	6	69	229
nepoznato	198	-	1	28	24
Žene					
svega	135.166	6.706	8.243	9.951	10.246
neudana	32.406	6.658	7.350	6.201	3.523
udana	71.756	42	849	3.549	6.249
udovica	22.047	-	2	5	22
razvedena	8.694	2	37	180	441
nepoznato	263	4	5	16	11

Izvor: prilagođeno iz Popisa stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr, 23.09.2020.

4.2. STRUKTURA GOSPODARSTVA PGŽ

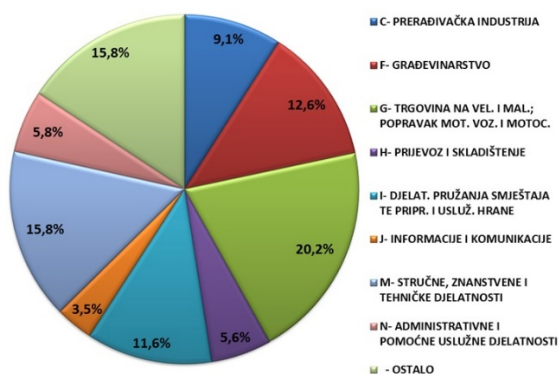
Struktura ili gospodarske mogućnosti Županije izrazito su važne za ostanak i zapošljavanje mladih. „U strukturi poduzeća u 2019. godini, među prve tri djelatnosti prema broju subjekata spadaju:

1. trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala sa 20,2%,
2. stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti sa 15,8%
3. građevinarstvo sa 12,6% udjela.”¹⁰²

Prema broju zaposlenih, prve tri djelatnosti su:

1. trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala sa 20,6%,
2. prerađivačka industrija sa 17,2%, te
3. djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane s 13,0% udjela.“

Slika 2. Struktura poduzeća po broju subjekata prema NKD-u u PGŽ u 2019. godini

Izvor: FINA, preuzeto s <https://www.pgz.hr/ustroj/upravna-tijela/upravni-odjel-za-turizam-poduzetnistvo-i-ruralni-razvoj/statisticki-podaci-o-gospodarstvu-pgz/>, 15.2.2021

„Sukladno posljednjim javno dostupnim podacima Državnog zavoda za statistiku, u 2017. godini bruto domaći proizvod (BDP) po glavi stanovnika u PGŽ iznosi 108.365 kune (14.526 EUR), što je za oko 22,1% više od prosjeka na razini Republike Hrvatske koji iznosi 88.726 kune (11.893 EUR), dok je u 2016. godini ostvareno 103.106 kune (13.694 EUR) po glavi stanovnika u PGŽ što je oko 22,5% više u odnosu na prosjek Republike Hrvatske koji iznosi 84.164 kuna (11.178 EUR) po glavi stanovnika. Ukupno je u 2017. godini u PGŽ ostvaren BDP u visini 31.087,68 milijuna kuna (4.167,20 EUR), a što čini oko 8,5% u ukupnom BDP-u Republike Hrvatske, odnosno oko 26,1% u BDP-u Jadranske Hrvatske. U 2016. godini ukupna je veličina ostvarenog BDP-a u PGŽ 29.844,49 kuna (3.963,74 EUR), što je oko 8,5% u BDP-u Republike Hrvatske i oko 26,3% u ostvarenom BDP-u Jadranske Hrvatske. Među županijama Jadranske Hrvatske PGŽ u 2017. godini bilježi prvi najveći ostvareni ukupni BDP, a BDP po glavi stanovnika je oko 25,7% iznad prosjeka Jadranske Hrvatske te 22% iznad prosjeka Republike Hrvatske”.

¹⁰² Statistički podaci o gospodarstvu PGŽ, više na <https://www.pgz.hr/ustroj/upravna-tijela/upravni-odjel-za-turizam-poduzetnistvo-i-ruralni-razvoj/statisticki-podaci-o-gospodarstvu-pgz/>

¹⁰³ Više na <https://www.pgz.hr/ustroj/upravna-tijela/upravni-odjel-za-turizam-poduzetnistvo-i-ruralni-razvoj/statisticki-podaci-o-gospodarstvu-pgz/>, preuzeto 15.2.2021).

Sljedeća tablica prikazuje broj aktivnih poduzetnika u PGŽ prema djelatnostima te odabranim financijskim rezultatima - prihodima i bilanci nakon završetka 2019. godine.

Tablica 10. Osnovni financijski rezultati poslovanja poduzetnika u PGŽ i RH u 2019. godini

Naziv županije	Broj poduzetnika	Broj zaposlenih	Prosječna mjesečna neto plaća	Ukupni prihodi	Izvoz
Primorsko-goranska	11,261	64,568	5,595	40,959,589	8,487,825
Republika Hrvatska	136,260	969,776	5,815	796,126,335	151,455,118

Izvor: Fina, Registar godišnjih financijskih izvještaja

Radi ujednačenog razvoja Županije, pokrenute su lokalne akcijske grupe. Lokalna akcijska grupa (LAG) je javno-privatno partnerstvo predstavnika javnog, gospodarskog i civilnog sektora određenog ruralnog područja koje povezuju zajedničke značajke kao što su zajednička tradicija, lokalni identitet, osjećaj pripadnosti, potrebe i očekivanja. Implementacija EU politika je potaknula ustroj LAG-ova, kao osnovne platforme za provedbu LEADER načela kojima se može povećati apsorpcijski kapacitet ruralnih područja za korištenje sredstava iz IPARD fonda EU. Članovima LAG-a, olakšava se pristup EU fondovima kroz zajedničke projekte njihovih lokalnih zajednica¹⁰⁴. Intenziviranje ruralnog razvoja PGŽ pokrenuto je osnivanjem Lokalnih akcijskih grupa (LAG) kojih na području PGŽ ima 4. Tako LAG Gorski kotar graniči s LAG-ovima na području PGŽ-a, na svojoj sjeverozapadnoj granici s LAG-om Terra Liburna, na jugu s LAG-om Vinodol te istočno i jugoistočno s LAG-om Frankopan. Osim ovih djeluje i LAG Kvarnerski otoci. LAG-ovi na području Primorsko-goranske županije imaju svoju koordinaciju LAG-ova. "LAG Terra Liburnia" pokriva područje Grada Kastva, Grada Opatije, Općine Klana, Općine Matulji, Općine Mošćenička Draga, Općine Lovran, Općine Viškovo i Općine Jelenje koje administrativno pripadaju. Osnovna prostorna cjelina Županije dijeli na manje funkcionalne cjeline: mikroregije i prostorne cjeline. LAG "Terra Liburna" prema NUTS 2 sustavu pripada i prostornoj cjelini Jadranske Hrvatske. "LAG Gorski kotar" obuhvaća cijelo područje Gorskog kotara koje se nalazi u zapadnom dijelu, RH i jedna je od šest mikroregija PGŽ koja, unutar NUTS 2 statističke klasifikacije Hrvatske, pripada Jadranskoj Hrvatskoj. Ukupna površina Gorskog kotara je 1.273,532 km², što čini 35,46% površine PGŽ-a, dok u njemu živi samo 23 011 stanovnika ili 8% stanovništva PGŽ-a. Područje je to kojeg karakterizira visoki planinski reljef, visoka kvaliteta zraka te bogati prirodni resursi i biološka raznolikost područja. Od ukupne površine, 85% površine je šuma, dok je oko 82,5% površine pod Naturom 2000. Naselja su raštrkana i slabo naseljena, ali relativno dobro cestovno povezana. Karakteristika područja je izrazito velika depopulacija gdje živi stanovništvo starije životne dobi. LAG Gorski kotar obuhvaća cijelo područje Gorskog kotara, odnosno svih devet jedinica lokalne samouprave, općine Brod Moravice, Fužine, Lokve, Mrkopalj, Ravnu Goru i Skrad te gradove Čabar, Delnice i Vrbovsko, s ukupno 255 naselja. Na području LAG-a nalazi se najviše naseljeno naselje u RH (Begovo Razdolje). "Područje LAG-a „VINODOL“ prostire se na površini od 683 km², što čini 19,07% kopnenog prostora PGŽ. Sastoji se od sedam jedinica lokalne samouprave: Grad Bakar, Grad Crikvenica, Grad Kraljevica, Grad Novi Vinodolski, Općina Čavle, Općina Kostrena i Vinodolska općina. LAG se sastoji od 54 naselja. "LAG Kvarnerski otoci obuhvaća područja 9 jedinica lokalne samouprave i u svom sastavu ima gradove: Cres, Krk i Mali Lošinj te općine: Omišalj, Baška, Dobrinj, Malinska-Dubašnica, Punat i Vrbnik. Dužina obale otoka Krka iznosi 189,3 km, otoka Cresa 247,7 km, a otoka

¹⁰⁴ Lokalna akcijska grupa – LAG, više informacija dostupno na <https://lag-medjimurskidoliibregi.hr/lag/sto-je-lag/>, preuzeto 15.2.2021.

Lošinja 112,2 km. Područje LAG-a pripada statističkoj NUTS-2 regiji Jadranska Hrvatska. Kopnena površina LAG-a iznosi 943,79 km², podaci za morsku površinu nisu detaljno poznati. LAG Kvarnerski otoci 2001. godine imao je 29.207 stanovnika odnosno 0,64% stanovništva RH, dok se prema popisu stanovništva iz 2011. godine broj stanovnika povećao za 1.175 osoba (4,02% u odnosu na 2001.) te je na području LAG-a živjelo 30.378 stanovnika (0,71% stanovnika RH) odnosno 10,26% stanovnika. Aktivnosti LAG-ova su i prilike za mlade, posebno za ostanak u ruralnim područjima. Kroz djelovanje LAG-ova mladi mogu imati podršku, može biti omogućen prijenos znanja starijih na mlađe, ali mladih na starije poduzetnike što može rezultirati novim radnim mjestima.

PGŽ je regija poduzetnika, s dobrom infrastrukturom (poduzetničke zone, poticaji JLS i PGŽ). Uz to, očito je da postoji politička volja da se uspostavi koordinacija i postavi smjer razvoja, o čemu svjedoče mnogobrojne strategije i koordinacije/mreže koje podržavaju održivi razvoj: Akcija Gradovi/općine prijatelji djece - Županija prijatelj djece, Koordinacija LAG-ov PGŽ-a, Zdrava Županija). PGŽ posjeduje resurse i potrebnu ljudsku, političku, poduzetničku i drugu infrastrukturu koja je fragmentirana, odnosno nedovoljno iskorištena. PGŽ je usvojila više strategija razvoja u različitim područjima, pa je tijekom izrade ovog Programa analizirano već postignute rezultate tih strategija. Dostupno je bilo manji broj izvještaja provedbe, poput „Socijalnog plana“, a godišnje izvještavanje o postignutim ciljevima, omogućuje korekcije i usuglašavanje sa stvarnim stanjem odnosno praćenje učinaka provedenih aktivnosti. Jedino LAG Vinodol ima javno objavljenu *mid-term* evaluaciju. Novije podatke i dublju analizu se očekuje od Razvojne strategije PGŽ koja je u izradi, a čiji rezultati će se moći implementirati u akcijske planove ovog Programa u narednim godinama. Očekuje se da će nova „razvojna strategija“ odnosno razvojni plan PGŽ koji je u trenutku izrade ovog Programa u izradi, uključiti mlade kao prioritetnu skupinu u svim područjima razvoja jer su upravo oni ta skupina koja će „živjeti“ tu strategiju. Preporuka je da donositelji odluka uključe mlade u savjetovanje o svim odlukama o razvoju u narednim fazama izrade razvojne strategije. Također, preporuka je da se rezultati analize za potrebe ovog Programa i ciljevi ovog Programa uzmu u obzir pri daljem razvoju implementacije novog razvojnog plana PGŽ.

4.3. LJUDSKI I KULTURNI KAPITAL PGŽ

Ključna dimenzija uspješnog održivog razvoja je socio-kulturni kapital, a teret razvoja nosi i ljudski kapital. Bez obrazovanih mladih koji će biti akteri razvoja nije moguć bilo kakav razvoj. Stoga smo analizirali s kakvim ljudskim i kulturnim kapitalom raspolaže PGŽ. Postignut stupanj formalnog obrazovanja stanovništva u nekom društvu ili zajednici govori o njegovom ljudskom i kulturnom kapitalu. Kulturni kapital čine i drugi faktori, kao što je ljudski kapital obitelji iz koje dolazi svaki pojedinac, a uobičajeno ga se promatra kao potencijal za razvoj i blagostanje neke zajednice ili društva. Uz kulturni kapital koji stanovništvo PGŽ donosi u zajednicu obzirom na bogatstvo različitih skupina, ova obilježja su važna za razumijevanje i objašnjenje dimenzija koje tumače i političke i civilne aspekte Primorsko-goranske županije kao regije. Važno je znati da regija može imati visoku razinu ljudskog kapitala, no ako on nije „iskorišten“, ukoliko su neke profesije i zanimanja prekobrojne, odnosno te skupine nezaposlene, riječ je o „mrtvom kapitalu“ za regiju. Takvo stanje drastično povećava troškove županije, odnosno smanjuje ukupno blagostanje i dobrobit.

Obrazovni sustav je strukturiran od niza formalnih organizacija, koje teško mijenjaju obilježja svoje strukture pa je glavni problem prekomjernosti reprodukcije ljudskog kapitala gotovo pa nemoguće riješiti u jednom mandatu. Razdoblj. Formalne organizacije koje čine obrazovni sustav imaju karakteristike birokratske organizacije (Weber, 2002.), što onemogućava promjene obrazaca, normi, strukture općenito, tako da teško prate nove zahtjeve na tržištu rada, što ih čini disfunkcionalnima. Cjeloživotno i neformalno obrazovanje postaju ključni faktori koji kompenziraju nedostatke formalnog sustava obrazovanja. Osim toga, velika konkurencija na tržištu rada nužno proizvodi metodu koja će poslodavcu omogućiti odabir zaposlenika koji ima potrebno znanje i vještine. Stečene kompetencije, vještine i znanje igraju sve veću ulogu u odabiru zaposlenika. Volontiranje postaje društveni prostor koji omogućuje neformalno obrazovanje, a posebno “*service learning*” modeli učenja u zajednici koje daje izvrsne rezultate i na taj način doprinosi bržoj zapošljivosti. Iako javne politike i novi fondovi EU osiguravaju financiranje programa i projekata kojim se upravo kurikulumi i obrazovni sustav prilagođavaju tržištu rada, čini se da u Hrvatskoj taj proces kreće presporo. Obrazovnom sustavu je gotovo nemoguće pratiti zahtjeve novih tehnologija, nove kreativne ekonomije, nove zahtjeve tržišta rada općenito kroz formalni sustav. Stoga je neformalno obrazovanje, kao ključna dimenzija strategije cjeloživotnog obrazovanja, sve važnije. Jednostavno rečeno, ne može se u školi naučiti sve što se očekuje od radnika kada krene na tržište rada, ali može se približiti način prilagodbe brzim promjenama na tržištu rada.

Tablica 11 prikazuje broj stanovnika koji su pohađali ili su bili upisani u neku od obrazovnih ustanova na području PGŽ i RH. Iz ovih podataka se vidi da je 2011. godine, prema Popisu stanovništva, u obrazovnom sustavu (od predškolskog do visokoškolskog obrazovanja) veći broj djece u PGŽ obuhvaćen predškolskim odgojem i obrazovanjem nego li u RH, dok je manji broj djece i mladih obuhvaćeno osnovnoškolskim i srednjoškolskim obrazovanjem nego li u RH. Isto tako je slučaj s brojem mladih u visokoškolskim ustanovama. Upravo ovi podaci govore o potrebi jačanja obiteljske politike i potrebi za jačanjem mjera za poticanje povoljnog obiteljskog okruženja za mlade obitelji. To nije samo osiguravanje društvene brige za djecu i mlade u obrazovnim ustanovama, nego mora obuhvatiti i druge mjere poput stambene politike i mjera za zapošljavanje mladih.

Tablica 11. Stanovništvo prema spolu i prema pohađanju neke od odgojno-obrazovnih institucija u RH i PGŽ

	Ukupno	Predškolsko obrazovanje	Osnovna škola	Srednja škola	Visoko obrazovanje	Ne pohađa
RH	4.284.889	83.232	356.468	184.992	234.244	3.425.953
PGŽ	296.195	5.711	19.723	10.662	16.806	243.293

Izvor: prilagođeno iz Popisa stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr, 24.09.2020.

U PGŽ živi 296.195 stanovnika ili 6.91% stanovnika Republike Hrvatske, od čega je 17,11% mladih od 15 do 29 godina od ukupnog stanovništva u PGŽ, odnosno 1,18% ukupnog stanovništva Hrvatske. Prema Popisu stanovništva 2011. godine mladih je bilo upisano 27.468 u neku od obrazovnih ustanova (srednje škole i fakulteti ili veleučilišta). Prema podacima Ureda državne uprave (sada PGŽ) u pedagoškoj/školskoj/akademskoj godini 2019/2020 upisano je na području PGŽ 9131 dijete u ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, 19.295 učenika u ustanove osnovnog odgoja i obrazovanja, 9.149 učenika u

ustanove srednjeg obrazovanja te 6.518 studenta upisanih u razne ustanove prediplomskog, diplomskog ili stručnog obrazovanja.

Ukupno je to 44.093 djece i mladih koji su u upisani u neku od odgojno obrazovnih ustanova što je manje nego li prethodnih godina. U istoj godini diplomiralo je na raznim studijima 1.399 studenta s prebivalištem u PGŽ.¹⁰⁵ Broj mladih evidentirano nezaposlenih relativno pada jer nema obveze prijave u evidenciju nezaposlenih kako bi se ostvarila neka druga prava, pa se mladi prijavljuju uglavnom ako imaju plan koristiti neke od mjera zapošljavanja. Podaci iz različitih izvora pokazuju (procjena) da postoji 3.104 mladih osoba u dobi od 15-24 godine izvan obrazovnog sustava, od čega je dio evidentirano nezaposlen, dio radi, a ostali su izvan sustava osposobljavanja i rada (NEET skupina). Upravo o toj skupini iz populacije mladih se najmanje zna, jer se radi o mladima izvan sustava rada i obrazovanja (NEET) pa su teško dostupni za analizu. Sličan omjer mladih u obrazovnom sustavu i onih van njega prisutan je u PGŽ i u cijeloj Hrvatskoj. RH se pridružila inicijativama iz EU te pokrenula više aktivnosti u smjeru praćenja mladih u NEET situaciji pa je tako u 2020 bilo moguće pokrenuti projekte kojima se pronalaze ovi mladi, npr. ESF Pronađi me!¹⁰⁶ Važan podatak je da je u PGŽ više djece obuhvaćeno predškolskim odgojem i obrazovanjem, odnosno upisano u vrtiće što pokazuje veću društvenu brigu o djeci, a izravno se tiče mladih obitelji i/ili roditelja kojima se olakšava roditeljska uloga, posebno onima koji rade.

Tablica 12. Udjeli stanovništva prema spolu i prema pohađanju neke od odgojno obrazovnih institucija u RH i PGŽ

	Spol	Ukupno	Predškolsko obrazovanje	Osnovna škola	Srednja škola	Visoko obrazovanje	Ne pohađa
Republika Hrvatska	SVI	100,00%	1,94%	8,32%	4,32%	5,47%	79,95%
	M	48,22%	1,00%	4,27%	2,18%	2,45%	38,32%
	Ž	51,78%	0,94%	4,05%	2,14%	3,01%	41,64%
Primorsko-goranska županija	SVI	100,00%	1,93%	6,66%	3,60%	5,67%	82,14%
	M	48,31%	1,00%	3,42%	1,84%	2,55%	39,49%
	Ž	51,69%	0,93%	3,24%	1,76%	3,12%	42,65%

Izvor: prilagođeno iz Popisa stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr, 24.09.2020.

Broj stanovnika prema završenom stupnju obrazovanja u PGŽ pokazuje razlike u usporedbi s brojem stanovnika prema završenom obrazovanju u RH. Radi se o manjem broju osoba bez škole, sa djelomično ili potpuno završenom osnovnom školom u PGŽ nego u Hrvatskoj. Također, može se uočiti veći broj srednje i visokoobrazovanih osoba u PGŽ nego na razini Hrvatske.

¹⁰⁵ Državni zavod za statistiku, Obrazovanje po županijama, dostupno na https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/Pokazatelji/Obrazovanje.XLSX, preuzeto 15.2.2021.

¹⁰⁶ Natječaj ESF 'Pronađi me!', više informacija dostupno na <http://www.gzm.hr/vijesti/zavrsna-konferencija-projekta-uspostava-sustava-pracenja-neet-osoba/> i <http://www.esf.hr/natjecaji/zaposljavanje/poziv-na-dostavu-projektnih-prijedloga-pronadi-me-provedba-aktivnosti-dosega-i-obrazovanja-neaktivnih-mladih-osoba-u-neet-statusu/>

Tablica 13. Udjeli stanovništva PGŽ starog 15 i više godina prema najvišem završenom stupnju obrazovanja, starosti i spolu

DOB	Ukupno	Bez škole	1 - 3 razreda OŠ	4 - 7 razreda OŠ	Osnovna škola	Srednja škola	Visoko obrazovanje	Nepoznato
Broj	259.228	1.732	1.108	10.815	43.267	149.668	52.036	602
	%	%	%	%	%	%	%	%
Ukupno	100,00	0,67	0,43	4,17	16,69	57,74	20,07	0,23
15-19	100,00	0,25	0,07	1,89	75,11	22,51	-	0,17
20-24	100,00	0,26	0,08	0,52	4,14	82,38	12,47	0,14
25-29	100,00	0,34	0,06	0,51	4,36	64,20	30,34	0,18
30-34	100,00	0,27	0,09	0,47	5,47	63,69	29,88	0,14

Izvor: prilagođeno iz Popisa stanovništva 2011., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr, 24.09.2020.

U Tablici 13 prema Popisu iz 2011. godine vidi se broj osoba koje žive u PGŽ prema završenom stupnju obrazovanja. Najviše ih je sa završenom srednjom školom i fakultetima. Podaci pokazuju da je ukupan broj osoba koji nemaju završenu školu, završeno 1 do 3 razreda, od 4 do 7 ili završenu osnovnu školu 56.922 što je više nego onih sa završenim fakultetom. Od ukupnog broja stanovnika prema stupnju završenog obrazovanja u dobi od 15 do 19 godina najviše je osoba s završenom osnovnom školom (što je objašnjivo s činjenicom da će se veći dio dalje školovati). U dobi od 20 do 24 godine najveći udio čine osobe sa završenom srednjom školom, što je također objašnjivo sa činjenicom da dio nastavlja školovanje, pa su podaci o mladima u dobnoj skupini od 25 do 29 i od 30 do 34 pouzdaniji za procjenu. U dobnoj skupini od 25 do 29 najveći broj mladih ima srednju stručnu spremu.

Neiskorišteni ljudski kapital

Usprkos relativno povoljnoj obrazovnoj strukturi stanovništva, stanje nezaposlenosti u PGŽ prati trendove prisutne u RH. Iz Tablice 14 vidljivo je da ima više nezaposlenih žena u dobi od 15 do 35 godina u odnosu na muškarce. Također, može se uočiti nešto viši udio nezaposlenih žena u ovoj dobi, što je moguće objasniti jer je ovaj raspon dobi uključuje prosječnu dob zasnivanja obitelji kod žena (28,9 godina). Udio nezaposlenih u ovoj dobnoj skupini iznosi 32,37% u odnosu na sve nezaposlene u PGŽ.

Tablica 14. Udjeli nezaposlenih osoba u PGŽ prema starosti i spolu

	Ukupno	Muškarci	%	Žene	%
Nezaposleni u PGŽ	8.282	3.572	43,13	4.710	56,87
Nezaposleni u PGŽ u dobi od 15 do 35 godina	2.681	1.106	41,25	1.575	58,75

Izvor: prilagođeno iz baze podataka i evidentiranoj nezaposlenosti u HZZ, <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx>, 28.9.2020.

Kako bi se analiziralo o kojim profesijama i zanimanjima se radi, prikazuje se evidentirana nezaposlenost mladih prema završenom stupnju obrazovanja. U Tablici 15 je vidljivo da najveći broj nezaposlenih ima završeno sekundarno obrazovanje (SSS), a nakon njih slijede redom VSS, završena OŠ i bez završene OŠ. Ovi podaci nisu precizni indikatori raspodjele nezaposlenosti ovisno o razini obrazovanja, jer treba uzeti u obzir da u populaciji ima najveći broj osoba sa završenom srednjom školom, a nakon toga s fakultetom te najmanje sa završenom i nezavršenom osnovnom školom. Najviše je evidentirano nezaposlenih sa završenom srednjom školom, što je u skladu i s ukupnim brojem osoba s najviše završenim obrazovnim stupnjem obrazovanja. Isto tako, visok je broj evidentirano nezaposlenih osoba s završenim studijima na nekoj od visoko obrazovnih ustanova, ali zabrinjavajući je broj osoba s završenom osnovnom školom i bez škole, što govori o relativno visokom udjelu osoba kojima treba podrška u bilo kakvom zapošljavanju.

Tablica 15. Evidentirana nezaposlenost mladih od 15 do 34 godine u PGŽ prema završenom stupnju obrazovanja

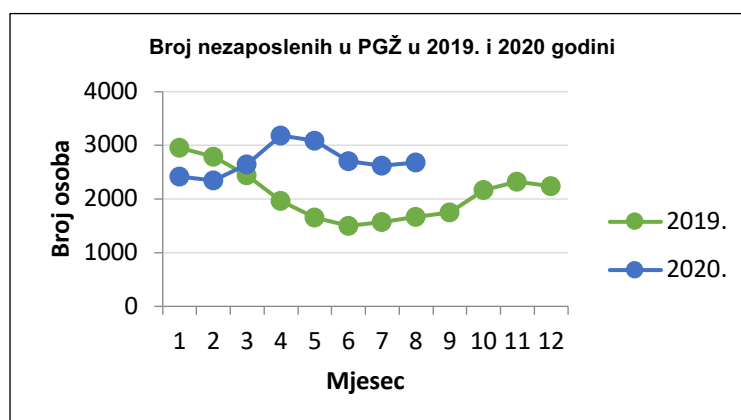
Dob	Razina obrazovanja					Ukupno
	Bez škole i nezavršena osnovna škola	Završena osnovna škola	Srednja škola	Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	Fakultet, akademija, magisterij, doktorat	
15-19	16	19	187	0	0	222
20-24	24	45	411	56	67	603
25-29	10	39	422	153	304	928
30-34	29	63	410	119	307	928
Ukupno MLADI	79	166	1.430	328	678	2.681
Ukupno SVI	399	1.073	4.657	-	2.153	8.282

Izvor: prilagođeno iz baze podataka i evidentiranoj nezaposlenosti u HZZ, <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx>, 28.9.2020.

U Tablici 15 je vidljivo da je čak 245 mladih bez škole i sa završenom osnovnom školom evidentirano nezaposleno. I u skupini mladih najveći broj evidentirano nezaposlenih je onih sa završenom srednjom školom (1.430), okvirno 1/3 ukupno nezaposlenih, dok su nešto više od 1/3 od ukupno evidentirano nezaposlenih osoba mladi do 15 do 35 godina. Ukupna broj evidentiranih nezaposlenih je 8.242 osobe, a mladih od 15 do 34 godine je 2.681 osoba što čini nešto više od 1/4 evidentirano nezaposlenih osoba. Temeljem podataka HZZ-a vidljivo je da je najveća nezaposlenost mladih u dobi od 15 do 34 godine bila od travnja do rujna 2019. godine, što je moguće objasniti sezonskim zapošljavanjem, najčešće vezanim za turističku djelatnost. Navedeni trend se preslikava u 2020. godinu, iako je vidljivo da je ukupan broj nezaposlenih veći nego u prethodnoj godini. Ovaj povećani broj se može djelomično objasniti slabijom turističkom sezonom u 2020. godini kao posljedicom pandemije koronavirusa.

Broj evidentiranih nezaposlenih mladih prema mjesecima u godini u 2019. i 2020. relativno raste što prikazuje Slika 3.

Slika 3. Nezaposlenost u PGŽ u 2019. i 2020. godini

Izvor: prilagođeno iz Mjesečnih statističkih biltena, HZZ, www.hzz.hr, 26.9.2020.

Prema različitim istraživanjima u EU¹⁰⁷ dužina trajanja nezaposlenosti je kod mladih veći faktor rizika nego li kod „starijih“ osoba. Smatra se da je za mlade važno da se taj period što više skрати, a naročito je važan period između 4 do 6 mjeseci i godinu dana nakon izlaska iz obrazovnog sustava ili gubitka posla. Naime, kod mladih se vjerojatnost zapošljavanja drastično smanjuje, što su duže nezaposleni, nego što je slučaj kod „starijih“ osoba između 35 i 60 godina. Najčešće je to zbog radnog iskustva koje starije osobe imaju pa se lakše prilagođavaju tržištu, dok su mladi još uvijek u razvojnoj dobi pa su nakon završenog školovanja u prijelaznom razdoblju u kojem ovakvo stanje društvene isključenosti može dovesti do raznih problema zbog koji su mladi „zatočeni“ u položaju u kojem se nalaze. Zbog toga je EU donijela program financiranja mjera poticanja zapošljavanja mladih, naročito kako bi stekli radno iskustvo što prije nakon izlaska iz obrazovnog sustava. Garancija za mlade je program financiranja koji je namijenjen upravo ovoj rizičnoj skupini mladih. Garancija za mlade novi je i inovativan pristup Europske unije u rješavanju problema nezaposlenosti mladih¹⁰⁸. Cilj Garancije je da sve osobe mlađe od 25 godina unutar četiri mjeseca od završetka školovanja ili gubitka prethodnog zaposlenja, dobiju kvalitetnu i konkretnu ponudu bez obzira na to jesu li prijavljeni na zavod za zapošljavanje ili ne. Kvalitetna ponuda podrazumijeva ponudu za posao, praksu, pripravništvo ili za nastavak obrazovanja te mora biti prilagođena pojedinačnim potrebama i situaciji. Premda sama Preporuka Vijeća Europske unije o uspostavi sheme Garancije za mlade predviđa kako bi se Garancijom trebale obuhvatiti osobe od 15 do najviše 25 godina života, na inicijativu Hrvatske i nekoliko drugih država članica, dob za uključivanje u mjere produžena je s 25 na do 30 godina. U Hrvatskoj prioritet su mladi s nižim kvalifikacijama i visoko obrazovani mladi bez radnog iskustva jer analize pokazuju da najteže dolaze do zaposlenja. Također, prioritet su i neaktivni mladi, odnosno mladi koji nisu zaposleni, nisu u obrazovanju ili osposobljavanju (tzv. NEET skupine). U odnosu na 2014. godinu, kao početnu godinu provedbe Garancije za mlade, stopa nezaposlenosti za dobnu skupinu od 15 do 29 smanjena je za 14,7 postotnih bodova, odnosno s 32,3% na 17,6%.

¹⁰⁷ Prema istraživanjima Eurostata, Eurobarometra

¹⁰⁸ Garancija za mlade, više informacija dostupno na <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1079&langId=hr> i <http://www.gzm.hr>, preuzeto 15.2.2021.

Stopa NEET osoba (udio mladih koji su nezaposleni, ne obrazuju se te nisu na osposobljavanju u odnosu na ukupnu populaciju mladih) se smanjuje od 2014. godine, a u 2018. smanjila za dodatnih 2,3 postotna boda u odnosu na godinu ranije te je za ukupnu dobnu skupinu od 15 do 29 u 2018. godini iznosila je 15,6%.¹⁰⁹

Tablica 16. Evidentirana nezaposlenost mladih od 15 do 34 godine u PGŽ prema duljini trajanja nezaposlenosti

Trajanje nezaposlenosti	Dob				Ukupno
	15-19	20-24	25-29	30-34	
0 - 3 mj.	139	238	347	332	1.056
3 - 6 mj.	20	126	215	211	572
6 - 12 mj.	46	157	259	237	699
1 - 3 g.	16	66	75	107	264
3 - 8 g.	1	11	12	11	35
8 g. i više	-	0	6	15	21
Ukupno	222	603	928	928	2.681

Izvor: prilagođeno iz baze podataka i evidentiranoj nezaposlenosti u HZZ, <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx>, 28.9.2020.

Iz Tablice 16 vidljivo je da je najveći broj evidentiranih nezaposlenih u evidentirano nezaposleno od 0 do 3 mjeseca. Među njima, dobna skupina između 25 i 29 godina je najzastupljenija, a pretpostavljamo da su to mladi koji su završili studij. Stoga nas je zanimalo koja su zanimanja i profesije prekomjerne kako bismo mogli analizirati u kojem smjeru predlagati mjere.

Tablica 17. Evidentirana nezaposlenost mladih od 15 do 34 godine u PGŽ rodu zanimanja

Zanimanje - rod	Dob				Ukupno
	15-19	20-24	25-29	30-34	
Znanstvenici/znanstvenice, inženjeri/inženjerke i stručnjaci/stručnjakinje	6	110	358	343	817
Tehničari/tehničarke i stručni suradnici/stručne suradnice	40	137	208	163	548
Administrativni službenici/administrativne službenice	30	108	129	93	360
Uslužna i trgovačka zanimanja	56	103	96	137	392
Poljoprivrednici/poljoprivrednice, šumari/šumarke, ribari/ribarke, lovci/lovkinje	2	8	9	4	23
Zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji	45	51	54	70	220
Rukovatelji/rukovateljice postrojenjima i strojevima, industrijski proizvođači/industrijske proizvođačice i sastavljači/sastavljačice proizvoda	9	4	10	8	31
Jednostavna zanimanja	34	82	64	110	290
Ukupno	222	603	928	928	2.681

Izvor: prilagođeno iz baze podataka i evidentiranoj nezaposlenosti u HZZ, <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx>, 28.9.2020.

Najviše mladih nezaposlenih ima u zanimanjima raznih stručnjaka (visoka stručna sprema), odnosno „znanstvenici/znanstvenice, inženjeri/inženjerke i stručnjaci/stručnjakinje“, zatim „tehničari/tehničarke i stručni suradnici/stručne suradnice“. Preporuke za obrazovne upisne politike i politike stipendiranja koje objavljuje Hrvatski zavod za zapošljavanje o obrazovnim programima su u kojima treba smanjiti broj upisanih i stipendiranih učenika ili studenata su:

- trogodišnji srednjoškolski: prodavač / prodavačica,
- četverogodišnji srednjoškolski: ekonomist / ekonomistica, upravni referent / upravna referentica, hotelijersko-turistički tehničar / hotelijersko-turistička tehničarka,
- stručni studij: upravni studij,

¹⁰⁹ ESF Pronađi me!, više informacija dostupno u Uputama za prijavitelje na (http://www.esf.hr/wordpress/wp-content/uploads/2020/07/Izmjene-UzP_Prona%C4%91i-me_pro%C4%8Di%C5%A1%C4%87eni-tekst_220720.pdf), preuzeto 15.2.2021.

- sveučilišni studij: poslovna ekonomija, poslovna ekonomija u turizmu i ugostiteljstvu, pravo, logistika i menadžment u pomorstvu i prometu.¹¹⁰

Mladi nezaposleni imaju priliku koristiti mjere zapošljavanja prema programu Garancije za mlade. Sukladno Uvjetima i načinima korištenja sredstava za provođenje mjera aktivne politike. U nastavku je pregled svih Mjera aktivne politike zapošljavanja u 2021.:

- Potpore za zapošljavanje; za zapošljavanje za stjecanje prvog radnog iskustva/pripravništvo u realnom sektoru i u javnim službama; za samozapošljavanje i proširenje poslovanja,
- Potpore za obrazovanje i osposobljavanje i potpore za usavršavanje: obrazovanje nezaposlenih osoba i ostalih tražitelja zaposlenja, osposobljavanja na radnom mjestu, osposobljavanje na radnom mjestu i ustanovama za obrazovanje odraslih, obrazovanje za temeljne vještine osobnog i profesionalnog razvoja,
- Javni rad, potpore za očuvanje radnih mjesta, potpore za očuvanje radnih mjesta u sektoru proizvodnje tekstila, odjeće, obuće, kože i drva, potpora za skraćivanje radnog vremena, stalni sezonac.

U Tablici 18 vidljivo je da je 30,20% evidentiranih nezaposlenih novo uključeno u neke od mjera u 2019. godini. U 2020. godini je bilo 1.647 novo uključenih osoba u mjere. Podaci o tome koliko je mladih u toj skupini nisu dostupni. Ukupno je 54,50% evidentirano nezaposlenih osoba bilo uključeno u neku od mjera. Podaci u Tablici 18 pokazuju da najviše novo uključenih nezaposlenih koriste mjeru stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa.

Tablica 18. Broj uključenih u HZZ mjeru zapošljavanja Obrazovanje u 2019. godini u PGŽ

Vrsta intervencije											
Obrazovanje		Obrazovanje nezaposlenih		Potpore za usavršavanje		Osposobljavanje na radnom mjestu		Stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa		Osposobljavanje za stjecanje odgovarajućeg radnog iskustva	
Novo uključeni	Ukupni	Novo uključeni	Ukupni	Novo uključeni	Ukupni	Novo uključeni	Ukupni	Novo uključeni	Ukupni	Novo uključeni	Ukupni
327	778	149	263	0	0	15	15	161	492	2	8

Izvor: prilagođeno iz Mjesečnih statističkih biltena, HZZ, www.hzz.hr, 26.9.2020

¹¹⁰ Preporuke za obrazovnu upisnu politiku i politiku stipendiranja, više informacija dostupno na https://www.azvo.hr/images/stories/novosti/Preporuke_za_obrazovnu_upisnu_politiku_i_politiku_stipendiranja.pdf, preuzeto 15.2.2021.

4.4. PRIMORSKO-GORANSKA ŽUPANIJA KAO NOSITELJ ULAGANJA U JAVNE POTREBE GRAĐANA – MLADIH

Ulaganja u mlade na razini regionalne i lokalne samouprave su izuzetno dobar pokazatelj javnih politika za mlade.

Javni prihodi Primorsko goranske županije i ulaganja u mlade - „proračun za mlade“

Visina proračuna, pa tako i Proračuna PGŽ važna je dimenzija za analizu dinamike i živosti gospodarstva, pa se može reći da je PGŽ regija koja spada među jedinice lokalne samouprave čiji su izvori prihoda iznadprosječni, prema indeksu razvijenosti pri vrhu u RH. PGŽ je kao i druge županije s ovakvim proračunskim prihodima i glavni „ulagač“ u razvoj županije i njegovih građana. Ako se pri analizi uzmu u razmatranje obaveze prema financiranju „proračunskih korisnika“ odnosno ustanovama kojima je županija osnivač, što snažno utječe na rashode, može se reći da obzirom na moguće prihode, PGŽ dobro upravlja javnim prihodima.

Proračun Primorsko-goranske županije¹¹¹

Uporište za ulaganja u općenito javnu funkciju županijskih/područnih samouprava, kao administrativnog sjedišta određenoga šireg područja, nalazi se u prikupljanju poreza, doprinosa i naknada koje građani uplaćuju prilikom prodaje, kupovine ili naprosto imaju obavezu izdvajanja naknada ne bi li imali dovoljno sredstava za javne funkcije. Rad županijske uprave reguliran je prvenstveno Statutom i drugim zakonima, npr. Zakonom o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, Zakonom o udrugama, Zakonom o ustanovama i dr. Prihodi iz kojih se zadovoljavaju potrebe od interesa za jedinicu regionalne samouprave jesu: prihodi od poreza, prihodi od imovine, kazne, upravne mjere i ostali prihodi. Rashodi odnosno ulaganja županije (ili bilo koje JP(R)LS) mogu biti ona koja se odnose na zakonima i drugim aktima propisana područja u koja se može ulagati, kao i na za to propisan način, što uređuje npr. Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, Zakon o područjima županija, gradova i općina u RH, Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, itd. Način proračunskog izvještavanja je određen Zakonom o proračunu, a najčešće se koristi funkcijski proračun, koji je prilično nerazumljiv prosječnom građaninu, a naročito mladima. Proračun Primorsko-goranske županije za 2021. godinu iznosi 1.348.416.297 kuna¹¹² Proračun je dostupan na mrežnoj stranici PGŽ, ali radi se o dokumentu koji sadrži velik broj stranica teksta od kojih su većine tablice. Za prosječnog građanina je to komplicirano i nerazumljivo jer je potrebno znanje mnoštva zakona kao i procedura kako bi se iščitalo u što i za koga se zapravo ulaže iz sredstava koja se prilijevaju u proračun. Kako bi izvještavanje i informiranje mladih o ulaganjima u zajednicu bilo primjereno prioritetnim skupinama, većina država u okruženju, a i Hrvatska, posebno na lokalnoj i regionalnoj razini prilagođava proračunsko izvještavanje raznim prioritetnim skupinama, pa je tako u Hrvatskoj popularan „proračun u malom“ ili „proračun za građane“, lako je oblikovan interaktivni portal „otvoreni proračun“ http://www.opencity.hr/proracun/index.php?unit_id=43, u kojem su zorno prikazani prihodi i primici i rashodi, za prosječnog pripadnika skupine mladih (od 15 do 30 godina) sadržaj i ovog

¹¹¹ Praksa je, metodološki, da se u izradi ovakvih dokumenata u obzir uzmu podaci o izvršenim aktivnostima iz proračuna u godini koja prethodi ili u kojoj započinje izrada te oni tekuće godine, pa se mogu naći podaci iz 2020 i 2021. godine. Oni služe kako bi se stvorio mozaik aktivnosti, koji predstavlja prosječno ulaganje vidljivo kroz proračune.

¹¹² Proračun PGŽ, više informacija dostupno na <https://www.pgz.hr/ustroj/upravna-tijela/upravni-odjel-za-proracun-financije-i-nabavu/proracun/>, preuzeto 15.2.2021.

dokumenta je nejasan¹¹³. U državama okruženja, koriste se i drugi načini proračunskog izvještavanja poput „zelenog proračuna“, „proračun za mlade“ i/ili proračun za „treću dob“ i sl. U RH Ministarstvo financija izradilo je metodološki priručnik kako bi se korisnicima državnog proračuna pojednostavila izrada „dječjeg proračuna“ odnosno godišnjeg izvještaja o izvršenju dječjeg proračuna uzimajući u obzir "Opći komentar br. 19. (2016.) o izdvajanju sredstava iz javnih proračuna za ostvarenje dječjih prava"¹¹⁴.

U želji da se mladima, a i samom naručitelju izrade programa prikažu „ulaganja u mlade“, u prvoj fazi smo uputili upit svim jedinicama lokalne samouprave (gradovima i općinama) i upravnim odjelima PGŽ na strukturiranom obrascu „mapa zajednice - ulaganja u mlade“. Nismo dobili tražene podatke od svih JLS i osim pojedinih upravnih odjela, uz obrazloženje da je to „gotovo pa nemoguće“. Cilj prikaza je razvijanje svijesti javnosti i samih službenika i donositelj odluka o visini ulaganja u mlade ili djecu obzirom na druga ulaganja. Upravo je nedostatak proaktivnih politika u reformi javnih uprava doveo do „oksimorona“ javne uprave općenito. Suvremena javna uprava prati zahtjeve brzih promjena, mora biti fleksibilna javna usluga (eng. *service*) građanima. Javna uprava u RH često postaje „rob“ brzih zakonskih promjena te obilatih disfunkcionalnih poslova koje si je sama sebi nametnula. Umjesto praćenja potreba i rezultata javnih politika kako bi se revidiralo postojeća ulaganja iz javnih prihoda, službenici su opterećeni izvršavanjem administrativnih uvjeta, uz nedostatak vremena za stručno praćenje i izvještavanje, a često sve podatke takoreći prikupljaju „ručno“. Riješenja koja bi rasteretila službenike je sada moguće jednostavno i ne više pretjerano skupo donijeti zbog razvijenog IT sektora. Preporuka je da se uvedu elektroničke prijave i obrade izvještaja o provedenim programima, elektroničko prikupljanje statističkih podataka o pojavnosti i promjenama za sve programe koje se financiraju po uzoru na države u okruženju. Napori da se odupre ovim silnicima vide se u mnoštvu pojedinačnih napora u realizaciji kvalitetnih projekata, vrlo stručnih pojedinaca i kontinuiteta u političkim utjecajima. Obzirom na nedostatak informacija iz samih JLS, radi prikaza ulaganja u mlade na jednom mjestu, oblikovali smo minimalno razumljiv „proračun za mlade“ iz Proračuna PGŽ i objedinjenu procjenu ulaganja JLS, prema dostupnim podacima na internetu. Vrlo je važno da donositelji političkih odluka i javna uprava imaju potpuno jasnu sliku o trenutnim ulaganjima u područje za koje planiraju javne politike, ali i da mladi imaju točne i transparentne podatke o postojećim programima za mlade koje financira Primorsko-goranska županija. Stoga će se prikazati sažeti prikaz proračuna kako bi se barem okvirno moglo stvoriti mozaik ulaganja u mlade u odnosu na ostala područja djelovanja. U sljedećim tablicama prikazat će se pojedinačne elemente iz Proračuna PGŽ za 2021. godinu kako bi mladi mogli steći uvid u ulaganja u mlade u odnosu na cjelinu. U Tablici 19 sažeto su prikazani planirani prihodi i primici te rashodi i izdaci PGŽ za 2021. godinu, a u Tablici 19.1 udjeli u prihodima i primicima PGŽ za 2021. godinu.

¹¹³ „Neprimjerenost za mlade“ znači da je korišten jezik koji podrazumijeva razumijevanje područja (diskurs) javne uprave i funkcioniranje sustava javne uprave, što se od mladih ne treba očekivati.

¹¹⁴ Dječji proračun, više informacija dostupno na <https://mfin.gov.hr/proracun-86/djecji-proracun/611>, preuzeto 15.2.2021.

Tablica 19. Sažeti prikaz ukupnih prihoda i primitaka te rashodi i izdaci iz Proračuna PGŽ

OPIS	PRORAČUN 2021.
UKUPNI PRIHODI I PRIMICI	
Ukupni prihodi	1.348.416.297
Pomoći iz inozemstva i subjekata unutar općeg proračuna	605.891.016
Prihodi iz nadležnog proračuna i HZZO-a na temelju ugovornih obveza	329.590.465
Prihodi od poreza	225.730.000
Prihodi od upravnih i administrativnih pristojbi	91.507.850
Prihodi od prodaje proizvoda i robe te pruženih usluga, prihodi od donacija te povrati	74.463.215
Prihodi od imovine	17.606.040
Primici od zaduživanja	2.383.000
Kazne, upravne mjere i ostali prihodi	601.695
Primici od prodaje dionica i udjela u glavnici	450.000
Prihodi od prodaje proizvedene dugotrajne imovine	183.017
Prihodi od prodaje neproizvedene dugotrajne imovine	10.000
UKUPNI RASHODI I IZDACI	
Ukupni rashodi	1.353.079.000
Rashodi za zaposlene	844.724.765
Materijalni rashodi	312.186.127
Ostali rashodi	48.443.096
Pomoći dane u inozemstvo i unutar općeg proračuna	39.994.733
Rashodi za nabavu proizvedene dugotrajne imovine	39.670.582
Rashodi za dodatna ulaganja na nefinancijskoj imovini	34.048.208
Naknade građanima i kućanstvima na temelju osiguranja i druge naknade	12.289.076
Subvencije	10.751.000
Izdaci za otplatu glavnice primljenih kredita i zajmova	7.767.897
Financijski rashodi	2.282.400
Rashodi za nabavu neproizvedene dugotrajne imovine	912.116
Rashodi za nabavu plemenitih metala i ostalih pohranjenih vrijednosti	9.000

Izvor: Prilagođeno iz Proračun PGŽ za 2021. godinu

Tablica 19.1 Udjeli u prihodima i primicima iz Proračuna PGŽ

NAZIV FUNKCIJE	PLAN 2021.	UDIO %
Upravni odjel za odgoj i obrazovanje	551.027.000	40,72
Upravni odjel za zdravstvo	495.640.000	36,63
Upravni odjel za proračun, financije i nabavu	71.494.000	5,28
Upravni odjel za socijalnu politiku i mlade	70.737.000	5,23
Upravni odjel za kulturu, sport i tehničku kulturu	37.453.000	2,77
Upravni odjel za regionalni razvoj, infrastrukturu i upravljanje projektima	29.547.000	2,18
Ured županije	26.596.000	1,97
Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj	21.447.000	1,58
Upravni odjel za pomorsko dobro, promet i veze	18.543.000	1,37
Upravni odjel za opću upravu i upravljanjem imovinom	16.956.000	1,26
Upravni odjel za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša	13.639.000	1,01
Ukupno	1.353.079.000	100

Izvor: Prilagođeno iz Proračun PGŽ za 2021. godinu

Visina prihoda i primitaka će ovisiti o aktivnosti građana i drugih pravnih i fizičkih osoba, obzirom na radnje koje se oporezuju ili se naplaćuju naknade. Što je intenzivnija i življa ekonomska djelatnost, to je proračun bogatiji. U sljedećoj Tablici 20 prikazani su udjeli u prihodima i primicima. Kako je većini mladih ili građanima teško iščitati što se zapravo financira iz javnih prihoda te strukturu upravljanja javnim prihodima, odabrali smo možda najjednostavniji prikaz ulaganja, kroz ulaganja čija je nadležnost određena upravnim odjelima. Prikaz je vidljiv u poglavljima o razvojnim smjerovima.

Tablica 20. Ulaganja JLS na razini županije, procjena DIP-a

	Mikroregija (Grad / Općina)	Proračun 2020	Društvene djelatnosti	Udio DD u ukupnom
Mikroregija Priobalje	Grad Bakar	91.180.000	16.414.000	18%
	Grad Crikvenica	165.864.449	53.769.044	32%
	Grad Kastav	44.869.956	26.126.280	58%
	Grad Kraljevica	26.480.679	15.740.110	59%
	Grad Novi Vinodolski	54.497.500	14.778.400	27%
	Grad Opatija	151.088.115	62.509.976	41%
	Grad Rijeka	1.092.065.513	691.943.18.00	63%
	Općina Čavle	38.781.300	12.375.800	31%
	Općina Jelenje	17.378.202	13.956.200	80%
	Općina Klana	14.963.606	3.470.300	23%
	Općina Kostrena	58.952.225	19.801.050	33%
	Općina Lovran	49.264.361	24.314.515	49%
	Općina Matulji	79.227.810	19.560.604	24%
	Općina Mošćenička Draga	14.837.912	5.106.252	34%
	Općina Viškovo	73.507.200	28.094.500	38%
	Vinodolska Općina	43.589.644	22.724.807	52%
	Ukupno	2.016.548.472	312.612.558	
Mikroregija Gorski Kotar	Grad Čabar	22.700.000	2.460.200	10%
	Grad Delnice	35.069.708	11.878.200	33%
	Grad Vrbovsko	24.190.919	10.028.408	41%
	Općina Brod Moravice	5.579.744	987.000	17%
	Općina Fužine	24.662.490	1.146.198	4%
	Općina Lokve	8.333.608	1.365.400	16%
	Općina Mrkopalj	7.641.100	2.824.000	36%
	Općina Ravna Gora	8.908.401	2.881.914	32%
	Općina Skrad	5.480.250	939.200	17%
	Ukupno	142.566.220	34.510.520	
Mikroregija Otoci	Grad Krk	68.928.153	27.888.597	40%
	Općina Omišalj	30.593.081	7.572.473	35%
	Općina Dobrinj	21.611.390	/	/
	Općina Vrbnik	25.050.068	2.620.300	10%
	Općina Malinska-Dubašnica	48.590.209	12.644.550	26%
	Općina Punat	17.005.456	3.995.358	23%
	Općina Baška	21.044.463	2.864.190	13%
	Grad Cres	37.327.833	17.631.718	47%
	Grad Rab	69.088.720	21.728.335	31%
	Općina Lopar	12.419.146	3.061.964	24%
	Grad Mali Lošinj	64.958.771	22.730.046	34%
	Ukupno	416.617.290	122.737.531	
Ukupno PGŽ (ulaganja JLS)		2.575.731.983	469.860.609	18,24%

Izvor: Prilagođeno iz izvršenja Proračuna JLS 2020. godine: podaci pronađeni na mrežnim stranicama, samo procjena izvoditelja o ulaganjima u upravne odjele društvenih djelatnosti ili udjela iz jedinstvenog upravnog odjela (ulaganja u sva područja koja mogu usmjerena djeci i mladima) - Ako JLS dostave svoje podatke može se korigirati

5. MAPA ZAJEDNICE MLADIH - TREĆI DIO

Analiza razvojnih potreba i izazova - procjena kapaciteta udruga

Rezultati prikupljenih podataka iz sekundarnih izvora i upitnika (strukturiranog obrasca za prikupljanje podataka) koje smo uputili udrugama pokazali su da na području PGŽ postoji dobra pokrivenost i umreženost obrazovnih, kulturnih, socijalnih i humanitarnih, kao i sportskih organizacija, ustanova te organizacija civilnog društva. Ovaj zaključak se odnosi na brojnost različitih organizacija, ali ne i na realnu funkcionalnost te posvećenost i primjerenost programa koji se provode mladima. Za prikupljanje podataka koji su temelj za stvaranje mozaika životnih uvjeta mladih PGŽ, nazvanog *“mapa zajednice mladih PGŽ”* koristile su se metode:

- **kvalitativne:** sekundarna analiza podataka (analiza statističkih izvješća, analiza akata i drugih dokumenata i sl.), analiza sadržaja (analiza internetskih stranica), komparativna analiza (analiza i usporedba dokumenata čiji sadržaj problematizira ili normira isti problem ili predmet i sl.), intervjui sa stručnjacima (djelatnicima županijske uprave) i dr.
- **kvantitativne:** upitnik, upućen e-poštom i osobnim kontaktaom za organizacije civilnog društva i dr.

U prvoj fazi sudjelovali su prvenstveno naručitelji Programa, odnosno odjeli županijske uprave kao davatelji podataka za one podatke koji nisu bili dostupni na internetskoj stranici Županije te udrugama kojima je e-poštom upućen upitnik za ispitivanje kapacitiranosti i potencijala za aktivno sudjelovanje u javnom životu PGŽ. Izvršitelj je prikupljao podatke dostupne na Internetu, analiziralo internetske stranice ustanova i organizacija civilnoga društva, u svrhu provjere dostupnosti informacija koje su od interesa za mlade/mladima. Isto tako, izrađena je studija „mapa civilnog društva – udruga“ kvalitativnom analizom područja djelovanja udruga registriranih u Registru udruga i “reklasifikacijom” upisanih područja djelovanja u one koje predstavljaju realno djelovanje.

5.1. NA ŠTO MLADI KOJI ŽIVE U PGŽ MOGU RAČUNATI?

Na području PGŽ djeluje više javnih ustanova¹¹⁵, a većini im je osnivač PGŽ ili RH ili drugi osnivači (privatne fizičke ili pravne osobe). Osim programa i aktivnosti ovih javnih ustanova, javne interese građana, pa tako i mladih vidimo iz rezultata aktivnosti i programa koje provode organizacije civilnoga društva. O radu javnih ustanova, posebno onih kojima je osnivač PGŽ izneseni su podaci i rezultati analize u poglavlju o proračunu PGŽ, radi posebnog statusa i obaveza koje imaju osnivači prema osiguravanju sredstava za rad tih ustanova. Više o ustanovama kojima je Županija osnivač u poglavljima „razvojni smjerovi“ Programa za mlade i poglavlju o ulaganjima u mlade čime se obuhvaća pregled ključnih dionika u neprofitnom/javnom sektoru. Slijedi pregled broja i vrsta udruga kao najaktivnijeg dionika civilnog sektora kojima je djelatnost vezana uz javne potrebe građana, odnosno mladih, prema područjima djelovanja odnosno kapacitiranosti za provedbu programa za mlade na području

¹¹⁵ Ustanove su organizacije (pravna tijela) koje imaju javnu funkciju. Osnivači ustanova mogu biti Republika Hrvatska, jedinice lokalne i regionalne samouprave i druge pravne i fizičke osobe, a prema Zakonu o ustanovama (76/93, 29/97, 47/99 i 35/08) i drugim zakonima iz područja na koja se odnose imaju obavezu financiranja osnovnih troškova, od plaća i materijalnih troškova za redovan rad. Zbog javne funkcije koje imaju, informacije o radu i sve druge informacije koje interesiraju javnost moraju biti dostupne.

PGŽ. Analiza ima cilj sagledati dostupnost resursa za mlade u cjelini, ali ne obuhvaća analizu kvalitete usluga, programa, aktivnosti i/ili projekata. a područjima djelovanja za mlade. O kvaliteti rada ustanova i drugih organizacija civilnoga društva čija je djelatnost usko vezna uz pojedino područje mladi su se samo djelomično izjasnili na javnoj raspravi (javnom forumu) i individualnim intervjuima i očitovanjima tijekom veljače 2021.

Metodološki, analiza resursa i interpretacija rezultata za izradu "mape zajednice mladih" bila bi potpuna kada bi svaka od ovih ustanova ili organizacija redovito provodila evaluaciju, vanjsko ili unutarnje vrednovanje, pa bi se iz tih pokazatelja postignutih rezultata moglo analizirati kako se planiraju aktivnosti, jesu li uopće uzete u obzir stvarne potrebe, provode li se programi bez prethodne analize stvarnih potreba ili se pomno planiraju i kakvi su stvarni rezultati. Ustanove podnose godišnje izvještaje o radu osnivačima ali većina ne provodi vrednovanje učinkovitosti programa i projekata koje provode. Ipak, rezultati ovog prikupljanja podataka predstavljaju mozaik ili „sliku“ dostupnih resursa koji čine uvjete za zadovoljavanje osnovnih potreba mladih u PGŽ¹¹⁶. U budućnosti bi se trebalo posvetiti analizi rezultata evaluacija i ispitivanju kvalitete rada javnih ustanova (ukoliko postoje), a ukoliko ne, onda ih planirati. Za svako od područja predložit će se na osnovi ovih pokazatelja prioriteta područja i mjere za unaprjeđenje područja, a "Akcijskim planom za implementaciju Programa za mlade" planirat će se opseg i prioriteta za svaku godinu zasebno.

Potrebe i izazovi s kojima se suočavaju građana su u suvremenim uvjetima društvene diferencijacije vrlo heterogene i dinamične. Javne politike sve više teže njihovom rješavanju temeljem objektivnih analiza (*evidence-based policy*). Posebno se to odnosi na mlade, koji su ujedno i „najheterogenija“ skupina u općoj populaciji. Ulaganja u potrebe građana i ostale djelatnosti koje su definirane Statutom Županije i pripadajućem zakonskom okviru, kroz Proračun Županije zadovoljavaju se oni interesi i potrebe mladih koje im omogućavaju jednak pristup obrazovanju, kulturi, zdravlju, radu, stanovanju i dr. te omogućavaju njihov neometani razvoj, pristup resursima i uključivanje u društvo, a u skladu s općim i posebnim ljudskim pravima. Opća načela kojima se određuje koje potrebe su u skladu s ljudskim pravima građana uglavnom su ugrađena u međunarodne (deklaracije, konvencije, strategije, zakone i sl.) i nacionalne dokumente poput ustava, strategija, zakona i sl. **Područja oko kojih se grupiraju potrebe i interesi mladih analizirali smo prema 3 kriterija:**

- područjima sukladno ciljevima (indikatorima za analizu potreba mladih) iz EU strategije za mlade,
- društvenom položaju i društvenoj ulozi koju imaju mladi (socioekonomski status i razina sudjelovanja mladih),
- ključnim dionicima koji su uključeni u život mladih, formalnim i neformalnim organizacijama koje provode aktivnosti, projekte i programe za mlade, a koje mogu zadovoljiti potrebe i interese mladih (dostupnim resursima).

Mladi su posebno zaštićena skupina u društvu (poput djece, osoba starije dobi i sl.) pa se u analizi potreba i izazova mladih koriste standardni EU pokazatelji za mlade.

¹¹⁶ Kako je izrada ovoga programa financijski ograničena, nismo u mogućnosti ispitati sve dimenzije, pa taj zadatak ostaje za budućnost.

Analiza razvijenosti i kapaciteta udruga te spremnosti na sudjelovanje u provedbi Programa za mlade PGŽ koje djeluju na području PGŽ

Podatke smo prikupljali metodom strukturiranog online upitnika a upućen je poziv za sudjelovanjem putem poveznice u e-pošti. Zbog nemogućnosti da se podaci prikupljaju metodom intervjua (osobno, "licem u lice"), kako je planirano, zbog mjera zaštitnim mjera protiv širenja pandemije na razini Županije, većinu podataka se prikupilo na sljedeći način:

1. e-poštom - informiranjem svih gradova i općina, zamolba za poziv na sudjelovanje u istraživanju prvenstveno udrugama čiji programi su financirani iz proračuna istih,
2. e-poštom savezima i koordinacijama udruga, kako bi oni prosljedili svojim članovima,
3. e-poštom Savjetu mladih PGŽ,
4. objavom poziva na mrežnim stranicama i Facebook stranici izrade Programa.

U pozivanju predstavnika udruga na sudjelovanje u ispitivanju sudjelovali i članovi Savjeta mladih PGŽ. Prvotni je plan bio da članovi savjeta mladih u svim lokalnim zajednicama sami budu i ispitivači, no obzirom da na području PGŽ stvarno dostupnih i aktivnih članova savjeta mladih ima nezadovoljavajući broj (osim onih aktivnih u Koordinaciji savjeta mladih PGŽ) moralo se odustati od ove tehnike provedbe. Analizom Izvještaja o radu savjeta mladih na razini PGŽ (godišnji Izvještaj Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku za 2019. godinu) te provjerom navedenih kontakata utvrdilo se da je razina aktivnosti na administrativnoj razini, s vrlo malim brojem stvarno aktivnih mladih (što je i inače stanje u RH). Upravo je ovo jedan od problema (ne/aktivnost) ne/djelovanja u okviru nadležnosti savjeta mladih, za što će ovaj program pokušati pronaći rješenje. U prikupljanju podataka putem obrazaca za ispitivanje kapacitiranosti sudjelovale su 92 udruge, a upućena je zamolba na 650 adresa, što je dostatno za analizu kapacitiranosti udruga i njihove spremnosti za provedbu programa za mlade. U ispitivanju je sudjelovalo najviše udruga iz Rijeke (47,8%) jer je najveći grad, 7 (7,6%) iz Delnice, 6 iz Opatije ili 6,5%, 4 iz Crikvenice i Malog Lošinja ili 4,3%, 3 iz Matulja (3,3%), po 2 iz Cresa, Kraljevice, Krka, Lovrana, Malinska-Dubašnica, Punta i Zagreba (imaju korisnika i članove iz PGŽ), te po 1 iz Kastva, Čavala, Omišlja, Ravne Gore, Raba i Viškova. U prethodnoj fazi je analiziran je i ažuriran Registar udruga te izvršena nova klasifikacija područja djelovanja 4.029 udruga koje su prema Registru udruga aktivne na području PGŽ. Prema rezultatima analize sadržaja objava na internetskim ili Facebook stranicama ovih udruga dodijeljena im je „nova klasifikacija” za potrebe izrade ovog Programa i procjena kapacitiranosti za provedbu Programa za mlade te tako dobiven *Adresar udruga mladih i za mlade*. Tako se stvorila baza udruga koje provode programe mladih i za mlade, u cilju mobilizacije što više organizacija civilnog društva, za naredne faze, ali i stvaranja mape stvarnih dionika koji svojim radom mogu unaprijediti pojedina područja. Za oblikovanje uzorka koristile su se mikroregije nastale prema kriteriju tradicionalne ne/povezanosti stanovništva pa se odabiralo gradove i općine u tri mikro područja: Priobalje, Gorski kotar i otoci Krk, Rab i Cres-Lošinj, odnosno željeni broj udruga u prikupljanju podataka je bilo u skladu s omjerom udruga i njihovom učešću prema "reklasificiranim" područjima djelovanja. Analizom rezultata svih ovih procesa stvorio se mozaik dionika na koje mladi ne/mogu računati i koje mogu biti temelj infrastrukture za organizirano djelovanje mladih. U uzorku za odabir sudionika planirano između 3 i 5% udruga mladih i za mlade, a stvarno je obuhvaćen manji, ali dovoljan broj (2,9%) prema kriterijima "područja djelovanja" i "teritorijalna područja djelovanja za mlade". Reprezentativnost uzorka je vidljiva iz rezultata koji se ponavljaju na većini varijabla koje se odnose na probleme i potrebe, već nakon 30-ak dobivenih rezultata. Djelovanje jednog dijela "civilne scene" nije planirano nego je stihijski i "intuitivno" pa nerazumijevanje normativnog

okvira za djelovanje udruga dijela sudionika za neke varijable bi moglo dovesti do krivih ili neistinitih podataka. Rad jednoga dijela udruga nije strukturiran, odnosno nije organizacijski razvijen pa se teško prepoznaju u ponuđenim kategorijama iako su one uglavnom sadržane u obrascima za prijavu na javne pozive i natječaje za financiranje programa i projekta. Online upitnik je ponudio najjednostavnije kategorije i indikatore koje je moglo prepoznati većina ispitanika. Cilj je bio prikupiti podatke o odabranim elementima razvijenosti civilnoga društva, koje se najčešće koriste u sličnim istraživanjima (npr. Bežovan, Zdrinščak, 2007.), a operacionalizirali smo ih standardnim pokazateljima. Namjera je bila i ispitati percepciju potreba mladih iz perspektive udruga te spremnost za sudjelovanje u programima mladih i za mlade. Osim institucionalne potpore mladima, izvaninstitucionalna potpora zadovoljavanju potreba mladih se pokazala izuzetno efikasnom. U neformalnom okruženju u kojem mladi imaju priliku djelovati i pokazati potencijale, mladi nalaze zadovoljstvo, uče i sudjeluju, pa se ovim ispitivanjem dobilo podatke o stanju udruga, njihovoj stvarnoj aktivnosti, spremnosti za suradnju, "civilnoj kulturi" (razumijevanje strukture, funkcije i normi civilnoga sektora) te smo tako procijenili potencijal, odnosno resurse koje je moguće mobilizirati u zajednici. Ispitalo se sljedeće:

a) Kapacitiranost (strukturu) civilnog društva (organizacija civilnog društva – udruga):

- broj udruga, područje djelovanja, broj aktivnih udruga,
- broj članova, broj volontera u udrugama, broj zaposlenih u udrugama, dobna, rodna i obrazovna struktura članova,
- način odlučivanja u udrugama i drugo.

b) Organizacijske aspekte djelovanja, ostvarivanje ciljeva (aktivnosti) i korisnike:

- opremljenost udruga (prostor, procjena zadovoljstva opremljenosti opremom),
- izvori financiranja (broj udruga financiranih iz proračuna PGŽ, broj udruga financiranih iz ostalih izvora),
- stvarni potencijal (aktualizirani, prosječan broj volontera na koje mogu računati)
- motivacijski alati za sudjelovanje volontera, vrednovanje volonterskoga rada (evidencija volonterskoga rada),
- prioritetne ciljane skupine na koje se djelatnost odnosi (prema dobnim skupinama)
- samoprocjena doprinosa zajednici, samoprocjena doprinosa unaprijeđenju položaja mladih.

c) Potrebe mladih iz perspektive organizacija civilnoga društva:

- percepcija problema po područjima djelovanja za mlade,
- procjena potencijala i volje za sudjelovanjem u programima za unaprijeđenje društvenog položaja mladih.

Polazna pretpostavka je bila da su mladi uključeni u programe rada većeg broja udruga, bilo da su korisnici usluga, sudionici projekta, članovi ili volonteri. Rezultate se nije podvrglo multivarijantnim statističkim analizama. Statistička obrada podatka je tako ostala na osnovnim deskriptivnim analizama (frekvencije, mod, medijan i sl.) te kodiranju otvorenih odgovora. Sudionici su imali obavezu odgovarati na 100% postavljenih pitanja. Zato se i telefonskim putem davalo potporu, kako bi se dobilo odgovore na pitanja za koja su udruge trebale potporu i/ili ispitalo razloge zbog koji ne sudjeluju. Potporu se dalo 67 udruga telefonskim putem, a 35 udruga je posjetilo izvoditelja i u individualnim savjetovanjima se dalo podršku u provedbi ovog ispitivanja ali i nove podatke o potencijalnim razvojnim smjerovima. Pitanja koja su se koristila, odnosno elemente strukture koje se ispitalo su standardni elementi za ispitivanje

kapacitiranosti organizacija civilnog društva, među kojima je većina onih koje je koristila Zaklada za razvoj civilnog društva u ispitivanju razvijenosti civilnoga društva 2011. (za potrebe izrade Nacionalne strategije za stvaranje poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2012. do 2016. godine). Jedan dio udruga se izjašnjavao da *ne razumije pojedina pitanja* te da je *upitnik težak* (Arhiva izvoditelja, 2.2021.). Međutim, pokazatelji korišteni u upitniku koji se odnose na strukturu udruga i njihov rad i probleme su ujedno i oni koji se koriste u prijavnim obrascima za prijavu programa i projekata na javne natječaje za financiranje drugih donatora (ministarstava, EU programa i fondova, tvrtki i sl.), tj. podaci o kojima se vodi obavezna evidencija, regulirano Zakonom o udrugama i drugim zakonima. Pretpostavka je upravo zato bila da njihovo prikupljanje neće iziskivati dodatno vrijeme za predstavnike udruga. Ujedno ukazuje na potencijalne probleme i diskrepanciju između percepcije o željenoj razini razvijenosti udruga i stvarnoga stanja u sektoru. Upravo nedostatak vođenja osnovne analitike koja omogućava uvid u kapacitete, kao i praćenje rezultata govori o nedovoljnoj razvijenosti iz aspekta usklađenosti s normativnim i administrativnim okvirom civilnog društva u PGŽ, kao i u većini JLS. Za svaki grad se ipak može reći da postoji nekoliko udruga koje djeluju u skladu sa zahtjevima normativnog okvira civilnog sektora. Ažuriranje podataka o udrugama (onih koji imaju programe mladih i za mlade) za PGŽ (iz Registra udruga i provjera podataka telefonskim upitom) dalo je sljedeće rezultate; u PGŽ djeluje 4005 registriranih udruga, od čega 3900 ima kapacitete za provedbu programa za mlade. Najviše je sportskih, dok su druge kulturne, hobističke, okupljanje i zaštita djece, mladeži i obitelji itd.

Kako bi povećali odaziv uputili smo zadatak JLS da oni upute poziv za sudjelovanje onim udrugama koje su su/financirane iz proračuna JLS. Očekivalo se da će te udruge biti suradljivije, obzirom da su njihovi projekti financirani iz javnih prihoda, što zahtijeva veću odgovornost i zainteresiranost. Obzirom da je Program za mlade dokument kojim će se osigurati daljnje financiranje i odrediti kriteriji za financiranje aktivnosti za i s mladima, pretpostavka je bila da će za ovo prikupljanje podatka iskazati veći interes. U očekivanom roku, tj. vremenskom periodu od polovice siječnja do polovice veljače 2021. godine odgovorilo je 92 udruge. Od 4005¹¹⁷ udruga registriranih u prosincu 2020. godine u Registru udruga su udruge građana, od kojih su 2,30% branitelji i stradalnici; 0,42% demokratska politička kultura, 1,27% duhovnost, 1,67% ekološko područje, 7,54% gospodarska, 1,42% hobističke, 1,92% ljudska prava, međunarodna suradnja 0,40%, nacionalna djelatnost 0,22%, obrazovanje znanost i istraživanje 3,20%, održivi razvoj 0,45%, okupljanje i zaštita djece, mladeži i obitelji 2,25%, ostala područja 3,57%; socijalna djelatnost 5,67%, one koje se bave sportom i rekreacijom 35,58%, kulturom, umjetnošću i baštinom, 7,19%, zaštita i spašavanje 0,40%, zaštita zdravlja 2,62%.

Kako su projekti udruga financirani kroz razne programe u različitim upravnim odjelima, pregledom odluka o financiranju javnih potreba ili programa i projekata koje provode udruge za opće dobro u pojedinim područjima vidljivo je da većina udruga čiji projekti se financiraju iz proračuna nisu sudjelovali u ovom ispitivanju. U nastavku provedbe i implementacije programa očekuje se veća odgovornost udruga i nositelja financiranja za sudjelovanje u aktivnostima koje se odnose na prikupljanje evidencije. Isto tako se veća odgovornost odnosi i na istinitost podatka koji se dostavljaju prilikom prijave na javne pozive za programe javnih potreba. Glavni razlog malog odaziva je nesenzibiliziranost i nepostojanje demokratske prakse sudjelovanja u prikupljanju podataka, evidenciji o radu neprofitnog sektora, u svrhu

¹¹⁷ Ukupni broj udruga se neznatno razlikuje obzirom na datum preuzimanja, jer su dodatno neke brisane ili pokrenule postupak brisanja. (4029)

praćenja potreba, a rezultat je to nedovoljne razvijenosti civilnog društva u PGŽ, odnosno nekapacitiranost i neusklađenost udruga s normativnim okvirom u kojem djeluju. U udrugama najčešće nema zaposlenih, ne održavaju aktivnosti redovno i kontinuirano, provode povremene projekte, financirani su prvenstveno iz programa JLS ili nikako. Ta fragmentiranost ogleda se i u nepovezanosti organizacija civilnog društva, a savezi ili mreže udruga koje dominiraju su Savezi zajednica sportova, Savez tehničke kulture, Savezi udruga osoba s invaliditetom, savezi udruga oboljelih od određenih bolesti i sl. Prikupljanje podatka za potrebe izrade ovog Programa bilo je orijentirano na evidenciju i analizu djelovanja udruga mladih i za mlade, a struktura udruga koja je sudjelovanja u ispitivanju (online upitnik) odgovara onoj na razini populacije (upisanih u Registar udruga).

Rezultati provedenog ispitivanja kapacitiranosti/razvijenosti udruga PGŽ

Slijedi prikaz rezultata prikupljanja podataka o udrugama. Iznose se dobiveni rezultati za pojedine varijable koji mogu na deskriptivnoj razini oslikavati stanje u sektoru. Većina aktivnih i vidljivih udruga u svakom gradu ili općini je sudjelovalo u istraživanju, tako da se može ove rezultate smatrati pouzdanima, a sudjelovale su i one koje nisu imale prilike biti dugogodišnji korisnik sredstava proračuna.

Kapaciteti i razvijenost udruga

U hrvatskom društvu najzastupljeniji oblik organizacija civilnog društva su udruge, s kojima se poistovjećuje pojam. Osim udruga, prema teoriji, civilno društvo čine i oni oblici organiziranog javnog djelovanja koje imaju cilj djelovanje za opće dobro¹¹⁸. To su i zaklade, ali i inicijative, koje mogu, ali ne moraju postati društveni pokreti. Svi ovi oblici slobodnog udruživanja građana čine sektor "neprofitnih organizacija", koji osim ovih oblika djelovanja čine i drugi oblici neprofitnog javnog djelovanja javnih ustanova, poput škola i vrtića, zdravstvenih i socijalnih ustanova. "Civilno je društvo prostor između obitelji, države i tržišta gdje se ljudi udružuju radi promicanja zajedničkih interesa." Civilno društvo se analizira uzimajući u obzir četiri glavne dimenzije:

- *struktura civilnog društva (članstvo u organizacijama civilnog društva, davanje (milosrđe) i volontiranje, broj i karakteristike organizacija i infrastruktura civilnog društva, ljudski i financijski resursi),*
- *vanjska okolina u kojoj civilno društvo egzistira i funkcionira (zakonodavni, politički, kulturni i ekonomski kontekst, odnosi između civilnog društva i države te privatnog sektora),*
- *vrijednosti koje se prakticiraju i promoviraju u civilnom društvu (demokracija, tolerancija, zaštita okoliša),*
- *utjecaj aktivnosti koje poduzimaju čimbenici civilnog društva (utjecaj na javne politike, osnaživanje ljudi, podmirenje socijalnih potreba) (Bežovan, Zdrinščak, 2007.)¹¹⁹*

U kontekstu oblikovanja javnih politika za mlade, što je svrha izrade ovog Programa, ove dimenzije su prilagođene ciljevima izrade i to prvenstveno ispitivanju kapacitiranosti organizacija civilnog društva za doprinos i provedbu aktivnosti za unaprjeđenje života mladih

¹¹⁸ O definiciji civilnog društva postoji mnoštvo teorija i prijevora (Anheier, 2005) ono što je zajedničko je da se prepoznaje struktura koja je fluidna, s elementima koje razgraničavaju privatnu i javnu sferu, odnosno društveni prostor između političke (državne) i ekonomske (profitne) sfere, nazvan često "treći sektor" (Giddens, 2015. Treći sektor)

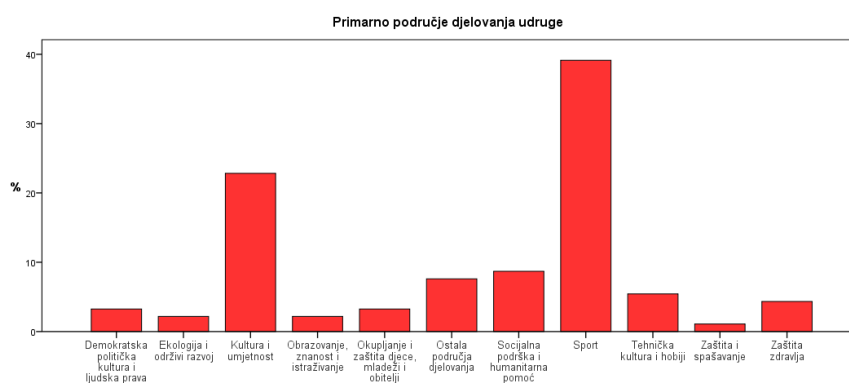
¹¹⁹ Bežovan, G. I Zdrinščak, S. (2006) Postaje li civilno društvo u Hrvatskoj čimbenikom društvenih promjena?, Rev. soc. polit., god. 14, br. 1, str 1-27, Zagreb 2007.

(mjera iz ovog programa). U ovom ispitivanju su sudjelovale samo udruge, a zaklade i inicijative nisu.

a) Opći podaci o udrugama

Rezultati istraživanja kapacitiranosti udruga pokazali su sljedeće: sudionici su dobili upute da tražene podatke prikupljaju grupno, među članstvom, no čini se da se nije dogodilo. Odgovore su dostavili tajnici ili predsjednici ili drugi “operativci”. Traženo je da sami navedu osnovne djelatnosti kojima se bave, pa su te djelatnosti klasificirane prema kriterijima djelatnosti prema Registru udruga. Prema dodatnim podacima o udrugama kategoriziralo se i prema područjima djelovanja za mlade iz EU strategije za mlade. U Tablici 21 prikazane su djelatnosti kojima se bave udruge koje su sudjelovale u istraživanju, područja djelovanja za mlade u kojima te organizacije mogu unaprijediti položaj mladih, te područja djelovanja za mlade za koje te organizacije civilnog društva imaju potencijal i koje alate za unaprjeđenje položaja mladih mogu koristiti.

Slika 4. Broj udruga koje su sudjelovale u prikupljanju podatka, prema područjima djelovanja koje doprinose svojim djelovanjem razvojnim smjerovima za mlade

Izvor: Arhiva DIP-a (Berčić, M., Šešo, B.) veljača 2021.

Iz Slike 4 vidljivo je da se na poziv odazvalo najviše udruga iz područja sporta, pa kulture i umjetnosti. Zatim slijede one iz područja socijalne skrbi i humanitarne pomoći, te ostalih područja djelovanja što slijedi omjer u populaciji, pa predstavlja reprezentativan uzorak. Kako bi javnosti bilo jasniji motivi za određivanje razvojnih smjerova i povezivanje s ključnim dionicima iz civilnog sektora i njihovim područjima djelovanja zorno prikazujemo sliku doprinosa ovih dionika. Kako bi procijenili potencijal udruga za doprinos provedbi ovog Programa i rad s mladima te analizirali predstavljaju li udruge koje su sudjelovale u ispitivanju dovoljno dobru sliku PGŽ i ispitalo spremnost na doprinos izradi i provedbi Programa. U Tablici 21 prikazan je udio udruga koje su spremne sudjelovati u provedbi i sudjelovale su ispitivanju u odnosu na registriran broj u PGŽ, a obzirom na doprinos pojedinom razvojnom smjeru (skupine ciljeva) i potencijale koje bi mogle imati ili imaju u radu s mladima.

Tablica 21. Broj udruga koje su sudjelovale u ispitivanju, prema područjima djelovanja za mlade, u odnosu na ukupan broj iz Registra, doprinos razvojnog smjeru i potencijali za razvojni smjer

Područja djelovanja	Broj udruga	Broj prema Registru	Doprinos razvojnog smjeru	Potencijali za razvojni smjer
Socijalna podrška i humanitarna pomoć	8	227	Društvena uključenost, dobrobit i zdravlje mladih	Uključivanje, povezivanje i osnaživanje mladih
Sport	36	1425		
Zaštita zdravlja	4	105		
Ekologija i održivi razvoj, zaštita i spašavanje	3	101		
Obrazovanje, znanost i istraživanje	2	128	Kvalitetno obrazovanje, učenje i zapošljavanje	Uključivanje, povezivanje i osnaživanje mladih
Kultura i umjetnost	21	877		
Tehnička kultura i hobiji	5	345	Uključivanje, povezivanje i osnaživanje mladih	Društvena uključenost, dobrobit i zdravlje mladih Kvalitetno obrazovanje, učenje i zapošljavanje
Demokratska i politička kultura i ljudska prava	3	103		
Okupljanje i zaštita djece, mladeži i obitelji	3	90		
Ostali	7	194		
Gospodarska	0	302	/	/
Branitelji		92		
Međunarodna suradnja		16		
Ukupno:	92	4005		

Izvor: Prilagođeno iz podataka i strateškog okvira (Berčić, M., Šešo, B), Arhiva DIP, veljača 2021.

Prema Registru udruga u PGŽ na dan 20.12.2020. registrirano je 4.005 aktivnih udruga. U Registru neprofitnih organizacija registrirano je 4034 organizacija čije djelovanje je neprofitno. Neprofitne organizacije imaju svrhu djelovanja orijentiranu na unaprijeđenije područja djelovanja kojom se bave, a rad im je orijentiran na "opće dobro". Prema Zakonu o financijskom poslovanju i računovodstvu neprofitnih organizacija¹²⁰ vodi se Registar neprofitnih organizacija kako bi nadležno Ministarstvo financija moglo pratiti osnovne odredbe "neprofitnosti" – ulaganja "profita" u svrhu unaprijeđenja djelatnosti, a ne dijeljenje profita osnivačima i članovima tih organizacija, a posebno za prihode iz proračuna kojima je svrha "javna namjena". Radi se o udrugama, turističkim zajednicama, zakladama i svim *drugim pravne osobe kojima temeljni cilj osnivanja i djelovanja nije stjecanje dobiti, za koje iz posebnih propisa proizlazi da su neprofitnog karaktera (u daljnjem tekstu: neprofitna organizacija)* kako je definirano u Članku 2. Zakona. Prema Članku 46. istog Zakona ..(5) *Neprofitna organizacija upisana u Registar neprofitnih organizacija prije stupanja na snagu ovoga Zakona, a koja nije obveznica primjene ovoga Zakona, dužna je u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona podnijeti prijavu za brisanje iz Registra neprofitnih organizacija*¹²¹. Ovi podaci govore o nizu mogućnosti koje imaju mladi za financiranje svojih potreba i javnog djelovanja te aktivnog sudjelovanja u zajednicama i kojima žive.

¹²⁰ Zakon o financijskom poslovanju i računovodstvu neprofitnih organizacija, više https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_10_121_2300.html, preuzeto 10.2.2021.

¹²¹ Portal <https://banovac.mfin.hr/rnopr/>, preuzeto 10.2.2021.

Tablica 22. Broj i kategorizacija neprofitnih organizacija prema RNO na dan 23.2.2020.

KATEGORIJE NEPROFITNIH ORGANIZACIJA	BROJ
Udruge građana i domaće	3777
Savezi udruga građana	37
Turističke zajednice	43
Fizičke osobe (izabrani nezavisni vijećnici/e i predstavnici/e nacionalnih manjina)	35
Privatne i javne ustanove	40
Pravne osobe vjerskih zajednica	11
Umjetničke organizacije	18
Političke stranke	20
Udruge poslodavaca	2
Zaklade	8
Obrtničke komore	12
Zadruge	3
Sindikati	26
Strane udruge	2
UKUPNO	4.034

Izvor: Registar neprofitnih organizacija, podaci dostavljeni po upitu 22.2.2021, cjelovit spisak dostupan u Arhivi DIP-a, 22.2.2021.

Podaci govore i o činjenici da se nisu sve neprofitne organizacije prijavile u nadležni Registar jer postoji neslaganje u broju evidentiranih organizacija između Registra udruga i Registra neprofitnih organizacija, ne samo u broju udruga nego i ostalih obveznika.¹²² Prema ovim podacima na području PGŽ djeluju i 3 zaklade, 3 zadruge, 2 strane udruge i udruga pravna tijela, kao i 3777 udruga i 37 saveza udruga što relativno odgovara stanju u Registru udruga. Klasifikacija područja djelovanja i djelatnosti¹²³ iz Registra udruga daje nešto realniji uvid u programe i ciljeve udruga, nego li prethodno korištene klasifikacije prema kojima su većina udruga upisanih prije 2015. godine udruga prvi puta upisane. Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja Registra udruga RH i Registra stranih udruga u RH propisalo se nove klasifikacijske jedinice koje su prilagođenije stvarnim djelatnostima, kao i klasifikacija ciljnih skupina na koje se odnose ciljevi rada udruga. Prilikom određivanja kriterija za klasifikaciju i cilja djelatnosti udruge se moraju opredijeliti za glavno područje djelovanja i djelatnost. Tako udruge mogu same upisati i djelatnost i ciljne skupine, čime se ostavlja udruzi da sama odredi važnost pojedinih ciljeva i ciljanih skupina. Međutim, malo je udruga koje su izričito specijalizirane za određeno područje pa često zahvaćaju i druge djelatnosti, jer su područja djelovanja u praksi često povezana. Prije promjene zakona upisana djelatnost (kako će neka udruga biti klasificirana) ovisila je o procjeni službenika koji ih razvrstava, pa se često neke udruge, za koje nema postojeće klase, svrstavalo u "ostale" ili npr. neke koje njeguju kulturnu baštinu svrstavaju pod "etničke", iako je njihova djelatnost "kultura".

U svrhu analize potencijala ključnih dionika iz civilnog sektora pristupilo se detaljnoj analizi za određivanje "novih klasa" za svaku od udruga u skladu s stvarnim područjem djelovanja kao operativnim alatom za analizu potencijala. "Nove klase" nastale su temeljem kriterija: stvarno/realno područje djelovanja iz podataka o aktivnostima s mrežnih stranica i stranica Facebooka, te drugih podataka.¹²⁴ Na taj način se dobilo realniji uvid u stvarno djelovanje, ali i kapacitete udruga koje djeluju na području PGŽ. Isto tako, usporedbom podatka na internetu

¹²² Na ovo neslaganje nas je upozorila i službenica Ministarstva financija, Registra neprofitnih organizacija, odnosno na činjenicu da nisu sve udruge prijavljene čime krše zakonski okvir djelovanja.

¹²³ Klasifikacija područja djelovanja i djelatnosti, više na <https://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/dodatni/434417.pdf>, preuzeto 1.2.2021.

¹²⁴ npr. o bonitetu udruge (financijska izvješća i sl.) - pristup portalu CompanyWall osiguran jer je izvoditelj programa (DIP) proglašen "pouzdanom udrugom" i dobio certifikat pouzdanosti tvrtke za 2020 godinu.

i onih u službenim evidencijama, pronašla se diskrepancija između podataka npr., o broju članova, aktivnostima, odgovornim osobama i povezanim pravnim tijelima i sl. što govori o još uvijek nedovoljnoj usklađenosti civilnog sektora s normativnim okvirom, nedovoljnoj kontroli trošenja proračunskih sredstava i sl. Većina udruga u okviru svojeg djelovanja ima potencijal za rad s mladima koji proizlazi iz djelatnosti i ciljeva udruga. Neke od njih već rade s mladima, ali nisu prepoznale vlastitu vrijednost i važnost uloge koju imaju. Neke ne vide mogućnosti i javni interes u vlastitim potencijalima. Kako bi se senzibiliziralo javnost, udruge za društvenu ulogu koju imaju obzirom na javni interes rada s mladima i za mlade, cilj ovakvog prikaza je dati do znanja da je uključivanje mladih u rad ili orijentacija k radu s mladima javni interes. Na taj način se jača svijest o ulozi civilnoga sektora u javnosti, kod donosioca političkih odluka, ali što je najvažnije i kod mladih kao ključnih dionika razvoja i potpore mladima. Izvaninstitucionalna potpora koju one mogu pružiti mladima su od neprocjenjive važnosti za ukupan razvoj Županije i potpora javnim politikama, bez obzira radi li se o nacionalnim, regionalnim ili lokalnim. Dapače, bez sudjelovanja organizacija civilnog društva u rješavanju izazova/potreba građana, a posebno mladih, nemoguće je planirati i uskladiti ulaganja u mlade sa stvarnim potrebama mladih. Zato je procjena kapaciteta i potencijala organizacija civilnog društva kao i njihovo sudjelovanje u kreiranju javnih politika nužno, kako bi se one mogle planirati u skladu sa stvarnim potrebama mladih. Drugim riječima, udruge su ključni dionik u planiranju javnih politika za i s mladima. U RH je javni interes ili potrebe definiran djelomično, u zakonima koji definiraju financiranje programa i projekata koje provode organizacije civilnog društva iz javnih prihoda ili proračuna npr. Zakonom o javnim potrebama¹²⁵ omogućeno je financiranje, prema Članku 2:

- Stavak 2. *zakonom utvrđena obvezna prava i obvezni standardi ili programi javnih potreba u oblasti odgoja i obrazovanja, znanosti, kulture, zdravstva, socijalne zaštite, zaštite boraca, vojnih invalida i žrtava rata, zaštite nezaposlenih, mirovinskog i invalidskog osiguranja, tjelesne kulture, tehničke kulture i društvene brige o djeci;*
- Stavak 3. *zakonom utvrđene potrebe zaštite i unapređivanja čovjekove okoline, sprečavanja i uklanjanja posljedica elementarnih nepogoda, protupožarne zaštite, robnih rezervi, bržeg razvoja privredno nedovoljno razvijenih krajeva, političkih i društvenih organizacija, udruženja građana, te mjesnih zajednica;*
- Stavak 4. *zakonom utvrđene obveze prema javnim poduzećima i intervencije u privredi od interesa za društveno-političke zajednice. Razina i način financiranja javnih potreba iz stavka 1. ovoga članka utvrđuju se posebnim zakonima.*”, kao npr. Zakon o financiranju javnih potreba u kulturi, pročišćeni tekst zakona, NN 47/90, 27/93, 38/09¹²⁶.

Temeljem Uredbe o kriterijima, mjerilima i postupcima financiranja i ugovaranja programa i projekata od interesa za opće dobro koje provode udruge (dalje: Uredba) (NN br. 26/15) određuju se A) *osnovni standardi planiranja financiranja: 1. prioriteta područja za financiranje programa i projekata utvrđuju se za proračunsku godinu na temelju procjene potreba u određenom području i mjera za ostvarivanje ciljeva iz strateških dokumenata za čiju provedbu je odgovoran davatelj financijskih sredstava*, što predstavlja uporište za ciljeve ovog Programa i određivanje ključnih dionika. U Članku 7. *“Davatelj financijskih sredstava u okviru svoga*

¹²⁵ Zakon o javnim potrebama, više na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1990_12_58_1136.html, preuzeto 15.2.2021.

¹²⁶ Zakon o financiranju javnih potreba u kulturi, pročišćeni tekst zakona, NN 47/90, 27/93, 38/09, više na <https://www.zakon.hr/z/539/Zakon-o-financiranju-javnih-potreba-u-kulturi>, preuzeto 15.2.2021.

djelokruga na godišnjoj razini utvrđuje prioriteta područja za dodjelu financijskih sredstava programima i projektima sukladno mjerama iz programa, strategija, planova i drugih strateških dokumenata na nacionalnoj, odnosno lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini kojima se utvrđuju ciljevi i prioriteti u rješavanju problema vezanih uz opće dobro, javni interes ili javne potrebe, čije je provođenje u nadležnosti davatelja financijskih sredstava, a koja se provode u suradnji i partnerstvu s udrugama” iste Uredbe.

Prostor za razvoj i unaprjeđenje mladih vidi se u mogućnosti preuzimanja ključne odgovornosti civilnog društva - udruga u provedbi programa i projekata usmjerenih mladima, sukladno istoj Uredbi što omogućava:

- *provedbu programa i projekata kojima se ispunjavaju ciljevi i prioriteti definirani strateškim i planskim dokumentima npr. godišnje ili višegodišnje podrške programima koji uključuju niz povezanih aktivnosti koje jačaju kapacitete civilnog društva u JLRS te kontinuirano doprinose zadovoljavanju javnih potreba građana),*
- *provedbu nacionalnih, regionalnih i lokalnih programa javnih potreba utvrđenih posebnim zakonom, npr. Program za mlade,*
- *obavljanje određene javne ovlasti povjerene posebnim zakonom,*
- *pružanje socijalne usluge temeljem posebnog propisa,*
- *sufinanciranje obveznog doprinosa korisnika financiranja za provedbu programa i projekata ugovorenih iz fondova Europske unije i inozemnih javnih izvora,*
- *podršku institucionalnom i organizacijskom razvoju udruge, (podrške za organizacijski razvoj i poslovanje udruga kojima se osigurava trajnost i stabilnost rada onih udruga koji su od posebnog značaja za grad/općinu/županiju);*
- *programme ili projekte zapošljavanja,*
- *donacije i sponzorstva i*
- *druge oblike i namjene dodjele financijskih sredstava iz javnih izvora.”*

Zato je izrazito važno procijeniti kapacitiranost udruga za provedbu programa usmjerenih mladima.

Prosječna starost udruga koje su sudjelovale u ispitivanju je 26,21 godina, što znači da je do 1995. godine registrirano 27,2% udruga. Od 1996. do 2020. registrirano je 72,8% udruga. Sve udruge su registrirane u rasponu od 1931. godine do 2020. godine, a najviše ih je između 2004. do danas - registrirano ih je 50%. Ovi podaci govore o tradiciji civilnog sektora koji ima kontinuum iz perioda između dva svjetska rata, za vrijeme socijalističkog društvenog poretka do novih demokratskih uvjeta za razvoj civilnog sektora. Ovi podaci odgovaraju rasponu udjela u stvarnom broju iz Registra udruga.

b) Prostor za djelovanje, dužina djelovanja, oprema

Od 92 udruge koje su sudjelovale u ispitivanju 11 - 12% ima vlastiti prostor, a djeluje u prostoru u zakupu ili najmu u vlasništvu JLS njih 74 udruga ili 80,2%, a 11 udruga ili 7% djeluje u prostoru u zakupu ili najmu u privatnom vlasništvu. Ispitalo se i samoprocjenu zadovoljstva opremljenosti nužnom opremom za djelovanje udruga. Prosječna ocjena na skali od 1 do 5 je 3,73 odnosno 71,8% ispitanika/udruga je procijenilo svoje zadovoljstvo opremom ocjenom 3 i 4. Samo 6,5% ih je potpuno zadovoljno opremom. Najviše sudionika ima informatičku opremu, zatim sportske rekvizite i namještaj.

c) Ljudski resursi (zaposleni, broj i struktura članova i volontera)

Analiza ljudskih resursa kojim raspolaže pojedina udruga pokazuje njihovu kapacitiranost za civilno djelovanje, pa tako i za mlade. Radi se ne samo o zaposlenim osobama, nego i o članstvu i volonterima koje mobilizira udruga za provedbu svojih programa. Ugovaranje rada temeljem ugovora o radu osigurava kontinuitet i stručnost te profesionalnost u izvedbi programa rada svake udruge. Najčešće su to tajnici, administratori i voditelji jer njihov kontinuirani rad udovoljava minimalnim uvjetima za ikakav ozbiljan razvoj. Prosječan broj zaposlenih temeljem ugovora o radu u udrugama u 2020. godini je 3,77. Zbog velikog raspona između najvećeg i najmanjeg broja zaposlenih na ovaj način ova mjera ne pokazuje stvarno stanje, pa se analiziralo i druge pokazatelje: 53,26% udruga nema niti jednog djelatnika s kojim ima sklopljen ugovor o radu (2020); 18,48% ima samo jednog djelatnika s kojim je sklopljen ugovor o radu. Ukupno 28,26% udruga ima više od 1 djelatnika s kojim je sklopljen ugovor o radu. Po 1 udruga ima čak 42, 70 ili 83 zaposlene osobe (ukupno 3), no radi se o udrugama koje ugovorno zapošljavaju osobne asistente, pomoćnike u nastavi i sl. čime izrazito odskakuju od ostalih. Udruge koje imaju preko 10 zaposlenih ukupno čine 5, 5% uzorka (5 udruga). Ovo je problem sustavno nezgrapnog i neuobičajenog rješenja osiguravanja podrške osobama s invaliditetom, djeci s teškoćama u obrazovnom sustavu i drugim skupinama poput starijoj populaciji kroz financiranje projekata i programa udruga, a ne osobnim pomoćima kao u državama u okruženju, pa zapravo ne govori o prosječnom broju zaposlenih u organizacijama civilnog sektora nego o uvjetima i okolnostima pod kojima se osigurava ova socijalna podrška i prava ovih skupina iz više sustava. Ovakvo opterećenje i odgovornost koje imaju udruge često dovodi do smanjivanja kvalitete jer izostaje podrška i kvalitetno osposobljavanje ovih djelatnika. Upravo je zadatak neprofitnih organizacija da osiguraju podršku i osposobljavanje ovih profesija, a ne njihovo zapošljavanje. Ugovaranje rada prema ugovoru o djelu sa stručnjacima koji obično provode pojedine poslove je često jer većina nema dovoljno stručnjaka među svojim članovima te isto tako povećava stručnu izvedbu. U ispitivanju su sudionici iskazali sljedeće: 70 udruga ili 76,09% nema sklopljen ugovor o djelu niti s jednom osobom, 1 ugovor o djelu ima sklopljeno 7 udruga, 9 udruga ima sklopljeno do 2 do 5 ugovora o djelu s raznim izvoditeljima, 6 do 10 udruga ima sklopljeno 6 udruga. Ugovaranje s autorima za autorska djela je kontraverzno jer se često pribjegavalo ovom načinu ugovaranja zbog manjih davanja, no područje se neznatno reguliralo pa se smatra da su u 2020. godini sklapali ugovori o autorskim djelima realnije (za isporuku autorskih djela). Udruge koje su sudjelovale u ispitivanju imaju u 2020. godini sklopljen sljedeći broj takvih ugovora: 71 udruga nema sklopljen niti jedan Ugovor o autorskom djelu niti s jednim autorom, više od 20 ugovora o autorskom djelu ima jedna udruga sklopljeno s autorima. Neki drugi oblici ugovaranja rada za studente i učenike nisu uobičajeni u ovom sektoru jer se isplaćuje naknade o radu samo visokostručnim osobama tako su i udruge iskazale: niti jedan studentski ugovor o radu ili neki drugi oblik ugovora o radu ne sklapa 70 udruge odnosno 77,17% udruga nema sklopljen niti jedna ugovor o autorskom djelu, 2 do 5 takvih ugovora sklapa 9 udruga. 67,4% (62) udruga nema sklopljen neki drugi oblik ugovaranja poput studentskog ugovora o radu, 18,5% (17) udruga ima sklopljen 1 takav oblik ugovaranja. Iz navedenog se može odrediti snaga ljudskih potencijala udruga, iz aspekta profesionalizacije i stručnosti ljudi koji obavljaju kompleksne poslove za udruge. Kako većina nema zaposlenih odnosno osoba koje rade stručni posao uz naknadu što znači i veću odgovornost za provedbu i time i veću kvalitetu provedbe programa rada može se reći da je civilnom sektoru u PGŽ potrebno osiguravanje veće razine profesionalizacije i stručnosti odnosno sredstava za

kvalitetnije programe. Prema ovim podacima prosječno oko 30% udruga ima kapaciteta za provedbu ozbiljnih programa u PGŽ već se oslanja na članstvo i volontere.

Članstvo u udrugama važan je indikator razvijenosti civilnog društva. Svaka udruga ima autonomiju odrediti u Statutu vrste članstava, pa tako to mogu biti redovni, nominalni (imaju sve obaveze i prava, osim prava odlučivanja na skupštini i obično se radi o maloljetnim članovima, osobama kojima je oduzeta poslovna sposobnost i sl.), počasnici i druge vrste članova. U ovom istraživanju sudjelovalo je 92 udruge koje imaju ukupno 2755 redovnih članova odnosno slijedeći broj članova:

- Redovni članovi - prosječan broj redovnih članova je 29,95; 95,6% udruga ima manje od 100 članova, odnosno 4,4% ima više; 55,4% udruga ima 15 ili manje redovnih članova.
- Nominalni članovi – prosječan broj nominalnih članova je 48,80; 90,1% udruga ima manje od 100 nominalnih članova; 52,7% udruga ima 17 i manje nominalnih članova. Isto tako, obzirom da ovi podaci ne prikazuju aktivnost članova, udruge koje su sudjelovale su imale priliku iskazati i ta stanja:
- Aktivni članovi - prosjek je 24,14 članova; 95,7% udruga ima manje od 100 aktivnih članova; 53,3% udruga ima 12 ili manje aktivnih članova
- Pasivni članovi - prosjek je 24,77; 94,5% udruga ima manje od 100 pasivnih članova; 57,1% udruga ima 10 ili manje pasivnih članova. Ukupni broj članova udruga koje su sudjelovale u istraživanju (redovnih i nominalnih) je 7196, dok ukupni broj aktivnih i pasivnih članova iznosi 4.475. Ova dva pokazatelja bi trebala okvirno pokazivati jednaku vrijednost. Obzirom da to nije tako, može se reći da udruge nemaju jasno definiranu podjelu članstva i odgovarajuće popise ovisno o ovim kategorijama. Dio udruga nema relevantne podatke o vrsti članstava, što je autonomija, ali obveza je voditi registar/popis članstva prema članku 12. Zakona o udrugama¹²⁷.

Najbrojnije članstvo imaju sportski klubovi obzirom na razliku između redovnih i nominalnih (nominalnih članova prosječan broj 76,83, redovnih članova prosječan broj 23,42) među kojima su mladi najbrojnija skupina, ali u kojima imaju najčešće pasivan odnos jer samo izvršavaju zadatke, bez mogućnosti utjecaja na procese odlučivanja. Osim sportskih udruga, najbrojnije su među svim registriranim udrugama i one čija je djelatnost unaprjeđenje položaja skupina odnosno ostvarivanje prava korisnika, npr. osoba s invaliditetom (ali većina ih nije uključena u ispitivanje, osim onih koje izravno rade s mladima). Udruge koje članstvom definiraju i korisnike uobičajeno imaju veći broj članova. Radi se o interesnim skupinama, koje najčešće javno zagovaraju samo skupine za koje su se opredijelile. Sve one usprkos često pasivnom odnosu prema javnim politikama za mlade imaju i mogu imati veliku ulogu u zagovaranju interesa mladih. U ovoj skupini i području djelovanja postoji veliki prosječan broj redovnih članova (65,88) i veliki broj nominalnih članova (55,63). Razlika nastaje jer veliki broj osoba s invaliditetom nakon što postanu punoljetne postaju redovni članovi, a djeca ostaju nominalni. Od posebnog je značaja prosječna dobna struktura članstva u udrugama. Tako se posebno ispitalo koliko je djece i mladih aktivno u udrugama:

- 4,66% udruga ima više od 11 članova u dobnoj skupini do 15 godina,
- 8,26% udruga ima 11 članova ili više u dobnoj skupini od 15 do 30 godina.

Iako većina udruga temelji rad na volonterskom radu članova, često je aktivno svega nekoliko volontera – članova, pa se za pojedine aktivnosti traže volonteri iz šire zajednice. Stoga se željelo doznati kakav je stvarni volonterski, ljudski potencijal na koji mogu udruge računati prilikom provedbe projekta i koliko ih realno (prosječno) sudjeluje u redovnim aktivnostima.

¹²⁷ Zakon o udrugama, više na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_74_1390.html, preuzeto 15.2.2021.

Tako je: prosječan broj volontera je 23,09, međutim, 51,1% udruga ima 11 ili manje volontera, 90,2% udruga ima 36 i manje volontera, 96,7% udruga ima manje od 100 volontera. Prosječan broj volontera koji su spremni doprinijeti provedbi projekta na godišnjoj razini, odnosno sudjeluju u provedbi projekata, prema dobnoj strukturi za sve udruge koje su sudjelovale u ispitivanju je:

- 76,1% udruga nema volontere mlađih od 15 godina,
- 65,2% udruga nema volontere u dobnoj skupini od 15 do 18,
- 44,6% udruga nema volontera u dobnoj skupini od 19 do 24,
- 41,3% udruga nema volontera u dobnoj skupini od 25 do 30 godina,
- 41,3% udruga nema volontera u dobnoj skupini od 31 do 40,
- 38% udruga nema volontera u dobnoj skupini od 41 do 65,
- 68,5% udruga nema volontera u dobnoj skupini iznad 65.

Temeljem ovih podataka može se reći da ima najmanje mladih volontera u dobi do 18 godine. Oko 50% udruga za sve dobne skupine izjavljuje da ima 1 do 10 volontera što nam govori da postoji mali broj udruga koji ima više od 11 volontera u određenoj dobnoj skupini. Podaci prikupljeni ovim istraživanjem ukazuju da mladi u manjoj mjeri sudjeluju u aktivnostima koje organiziraju organizacije civilnog društva nego li osobe iznad 30 godina. Prema Izvještaju, 1502 organizatora volontiranja je podnijelo Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku za 2019. godinu, a u volonterskim programima je sudjelovalo 64.280 volontera koji su ostvarili 3.043.954 sati. Iz PGŽ izvještaj je podnijelo istom Ministarstvu 129 organizatora volontiranja, te prijavilo od 1 do 283 volontera koji su sudjelovali u radu tijekom 2019. Ukupno su organizatori volontiranja iz PGŽ prijavili rad svojih volontera:

- Priobalje: 4064 volontera koje je ostvarilo 142.888 sati volonterskog rada,
- Gorski Kotar: 250 volontera koje je ostvarilo 5.952 volonterskih sati,
- Krk: 54 volontera koji su ostvarili 11.069 sati rada,
- Cres: 10 volontera koji su prijavili 536 sati rada,
- Rab: 146 volontera koji su ostvarili 3.068 sati rada,
- Lošinj: 53 volontera koji su ostvarili 930 sati rada,
- Ukupno: 4576 volontera koji su ostvarili 164.663 sati volonterskog rada.

To je izrazita vrijednost zajednice koja se prema EU (npr. obračunava u vrijednosti od 33 kuna za sat¹²⁸) pa su ovi volonteri doprinijeli zajednicama u kojima žive u iznosu od 5.433.889,00 kuna. U odnosu na broj sati koji su ukupno volontirale osobe na razini Hrvatske to je: od ukupnog broja organizatora volontiranja 8,59 % je iz PGŽ. Isto tako, u PGŽ je volontiralo 7,12% od ukupnog broja u Republici Hrvatskoj, a oni su ostvarili 5,41% volonterskih sati u odnosu na RH. Svega 3,22% udruga iz PGŽ je predalo izvješće nadležnom Ministarstvu u 2019¹²⁹. U istraživanju o kapacitiranosti udruga 31,52% udruga navode da su predali izvješće nadležnom Ministarstvu. Razlozi koje navode one udruge koje nisu predale izvješće nadležnom Ministarstvu su sljedeće: *Niska razina svijesti o volonterskom radu ne vide se kao volonteri...ne smatramo svakodnevni rad članova - volonterskim radom...svi volontiraju*. Nezanje i nerazumijevanje vrednovanja volonterskog rada (predaja izvješća)..*nismo znali za navedeno izvješće nismo znali da to itko traži*..92 udruge koje su sudjelovale u ispitivanju ostvarilo je 51.566 volonterskih sati. Iako je samo

¹²⁸ Vrijednost volontiranja, više na http://www.esf.hr/wordpress/wp-content/uploads/2016/07/upute_za_prijavitelje_podrska_organizatorima_volontiranja_za_unaprijeđenje_menadžmenta_volontera_i_provedbu_volonterskih_programa.pdf, preuzeto 15.2.2021.

¹²⁹ obrađeno iz Popisa organizatora volontiranja za 2019. godinu

31,5% udruga predalo izvješće nadležnom Ministarstvu u 2019. godini, ipak 69,6% udruga navodi broj ostvarenih volonterskih sati u 2020. pa postoji vjerojatnost da će i barem toliki broj prijaviti za 2020. godinu. Do sada 60 (65,2%) udruga od 92 nije izdalo potvrdu o volontiranju, dok je 26 (28,3%) je izdalo na upit volontera, a 6,5% ih izdaje jednom godišnje.

U narednim analizama trebalo bi ispitati volonterski potencijal iz perspektive volontera, kako bi dobili stvarne podatke o broju volontera. Ovi podaci ipak mogu pokazati da postoje ljudski resursi koji su spremni uložiti svoju energiju, vrijeme, znanje i vještine u rad za opće dobro i sudjelovati u unaprijeđenju života svih građana u zajednici. Udruge se i ispitalo kojim alatima se služe ne bi li privukli volontere. Uglavnom, kod većine (58,7%) volonteri “dolaze” iz članstva udruga, a nešto manje od 20,7% dolazi do volontera stupajući u kontakt s volonterima osobno, a ostale volontere motiviraju mobiliziranjem osobnih i ostalih društvenih mreža (poznanstva, internet). Oglašavanjem u raznim novim medijima tek 8,7%. Samo 3,3% udruga koje su sudjelovale u ispitivanju koristi usluge Volonterskog centra SMART što prvenstveno potvrđuje da organizacije civilnog društva nisu dobro informirane o mogućnostima potpore. Dodatnim upitom SMART-u se potvrdilo sljedeće: u 2020. godini se u bazu volontera prijavilo 53 volontera (aktivnost baze je usmjerena na Rijeku i najbližu okolicu), prosječno godišnje se oko 70 novih volontera prijavi u bazu. Najčešće su to mladi u dobi između 20-35 godina, ali i druge dobne skupine su prisutne. Na edukacijama o upravljanju volonterima je u SMART-u je sudjelovalo oko 180 organizacija, a pružane su i usluge savjetovanje, pronalazak/objava poziva za volontiranje, dodjela nagrade. Na edukacijama za “koordinatore volontera” se od 2009. do 2020. osposobilo oko 780 osoba, uz nekoliko edukacija za mentore i edukacije u području rada s volonterima. Organizatorima volontiranja Volonterki centar Rijeka pruža godišnje oko 100-150 sati savjetovanja i tehničke podrške o radu s volonterima. Oko 2000 – 2500 građana i učenika škola su sudjelovali u edukaciji ili prezentaciji “Biti volonter”. Za potrebe promocije volontiranja izdane su publikacije namijenjene općenito organizatorima volontiranja o uključivanju volontera, školama, volontiranju u socijalnoj skrbi, inkluzivnom volontiranju, mjerenju utjecaja¹³⁰. Isto tako, izdane su publikacije za razvoj volonterskog programa u ustanovama socijalne skrbi¹³¹. SMART dodjeljuje nagrade za najuspješnije volontere, organizatore volontiranja i škole od 2007. godine. Najuspješnijim načinom privlačenja volontera sudionici smatraju sljedeće: volonteri su ujedno i članovi udruge 56,5%, osobna poznanstva 21,7%, oglašavanjem u raznim novim medijima (facebook i sl.) 9,8%, preko Volonterskog centra 6,5%, bazu volontera 1,1%, preporuke 1,1%, ostalo 3,3%. Može se reći da organizacije civilnog društva PGŽ nisu razvile efikasne alate za privlačenje volontera iz zajednice, jer se uglavnom oslanjaju na članstvo. Broj volontera na koje mogu računati udruge ne odgovara njihovom zadovoljstvu odazivom. Većina udruga (62%) zadovoljna je odazivom mladih volontera od 15 do 30 godina. 68,5% udruga je zadovoljno odazivom svih volontera, a nije 31,5%. S druge strane većina udruga navode u drugim pitanjima te ističu da je upravo to problem s kojima se suočavaju, da su nezadovoljni odazivom i članstva i volontera. Svijest o važnosti volonterskog rada i vrednovanje volontiranja u zajednici je važno za mobilizaciju zajednice te podiže vrijednost zajednice. Naime, volontiranje u zajednici je indikator društvenog kapitala zajednice, koji olakšava postignuća zajednice i uvećava njezino blagostanje.

¹³⁰ Publikacije SMART-a, dostupno na <http://www.volonterski-centar-ri.org/o-volonterskom-centru/publikacije>

¹³¹ Publikacije SMART-a o volonterskim programima, dostupno na <http://www.volonterski-centar-ri.org/korisnim-alatima-do-razvoja-kvalitetnih-volonterskih-programa/> (publikacija Mjerenje i komuniciranje utjecaja nastala je kroz ovaj Sovol projekt ali je sada dizajnirana kao e-publikacija i nalazi se na ovom gornjem popisu).

Promicanje i vrednovanje volonterskoga rada je ujedno i alat javnih politika koje promiču stvaranje poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva (Nacionalna strategija za stvaranje poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva od 2012. do 2017.)¹³². Iz tog aspekta važna je percepcija koju imaju akteri civilnoga društva, vrednuje li se volonterski rad u zajednici ili ne. Obzirom na prethodne rezultate, ne iznenađuju proturječni odgovori na pitanja promiče li se voluntarizam u PGŽ? *Postoje li u PGŽ ili vašem gradu općenito aktivnosti i poticaji (mjera kojom se potiče) za volontiranje?* 51,1% sudionika smatra da na razini Županije postoji nagrada ili sličan poticaj volonterizmu, dok 48,9 % ih smatra da ne; 54,3% ispitanika smatra da na razini Županije postoji mjera za poticanje volontiranja mladih dok 45,7% smatra da ne. Na razini Županije ipak postoji organizirana dodjela nagrada uspješnim volonterima koju organiziraju Udruga za razvoj civilnog društva SMART – Volonterski centar Rijeka, PGŽ i Grad Rijeka posljednjih 14 godina obilježavaju 5.12., Međunarodni dan volontera dodjelom nagrade „Volonteri godine usmjereni većoj vidljivosti i prepoznatosti volonteri i volontera i organizatora volontiranja u zajednici.”¹³³, iako na razini JLS rijetke i postoje¹³⁴. Od 2020 na području Liburnije je to nagrada VOLI koju organiziraju i pokreću Udruga Žmergo, Gradsko društvo Crvenog križa Opatija i Udruga za razvoj kulture mladih Kulturni front s ciljem promocije i razvoja volonterstva, prepoznatljivosti volontera i vrednovanja njihovog doprinosa zajednici na području Liburnije.¹³⁵ Na razini općine ili grada 47 sudionika (51,1%) smatra da postoje mjere za poticanje volontiranja, a isti broj (51,1%) smatra da postoje mjere za poticanje volontiranja mladih. Osim nagrada, na razini JLS u PGŽ i postoje i drugi načini vrednovanja volonterskog rada, a radi se o kriteriju kojim se volontiranje boduje prilikom dobivanja stipendija. U rijetkim odlukama o stipendiranju možemo naći poticaje (dodatne bodove za doprinos zajednici – volonterski angažman) npr., Grad Opatija¹³⁶. Vrijednost koju volonteri daju i prenose kroz aktivnosti u raznim djelatnostima koje ove udruge provode očito nije kvalitetno valorizirana, pa je potrebno ojačati mjere za priznavanje volonterskog rada. Osim toga, kompetencije stečene kroz ovaj oblik rada vrijedan su resurs za potencijalne poslodavce, ali i resurs koji smatramo društvenim kapitalom regije/grada.¹³⁷ Razvijenost organizacija civilnog društva PGŽ ispitali smo i provjerom razine planiranja i strateškog pristupa razvoju udruga. Misiju je definiralo 80,4% (74) sudionika, viziju 89,1%, a strateški plan 60,9% udruga. Operativni plan je donijelo 79,3% udruga. Prema ovim podacima stječe se slika da udruge imaju uvid u potrebe prioritarnih skupina na koje se odnosi djelovanje, no ne može se sigurno tvrditi koliko su ti planovi stvarni ili usklađeni s ostalim razvojnim planovima. Jedan dio rezultata možemo protumačiti i djelatnostima koje se vežu uz regionalne ili nacionalne strateške planove (podružnice velikih udruga) ili zakonske obaveze.

¹³² Nova strategija nije donesena 4 godine, pa vlada pokreće izradu novog plana, više na <https://www.civilnodrustvo.hr/vlada-rh-pokrece-izradu-nacionalnog-plana-stvaranja-poticajnog-okruzenja-za-razvoj-civilnoga-drustva-od-2021-do-2027/>, preuzeto 15.2.2021.

¹³³ Virtualna izložba - dodjela nagrada:

<https://www.facebook.com/media/set/?vanity=volonterskicentarrijea&set=a.3516819458398681>, preuzeto 20.2.2021.

¹³⁵ Godišnja nagrada volonterima, više na <https://www.opatija.hr/hr/vijesti/novosti/voli---godisnja-nagrada-volonterima-liburnije.12473.html>, preuzeto 15.2.2021.

¹³⁶ Natječaj za dodjelu stipendija učenicima i studentima, više na https://www.opatija.hr/hr/vijesti/novosti/natjecaj-za-dodjelu-stipendija-ucenicima-i-studentima-za-skolsku_akademsku.12441.html, preuzeto 15.2.2021.

¹³⁷ Priručnik o utjecaju volontiranja na zajednicu u kojoj živimo nastao je tijekom prijeka sklopu projekta „izgradnja kapaciteta u socijalnom sektoru kroz razvoj volonterskih programa u ustanovama socijalne skrbi u regiji srednje i istočne europa”, preuzeto s <http://www.volonterski-centar-ri.org/wp-content/uploads/mjerenje-i-komuniciranje-utjecaja-e-publikacija-4.pdf>, preuzeto 12.2.2021.

d) Tko su ljudi za koje rade udruge? Prioritetne skupine korisnika udruga/ciljne skupine

U svrhu prikupljanja podataka o kapacitiranosti udruga ispitalo se i definiranje ciljnih skupina na koje se njihovo djelovanje odnosi. Zato se ispitalo koje prioritetne skupine obuhvaćaju udruge svojim djelovanjem, kako bi se stvorilo bolju sliku o tome koliko su u njihove planove i realizirane aktivnosti uključeni mladi. Rezultati su sljedeći, a prioritetne skupine na koje se odnosi djelovanje udruga (N=92) su:

→ djeca od 0 do 15 - 38 % i mladi od 16 do 30 - 40,2 %

→ osobe u dobi od 31 do 65 - 20,7% i osobe iznad 65 godina - 1,1 %

Dodatno, kada se analizira prosječan broj korisnika koji su obuhvaćeni aktivnostima/djelovanjem (projektima/programima) prema dobnim skupinama, dobivamo bolju sliku o sudjelovanju djece i mladih i javnom životu u zajednici. Radi jasnijeg razlučivanja izravnih i neizravnih korisnika, procjenjivalo se prosječan broj prema te dvije kategorije. Procjena broja izravnih korisnika u 2020: prosječni broj izravnih korisnika je 232, a 50% udruga ima 55 ili manje izravnih korisnika, dok 78,3% udruga ima 200 ili manje izravnih korisnika. Pregledom podataka dobne strukture izravnih korisnika uključenih u aktivnosti udruge vidljivo je da je u svakoj dobnoj skupini najveći postotak udruga iskazalo u kategoriji 1 do 10 korisnika. Temeljem ovog podatka potrebno je s rezervom uzeti prethodno navedene podatke iznesenih samo procjena broja izravnih korisnika koje udruge navode. Na osnovi kvalitativne obrade podatka vidljivo je da većina udruga nema jasno definirana ključna obilježja izravnih korisnika što je još jedan pokazatelj da podaci o izravnim korisnicima koje udruge navode nisu precizni i relevantni. Prema podacima iz raznih izvora, raste broj mladih u zajednici koji imaju manje mogućnosti u odnosu na svoje vršnjake, bilo zbog zdravstvenih poteškoća, socijalnih ili nekih drugih obilježja. Pola ispitanika je do sada provodilo projekte s mladima s manje mogućnosti. Ova skupina mladih su upravo oni koji čine prioritetnu skupinu sva tri razvojna cilja.

Zaključak

Većina udruga nema dostatne kapacitete niti u ljudskim potencijalima koje zapošljava, niti u članstvu ni u broju volontera koje privlači. Europski programi za mlade upravo osnažuju i same mlade i organizacije civilnog društva za jačanje resursa i to posebno ljudskih potencijala. To znači da financiraju kroz razne programe i mlade za volontiranje za učenje, kroz mobilnost mladih od obrazovnog sustava do prilika za stjecanje iskustva u jačanju solidarnosti. Primarni okvir za to je financiranje ljudskih resursa kroz natječaje što predstavljaju "glavnicu" za ostale troškove u strukturi proračuna prijave na javne pozive. Europske javne politike daju prilike mladima da prvenstveno kroz civilni sektor i visoko i srednje obrazovanje stječu iskustvo i jačaju kompetencije za život u zajednici u kojoj žive. Za provedbu programa EU za mlade a time jačanja kapacitiranosti organizacija civilnog društva za provedbu programa za mlade zadužena je u Republici Hrvatskoj Agencija za mobilnost i programe EU. Agencija provodi različite programe za mlade: *Erasmus+*¹³⁸, Europske snage solidarnosti, Srednjoeuropski program razmjene za sveučilišne studije CEEPUS, Bilateralni program akademske mobilnosti, Obzor 2020, *Euraxess*. Isto tako mladi i organizacije civilnog društva koji provode programe za mlade se mogu uključiti u razne inicijative i mreže: *eTwinning*, *Euroguidance*, *Europass*, Europska oznaka jezika, Europski kreditni sustav u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju – *ECVET*, *Eurydice*, *Eurodesk*, *Youthpass*. Preporuka je da se na razini Županije umreže

¹³⁸ Programi mobilnosti, više na <https://www.mobilnost.hr/hr/sadrzaj/programi/>, preuzeto 1.2.2021.

organizacije civilnog društva koje sudjeluju u ovim programima i inicijativama. Na taj način će promovirati ove mogućnosti među mladima i organizacijama te prenijeti svoja iskustva i osnažiti druge mlade i organizacije mladih da aktivnije sudjeluju u zajednici u kojoj žive. Rezultati istraživanja pokazuju određenu razinu odaziva volontera, aktivnosti kojima se mlade uključuje u volonterski rad postoje, ali sam volonterski rad i dalje nedovoljno vrednuju i same udruge i javnost. Javne politike ne potiču dovoljno volonterski rad, iako je on sastavni dio strukture na kojoj se temelji civilno društvo. Niti udruge, a niti uprave jedinica lokalnih samouprava ne koriste primjerene alate za poticanje volonterizma¹³⁹. Ne postoji praćenje i vrednovanje volonterskog rada među samim dionicima civilnog sektora. Izuzetak čine nekoliko udruga. Ne postoji dovoljno senzibilizirana javnost, a vrijednosti volonterskog rada nisu priznate i društveno poželjne, naročito iz aspekta kompetencija koje volonteri mogu steći kroz neformalnu edukaciju, priznavanje tih kompetencija, kao i ostalih potencijala za razvijanje društvenog kapitala grada, kao preduvjeta blagostanja. Usluge Volonterskog centra se ne koriste dovoljno. Važno je educirati organizacije civilnoga društva o osam ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje, kao i senzibilizirati i educirati sve dionike – javnu upravu, udruge i građane, a posebno mlade. Isto tako o volontiranju “učenjem u zajednici” ili “učenje zalaganjem u zajednici” ili bilo kojim modelom učenja u zajednici (eng. *service learning*), nema pouzdanih podataka osim u izvještaju koji je dobiven od Sveučilišta u Rijeci na kojem se ovaj način učenja – volontiranjem promovira:...”8 kolegija Stručna praksa (4 na diplomskoj i 4 na preddiplomskoj razini): Stručna praksa 1 - Stručna praksa 4 (diplomski), Stručna praksa u kulturi 1 - Stručna praksa u kulturi 4 (preddiplomski); za 2019/2020 - 93 studenata; za 2020/2021 - 24 studenata (zbog COVID-19 ima puno manje studenata jer sve je online). Upisom na sljedeće kolegije studenti su također imali priliku volontirati kroz model učenja u zajednici: Kolegiji Studenti i zajednica 1 te Studenti i zajednica 2 - kroz obje akademske godine 122 studenta (34 u 2020/2021 i 88 u 2019/2020); Kolegij Odgoj i obrazovanje za civilno društvo - 2020/2021 - 17 studenata; Kolegij Pedagogija rada s mladima - 2019/2020 - 16 studenata; Pedagoški praktikum 1 - 2019/2020 - 27 studenata; kolegij Rod, seksualnost, identiteti – od opresije do ravnopravnosti kojega je u 2019/2020 polazilo 12 studenata. S obzirom da su se kolegiji ovog modela razvijali na Ekonomskom fakultetu u Rijeci u potpunosti u okviru Erasmus+ SLIHE projekta koje bi također vrijedilo uključiti u sveučilišnu statistiku (protekla godina): Kolegiji Internet u poslovanju - 35 studenata; Istraživanje tržišta - 47 studenata; Teorija odlučivanja - 8 studenata; Menadžment malih i srednjih poduzeća - 14 studenata, na eng. jeziku - Market Research - 4 studenta; Međunarodni marketing - 48 studenata”.¹⁴⁰

e) Način odlučivanja i sudjelovanje

Sudionici su samoprocjenjivali strukturu rada i način odlučivanja u vlastitoj organizaciji. Oko polovine udruga navodi formalnu strukturu upravljanja i odlučivanja što je sastavni dio propisanog sadržaja statuta. Druga polovina udruga naglašava značaj pojedinaca, entuzijasta koji su “stalno tu”. Oni koji navode formalnu strukturu jesu uglavnom udruge koje imaju više od 50 članova, poput sportskih udruga i udruga čija je djelatnost usmjerena ostvarivanju prava korisnika.

¹³⁹ osim rijetkih, pojedinačnih udruga po gradovima koje su razvijene u svim aspektima

¹⁴⁰ Iz Izvještaja koje je Sveučilište u Rijeci dostavilo izvoditelju na upit, dostupno u Arhivi DiP-a, 27.1.2021.)

f) Alati, metode ili tehnike rada udruga

Ispitalo se i koje alate i metode ili tehnike rada koriste udruge ne bi li realizirale svoje ciljeve, pa su udruge procjenjivale tipove aktivnosti koje najčešće koriste. Udruge koje su sudjelovale u ispitivanju koriste uglavnom nekoliko tipova alata/aktivnosti: radionice (osposobljavanje i obrazovanje), predavanja (informiranje), izložbe, predstave, savjetovanje, zdravstvene usluge, psihosocijalna podrška, socijalne usluge (osobne asistencije, mentorski programi i dr.), natjecanja i kampanje i druge akcije javnog zagovaranja. Više od 50% udruga najčešće provode radionice. Podaci govore o skromnim alatima, ali se iz njih ne može procijeniti doprinos "općem dobru", pa su o svom doprinosu "zajednici" i "mladima" udruge iznosile samoprocjenu. Rezultati pokazuju da udruge koriste standardne metode i alate javnog zagovaranja, na niskoj razini, odnosno da su pasivni "aktivni" građani, jer ne koriste javno zagovaranje za mobilizaciju zajednice i osnaživanje svojeg položaja.

g) Suradnja, partnerstvo i umreženost – društveni kapital zajednice

Jačanje povezanosti i fokus na probleme u zajednici je iznimna snaga svake zajednice. Ispitalo se povezanost i razloge povezanosti između udruga u PGŽ. Većina udruga (89,1%) surađuje na lokalnoj razini (općinska-gradska) s drugim udrugama. Isto tako i na regionalnoj razini, 81,5% udruga surađuje s udrugama na razini PGŽ. Nešto više od pola udruga (69,6%) surađuje s drugim udrugama na nacionalnoj razini. Razlozi suradnje su uglavnom vezani uz "zajedničku provedbu projekta", prijenos znanja, edukacija, suradnja u provedbi aktivnosti, volonterstvo, nabave opreme i sl. Većina udruga koja je sudjelovala u ispitivanju je udruženo u saveze i koordinacije. Jedan od razloga proizlazi i iz područja djelovanja udruga, a od kojih su većina sportske organizacije. Sportske organizacije uglavnom dobivaju sredstva iz proračuna sportskih saveza na lokalnoj razini (ako postoji) ili Zajednice sportova PGŽ. Takvo umrežavanje je administrativne prirode, a sportske organizacije vrlo teško dobivaju sredstva izvan programa saveza, odnosno članstva u savezu. 68,3% udruga tvrdi da surađuje s drugim organizacijama. Razinu suradnje s drugim udrugama su iskazali na sljedeći način: suradnja s gradom/općinom 89,1%; suradnja na razini Županije 81,5%; suradnja na razini RH 69,6% i međunarodna suradnja 53,3%. Ciljevi suradnje koje navode su: *...prijenos ideja, edukacija, ...razmjena iskustva., zajednički projekti...natjecanja, druženja, razmjena iskustava.. Dovođenje novih sadržaja na otok... Umrežavanje, jačanje kapaciteta, informiranje, tehnička potpora.. Kvalitetnija mreža podrške i pomoći.*¹⁴¹ U saveze i koordinacije radi postizanja zajedničkih ciljeva udružuje se 68,5% udruga. To je izrazito veliki broj kojeg može protumačiti činjenica da su područja djelovanja udruga koje su najviše sudjelovalo u ispitivanju "sport" odnosno "socijalna podrška" (djelatnost) i humanitarne organizacija. Same udruge ističu i ove ciljeve: *Bolja organiziranost, natjecanja, razmjena iskustava, prijava na Natječaje... Ciljevi su nam zajedničko rješavanje problema, organiziranje natjecanja, međusobno druženje sportaša, izmjene iskustava ... Rješavanje problema osoba s invaliditetom.* Ipak obzirom na veliki broj registriranih udruga te rezultate na lokalnoj razini u kojoj se pokazalo da udruge surađuju vrlo niskim intenzitetom i uglavnom ne pokreću zajedničke projekte. Umreženost samih organizacija koje zastupaju slične interese bi mogla povećati njihovu vidljivost u zajednici te pokrenuti nove procese u razvoju civilnog društva. Na području PGŽ djeluje prema podacima Registra neprofitnih organizacija 37 saveza udruga građana. Predlaže se da se u kriterije financiranja iz javnih prihoda dodatno boduje umrežavanje (formalno i neformalno) organizacija civilnog društva, partnerski projekti,

¹⁴¹ Podaci dobiveni iz Upitnika kapacitiranosti, Arhiva DIP-a, 2.2021.

suradnja i projekti kojima se obuhvaćaju istovrsni problemi. Inovativnost projekata i korištenih metoda i alata bi doprinijela kvaliteti projekata, kao i prepoznatljivosti u javnosti. Za ostvarivanje ovih ciljeva je moguće i organizirati edukacije i okrugle stolove kojima bi se poticalo umrežavanje i zajednički projekti, ne samo s drugim organizacijama civilnoga društva nego i s javnim ustanovama i drugim organizacijama. Posebno bi trebalo poticati socijalne inovacije i učenje u zajednici.

h) Trajanje i vrsta projekta/programa

Kako bismo analizirali održivost programa rada udruga, ispitali smo jesu li njihove provedbene aktivnosti dugoročne ili kratkoročne prirode te način na koji osiguravaju financijska sredstva, odnosno na koji način vrednuju rezultate. Većina udruga provodi projekte u okviru dugoročnih programa djelatnosti kojom se bave, uz povremeno organiziranje novih projekata i/ili akcija. Moguće je da jedan dio udruga tumači godišnju provedbu jedne aktivnosti koja se ponavlja nekoliko godina kao "dugoročnu provedbu aktivnosti". Udruge čiji korisnici su skupine s manje mogućnosti, zbog prirode problema i samih korisnika, zaista i provode "redovne aktivnosti" dugoročno: kratkoročni projekti – 18 udruga; dugoročni projekti – 26 udruga i programi - 48 udruga. Temeljem analize broja provedenih programa i projekata, uočljivo je da udruge najviše provode kratkoročne projekte. Važna činjenica koja nam govori o interesu i usmjerenosti mladima je broj provedenih programa za mlade. Do početka 2021. udruge su provele više projekata usmjerenih mladima.

Tablica 22. Pregled broja projekata usmjerenih mladima

Vrsta projekata	Broj projekata							N
	0	1	2	3	4	5	6 i više	
Kratkoročni	18	9	7	8	5	3	42	92
Dugoročni	24	7	9	6	5	0	41	92
Programi	22	11	6	4	6	1	42	92

Izvor: Arhiva DIP, 2.2021.

Do početka 2021. udruge su provele više projekata financiranih iz EU fondova u raznim ulogama. Najveći broj udruga nije provodio projekte financirane iz EU fondova.

Tablica 23. Uloge u provedenim projektima usmjerenih mladima

Uloga	Broj projekata							N
	0	1	2	3	4	5	6 i više	
Nositelj	78	5	3	1	1	0	4	92
Partner	75	6	4	0	1	0	6	92
Sudionik	80	2	2	1	1	0	6	92

Izvor: Arhiva DIP, 2.2021.

Preporuča se da se organizacije civilnog društva i mlade potakne da sudjeluju u javnim pozivima i oblikuju projekte koje financira EU kako bi ojačali kapacitete zajednice i mlade u svojim sredinama.

i) Održivost: izvori financiranja rada udruga, evaluacija i dr.

Struktura izvora financiranja rada organizacija civilnog društva govori i o stupnju razvijenosti, legitimitetu i prepoznatljivosti u javnosti, ali i o autonomnosti. Slijedi prosječan omjer izvora financiranja udruga za programe i projekte koje provode: vlastiti izvori (članarina i prihodi od dozvoljenih gospodarskih djelatnosti) – 18,7%; proračun grada/općine – 38,59%; županijski proračun - 11,74%; državni proračun - 10,87%; poslovni sektor - 4,35%; privatne donacije - 5,33%; EU fondovi - 7,83%; zaklade - 2,17% i ostalo - 3,48%. Iz Županijskog proračuna se financira 11,74% udruga što je dosta nizak udio.

j) Praćenje provedbe i vrednovanje rezultata rada

Utemeljenost potreba za provedbom određenog projekta utvrđuje se prilikom prijave programa i projekta za financiranje programa javnih potreba građana. 64,1% udruga tvrde da imaju razvijen sustav evaluacije programa/projekata, dok 35,9% tvrdi da nemaju nikakav sustav evaluacije programa ili projekta. Ipak, udruge su se izjasnile da na neki način provode evaluaciju rada udruge pa tako 58,7% provodi određenu vrstu evaluacije, a 41,3% to ne čini. Udruge koje su sudjelovale u istraživanju, a izjasnile su se da imaju razvijen sustav evaluacije, najčešće koriste vrlo uobičajene metode praćenja i vrednovanja projekata, poput *“izvještaja...samoprocjene, anketne upitnike, ankete zadovoljstva korisnika/sudionika...”*. Samo jedna organizacija je uvela sustav vrednovanja pod nazivom „Sustav upravljanja kvalitetom za organizacije civilnog društva OK 2015.”¹⁴². te još jedna udruga provodi drugi sustav vrednovanja naziva „SUKNO“. Nadalje, samo jedna udruga navodi da posjeduju software za evaluaciju. Većina iznosi metode koje se odnose na provedbu projekata ili praćenje. Većina udruga smatra da su rezultati „sami po sebi“ dovoljni ili da je „opstojnost“ udruge dovoljan pokazatelj uspjeha. Određeni dio udruga nema razvijenu praksu i svijest o potrebi praćenja potreba građana i praćenja rezultata djelovanja vlastitih aktivnosti što dovodi u pitanje koliko je njihovo djelovanje podložno slučaju i inerciji, a ne stvarnim pokazateljima potreba, ali dovodi u pitanje i opravdanost javnih ulaganja. Iako je 58,7% udruga potvrdilo da ima razvijen sustav evaluacije, analizirajući metode kojima se koriste taj udio se smanjuje zbog nerelevantnosti metoda. Istraživanje kapacitiranosti organizacija civilnog društva različitim metodama tijekom izrade ovog Programa pokazalo je da u svakom gradu postoji manji broj udruga koji vrlo profesionalno obavljaju neprofitne djelatnosti. To su sigurni resursi na koje mladi mogu računati, dok se za druge treba osigurati osposobljavanje i informiranje u njihovoj javnoj ulozi i normativnom okviru koji ih određuje. S druge strane, one organizacije civilnog društva koje jesu kapacitirane za unaprjeđenje civilnog sektora moraju više sudjelovati i djelovati u smjeru jačanja kapacitiranosti i svijesti o javnoj ulozi te odgovornosti prema zajednici.

k) Samoprocjena organizacija civilnoga društva o potrebnoj podršci u radu

Većini udruga najveće zadovoljstvo u radu u udruzi pričinjava: rad s djecom i mladima, njihovi rezultati te dugotrajno djelovanje. Najvećim neuspjehom smatraju: sve manji broj djece i mladih za koje rade (osipanje članstva i slab odaziv novih članova); nemogućnost prikupljanja dovoljno resursa za kvalitetan rad (nedostatak dovoljno financijskih sredstava za programe i redovan rad, prostornih uvjeta i opreme). Udruge koje su sudjelovale u istraživanju, iskazale su sljedeće probleme s kojima se suočavaju u svom radu:

¹⁴² OK 2015, više na <https://www.ok2015.inf>, preuzeto 10.2.2021.

1. problemi održivosti (prvenstveno financijske) djelovanja udruga općenito:

"nedostatak financija...nedovoljno informacija na koje se natječa je za sufinanciranje projekt može prijaviti, previše administrativnih poslova oko prikupljanja dokumentacije... Administrativno nasilje provedbenih tijela; Neprepoznatljivost i posljedično malen broj natječaja u sektoru mladih; Slaba razvijenost rada s mladima u Hrvatskoj, nemogućnost angažiranja profesionalaca zbog nedostatka financija, nedovoljno znanja iz područja organizacije...nedovoljna financijska podrška lokalne zajednice. Nedovoljna prepoznatost u lokalnoj zajednici. Nepostojanje kapacitiranih volontera koji se žele baviti pisanjem projekata. Nedovoljna prepoznatost volontera na razini lokalne zajednice...nedostatak financija, nedovoljno znanje iz područja menadžmenta...nedovoljno iskustvo u pisanju, skupljanje potrebne dokumentacije, nedostatak ljudskog resursa; ... nezainteresiranost članova, nedovoljno informacija o natječajima za financiranje projekata...prostor, sufinanciranje projekata i komplicirano knjigovodstvo, administracija, česte izmjene natječajne dokumentacije te neznanje o istom...previše papirologije....manjak financijskih sredstava, slabim odazivom mladih na organizirane programe...podkapacitiranost, nezainteresiranost mladih (zbog izgubljenog povjerenja radi prethodnih negativnih iskustava s drugim dionicima/donosiocima odluka) i kratkoročno planiranje zbog manjka financija. Uglavnom su to problemi privlačenja članstva u dobi od 16 do 30 godina starosti. Pored tog problema, javlja se problem financiranja većih ambicioznijih projekata, budući da se za profesionalce koji uvijekavaju sekcije potroši veći dio sredstava dodijeljenih od strane lokalne samouprave. Ukoliko se pojavi poneka donacija i odobrenje projekta sa strane ministarstva kulture i PGŽ dolazi do ostvarivanja većih projekata. Sreća je da se to dogodi uglavnom svake godine pa se makar jednom do dva put na godinu dogodi neki veći projekt. Ali s kvalitetom i entuzijazmom članova moglo bi se više." (Arhiva DiP-a, 02.2021.)

2. problemi koji proizlaze iz planiranja aktivnosti za provedbu projekata: Vrlo često se rokovi koji se postavljaju u okviru nekih natječaja odnose na vrlo kratak period te u tim fazama često radimo prekovremeno kako bismo uspjele prijaviti projekte. U zadnje vrijeme do izraza dolazi i suludost prijave projekata u vidu "najbržeg prsta" bez obzira na kvalitetu projekta što je samo po sebi frustrirajuće i diskriminirajuće...Neizvjesnost u vezi financiranja i sufinanciranja što utječe na projekciju realizacije planiranog projekta, nemanje mogućnosti za zapošljavanje stručnog kadra za provedbu projekta...Nemogućnost praćenja svih natječaja, neraspoloživost platforme u koju bi iskazali svoj interes za sudjelovanje u projektima, nemogućnost prijave svih programa zbog ograničenja u izvorima financiranja; Obujam administracije potrebne za apliciranje, ..ogromna administracija, nedovoljno kadra zainteresiranih za prenošenje znanja; netransparentnost kriterija provedbenih tijela; Kašnjenje najavljenih natječaja; Prijave u stilu "najbrži prst"; prevelika i preopširna, čak i neka nepotrebna dokumentacija prilikom izrade i prijave programa, prevelika administracija za male udruge u amaterskom sportu bez zaposlenih, usudim se reći da je to pogubno za male udruge!; nedostatak osobe u organizaciji koja bi se samo bavila ovim vidom rada udruge; stručnosti i objektivnosti komisija koje procjenjuju kvalitetu programa za financiranje; Kašnjenje ugovornih tijela s raspisivanjem javnih poziva - npr. natječaji i projekti za poticanje zapošljivosti su trebali biti raspisani u 2014./2015./2016. godini, a ne u 2018./2019. kada je značajno pala nezaposlenost u državi; Nepostojanje lokalnih, regionalnih ili nacionalnih strateških dokumenata ili nepostojanje akcijskog plana njihove provedbe ili postojanje takvih dokumenata, ali samo pro forme te zanemarivanje njihove provedbe; Nemogućnost financiranja svih aktivnosti koje bi bile korisne zbog uvjeta natječaja; Natječaji koji funkcioniraju

po principu najbržeg prsta gdje nije važna kvaliteta projektnog prijedloga.” (Arhiva DiP-a, 02.2021.)

3. Problemi koji proizlaze iz provedbe projekta: *Obimno administriranje projekta koje smanjuje vrijeme za stvarni rad s mladima na programu/projektu; nedovoljno kadra zainteresiranih za prenošenje znanja; manjak volontera i nezainteresiranost određenih članova; podkapacitiranost; nemogućnost osiguravanja cijele plaće zaposlenika kroz cijeli projekt...Administrativno nasilje, nerazumijevanje dinamike rada udruga od strane nacionalnih donatora i provedbenih tijela, proizvoljnost tumačenja uvjeta financiranja od strane nacionalnih donatora i provedbenih tijela...Kašnjenje u isplati odobrenih sredstava za sufinanciranje naših programa (natječaj), po nekoliko mjeseci pa čak i godine dana nakon njihove provedbe i realizacije. ..Općine, gradovi u PGŽ odnose se prema Odobrenim programima kao da to u biti nisu "njihovi" programi već to je problem kojega ti sam moraš riješiti i zadovoljiti napisano. Teška je suradnja, tehnička podrška, dugo se čekaju dozvole za izvođenje na lokaciji svake godine na primjer - za istu lokaciju čekamo po 3 mjeseca dozvolu - nepotrebno dugo. ..Ogromna je razlika u programu Ustanova i naš primjer Umjetničke organizacije koji bi u praksi i u uspješnim područjima kao npr. Varaždin - gdje se surađuje vrlo jednostavno i redovno. Nama je vrlo jasno da smo mi van zidina a oni su unutra i da trebamo biti jako simpatični i dragi da dobijemo dozvolu za upotrebu utičnice da se možemo ukopčati u struju na primjer bez obzira što već 30g se ukopčavamo. Korištenje wc -pišemo godišnje zamolbe ... itd. Nepotrebno stvaranje tehničkih poteškoća....Zašto nismo u redovnom programu Općine - Gradova - ako godišnje više od 30g održavamo rezidencije,, radionice, ...puno duže i uspješnije od djelatnika koji odlučuje da li možemo koristiti wc ili ne ako smo na vanjskoj lokaciji ili sami moramo svoj prostor organizirati za čišćenje, ali nikako u suradnji sa zaposlenim spremačicama i kućnim majstorima. Novac dolazi iz istog izvora i koliko bi bilo jednostavnije i bolja cijena da dođe do jednostavne suradnje -za svih...Često takve troškove ne možemo uvrstiti - pa smo sa svim akademijama i čistači i sl. jer smo van nekih okvira. (Arhiva DiP-a, 02.2021.)*

4. Problemi koji proizlaze iz aktivnosti praćenja i vrednovanja (evaluacije projekta): *Nedostatak sredstava za vanjsku evaluaciju u proračunskim stavkama (to nam uredno "skinu"); Usmjerenost donatora na kvantitetu, a ne kvalitetu, manjak kompetencija, vanjske evaluatore je potrebno platiti što povećava cijenu projekta. Evaluaciju rade jedino komisije koje odlučuju o financiranju budućih projekata, a to rade otprilike i nestručno...nedostatak stručnog znanja za kvalitetnu evaluaciju (Arhiva DiP, 02.2021.) .*

Ovi rezultati mogu ukazivati i objasniti poteškoće koje su udruge imale prilikom sudjelovanja u ovom istraživanju (...nerazumljivo, teško ili npr. sportske udruge ne percipiraju svakodnevni volonterski rad članova kao volonterski doprinos, posebno za djecu i mlade pa ne vode evidenciju o volonterskim satima). Kada uzmemo u obzir da je većina udruga najčešće ovisna o javnim izvorima prihoda na lokalnoj razini, ovisna o proračunu grada/općine/županije, onda je jasno kako začarani krug u kojem se nalaze utječe na njihovu percepciju. Autonomnost civilnog sektora, što je primarno obilježje razvijenog civilnog sektora te kvaliteta rada udruga uglavnom se procjenjuje (u većini kriterija za financiranje iz javnih prihoda, bilo na regionalnoj, nacionalnoj ili EU razini, kao i kod drugih donatora) kroz višestruke izvore financiranja. Iz ovih rezultata vidljivo je da je udrugama potrebna podrška u organizaciji rada i edukaciji za stjecanje kompetencija za uspješno planiranje, provedbu i evaluaciju projekata, a posebno za prikupljanje sredstava (eng. *fundraising*). Sve je veća pojava pretjeranih administrativnih

zahtjeva za prijavu na javne pozive i natječaj, za vrijeme provedbe projekta odnosno izvještavanja, netransparentnosti i dvosmislenosti uputa za prijavitelje (prvenstveno se to odnosi na projekte financirane iz EU fondova), kašnjenja natječaja, pomicanja rokova, diskriminirajućih kriterija za prijavu ("najbrži prst"), dugo čekanje na odluke o financiranju, prečesto izvještavanje što zahtjeva veće administriranje, kašnjenje isplata ugovorenih sredstava i dr. To stavlja kvalitetu projekata u drugi plan. U posljednjih nekoliko godina, udrugama je sve teže prijaviti projekt i dobiti sredstva zbog zahtjevnog administrativnog procedure, tehničkih uvjeta koji nemaju svi, nejasnih i predugačkih uputa za prijavitelje (npr. upute su od 100 do 170 stranica, dok su za istovjetne operacije i ciljeve na razini EU puno jednostavniji npr. do 30 stranica). Isto tako cijeli sustav financiranja skupina s posebnim zahtjevima ili socijalnih usluga je na nacionalnoj razini zastario i neprimjeren potrebama sustava brige za skupine u riziku od socijalne isključenosti pa se socijalne usluge i asistenti koji daju podršku djeci ili odraslima, financiranju projektno, bilo iz regionalnih, lokalnih ili EU fondova. Tako se ne osigurava kontinuitet u osiguravanju izjednačavanja mogućnosti osoba s invaliditetom, pružateljima socijalnih usluga, čime se neracionalno troše sredstva iz proračuna na one usluge čije financiranje koje treba prvenstveno osigurati država. U našem okruženju (EU i UK) postoji veliki broj modela za koje se trajno mjeri učinkovitost pa se i korigiraju, ali uglavnom su intervencije i odluka o načinu korištenja sredstava usmjereni na osobu kojoj treba podrška, a ne na projekte udruga jer to ne osigurava kontinuitet. Radi se o "socijalnom modelu" pristupa osobama s invaliditetom iz perspektive da je okruženje neprilagođeno pa ga treba "prilagoditi" okruženje, a ne osobe s invaliditetom. Rezultat takvog pristupa je i osobno orijentirana podrška kroz koju je osoba kojoj treba podrška, a ne udruga, nositelj raspolaganja uslugu (sredstava za plaću osobnih asistenta i druge troškove koje su zagaranirane socijalnom politikom i na državnoj i regionalnoj razini). U takvim modelima su udruge nositelji osposobljavanja osobnih asistenta i podrške koju pružaju asistentima. Pokazalo se da su takvi osobno orijentirani modeli učinkovitiji i financijski manje zahtjevni od godišnjeg financiranja udruge, npr. u Ujedinjenom kraljevstvu, Norveškoj, Nizozemskoj¹⁴³, Njemačkoj¹⁴⁴.

I) Neprofitni sektor – druge organizacije civilnog društva

Neprofitni sektor, čiji akteri su osim udruga i druge organizacije civilnog društva, poput zaklada i drugih javnih ustanova, je strukturirani sustav koji je sve utjecajniji u procesima donošenja političkih odluka. Tako postaje nezaobilazan u planiranju javnih politika za mlade. Osim o kapacitiranosti udruga, prikupljali smo podatke o javnim i privatnim ustanovama koji u svojim djelatnostima imaju projekte za mlade. Na području PGŽ djeluje ukupno 4.034 neprofitnih organizacija, a dio njih će se analizirati u pojedinim razvojnim smjerovima. Ne postoji sustavna analitika i praćenje aktivnosti osim financijske putem Registra neprofitnih organizacija na kojem se objavljuju financijski izvještaji predani FINI.

¹⁴³ Alternativni modeli financiranja, više na <https://www.health.govt.nz/our-work/disability-services/disability-projects/new-model-supporting-disabled-people>, preuzeto 15.2.2021.

¹⁴⁴ Alternativni modeli financiranja, više na <https://www.centreforwelfarereform.org/uploads/attachment/235/personalisedsupport.pdf>, [personalised-support-systems-and-disabled-adults_2007.pdf](https://www.centreforwelfarereform.org/uploads/attachment/235/personalised-support-systems-and-disabled-adults_2007.pdf), preuzeto 15.2.2021.

Zaključak

Većina udruga koje su sudjelovale u prikupljanju podatka provodi programe koji izravno uključuju mlade. Najveći broj udruga ima kapaciteta za rad s mladima. Udruge ne iskazuju svijest o potrebi aktivnog uključivanja mladih u rad, iako iskazuju nezadovoljstvo s zainteresiranošću mladih za aktivno sudjelovanje u provedbi aktivnosti udruga. Percepcija mladih kao pasivnih korisnika onemogućava aktivno sudjelovanje mladih i njihov doprinos unaprjeđenju rada udruga. Uspješne javne politike za mlade predviđaju poticanje i omogućavanje mladima da aktivno sudjeluju u javnom životu zajednice, odnosno dodatne napore cijele zajednice da se mlade što više motivira i uključi u zajednicu, kako bi mogli sudjelovati kao aktivni građani i u procesima političkog odlučivanja. 91 od 95 udruga smatra da je njihov rad važan za mlade. Razlozi zbog kojeg udruge smatraju da je njihov rad s mladima važan su uglavnom povezani s aktivnostima i projektima koje provode. Struktura i način rada udruga koje djeluju u PGŽ pokazuje određeni stupanj umreženosti i suradnje, čestu orijentiranost na samo jedan izvor prihoda i to onaj iz javnih prihoda (grada). Osim toga, siromaštvo korištenja inovativnih metoda javnog zagovaranja interesa prioritetnih skupina kojima se bave govori o stagnaciji razvoja te potrebi za dodatnom edukacijom i snažnijim motiviranjem za partnerske projekte/programe i orijentiranost ka drugim izvorima prihoda. Uloga javne uprave je u planiranju prioriteta za financiranje kao i stimuliranju rada organizacija civilnoga društva u smjeru razvoja civilnoga društva kao ravnopravnih partnera u provedbi javnih politika. Ovaj demokratski proces zahtjeva dvosmjernu komunikaciju i interakciju, kao i dodatne napore svih dionika oko unaprjeđenja kvalitete života građana, a posebno mladih. Niti jedna udruga ne spominje suradnju sa savjetima mladih oko pitanja koja se tiču mladih. Sažeto rečeno, „primorsko-goransko“ civilno društvo još uvijek obiluje entuzijastičnim pojedincima, koje pokreću napredak, što je nedovoljno za stabiliziranje civilnog sektora, a posebno udruga kao dionika promjena u javnim politikama za mlade.

6. RAZVOJNI SMJER 1: “KVALITETNO OBRAZOVANJE, UČENJE I ZAPOSŁJAVANJE”

Osnovni pristup za izradu strateškog okvira ovog Programa je *Strategija za mlade EU* za razdoblje 2019. – 2027. jer je većina izazova s kojima se susreću mladi Europljani slična onima s kojima se susreću mladi u HR i PGŽ. “Živote mladih oblikuju politike ukorijenjene u višestrukim političkim područjima i na različitim razinama provedbe. Stoga se samo prioritarnim uključivanjem mladih u različita područja politike, može osigurati uzimanje u obzir posebnih potreba ili učinaka u pogledu mladih u predviđenim politikama ili programima...Nadalje, uključivanje mladih može biti učinkovito samo ako se njime ujedno mladima jamči pravo glasa u svim područjima politike koja na njih utječu. Međusektorsku suradnju trebalo bi ojačati na svim razinama donošenja odluka nastojeći ostvariti sinergije i komplementarnost među mjerama te uključujući veću angažiranost mladih”¹⁴⁵ (*Strategija Europske unije za mlade za razdoblje od 2019. do 2027.*). Ciljevi iz *Strategije za mlade EU* koji se odnose na ovaj razvojni smjer su:

1. “Kvalitetno obrazovanje i učenje”: “Integrirati i poboljšati različite oblike učenja čime će se mlade pripremiti za izazove života u 21. stoljeću koji se stalno mijenja.

Podciljevi:

- Jamčiti univerzalan i jednak pristup kvalitetnom obrazovanju i cjeloživotnom učenju.
- Osigurati da svi mladi imaju pristup primjereno financiranom neformalnom obrazovanju na svim razinama, koje je priznato i potvrđeno.
- Promicati otvorenost i podupirati razvoj međuljudskih i međukulturnih vještina.
- Oblikovati i provesti u većoj mjeri personalizirane, participativne i kooperativne metode usmjerene na učenika u svakoj fazi obrazovnog procesa.
- Jamčiti da se obrazovanjem svim mladima omogućuje stjecanje životnih vještina kao što su upravljanje novcem i zdravstveno obrazovanje, uključujući spolno i reproduktivno zdravlje.
- U okviru formalnog i neformalnog obrazovanja uključiti metode kojima se učenicima omogućuje da razviju osobne vještine, uključujući kritičko i analitičko razmišljanje, kreativnost i učenje.
- Osigurati da mladi imaju pristup građanskom odgoju i obrazovanju kako bi stekli dobro znanje o političkim sustavima, demokraciji i ljudskim pravima, također putem iskustava na razini zajednice u cilju promicanja aktivnog sudjelovanja građana.

EU politike opisuju kontekst u kojem žive mladi EU na sljedeći način: “Obrazovanje je i dalje ključno za aktivno građanstvo, uključivo društvo i zapošljivost. Našu viziju obrazovanja za 21. stoljeće moramo stoga proširiti tako što ćemo se više usredotočiti na prenosive vještine, učenje usmjereno na učenike i neformalno obrazovanje kako bismo postigli istinski jednak i univerzalan pristup kvalitetnom učenju.”¹⁴⁶

2. Cilj iz *Strategije za mlade EU*: “Kvalitetno zapošljavanje”: “Zajamčiti pristupačno tržište rada s mogućnostima koje dovode do kvalitetnih radnih mjesta za sve mlade.

Podciljevi:

¹⁴⁵ Rezolucija Vijeća Europske unije i predstavnika vlada država članica, koji su se sastali unutar Vijeća, o okviru za europsku suradnju u području mladih: strategija Europske unije za mlade za razdoblje 2019.–2027., više na [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:42018Y1218\(01\)&from=ES](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:42018Y1218(01)&from=ES), preuzeto 15.2.2021.

¹⁴⁶ Strategija Europske unije za mlade za razdoblje 2019.–2027, preuzeto 15.2.2021.

- Stvoriti kvalitetna radna mjesta kojima se jamče pravedni radni uvjeti, radna prava i pravo na plaću dostatnu za život za sve mlade.
- Očuvati socijalnu zaštitu i zdravstvenu skrb za sve mlade radnike.
- Jamčiti pravedno postupanje i jednake mogućnosti za sve mlade kako bi se okončala diskriminacija na tržištu rada.
- Svim mladima osigurati jednake mogućnosti da razviju potrebne vještine i steknu praktično iskustvo kako bi se olakšao prijelaz iz obrazovanja na tržište rada.
- Jamčiti priznavanje i vrednovanje kompetencija stečenih stručnom praksom, naukovanjem i drugim oblicima učenja kroz rad, kao i volontiranjem i neformalnim obrazovanjem.
- Osigurati uključenost mladih i organizacija mladih kao jednakih partnera u oblikovanje, provedbu, praćenje i evaluaciju politika zapošljavanja na svim razinama.
- Osigurati jednak pristup kvalitetnim informacijama i odgovarajućim mehanizmima potpore kako bi se mladi pripremili za tržište rada koje se mijenja i budućnost rada.

EU politike opisuju kontekst u kojem žive mladi na sljedeći način: "Mladi se suočavaju s visokim stopama nezaposlenosti mladih, nesigurnim i izrabljivačkim radnim uvjetima, kao i diskriminacijom na tržištu rada i na radnom mjestu. Mladi se ne mogu u potpunosti integrirati u tržište rada zbog nedostatka informacija i odgovarajućih vještina za buduće zapošljavanje. Potrebno je stoga poduzeti mjere kako bi se osiguralo kvalitetno zapošljavanje za sve."¹⁴⁷

Zašto ova dva područja djelovanja za mlade čine jedan razvojni smjer? Već dugo se kroz razna istraživanja i javne politike naglašava "neusklađenost obrazovnog sustava i tržišta rada", što doprinosi nezaposlenosti, nezadovoljstvu poslodavaca, nemogućnosti pronalaska primjerenog radnog mjesta, ali i kršenja radnih prava mladih, uz izliku poslodavaca da "ne mogu naći pravog radnika". Uz to, sve je manje mladih koji su evidentirano nezaposlene osobe, pa veći dio mladih stvarno nezaposlenih ostaje izvan sustava. Ta pojava onemogućuje praćenje ali i intervencije. U cilju jest da se povežu ključni dionici ovih dvaju područja, kako bi pokrenuli dijalog i međusektorsku suradnju, postavili zajedničke ciljeve ovog razvojnog smjera.

6.1. RAZVOJNI IZAZOVI I POTREBE ZA POSTIZANJE KVALITETNOG OBRAZOVANJA I UČENJA U PGŽ

Razvojni izazovi i potrebe PGŽ ne razlikuju se bitno od onih u kojima žive mladi EU. U prethodnim poglavljima se dubinski analiziralo postoje li specifični izazovi i potrebe koji se mogu kroz ovu strategiju ublažiti.

Razvojni izazovi

EU vizija obrazovanja za 21. stoljeće je proširila djelovanje na način da će se "...više usredotočiti na prenosive vještine, učenje usmjereno na učenike i neformalno obrazovanje kako bismo postigli istinski jednak i univerzalan pristup kvalitetnom učenju." Ovo područje javnih politika je ključno za zapošljavanje, održivo društvo i aktivno građanstvo. Obzirom na uvjete u kojima žive mladi PGŽ i postojeće resurse, kao i političku praksu i viziju PGŽ, ciljevi koji podržavaju ovu viziju, potpuno su primjenjivi na mlade PGŽ. Dio populacije mladih ostaje

¹⁴⁷ Vidi broj 1.

izvan dosega kvalitetnih odgojno- obrazovnih programa, usprkos velikoj mreži ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja i odgojno-obrazovnih ustanova osnovnog i srednjeg školstva te Sveučilištu u Rijeci i drugim visokoškolskim ustanovama i centrima. PGŽ obiluje i velikim mogućnostima daljnjeg osposobljavanja i usavršavanja u mnogobrojnim ustanovama koje nude programe cjeloživotnog učenja, brojnim programima neformalnog obrazovanja. Za dio mladih razlog je prostorna udaljenost i financijske ne/mogućnosti. Većini mladih nedostupne su usluge sustavne profesionalne orijentacije, ali i sustav socijalne podrške pri pronalasku i stjecanju dodatnih kompetencija za tržište rada. S druge strane, povećala se mogućnost online osposobljavanja, što predstavlja prednost za dio mladih, ali i problem pri kritičkom diferenciranju i filtriranju kvalitetnih oblika osposobljavanja. Prednosti novih oblika usavršavanja i učenja je za dio mladih problem nastao zbog neadekvatnih tehničkih preduvjeta za online sudjelovanje. Isto tako, obrazovni programi su opterećeni sadržajem (preveliki broj predmeta u školama i na studijima), a sve manje su u odgojno-obrazovni rad uključeni odgoj za aktivno građanstvo, razvoj osobnih vještina, kritičko i analitičko razmišljanje, seksualni odgoj, odgoj za ravnopravnost spolova i rodova te kreativno učenje. Usprkos tomu što je PGŽ predvodnik u uvođenju građanskog odgoja u osnovne škole, potrebno je još više implementirati navedene vrijednosti kroz cijeli kurikulum. Dodavanje novih predmeta dodatno opterećuje učenike i studente pa je učinkovitost mala.

Populacija se mladih još više diferencirala tijekom posljednjih godina, a posebno tijekom 2020. zbog utjecanja pandemije na društvenost. Oni, koji se obrazuju, uglavnom su zatočeni u virtualnom obrazovanju, na pola puta između virtualnog i realnog svijeta, dok onima nezaposlenima je gotovo pa nemoguće pronaći primjerena radna mjesta. Poslodavci izražavaju nezadovoljstvo sa stečenim kompetencijama radnika koje zapošljavaju, dok s druge strane nisu aktivni u kreiranju obrazovne politike. Mladi izlaze iz obrazovnog sustava nespremni za tržište rada, najviše zbog nedostatka kompetencija za cjeloživotno učenje ili 8 ključnih kompetencija¹⁴⁸ koje, kad su usvojene, olakšavaju zapošljavanje i zadržavanje zaposlenosti. Mladi uče radne vrijednosti u teškim uvjetima povremenih poslova koje rade i više od dozvoljenog za vrijeme školovanja, posebno studija, najčešće izloženi teškim i neprimjerenim uvjetima. Mladi se suočavaju s visokim stopama nezaposlenosti mladih, nesigurnim i loše plaćenim radnim uvjetima, kao i diskriminacijom na tržištu rada i na radnom mjestu. Isto tako, tržište rada je turbulentno i u stalnoj promjeni, puno izazova te zahtjeva nove kompetencije, a broj slobodnih radnih mjesta se smanjuje zbog loših ekonomskih i normativnih uvjeta, ali i kao posljedica pandemije.

¹⁴⁸ Osam ključnih kompetencija jesu: **komuniciranje na materinskom jeziku**: sposobnost izražavanja i tumačenja koncepata, misli, osjećaja, činjenica i mišljenja usmenim i pismenim putem; **komuniciranje na stranom jeziku**: kao što je prethodno i navedeno, ali uključuje i vještine posredovanja (tj. sažimanje, parafraziranje, tumačenje ili prevođenje) i međukulturnog razumijevanja; **matematička, znanstvena i tehnološka kompetencija**: dobra ovladanost matematičkom pismenošću, razumijevanje prirodnog svijeta i sposobnost primjene znanja i tehnologije pretpostavljenim ljudskim potrebama (poput medicine, prijevoza ili komunikacije); **digitalna kompetencija**: sigurna i kritična uporaba informacija i komunikacijskih tehnologija za rad, rekreaciju i komunikaciju; **učenje kako učiti**: sposobnost učinkovitog upravljanja vlastitim učenjem, samostalno ili u skupini; **socijalne i građanske kompetencije**: sposobnost učinkovitog i konstruktivnog sudjelovanja u vlastitom društvenom i radnom životu te uključivanje u aktivno i demokratsko sudjelovanje, posebice u sve raznolikijim društvima; **osjećaj za inicijativu i poduzetništvo**: sposobnost pretvaranja ideja u aktivnosti kroz kreativnost, inovacije i poduzimanje rizika, kao i sposobnost planiranja i upravljanja projektima; **kulturna svijest i izražavanje** sposobnost da se cijeni kreativna važnost ideja, iskustava i osjećaja u medijima poput glazbe, književnosti i vizualnih i izvedbenih umjetnosti., više na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ac11090>., preuzeto 20.2.2020.

Razvojne potrebe

Potrebe, koje se nameću, uključuju nužnost aktivne međusektorske suradnje kako bi mlade osnažili stjecanjem vještina i znanja :

- ojačati njihove ključne kompetencije za cjeloživotno učenje,
- povećati financijsku pismenost kod mladih,
- usvojiti poduzetnički način razmišljanja,
- osigurati prostore za mlade, za provedbu besplatnog učenja raznih vještina kojima bi povećali svoju konkurentnosti na tržištu rada, ali i osposobljavanju za život u zajednici.

Potrebna je društvena podrška (socijalno mentorstvo i sl.) mladima u obliku karijernog savjetovanja za vrijeme školovanja, pri prvom zapošljavanju i u slučaju promjene ili gubitka posla. Nužna potreba mladih je pružiti im socijalnu podršku kako bi na prijelazu iz obrazovnog sustava u svijet rada imali sve one kompetencije koje zahtjeva ovakvo nestabilno tržište. Važno je da poslodavci vrednuju i prepoznaju neformalne oblike stjecanja kompetencija, uključujući i one koje su mladi stekli volontiranjem. Postoji potreba da poslodavci aktivnije sudjeluju u kreiranju i unaprjeđenju ljudskih potencijala koji su im potrebni kroz obrazovni sustav (stipendiranje i ostali poticaji), nakon izlaska iz obrazovnog sustava te kontinuirano tijekom rada. Potrebno je zaštititi mlade radnike i stvoriti kvalitetnija radna mjesta kojima se jamče pravedni radni uvjeti i radna prava te pravo na plaću dostatnu za život mladih.

Kako povećati kvalitetu obrazovanja i učenja? Ulaganja u odgoj i obrazovanje i cjeloživotno učenje

Ulaganja u mlade, vidljiva kroz ulaganja iz proračuna jedinica lokalne i regionalne (područne) samouprave, izrazito su važna jer govore o brizi za osnovne uvjete u kojima mladi žive i one iznad minimalnog standarda. U Tablici 24 su prikazana ulaganja u odgoj i obrazovanje iz Proračuna Županije za 2020. godinu.

Tablica 24. Ulaganja u odgoj i obrazovanje u PGŽ iz Proračuna za 2020. godinu

Primorsko-goranska županija	Plan 2020	Plan 2021
Upravni odjel za odgoj i obrazovanje - Proračun PGŽ	1.558.095	3.037.882
Županijske ustanove osnovnog školstva	255.698.705	248.388.095
Županijske ustanove srednjeg školstva	253.553.200	299.601.024
Ukupno - Upravni odjel za odgoj i obrazovanje	510.810.000	551.027.000

Izvor: prilagođeno iz Proračuna PGŽ za 2020. i 2021.

Tablica 25. Ulaganja PGŽ u obrazovanje za 2020. i 2021. godinu

PRIMORSKO-GORANSKA ŽUPANIJA - PROGRAMI		PLAN 2020	PLAN 2021
Osnovno i srednješkolsko obrazovanje - ukupno		510.723.695	550.886.068
Obilježavanje postignuća učenika i nastavnika		618.634	908.980
1	Natjecanja i smotre	543.634	825.980
2	Svjetski dan učitelja	75.000	83.000
Program javnih potreba u odgoju i obrazovanju		1.314.790	2.621.950
1	MREŽA KOM5ENTNOSTI - EU projekt	43.000	81.450
2	Potpore programima alternativnih osnovnih škola - Osnovna waldorfska škola u Rijeci	70.000	70.000
3	Potpore novim obrazovnim programima Sveučilišta u Rijeci	150.000	150.000
4	Potpore programima privatne srednje škole Ljudevita Adamića Rijeka	70.000	70.000
5	Potpore znanstveno-nastavnim institucijama izvan Sveučilišta u Rijeci	70.000	70.000
6	RCK RECEPT - Regionalni centar profesija u turizmu - EU projekt	14.441	1.574.500

7	Stipendiranje deficitarnih zanimanja	359.000	370.000
8	Sufinanciranje nabave opreme za potrebe Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Opatija	250.000	-
9	Sufinanciranje noćnog rada Sveučilišne knjižnice Rijeka	36.000	36.000
10	Sufinanciranje rada pomoćnika u nastavi	52.349	-
11	Zaklada Sveučilišta u Rijeci	200.000	200.000
Programi iznad zakonskog standarda osnovnoškolskih ustanova		33.415.054	23.422.410
1	Dogradnja OŠ Dr. Andrije Mohorovičića Matulji - Općina Matulji	4.151.250	-
2	EU projekti kod proračunskih korisnika - OŠ	262.128	370.844
3	Otplata kredita za projekt Energetske obnove zgrada osnovnih škola	2.110.000	2.075.300
4	Produženi boravak učenika-putnika	7.178.950	8.212.703
5	Program predškolskog odgoja i obrazovanja pri školama	1.343.225	995.000
6	Programi školskog kurikulum	1.141.449	1.070.077
7	Projekt "Školska shema" - EU	263.410	354.494
8	Rekonstrukcija i dogradnja OŠ "Jelenje-Dražice" u Dražicama i izgradnja školske sportske dvorane	14.643.632	5.056.368
9	Rekonstrukcija i dogradnja OŠ Ivana Rabljanina Rab	-	2.500.000
10	Sufinanciranje rada pomoćnika u nastavi	2.321.010	2.787.624
Programi iznad zakonskog standarda srednjoškolskih ustanova		7.652.406	44.536.564
1	Bolji uvjeti za učenje kroz rad - Unaprjeđenje infrastrukture - regionalnog centra kompetentnosti u sektoru strojarstva - EU projekt	-	3.302.017
2	Budi spreman i kompetentan! - EU projekt	44.007	898.996
3	EU projekti kod proračunskih korisnika - SŠ i učenički domovi	3.180.955	1.977.695
4	Izgradnja školske sportske dvorane Željezničke tehničke škole Moravice	-	100.000
5	KaRijERA i JA - EU projekt	47.161	1.424.318
6	MEDICINSKA+: Unaprjeđenje rada Medicinske škole - regionalnog centra kompetentnosti u sektoru zdravstva - EU projekt	-	757.100
7	MREŽA KOM5ENTNOSTI - EU projekt	271.700	9.351.150
8	Obrazovanje odraslih	850.984	997.127
9	Program zaštite i mjera prevencije kod zaraznih bolesti	202.000	202.000
10	Programi školskog kurikulum	984.901	1.120.070
11	Projekt "Školska shema" - EU	65.729	42.161
12	RCK - KaRijERA - EU projekt	23.650	4.924.979
13	RCK RECEPT - Regionalni centar profesija u turizmu - EU projekt	1.101.742	15.098.500
14	Razvoj regionalnih centara kompetentnosti	-	100.000
15	Sufinanciranje rada pomoćnika u nastavi	879.577	1.140.453
16	Unaprjeđenje infrastrukture Medicinske škole - regionalnog centra kompetentnosti u sektoru zdravstva - EU projekt	-	3.100.000
Zakonski standard ustanova osnovnog školstva		222.084.579	224.720.395
1	Investicijsko održavanje objekata i opreme	849.785	3.060.000
2	Nabava udžbenika za učenike OŠ	4.862.729	4.250.559
3	Opremanje ustanova školstva	3.513.827	1.278.620
4	Osiguravanje uvjeta rada	212.858.239	216.131.215
Zakonski standard ustanova srednjeg školstva		217.978.312	226.062.075
1	Investicijsko održavanje objekata i opreme	1.250.000	2.000.000
2	Izgradnja školske sportske dvorane Medicinske škole u Rijeci	-	3.306.193
3	Opremanje ustanova školstva	2.586.301	1.706.860
4	Osiguravanje uvjeta rada	206.842.011	209.249.022
5	Sufinanciranje prijevoza učenika srednjih škola - Odluka MZOS	7.300.000	9.800.000
Zakonski standard učeničkih domova		27.659.919	28.613.694
1	Dodatne djelatnosti učeničkih domova	129.740	-
2	Investicijsko održavanje objekata i opreme	503.368	500.000
3	Opremanje učeničkih domova	181.217	100.000
4	Osiguravanje uvjeta rada	26.845.594	28.013.694

Izvor: prilagođeno iz Proračuna PGŽ za 2020.

Na području Županije djeluju:

- 62 osnovne škole. Primorsko-goranska županija osnivač je 32 osnovne škole, a osnivači ostalih 30 osnovnih škola su 3 grada (Grad Crikvenica - 2 škole, Grad Rijeka - 25 škola, Grad Opatija - 1 škola) i Društvo prijatelja Waldorfske pedagogije (Waldorfska osnovna škola) te Riječka nadbiskupija (Katolička osnovna škola „Josip Pavlišić Rijeka“).

- 32 srednje škole, od kojih je 30 škola osnivač Županija, jednoj je osnivač Hrvatska Salezijanska provincija (Salezijanska gimnazija s pravom javnosti) te Srednja škola Andrije Ljudevita Adamića čiji je osnivač privatna osoba.
- 5 učeničkih domova, od kojih je 4 osnivač Županija, a jednom je osnivač Družba sestara presvetog srca Isusova. Isto tako djeluje još 2 učenička doma u sastavu srednjih škola.

PGŽ je izuzetno dobro umreženost osnovnih i srednjih škola, različitih obrazovnih programa i usmjerenja. U nastavku je spisak osnovnih škola na području PGŽ. Iz analize ove umreženosti može se zaključiti da je obrazovanje jednako dostupno djeci i roditeljima koji žive u njoj. Posebno je to važno za mlade roditelje čija djeca pohađaju vrtiće i osnovne škole.

Na području PGŽ postoje, prema Odluci o donošenju mreže osnovnih i srednjih škola, učeničkih domova i programa obrazovanja (NN br. 70. od 21.06.2011.), sljedeće škole kojima su različiti osnivači:

a) PGŽ:

- **Riječki prsten:** OŠ „Bakar“ u Bakru s četverogodišnjim područnim školama *Škrlevo*, *Krasica* i *Kukuljanovo*; OŠ „Čavle“ u Čavlima s četverogodišnjom područnom školom *Grobnik*; OŠ „Hreljin“ u Hreljinu s četverogodišnjim područnim školama *Praputnjak* i *Zlobin*; OŠ „Jelenje-Dražice“ u zgradi u Dražicama i zgradi u Jelenju; OŠ „Milan Brozović“ u Kastvu; OŠ „Kraljevica“ u Kraljevici s četverogodišnjim područnim školama *Šmrika* i *Križišće*, OŠ „Sveti Matej“ u Viškovu, OŠ „Kostrena“ u Kostreni, OŠ „Klana“ u Klani.
- **Liburnija:** OŠ »Drago Gervais« u Brešcima s četverogodišnjim područnim školama *Veli Brgud*, *Vele Mune*, *Rupa-Lipa*, *Pasjak* i *Zvoneća*; OŠ „Dr. Andrija Mohorovičić“ u Matuljima, s četverogodišnjim područnim školama *Rukavac* i *Jušići*; OŠ „Viktora Cara Emína“ u Lovranu, s osmogodišnjom područnom školom *Mošćenička Draga* i četverogodišnjim područnim školama *Dobreč*, *Brseč*, *Mošćenice* i *Tuliševica*.
- **Vinodolsko područje:** OŠ Dr. Josipa Pančića u Bribiru, OŠ Jurja Klovića u Triblju, OŠ Ivana Mažuranića u Novom Vinodolskom.
- **Otoci:** OŠ „Fran Krsto Frankopan“ u Krku s osmogodišnjom područnom školom *Vrh*; OŠ „Punat“ u Puntu s osmogodišnjim područnim školama *Baška* i *Vrbnik*; OŠ „Malinska – Dubašnica“ u Bogovićima s osmogodišnjom područnom školom *Dobrinj*; OŠ „Omišalj“ u Omišlju; OŠ Frane Petrića u Cresu s četverogodišnjim područnim školama *Valun*, *Martinšćica* i *Orlec*; OŠ Maria Martinolića u Malom Lošnju s osmogodišnjim školama *Unije*, *Susak* i *Ilovik* te s četverogodišnjim područnim školama *Veli Lošinj*, *Nerezine* i *Punta Križa*; OŠ Ivana Rabljanina u Rabu s četverogodišnjim područnim školama *Barbat*, *Banjol*, *Mundanije*, *Supetarska Draga*, *Lopar* i *Kampor*.
- **Gorski kotar:** OŠ Ivana Gorana Kovačića Delnice u Delnicama s četverogodišnjom područnom školom *Crni Lug*; OŠ Dr. Branimira Markovića u Ravnoj Gori s četverogodišnjim područnim školama *Stara Sušica* i *Stari Laz*; OŠ Ivanke Trohar u Fužinama s četverogodišnjim područnim školama *Lič* i *Vrata*; OŠ „Brod Moravice“; OŠ Rudolfa Strohala u Lokvama; OŠ „Skrad“, s četverogodišnjom područnom školom *Kupjak*; OŠ „Mrkopalj“; OŠ Frana Krste Frankopana u Brodu na Kupi, OŠ „Petar Zrinski“ u Čabru s osmogodišnjim područnim školama *Gerovo*, *Prezid* i *Tršće* te četverogodišnjom područnom školom *Plešće*; OŠ Ivana Gorana Kovačića Vrbovsko u

Vrbovskom s osmogodišnjim područnim školama *Nikole Tesle Moravice* i *Ivana Gorana Kovačića*, Severin na Kupu te četverogodišnjim područnim školama *Stanka Majetića Senjsko*, *Desanke Trbović Gomirje*, *Jablan*, *Lukovdol*, *Veliki Jadrč* i *Ljubošina*; Područne škole *Zvoneća*, *Orlec*, *Punta Križa* i *Ljubošina* su privremeno zatvorene.

Na području PGŽ djeluju i osnovne glazbene škole kojima je osnivač PGŽ ili drugi osnivači:

- Osnovna glazbena škola Ive Tijardovića u Delnicama,
- Osnovnoškolski glazbeni programi: Područni odjel osnovne glazbene škole pri Osnovnoj školi Ivana Mažuranića u Novom Vinodolskom; osnovnoškolski glazbeni programi pri Glazbenoj školi Ivana Matetića Ronjgova u Rijeci; osnovnoškolski glazbeni programi Glazbene škole Ivana Matetića Ronjgova Rijeka, Područni odjel Rab
- Osnivač Osnovne glazbene škole Josipa Kašmana je Pučko otvoreno učilište Mali Lošinj, ali se škola financira kroz decentralizirane funkcije PGŽ.

Za potrebe učenika upisanih u škole, kojima je osnivač PGŽ, djeluje sedam stručnih timova koje čine edukacijski rehabilitatori svih triju profila (rehabilitator, logoped i socijalni pedagog):

- za područje Lovrana, Matulja, Kastva, Viškova i Klane - jedan stručni tim sa sjedištem u OŠ Dr. Andrija Mohorovičić, Matulji
- za područje Hreljina, Bakra, Jelenja-Dražice, Čavala, Kostrene - jedan stručni tim sa sjedištem u OŠ „Čavle“
- za područje Gorskog kotara - jedan stručni tim sa sjedištem u OŠ Ivana Gorana Kovačića, Delnice
- za područje Novog Vinodolskog, Kraljevice, Bribira i Triblja - jedan stručni tim sa sjedištem u OŠ Ivana Mažuranića, Novi Vinodolski
- za cresko-lošinjsko otočje - jedan stručni tim sa sjedištem u OŠ Maria Martinolića, Mali Lošinj
- za otok Krk - jedan stručni tim sa sjedištem u OŠ „Fran Krsto Frankopan“, Krk
- za otok Rab - jedan stručni tim sa sjedištem u OŠ Ivana Rabljanina, Rab.

Produženi stručni postupak za učenike kojima je rješenjem utvrđen primjereni oblik školovanja za određene rjeđe teškoće, provodi se u školama i ustanovama u Gradu Rijeci. Produženi stručni postupak za učenike **romskog podrijetla** provodi se u onim školama koje imaju značajniju populaciju ovih učenika: OŠ „Brod Moravice“, OŠ Frana Krste Frankopana, Brod na Kupu; OŠ Ivana Gorana Kovačića Delnice i OŠ „Omišalj“.

Program za učenike pripadnike nacionalnih manjina provode se u Osnovnoj školi Ivana Gorana Kovačića, Vrbovsko, u Područnoj školi Desanke Trbović Gomirje, Gomirje i Područnoj školi Nikole Tesle Moravice, za učenike srpske nacionalnosti prema Modelu C - Srpski jezik i kultura.

Program predškolskog odgoja i naobrazbe u jednoj odgojnoj skupini ostvaruje se u sastavu dijela osnovnih škola Gorskog kotara: u Osnovnoj školi „Brod Moravice“, Osnovnoj školi Ivanke Trohar, Fužine, u Osnovnoj školi Rudolfa Strohal, Lokve, Osnovnoj školi „Mrkopalj“, Osnovnoj školi dr. Branimira Markovića, „Ravna Gora“ i Osnovnoj školi „Skrad“.

Rad s djecom s teškoćama u razvoju organiziran je u skladu s člankom 65. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi i člankom 33. Državnog pedagoškog standarda osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja. Obrazovanje učenika s teškoćama, za koje se po potrebi organiziraju posebni razredni odjeli u osnovnim školama, provode se u sljedećim školama: OŠ Ivana Gorana Kovačića, Delnice, za učenike s tjelesnim invaliditetom sa šireg područja Gorskog kotara; OŠ Ivana Mažuranića, Novi Vinodolski, za učenike s lakšim intelektualnim poteškoćama sa širega područja; OŠ Frane Petrića, Cres, za učenike s organski uvjetovanim poremećajima u ponašanju koji su smješteni u Dom za odgoj djece i mladeži u Gradu Cresu; OŠ „Milan Brozović“, Kastav, za učenike s poremećajima u ponašanju, sa šireg područja. U Osnovnoj školi „Jelenje-Dražice“ osnovao se Područni odjel koji djeluje u Psihijatrijskoj bolnici Lopača, za učenike s organski uvjetovanim poremećajima u ponašanju i psihopatološkim stanjima, koji su na liječenju.

b) Osnivač Grad Rijeka: Temeljem Odluka o donošenju Mreže osnovnih i srednjih škola, učeničkih domova i programa obrazovanja (‘‘Narodne novine’’ 70/11, 62/17 i 86/18) Grad Rijeka osnivač je 23 redovne osnovne škole, Centra za odgoj i obrazovanje i Centra za autizam Rijeka, a pri osnovnoj školi Vežica djeluje OŠ za klasični balet i suvremeni ples:

- **Osnovne škole:** OŠ *Brajda*; OŠ *Centar*; OŠ *Eugen Kumičić*; OŠ *Fran Franković*; OŠ-SE *Gelsi*; OŠ *Gornja Vežica*; OŠ *Ivana Zajca*; OŠ *Kantrida*; OŠ *Kozala*; OŠ *Nikola Tesla*; OŠ *Pećine*; OŠ *Pehlin*; OŠ *Podmurvice*; OŠ *Srdoči*; OŠ *Škurinje*; OŠ *Trsat*; OŠ *Turnić*; OŠ *Vežica*; OŠ *Vladimir Gortan*; OŠ *Zamet*.
- **Škole na jeziku talijanske manjine** uz redovni hrvatski program odvijaju se u školama: OŠ *Scuola elementare Belvedere*; OŠ *Scuola elementare Dolac*; OŠ-SE *San Nicolo*
- **Škola za učenike s teškoćama u razvoju** odvija se u Centru za odgoj i obrazovanje – kao osnovna i srednja škola i Centru za autizam, Rijeka

c) Osnivač Grad Crikvenica: OŠ Vladimira Nazora i OŠ Zvonka Cara, s 4 područne škole

d) Osnivač Grad Opatija: OŠ „Rikard Katalinić Jeretov“, s dvije područne škole u 4 zgrade.

Većina škola ima malo ili prilagođeno vanjsko igralište, 29 škola kojima je osnivač PGŽ ima školsku sportsku dvoranu, dok Opatija s jednom matičnom i 2 područne ima dvije dvorane, a Crikvenica s dvije matične i 4 područne škole ima 2 dvorane.¹⁴⁹

U osnovne škole, kojima je PGŽ osnivač u školskoj godini 2020./2021., upisano je 9.539 učenika, u 600 razrednih odjela, a nastava se odvija u 32 školska objekta. U sve škole na području PGŽ upisano je 19.250 učenika. Nastava u školama kojima su osnivači druge JLS odvija se u 26 objekata. Škole kojima je osnivač PGŽ imaju 27 školskih sportskih dvorana, a ostale škole još 26 dvorana. U 14 matičnih škola i 9 područnih, kojima je osnivač PGŽ, organiziran je program produženog boravka. PGŽ je organizirao podršku učiteljima za rad s učenicima s teškoćama u razvoju s 56 pomoćnika u nastavi (Iz obrazaca za JL(R)S za ‘‘Mapu zajednice mladih PGŽ, 2.2021., dostupno u Arhivi DiP-a).

Dodatna ulaganja u obrazovanje

¹⁴⁹ Mreža škola, više na [https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/OsnovneSkole/6-2-2012-MrezaSkola//Mreža%20osnovnih%20škola%20%20Škole%20sa%20školskim%20dvoranama%20i%20vanjskim%20igralištem%20\(objavljeno%206.%20veljače%202012.\).pdf](https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/OsnovneSkole/6-2-2012-MrezaSkola//Mreža%20osnovnih%20škola%20%20Škole%20sa%20školskim%20dvoranama%20i%20vanjskim%20igralištem%20(objavljeno%206.%20veljače%202012.).pdf), preuzeto 15.2.2021.

Uz osiguravanje minimalnog standarda decentraliziranim funkcijama, Županija kroz dodatne programe osigurava sredstva za programe iznad minimalnog, zakonski predviđenog standarda. Unutar ovog programa realiziraju se različiti programi ulaganja i to u programe za osiguravanje pristupa kvaliteti obrazovanja iznad standarda, što obuhvaća sve aktivnosti i projekte koji nisu uključeni u redovno poslovanje osnovnog i srednjeg obrazovanja, a služe radi povećanja standarda obrazovanja. Među mnoštvom aktivnosti provode se sljedeći programi za osnovno i srednje školstvo: županijska natjecanja, produženi boravak učenika putnika u osnovnim školama, programi Školskog kurikulumu, EU projekt „Školska shema“, „pomoćnici u nastavi“, prijevoz učenika srednjih škola (za osnovne je osigurano u tzv. decentraliziranim funkcijama), investicijsko održavanje osnovnih i srednjih škola, kapitalna ulaganja u osnovne i srednje škole (izvan standarda osiguranih u decentraliziranim funkcijama), opremanje u osnovnim i srednjim školama (iznad standarda). U programu Upravnog odjela za odgoj i obrazovanje su, osim financiranja programa osnovnog i srednjeg školstva, i ostali programi poput:

1. Stipendiranja za deficitarna zanimanja: npr. Odlukom Župana Primorsko-goranske županije dodjeljuju se stipendije studentima deficitarnih zanimanja za akademsku 2020./2021. godinu. Natjecati su se mogli redoviti studenti preddiplomskih i diplomskih sveučilišnih studija do završne godine studija, koji imaju prebivalište na području PGŽ i koji su u posljednje dvije godine školovanja ostvarili prosjek ocjena od najmanje 3,00. Izabralo se 17 studenata sljedećih studija deficitarnih zanimanja: kineziologije (1), strojarstva (3), geodezije (1), elektrotehnike (2), logopedije (1), farmacije (2), geografije (1 student), matematike (1), biologije (1), računalstva (1), fizike (1), socijalne pedagogije (1), rehabilitacije (1 student).

PGŽ nema, kao dio drugih županija, podrške za kvalitetnije obrazovanje poput odluka o stipendiranju učenika i studenata za visoka obrazovna postignuća i prema kriteriju nižeg socijalnog statusa, budući da većina gradova i općina na području Županije ima takvu vrstu podrške.

2. Osiguravanje pomoćnika u nastavi za osnovne i srednje škole: *Projekt pod nazivom „Uz pomoćnike u nastavi do inkluzivnog obrazovanja u PGŽ“ odobren je na razdoblje od 4 godine (2017. – 2021.) u ukupnom iznosu od 14.677.783,20 kn, a bespovratna sredstva su dodijeljena u iznosu od 10.000.000,00 kn. Projektom se osigurava potpora pomoćnika u nastavi / stručnih komunikacijskih posrednika za učenike s teškoćama u razvoju u 27 škola koje su partneri na Projektu, kako bi se učenicima osiguralo pravo na kvalitetno obrazovanje, a što je u skladu s temeljnim načelima Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom, Deklaracije o pravima osoba s invaliditetom te Ustavom Republike Hrvatske. U školskoj 2019./2020.godini osigurano je 74 pomoćnika u nastavi za 86 učenika (56 pomoćnika u osnovnim te 18 pomoćnika u srednjim školama).*

3. Regionalni centri kompetentnosti: Ovi centri imaju svrhu odgovoriti na potrebe gospodarstva u kojima će se tržište rada povezivati s obrazovanjem i dio su reforme strukovnog obrazovanja. Za učenike strukovnih škola će se tako omogućiti nova oprema, smještajni kapaciteti za učenike i učitelje, više konkretne prakse za učenike, suradnju s poslodavcima, razvojno-gospodarskim subjektima, strukovnim udruženjima, visokim učilištima, javnim i civilnim sektorima. Uspostavlja se povezivanje u 5 sektora (ugostiteljstvo i turizam, zdravstvo, elektrotehnika i računalstvo, poljoprivreda i strojarstvo) te se stvaraju

potrebni preduvjeti usklađenosti obrazovnog sustava s potrebama tržišta rada. U centrima kompetentnosti učenicima će se omogućiti stjecanje vještina i kompetencija potrebnih za lakši ulazak u svijet rada, jačanje profesionalnosti te kontinuiranog usavršavanja. U PGŽ se uspostavlja suradnja u tri sektora:

- *Ugostiteljska škola* Opatija imenovana je regionalnim centrom kompetentnosti u (pod)sektoru turizam i ugostiteljstvo, – partner *Trgovačko-ugostiteljska škola* Karlovac
- *Medicinska škola* u Rijeci kao partner *Medicinskoj školi Ante Kuzmanića* iz Zadra u (pod)sektoru zdravstva
- *Elektroindustrijska i obrtnička škola* Rijeka kao partner *Tehničkoj školi* iz Karlovca u (pod)sektoru elektrotehnika.

Grad Rijeka¹⁵⁰ kao osnivač najvećeg broja OŠ, financira i programe koji predstavljaju mjere za izjednačavanje mogućnosti djece s teškoćama u razvoju¹⁵¹, osiguravanje prava na podršku u obrazovanju za nacionalne manjine,¹⁵² i pravo na organizirane aktivnosti odnosno program produženog boravka u školi za učenike¹⁵³ odnosno pravo na izvorne i alternativne programe, što zapravo predstavlja usklađenost s nacionalnim zakonskim i normativnim okvirom:

- *Pomoćnici u nastavi u svim školama, prema utvrđenoj potrebi,*
- *Produženi boravak i cjelodnevna nastava u svim školama, prema utvrđenoj potrebi,*
- *Romski pomagač u OŠ Škurinje Rijeka,*
- *Pomoćnik za učenike pripadnike romske nacionalne manjine u OŠ Škurinje Rijeka,*
- *Školsko poslijepodne samo za mene u OŠ Nikola Tesla,*
- *Nastave euritmije i obrade drva u Osnovnoj waldorfskoj školi.*

Ulaganja u unaprijeđenije kvalitete vidljiva su i iz ulaganja u kvalitetu samih objekata, stvaranje uvjeta za rad u jednoj smjeni, financiranje produženog boravka i dr.

Razvojne potrebe/ulaganja u mlade obitelji i djecu - osiguravanje društvene brige za programe ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja za mlade roditelje i njihovu djecu

Ove potrebe i interesi mladih roditelja i obitelji s djecom mogu se ostvariti u okviru rada raznih organizacija čija je djelatnost predškolski odgoj i obrazovanje. Realizacija tih potreba može se financirati iz raznih izvora: država, JP(R)LS, pojedinci, inozemni javni i ekonomski izvori, ekonomski (privatni) sektor. Vrste takvih organizacija i aktivnosti jesu:

¹⁵⁰ Šire javne potrebe u osnovnom školstvu, više na <https://www.rijeka.hr/teme-za-gradane/odgoj-i-obrazovanje/osnovne-skole/program-sirih-javnih-potreba-osnovnom-skolstvu/sire-javne-potrebe-u-osnovnom-skolstvu-2020-2021/>, preuzeto 20.2.2021.

¹⁵¹ Strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom, više na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_04_42_967.html, preuzeto 20.2.2020.

¹⁵² Ustavni zakon o prvim nacionalnim manjinama, više na <https://www.zakon.hr/z/295/Ustavni-zakon-o-prvim-nacionalnih-manjina>, preuzeto 20.2.2021.

¹⁵³ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, pročišćeni tekst zakona, NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20 na snazi od 01.01.2020., više na <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli>, preuzeto 15.2.2021.

- ustanove: vrtići, neovisno o osnivaču - JLS, država, fizičko i/ili pravno lice, iz RH i EU,
- organizacije civilnog društva: igraonice i sl.,
- druge ustanove i organizacije civilnog društva koje daju potporu roditeljima djece predškolske dobi: savjetovališta, radionice itd.

Na području PGŽ prema podacima Ureda državne uprave u pedagoškoj godini 2020./2021. "...djelovalo je 389 predškolska skupina, od čega 117 jasličkih te 272 vrtićke. Ukupan broj djece raspoređenih po skupinama iznosio je 9.131, od čega je 1.671 djece bilo jasličke, a 7.460 vrtićke dobi (3-7 godina starosti). Najveći broj djece (7.658) pohađa javne predškolske ustanove, a manje njih privatne (1.113) odnosno vjerske (360). Prema istim podacima, u PGŽ u istoj pedagoškoj godini djeluje 119 predškolskih ustanova, od čega su 93 predškolskih ustanova osnovali gradovi ili općine, 21 su osnovale privatne osobe, a za 5 je osnivač vjerska organizacija. "

Na temelju članka 14. stavka 2. i 3. Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju (Narodne novine broj 10/97, 107/07 i 94/13) i drugih nadležnih akata Županijska skupština PGŽ u siječnju 2017. godine donosi Odluku o utvrđivanju Plana mreže dječjih vrtića na području PGŽ u kojoj se navodi da se na području PGŽ programi predškolskog odgoja provode ukupno u 37 ustanove predškolskog odgoja. Takvim ustanovama upravljaju:

a) Osnivači jedinice lokalne samouprave:

1. **Grad Rijeka** - Dječji vrtić *Rijeka*, koji djeluje u više podcentara i Odgojno-obrazovni rad u KBC Rijeka, Lokalitet Kantrida
2. **Grad Opatija** - Dječji vrtić *Opatija*
3. **Grad Crikvenica** - Dječji vrtić *Radost*,
4. **Općina Matulji** - Dječji vrtić *Matulji*
5. **Grad Kastav** - Dječji vrtić *Vladimir Nazor*
6. **Općina Viškovo** - Dječji vrtić *Viškovo*,
7. **Općina Čavle** - Dječji vrtić *Čavlić*
8. **Općina Kostrena** - Dječji vrtić *Zlatna Ribica*
9. **Grad Bakar** - Dječji vrtić *Bakar*
10. **Grad Kraljevica** - Dječji vrtić *Orepčić*
11. **Grad Novi Vinodolski** - Dječji vrtić *Fijolica*
12. **Općina Vinodolska** - Dječji vrtić *Cvrčak i mrav*
13. **Grad Krk** - Dječji vrtić *Katarina Frankopan*
14. **Općina Punat** - Dječji vrtić *Lastavica*
15. **Grad Mali Lošinj** - Dječji vrtić *Cvrčak*
16. **Grad Rab** - Dječji vrtić *Pahuljica*
17. **Grad Cres** - Dječji vrtić *Girice*
18. **Grad Čabar** - Dječji vrtić *Buba Mara*
19. **Grad Delnice** - Dječji vrtić *Hlojkica*
20. **Grad Vrbovsko** - Dječji vrtić *Bambi*.

b) Osnivači vjerske zajednice

21. Družba sestara Presvetog Srca Isusova - Dječji vrtić *Nazaret*
22. Družba sestara Milosrdnica sv. Vinka Paulskog - Dječji vrtić *Zvezdica mira*
23. Hrvatska provincija karmelićanki BSI - Dječji vrtić *Svete Male Terezije*, Zagreb u sastavu kojeg je Područni objekt *Punat*

c) Osnivači pravne i fizičke osobe

24. Udruga građana Društvo prijatelja waldorfske pedagogije - Dječji vrtić *Mala vila*,

25. Ines Žic - Dječji vrtić *Pinokio*

26. Barbara Drezga - Dječji vrtić *Snjeguljica*

27. Sandra Cikač Stjepić - Dječji vrtić *Mali princ*

28. Vinka Mataija - Dječji vrtić *Zlatan*

29. Marija Šimunović - Dječji vrtić *Žirafa*

30. Dolores Matković- Dječji vrtić *Luna*

31. Stanislava Perušić - Dječji vrtić *Grobnički tići*

32. Jasna Pleše - Dječji vrtić *Bambi*, Škrlevo

33. Zvezdana Balen-Vuglač - Dječji vrtić *Maza*

34. Ika Sep - Dječji vrtić *Pčelice*, Škrlevo

35. Ljilja Ivkić - Dječji vrtić *Zvončica*, Marinići

36. Ankica i Radivoj Širola - Dječji vrtić *Malik*

37. Dita Vučetić - Dječji vrtić *Poneštrica*, Kastav.¹⁵⁴

Ukupno se radi o 37 ustanova s više područnih objekata, odnosno podcentara. Na temelju ovog dokumenta (Mreže) i Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi (NN br. 10/97, 107/07, 94/13.) i Statuta pojedinih gradova i općina, gradska/općinska vijeća donose "odluke o mjerilima za financiranje djelatnosti predškolskog odgoja i naobrazbe u gradovima/općinama" kojim se utvrđuju mjerila za financiranje djelatnosti predškolskog odgoja i naobrazbe, mjerila za sudjelovanje roditelja u ekonomskoj cijeni programa dječjih vrtića kojima su gradovi/općine osnivači ili odluke o sufinanciranju vrtića kojima je isti nisu osnivači. Sudjelovanje roditelja u cijeni financiranja troškova se kreće u različitim omjerima u odnosu na "ekonomsku cijenu" vrtića (prosječno od 2.000,00 do 2.500,00 kn), a prosječno iznosi od 500,00 do 1.500,00 kn.¹⁵⁵

Najčešći programi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja koji se provode su:

1. Redoviti program njege, odgoja, naobrazbe, zdravstvene zaštite i prehrane djece predškolske dobi od godine dana do polaska u osnovnu školu: a) cjelodnevni 9 i 10-satni boravak, za djecu jasličke dobi od 1 do 3 godine života te za djecu vrtićke dobi od 3 do 7 godine života; b) poludnevni 5-satni boravak za djecu vrtićke dobi od 3 do 7 godine života.

2. Redoviti program ranog učenja engleskog jezika s djecom predškolske dobi: a) cjelodnevni 9 i 10-satni boravak za djecu vrtićke dobi od 3 do 7 godine života; b) poludnevni 5-satni boravak za djecu vrtićke dobi od 3 do 7 godine života.

3. Redoviti program za djecu pripadnika etničkih i nacionalnih zajednica i manjina – program na talijanskom jeziku: a) cjelodnevni 9 i 10-satni boravak za djecu vrtićke dobi od 3 do 7 godine života; b) poludnevni 5-satni boravak za djecu vrtićke dobi od 3 do 7 godine života.

¹⁵⁴ Odluka o utvrđivanju Plana mreže dječjih vrtića na području PGŽ, više na <http://www.sn.pgz.hr/default.asp?Link=odluke&izdanje=1002&mjesto=00001&odluka=2>, preuzeto 15.2.2021.

¹⁵⁵ Točne podatke nemamo, a ovaj prosjek je izračunat slučajnim odabirom pojedinačnih pretraživanja Interneta. Inače svaki osnivač mora donijeti odluku o cijeni sudjelovanja roditelja u cijeni vrtića.

Tablica 26. Dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, djeca prema dobnim skupinama po Županijama

	Dječji vrtići	Druge pravne osobe	Djeca prema dobnim skupinama			
			0 – 3	3 – 5	5 – 7	Ukupno
RH	1496	203	28302	50950	60430	139682
Državni	1087	173	22801	40139	49194	112134
Privatni	347	30	4881	9086	9618	23585
Škole vjerskih zajednica	62	-	620	1725	1618	3963
PGŽ	119	5	1671	3721	3739	9131
Državni	93	4	1449	3085	3124	7658
Privatni	21	1	124	487	502	1113
Škole vjerskih zajednica	5	-	98	149	113	360

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2020., Priopćenje

Kako ne postoje točni podaci o stvarnim potrebama djece i mladih roditelja za organiziranom društvenom brigom za predškolski odgoj i obrazovanje, što je jedno od prava djece iz UN Konvencije o pravima djeteta¹⁵⁶, naglašen je trend rješavanja potreba za upisom povećavanjem broja djece u skupinama, što upućuje na nedostatak kapaciteta. Prema analizi dostupnih podataka, prosječno oko 40% djece nije obuhvaćeno programom ranog i predškolskog odgoja. Dio navedenog broja djece roditelji su htjeli upisati u programe, ali nisu bili primljeni zbog nedostatka kapaciteta, "neudovoljavanja uvjeta"¹⁵⁷ i drugih kriterija za ostvarivanje prava prednosti pri upisu. Jedan dio roditelja odlučuju povjeriti djecu obitelji ili uslugama dadilje, o čemu podaci nisu dostupni. Upravo nezaposleni roditelji imaju još veću potrebu da zajednica podupire mogućnost da se uopće zaposle, a naročito je ta podrška važna kod mladih obitelji.

"U 2018. godini 62% djece predškolske dobi bilo je upisano u redoviti program dječjih vrtića, čime je zabilježen impresivan rast od osam postotnih bodova u posljednjih šest godina. Otprilike jedna petina upisanih pohađa privatne vrtiće. Kroz privatne vrtiće ostvareno je čak 76% kapaciteta dodanog u razdoblju od 2012. do 2018. godine. Zabilježen je i blag, ali postojan pad broja djece koja pohađaju. Sadašnja stopa upisa i njezin rast vrlo su nejednako raspoređeni diljem zemlje. Stope upisa u najrazvijenijim JLS-ovima pet su puta veće od onih u najmanje razvijenima, pa tako neki JLS-ovi bilježe rast upisa veći od 75%, a drugi jedva dostignu 30%. To predstavlja ozbiljne nepravde u sustavu jer djetetova šansa da iskoristi prednosti koje pruža upis u sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja uvelike ovisi o tome gdje dijete živi. Pružanje ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja za svu djecu treba biti usmjereno na rješavanje ovih nejednakosti. U budućnosti, do 2030. godine, predviđa se da će ukupan broj djece rane i predškolske dobi pasti za 15%, na otprilike 134.100 djece, što bi trebalo smanjiti izazov dostizanja 100-postotnog upisa."¹⁵⁸

Ovi podaci su od izuzetne važnosti za planiranje osiguravanja poticajnog okruženja za mlade roditelje, posebno u odnosu na zaposlenost roditelja i osiguravanje društvene brige za djecu predškolske dobi. Zadovoljavanje potreba mladih obitelji za organiziranom skrbi za djecu su

¹⁵⁶ UN Konvencija o pravima djeteta, više na

https://gov.hr/UserDocsImages/Moja%20uprava/Konvencija_o_pravima_djeteta_UN.pdf, preuzeto 15.2.2021.

¹⁵⁷ U javnosti se objavljuje da su upisana sva djeca koja udovoljavaju uvjetima, što segregira djecu koja "ne ostvaruju dovoljan broj bodova", npr. 1 roditelj ne radi i sl. Iako sva djeca imaju pravo na društvenu brigu, takvi upisni rezultati se u praksi smatraju dobrim pokazateljem, umjesto da se za sve osiguraju uvjeti za upis.

¹⁵⁸ Unicef, 2020, Kako do vrtića za sve? Mogućnosti financiranja sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, dostupno na <https://www.unicef.org/croatia/media/4951/file/Kako%20do%20vrtića%20za%20sve.pdf>, preuzeto 20.2021.

od izuzetne važnosti za razvoj Županije jer se uglavnom radi o mladim roditeljima do 30 ili nešto više od 30 godina života. Radi kvalitetnijeg planiranja javnih politika namijenjenim mladim obiteljima potrebno je izvršiti dodatne analize sociodemografske strukture obitelji iz kojih se upisuju djeca u vrtić, obitelji koje su htjele upisati djecu, a nisu uspjele, kao i razloge obitelji koji niti ne pokušavaju upisivati djecu u ustanove za predškolsku dob. Pravo djece predškolske dobi na društvenu brigu i skrb jedno je od dječjih prava iz UN Konvencije o dječjim pravima, a bilo bi poželjno kada bi sva djeca, barem u godini pred školu mogla biti upisana u organizirane programe za djecu predškolske dobi. U tom smjeru, odnosno ciljevi promjene Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju, od 2018. pedagoške godine su usmjereni što većem obuhvatu djece, a djeca u godini pred ulazak u osnovno obrazovanje su obavezni u pohađanju predškole. Društvena briga za djecu je nužna iz više razloga:

- pravo na organiziranu društvenu brigu i skrb za djecu je dječje pravo definirano u UN Konvenciji o dječjim pravima,
- zaposlenim roditeljima se omogućava da rade, ne ovise o privatnom sektoru (dadilje), pa se smanjuje sukob između obiteljskog i profesionalnog života, čime se unaprjeđuje kvaliteta života građana, a time i društveno blagostanje,
- djeca se lakše socijaliziraju pod stručnim nadzorom i usvajaju društvene norme i vrijednosti, čime se jača socijalna kohezija i umanjuje rizik devijantnog ponašanja. Djeca koja pohađaju organizirane programe predškolskog odgoja lakše se socijaliziraju u školskom okruženju, pa se i smanjuju teškoće pri svladavanju nastavnog sadržaja,
- djeluje preventivno, jer se pod stručnom brigom mogu otkriti razne bolesti ili poteškoće u razvoju.

Primorsko-goranska županija nije osnivač ovih ustanova, nego su to JLS i privatne osobe, ali u nadležnosti Županije može biti upućivanje preporuka i mjera poticanja ulaganja u osiguravanje uvjeta za što veći obuhvat djece u dječje vrtiće, na različite načine, posebno stimulirajući osiguravanje uvjeta za mlade roditelje.

Zaključak

Iz ovih podataka možemo izdvojiti nekoliko glavnih izazova koji se tiču mladih (roditelja):

1. neusklađenost potreba za društvenom brigom o djeci i organiziranim predškolskim odgojem i obrazovanjem i smještajnih kapaciteta,
2. nepostojanje analize o stvarnim potrebama roditelja za upisom djece, analize o broju mladih obitelji i njihovim potrebama,
3. nepoštivanje kriterija i mjerila iz Pedagoškog standarda – prevelik broj djece u skupinama, uvjetovano nedostatkom kapaciteta (vidljivo iz broja djece po skupinama),
4. kriteriji za upis u nisu socijalno osjetljivi jer onemogućavaju djeci iz obitelji u riziku od društvene isključenosti upis u ustanove predškolskog odgoja (ako nisu zaposleni gotovo pa nemoguće će se upisati i isto tako gotovo nemoguće će moći aktivno tražiti posao).

Razvojne potrebe - ulaganja u mlade obitelji i učenike koji će ući u dobnu skupinu "mladi" kao prioritet javnih politika

Ove potrebe i interesi djece, od koje svake godine značajan broj postaje dijelom prioritete skupine na koju se odnosi ovaj Program i mladih roditelja i obitelji s djecom osnovnoškolske dobi mogu se zadovoljavati u okviru rada raznih organizacija čija je djelatnost osnovnoškolski odgoj i obrazovanje, bez obzira radi li se o formalnom i neformalnom obrazovanju.

Zadovoljavanje tih potreba i interesa se može financirati iz raznih izvora: država, JP(R)LS, pojedinci, inozemni javni i ekonomski izvori, ekonomski (privatni) sektor. Vrste takvih organizacija i aktivnosti jesu:

1. ustanove: OŠ, neovisno o osnivaču - JLS, država, fizičko ili pravno lice, iz RH i EU;
2. organizacije civilnog društva: tečajevi, radionice, seminari i sl.;
3. druge ustanove i organizacije civilnog društva koje daju potporu roditeljima djece osnovnoškolske dobi: savjetovališta, stručni timovi, radionice, tečajevi i sl.

U prethodnoj analizi je vidljivo da je Županija osnivač 32 osnovne škole s 42 područne, navedenih u prethodnim poglavljima. Na razini cijele Županije djeluje u 114 objekata u kojima se održava osnovnoškolska nastava. Osnivači su osim PGŽ i Grad Rijeka s 23 redovne matične škole te 2 za djecu s teškoćama i 1 plesna (ukupno 26 škola). Grad Opatija je osnivač 1 škole koja ima 2 područne škole. Grad Crikvenica je osnivač 2 osnovne škole koje imaju ukupno 4 područne. Na području PGŽ jednu osnovnu školu je osnovala privatna osoba i jedna škola je privatna alternativna škola (Waldorfska škola). U Rijeci djeluje i katolička OŠ, te dvije osnovne glazbene škole. Financiranje projekata koji osnažuju učenike, odnosno preventivnim programima smanjuje se nasilje i ovisnost o rizičnim konzumacijama cigareta, alkohola i opojnih droga među učenicima. Potpora koju PGŽ daje osnovnim školama kojima je osnivač prikazali smo u prethodnim poglavljima, a svaki grad koji je osnivač ostalih škola također daje izvaninstitucionalnoj brizi i skrbi u odgoju i obrazovanju za djecu pokazuje da PGŽ ulaže u provedbu aktivnosti za nadarene učenike, omogućavanje jednakog pristupa svim aktivnostima za sve učenike, organizirano slobodno vrijeme i dr. Ova ulaganja su od izuzetne važnosti unaprjeđenja kompetencija djece, osnaživanja, posebno omogućavaju društvenu uključenost učenika, a ujedno su velika potpora roditeljima.

Osnivači OŠ su u mogućnosti kroz preporuke školama za izradu kurikuluma redovnom programu usmjeriti kvalitetu učinkovitosti kroz povećane aktivnosti stjecanja temeljnih ključnih kompetencija (8 ključnih, naročito matematičke, prirodoslovne, kritičkog i analitičkog razmišljanja, povećanja mogućnosti za "učiti kako učiti" i razvijanje prihvaćanja različitosti, povećanje financijske pismenosti, poduzetničkog i stvaralačkih potencijala), usmjeravanju učenika za nastavak školovanja, ne prema postignućima, nego prema razvojnim mogućnostima svakog učenika kako bi ih što više pripremili za prijelaz u novo razvojno doba i novu školu. Preporuka je da škole vrednuju rezultate dodatnih programa iz dva aspekta: učinkovitost dodatnih i izvanškolskih programa, posebno programa kojima se potiče usmjeravanje učenika k odabiru nastavka školovanja, jačanje socijalizacijskih vrijednosti i uključivanje u zajednicu. Posebnu pažnju treba posvetiti mladim roditeljima stvarajući klimu socijalne podrške u uspješnom roditeljstvu te usklađivanju radnih i obiteljskih odnosa. Mladi roditelji su izloženi snažnim izazovima koje proizlaze iz svih uloga koje imaju, pa im treba osigurati podršku. U tom smjeru treba poticati provedbu više programa za osnaživanje cijele obitelji, ne samo učenika.

Razvojne potrebe - ulaganja u mlade srednjoškolske dobi upisane u srednjoškolske programe kao prioritet javnih politika

Ove potrebe i interesi mladih se mogu zadovoljavati u okviru rada raznih organizacija čija djelatnost je unaprijeđenje srednjoškolskog odgoja i obrazovanja i potpora srednjoškolskom obrazovanju, bez obzira radi li se o formalnom i neformalnom obrazovanju. Zadovoljavanje tih

potreba i interesa se može financirati iz raznih izvora: država, JP(R)LS, pojedinci, inozemni javni i ekonomski izvori, ekonomski (privatni) sektor. Vrste takvih organizacija i aktivnosti jesu:

- ustanove: srednje škole, neovisno o osnivaču – JP(R)LS, država, fizičko ili pravno lice, iz RH i EU;
- ustanove za obrazovanje odraslih (završetak srednjeg obrazovanja, prekvalifikacije i sl.): narodna učilišta, pučka učilišta i sl.;
- organizacije civilnog društva: tečajevi, radionice, seminari i sl.; licence, certifikati, "Youthpass" i sl.;
- centri/klubovi za mlade, bez obzira na osnivača: tečajevi, radionice, seminari i sl.; licence, certifikati, "Youthpass" i sl.;
- druge ustanove i organizacije koje daju potporu roditeljima mladih srednjoškolske dobi: savjetovališta, stručni timovi, radionice, tečajevi.

U uvodnom poglavlju se istakla važna uloga PGŽ obzirom da je osnivač 30 srednje škole, uz jednu vjersku srednju školu. U školskoj godini 2019./2020. U PGŽ je u 32 škole bilo upisano 9.458 učenika i to u 468 razredna odjela. Prosječan broj učenika u razredu u redovnim srednjim školama je 20,21, u vjerskim 26,08. U školskoj godini 2019./2020. najviše učenika bilo je upisano u četverogodišnje strukovne programe (51,04%). U trogodišnje strukovne programe je bilo upisano 14,09% učenika.

Tablica 27. Učenici i odjeli po vrstama obrazovnih programa u šk. godini 2019./2020. u PGŽ

PGŽ	Srednje škole u PGŽ					Razredni odjeli	Učenici	Nastavnici
	Gimnazije	Tehničke i srodne škole	Umjetničke	Industrijske i obrtničke	Za mlade s teškoćama u razvoju			
Gradovi	13	19	4	16	4	472	9149	1289,42
Državne škole/ osnivač PGŽ	12	19	4	16	4	460	8836	1265,65
Škole vjerskih zajednica	1	-	-	-	-	12	313	23,77
Bakar	-	1	-	-	-	16	352	38,50
Crikvenica	1	1	-	1	1	16	315	33,09
Čabar	1	-	-	1	-	5	41	7,58
Delnice	1	1	-	1	-	15	137	54,30
Krk	1	1	-	1	-	19	353	72,76
Mali Lošinj	1	1	-	1	2	26	314	80,53
Opatija	1	2	-	2	-	53	1067	121,72
Rab	1	1	-	1	-	9	152	15,14
Rijeka	6	10	4	7	1	302	6265	808,36
Državne škole	5	10	4	7	1	290	5952	794,59
Škole vjerskih zajednica	1	-	-	-	-	12	313	23,77
Vrbovsko	-	1	-	1	-	11	153	47,44

Izvor: Ured državne uprave, Služba za opću upravu i društvene djelatnosti

Srednje škole kojima je PGŽ osnivač djeluju u 31 školskom objektu, s 15 sportskih dvorana. Problem školskih sportskih dvorana je važan problem jer je upravo u toj dobi važno da mladi nastavljaju sa stjecanjem navika bavljenjem fizičkim aktivnostima. U PGŽ je 930 učenika smješteno u 4 učenička doma, od čega su dva u sklopu škola. (PGŽ, iz obrazaca za UO, dostupno u Arhivi DiP-a, 2.2021.). U Strategiji za razvoj ljudskih potencijala 2015. do 2020., glavni izazovi i potrebe bili su slični onima danas:

Prednosti: ...Spremnost na samozapošljavanje, visoka odanost značaju inovativnosti, razina obrazovanja stanovništva veća od državnog prosjeka, različita struktura gospodarstva, razvijena mreža udruga, sve veće uključanje u pripremu i provedbu projekata financiranih iz EU fondova, sve veća mogućnost online stjecanja znanja, sve više start-up institucija, nezaposlenost ispod razine RH...raznolikost poslovnih subjekata...

Slabosti: Dugotrajna nezaposlenost..., ne potiče se poduzetnička klima, slabe poduzetničke vještine, rad na „crno“,... administrativne prepreke za pokretanje posla i za privlačenje stranog kapitala,... netransparentnost u zapošljavanju, netransparentnost financijske potpore nevladinog sektora...nedostatak znanja, vještina i radnog iskustva mladih spram potreba tržišta rada.... niska razina mentorstva i odgovarajućih problema programa u obrazovnim institucijama i kod poslodavaca, nedovoljna komunikacija između obrazovnih institucija i poslodavaca, nedovoljna motiviranost za daljnje učenje, nedovoljni poticaji za poduzetnike i neprofitni sektor za zapošljavanje, nedovoljna profesionalna i prostorna mobilnost, nedostatak kvalificirane radne snage u dinamičnim sektorima računalstva, biotehnologije, građevinarstva,...višak kadrova iz društveno-humanističkih područja,...manjak kadrova iz prirodnog i tehničkog područja,...ne postoji sustavno praćenje potreba gospodarstva, ...slabo korištenje Erasmus programa...mali broj radno sposobnih OSI je prijavljen na HZZ...nizak udio visoko obrazovanih OSI...smanjena mobilnost OSI osoba...problem identifikacije žrtva nasilja od strane HZZ-a...U srednjim školama manjak upisnih mjesta i primjerenih programa za tražena zanimanja....Mali broj institucija koje se bave mogućnostima razvoja socijalnog poduzetništva putem samozapošljavanja.

Mogućnosti:.....Stvaranje mogućnosti uključivanja u tržište rada putem radionica, cijelo životnog obrazovanja, politika zapošljavanja,.. znanstveno-tehnološki razvoj,...obrazovne i gospodarske reforme,...stvaranje novog raspona zanimanja (IT poslovi, rad od kuće, skraćeni rad),...produžiti turističku sezonu s obzirom na povoljan geografski položaj zemlje,...prenamjena napuštenih i industrijskih pogona,...iskorištavanje obnovljivih izvora energije,...razvoj drvne industrije,...razvoj poljoprivrede(vinogradarstvo, maslinarstvo, uzgoj ekološke hrane), razvoj socijalnog poduzetništva,...korištenje financiranja iz EU fondova, ...obrazovna upisna politika, profesionalno usmjeravanje od najranije životne dobi, jačanje komunikacije među sektorima u svrhu zajedničkog pronalaska rješenja,... uvjete osnovnoškolskog obrazovanja prilagoditi skupinama (npr. Romi)...obrazovna politika, ...razvijanje alata praćenja deficitarnih zanimanja, znanja i vještina,...izgradnja centra izvrsnosti, kompetencije i znanja za pojedine sektore i iskorištavanje postojećih prostornih resursa u tu svrhu (HGK),...ured za karijere,...fleksibilnost radnog zakonodavstva –lakše i jeftinije zapošljavanje ili promjena radnog mjesta,...smanjenje poreznog klina, ...centri za mlade, APZ, dani karijera, sajmovi, poslovne škole...obavezno srednjoškolsko obrazovanje....pružiti institucionalnu podršku praćenja zapošljavanja mladih koji su završili studij na UniRi (u suradnji s Uredom za karijere savjetovanišnog centra UniRi)...aktivno sudjelovati u povezivanju studenata koji studiraju na UniRi s poslodavcima (kroz portal UniRi)...usklađivanje strukture znanja i vještina s potrebama tržišta,...uskладiti strukturu znanja i vještina OSI s potrebama tržišta,...uskладiti zapošljavanja, rad i profesionalnu rehabilitaciju OSI,...povećanje mobilnosti OSI,...povećati broj i kvalitetu socijalnih usluga prema OSI usmjerenih na zapošljavanje,...praćenje kvotnog udjela zaposlenika OSI, poticanje tržišta rada za OSI –bolje povezivanje udruga i poslodavaca,...aktivno sudjelovanje u programima Ureda za studente s invaliditetom Sveučilišnog savjetovanišnog centa UniRi,...osiguravanje adekvatne psihosocijalne potpore, osnaživanje i kontinuirano praćenje,

pružanje stručne pomoći žrtvama nasilja, ...senzibilizirat poslodavce za problematiku žrtva nasilja –zapošljavanje, fleksibilno radno vrijeme, ...sustav stipendija i poticanja deficitarnih zanimanja, ...ekipiranje stručnih službi , zapošljavanje asistenata u nastavi, integracija u redovne razrede.

Prijetnje: *Visok stupanj otvorenosti prema zapošljavanju u inozemstvu, ...depopulacija stanovništva, ...odljev visokokvalificiranih kadrova, ...neusklađena struktura znanja i vještina s potrebama tržišta, ...dobne i spolne predrasude(percepcija starijih radnika kao neproduktivnih, bolesnih i nefleksibilnih, dok je percepcija mladih –veliki trošak za poslodavce, češće im se nude ugovori na određeno), ...potražnja za ljudima s iskustvom, a istoj skupini se ne nudi nikakav način da stekne potrebno iskustvo, ...odustajanje od završetka srednje škole, ...pomanjkanje socijalne osviještenosti poslodavaca i korisnosti zapošljavanja OSI-a, ...nerazumijevanje pojma društvenog poduzetništva (prilagođeno iz Strategije razvoja ljudskih potencijala od 2015. do 2020. godine).*

Isto tako obzirom na izdvojene probleme u Strategiji razvoja ljudskih potencijala, može se reći da su kompatibilni i istovjetni prioritetni ciljevi s predloženim mjerama, što upućuje na nedostatne promjene.

Razvojne potrebe - ulaganja u mlade upisane na studije

Ove potrebe i interesi mladih se mogu zadovoljavati u okviru rada raznih organizacija čija djelatnost je visoko obrazovanje i potpora visokom obrazovanju, bez obzira radi li se o formalnom i neformalnom obrazovanju. Zadovoljavanje tih potreba se može financirati iz raznih izvora: država, JP(R)LS, pojedinci, inozemni javni i ekonomski izvori, ekonomski (privatni) sektor. Vrste takvih organizacija i aktivnosti jesu:

- **ustanove za visoko obrazovanje** (preddiplomski, diplomski, poslijediplomski stupanj obrazovanja), bez obzira na osnivača, privatno ili javno: sveučilišta, veleučilišta
- **ustanove za obrazovanje odraslih**, odnosno cjeloživotno učenje - privatna učilišta, sveučilišta, veleučilišta: izvanredni studiji, dopunsko specijalističko obrazovanje, licence i certifikati i sl.; "Youthpass" i sl.
- **organizacije civilnog društva**: radionice, seminari, tečajevi; licence, certifikati, "Youthpass"... ; **centri/klubovi za mlade**: radionice, seminari, tečajevi; licence, certifikati, "Youthpass" i sl.; **druge ustanove i organizacije koje daju mladima potporu, vezano uz stjecanje kompetencija vezano uz visoko obrazovanje.**

Sveučilište u Rijeci ima 11 znanstveno-nastavnih/umjetničko nastavnih sastavnica kao pravnih osoba Sveučilišta, 5 znanstveno-nastavnih sastavnica kao podružnica Sveučilišta. U 2020./2021. ak. god. preddiplomskih sveučilišnih i preddiplomskih stručnih studijskih programa ima 51, a diplomskih sveučilišnih i specijalističkih diplomskih stručnih studija ukupno 61, što je sveukupno 112 studija I. i II. razine. Na Sveučilištu u Rijeci u akademskoj godini 2019./2020. izvodilo se 28 različitih programa cjeloživotnoga učenja na 11 sastavnica. U akademskoj godini 2019./2020. bilo je ukupno 537 polaznika programa cjeloživotnoga obrazovanja. Na sveučilište u Rijeci je u istoj akademskoj godini upisano ukupno 6378 studenata (I. i II. razine) iz PGŽ. S prebivalištem izvan Županije ove ih je godine ukupno upisano 8.536. PGŽ sustavno ulaže u visoko obrazovanje i dostupnost visokog obrazovanja financiranjem programa iznad minimalnog standarda Sveučilištu u Rijeci. Na području PGŽ, osim Sveučilišta u Rijeci, djeluje i Veleučilište u Rijeci na kojem se izvode sljedeći studiji:

Stručni studij Informatika, Stručni studij Poduzetništvo, Specijalistički diplomski stručni studij Informacijske tehnologije u poslovnim sustavima, Specijalistički diplomski stručni studij Poduzetništvo, Stručni studij Telematika, Stručni studij prometa, Specijalistički diplomski stručni studij Promet, Stručni studij Sigurnost na radu, Specijalistički diplomski stručni studij Sigurnost na radu, Stručni studij vinarstva, Stručni studij mediteranske poljoprivrede, Specijalistički diplomski stručni studij vinarstva. Na stručne studije Veleučilišta u Rijeci je u akademskoj godini 2019./2020. upisano 437 studenata¹⁵⁹. Osim ovih studija, Veleučilište nudi programe cjeloživotnog učenja i to: Razlikovni programi, Programi u okviru akreditiranog studijskog programa, Programi usavršavanja bez ECTS bodova. Također, Visoka poslovna škola – PAR omogućuje preddiplomski studiji Poslovno upravljanje i Upravljanje u gastronomiji i restoraterstvu te diplomski studiji Poslovno upravljanje. Nudi i programe cjeloživotnog obrazovanja: Voditelj izrade i provedbe EU projekata, PR i protokol akademija, Voditelj digitalnog marketinga, Turistička akademija, Projektna akademija, PR i marketing akademija, Leadership akademija, Prodajna akademija, Poduzetnička akademija, MBA u zdravstvu, Sportska akademija, Gastro akademija, Pravo i financije, Mini MBA u zdravstvu, Inovacije i Centar za jezike. Isto tako, Katolički bogoslovni fakultet u Sveučilišta u Zagrebu – Područni studij Teologija u Rijeci - Visoka bogoslovna škola u Rijeci izdavala je svoje diplome sve do 1995. kada je promijenila ime i postala: Teologija u Rijeci – područni studij Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Fakultet ima 21 člana nastavnog osoblja. Fakultetsko vijeće katoličkog bogoslovnog fakulteta donijelo je 31. siječnja 2020. godine Odluku o prestanku upisa i završetku izvođenja integriranog preddiplomskog i diplomskog Filozofsko – teološkog studija na Područnom studiju Teologije u Rijeci. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne i društvene znanosti u Rijeci - osnovan je 1945. na Sušaku i ubrzo postaje samostalna ustanova. Područja djelovanja Zavoda su filologija, etnologija, povijest i arheologija, a geografski je njegova aktivnost u najvećem dijelu vezana na područje Istre, Kvarnerskoga primorja i Gorskoga kotara, odnosno zapadne Hrvatske. HAZU u Rijeci, s područnom jedinicom u Puli, ima 9 zaposlenih. Na Sveučilištu u Rijeci se provode i programi cjeloživotnog obrazovanja. Pregled programa koji su provedeni u ak.god.2019./2020. je u sljedećoj tablici.

Tablica 28. Programi cjeloživotnog obrazovanja na Sveučilištu u Rijeci u ak. godini 2019./2020.

NAZIV PROGRAMA	BROJ UPISANIH		BROJ ZAVRŠENIH	
	m	ž	m	ž
EKONOMSKI FAKULTET				
Program izobrazbe u području javne nabave	34	9	34	9
Program usavršavanja iz područja javne nabave	58	18	58	18
Program za stjecanje znanja, vještina i kompetencija za upis na diplomski studij na Ekonomskom fakultetu u Rijeci	47	16	26	12
Program za stjecanje znanja, vještina i kompetencija za upis na diplomski studij na Ekonomskom fakultetu u Rijeci	7	8	6	1
FILOZOFSKI FAKULTET				
Dopunsko pedagoško psihološko obrazovanje za nastavnike (DPPO)	13	8	4	3
Primijenjeni tečaj hrvatskoga jezika za lektore i prevodioce (PRIMTEH)	16	1	16	1
Učenje hrvatskoga kao drugoga i stranoga jezika: Intenzivni tečaj hrvatskoga jezika (UHDS)	9	7	9	7
Suvremena Poljska: jezik i kultura	1	0	1	0
Nastavničke kompetencije u visokom školstvu: Učenje i poučavanje (NKVŠ-UP)	27	10	-	-
Nastavničke kompetencije u visokom školstvu: Osiguranje kvalitete u visokom obrazovanju (NKVŠ-OKVO)	18	6	18	4

¹⁵⁹ Izvještaj, više na <https://www.veleuri.hr/files/datoteke/brosure/Godisnji%20izvjestaj%20o%20provedbi%20programskog%20ugovora%20ak%20godina%202019-2020.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU				
Specijalist odjela hrane i pića	13	24	13	24
Strani jezici u turizmu za početnike - Njemački jezik	12	5	4	1
Strani jezici u turizmu za početnike - Talijanski jezik	7	6	4	3
Strani jezici u turizmu za početnike - Francuski jezik	3	4	3	4
Strani jezici za iznajmljivače obiteljskog smještaja - Njemački jezik	8	1	3	1
Menadžment kamping resorta	27	18	26	17
FAKULTET DENTALNE MEDICINE				
Međunarodna ljetna škola ortodoncije Sveučilišta u Rijeci	14	1	14	1
ODJEL ZA INFORMATIKU				
Razlikovni preddiplomski program informatike	1	1	1	1
POMORSKI FAKULTET				
Posebni program obrazovanja radi stjecanja zvanja drugog časnika stroja na brodu sa strojem porivne snage od 3000 KW ili jačim (PPOB10)	0	11	0	5
Posebni program obrazovanja radi stjecanja zvanja prvog časnika palube na brodovima od 3000 BT ili većima (PPON10)	0	11	0	7
PRAVNI FAKULTET				
Pravo u medicini: Modul 1 - Osnove prava u medicini	12	5	12	5
TEHNIČKI FAKULTET				
Program za stjecanje nedostajućih znanja, vještina i kompetencija za upis na diplomski sveučilišni studij Strojarsstvo	3	12	2	7
Program za stjecanje nedostajućih znanja, vještina i kompetencija za upis na diplomski sveučilišni studij Elektrotehnika	1	15	1	3
Program za stjecanje nedostajućih znanja, vještina i kompetencija za upis na diplomski sveučilišni studij Računarstvo	0	1	0	1
Program za stjecanje nedostajućih znanja, vještina i kompetencija za upis na diplomski sveučilišni studij Računarstvo	3	14	3	14
UČITELJSKI FAKULTET				
Voditelj kinezioloških aktivnosti	72	3	72	3
STUDIJ POLITEHNIKE				
Razlikovni program politehnike	4	4	1	0
SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA RIJEKA				
Informacijski alati za istraživače	43	11	43	11

Izvor: Sveučilište u Rijeci, dostupno u Arhivi DIP-a, 2.2021.

Napori u pravcu unaprjeđenja kvalitete obrazovanja na Sveučilištu u Rijeci vidljivi su i otvorenosti i suradnji s gospodarstvenicima, pa je tako:

- broj sklopljenih ugovora s gospodarstvenicima u stručnoj bazi: 673 uz dodatnih 90 sveučilišnih baza (87 stručnih, 2 nastavne i 1 znanstveno-nastavna).
- broj studenata koji odrađuju ili su odradili stručnu praksu kod gospodarstvenika u stručnoj bazi je 2917,
- broj plaćenih stručnih praksi po studijskom programu: *..nemamo podatke,*
- broj upisanih studenata u izborne kolegije koji se nude na razini cijelog Sveučilišta 1182 (ak. god. 2019./2020.).

Iz perspektive Sveučilišta u Rijeci najveći problemi s kojima se Sveučilište susreće u svakodnevnom radu s mladima u provedbi ciljeva djelatnosti su:

- 1. Iz perspektive organizacije (kao obrazovne ustanove):** "Obrazovanje studenata temeljni je zadatak Sveučilišta u Rijeci pri čemu razumijevamo da obrazovanje i znanost čine integriranu cjelinu i neodvojive su. Sveučilište u Rijeci promiče koncept na studente usmjerenog obrazovanja (*Student Centered Learning*), nove paradigme obrazovanja koja studente razumije, ne samo kao korisnike obrazovnog procesa, već prije svega kao kompetentne i aktivne suradnike u ostvarivanju ishoda učenja. Izazov s kojim se susrećemo u radu sa studentima vezan je za izvannastavne aktivnosti, odnosno povećanje broja studenata u aktivnom sudjelovanju u studentskom životu kroz studentske udruge i studentsko predstavništvo. Želimo istaknuti, kako problem nije u

manjku broja studenata koji sudjeluju u kreiranju politika i izvannastavnim aktivnostima, već želimo trenutni broj aktivnih studenata povećati.”

- 2. Iz perspektive mladih – studenta:** “Svakodnevni rad s mladima doista je dinamičan rad s puno izazova, a posebno ako gledamo na rad sa studentima koji su se uz svoje akademske obaveze odlučili baviti i studentskim predstavništvom. Glavni problemi s kojima se Studentski zbor, kao predstavničko tijelo studenata, susreće vezani su uz aktivno sudjelovanje studenata u predstavničkim tijelima, povjerenstvima i odborima. Veoma je izazovno za studente uskladiti sve svoje obaveze i često se teško odlučuju na aktivno sudjelovanje u studentskom životu i drugim izvannastavnim aktivnostima iz straha da će morati zanemariti svoje akademske obaveze i da će time narušiti akademski uspjeh. Također, jedan od glavnih izazova s kojima se susreću jest i pitanje informiranosti studentica i studenata o različitim pitanjima iz studentske domene, a često i oni sami ističu kako nisu dovoljno informirani o raznim mogućnostima ili pitanjima iz akademske zajednice. Dugogodišnja praksa je pokazala kako se studenti i studentice teže odlučuju na proaktivno djelovanje ukoliko smatraju da njihova uloga neće doprinijeti promjenama ili konkretnim ishodima. Inertnost sustava i spore promjene često djeluju demotivirajuće na cjelokupnu studentsku populaciju, a posebno na studentske predstavnike koji trebaju predstavljati i zastupati studente.”¹⁶⁰

Prijedlozi za **unaprjeđenje kvalitete obrazovanja** mladih iz perspektive Sveučilišta u Rijeci su: “...povećati kvalitetu i učinkovitost obrazovnog procesa; jačati fleksibilne puteve učenja; razvijati relevantne kompetencije studenata; povećati sveukupno zadovoljstvo studenta studijem i studiranjem na Sveučilištu u Rijeci. Učenje i poučavanje počiva na europskim smjernicama kvalitete i osiguravanju uvjeta koji omogućuju studentima visoku završnost u vremenu predviđenom studijskim programom. Studenti su u središtu obrazovnog procesa, oni su naši partneri i aktivno su uključeni u kreiranje politika i odvijanje procesa na Sveučilištu, a njihovo zadovoljstvo studijem i uvjetima studiranja kontinuirano pratimo i unapređujemo.”

Prijedlozi mjera za unaprjeđenje kvalitete obrazovanja mladih iz perspektive Sveučilišta u Rijeci:

1. “Kontinuirano revidirati studijske programe u smislu horizontalnog i vertikalnog usklađivanja sadržaja, povećanja izbornosti, proširivanja prostora za stručne prakse, usklađivanja ECTS bodova s opterećenjem i dr., uz aktivno sudjelovanje studenata, završenih studenata i vanjskih dionika kao su-kreatora.
2. Proširivati pristup visokom obrazovanju netradicionalnim studentima i olakšavati vertikalnu prohodnost revidiranjem upisnih politika za diplomske i poslijediplomske studije.
3. Razvijati personalizirane puteve učenja primjenom sustava priznavanja prethodnog učenja (formalnog, neformalnog i informalnog) i metodologije usklađivanja stečenih ishoda učenja s ishodima učenja na studijskom programu.
4. Poticati uključivanje nastavnika u programe za unapređivanje nastavničkih kompetencija.
5. Poticati uvođenje inovativnih metoda učenja i poučavanja koje kod studenata razvijaju kompetencije za budućnost - kritičko razmišljanje, integrativno razmišljanje, orijentaciju

¹⁶⁰ Sveučilište u Rijeci, očitovanje dostupno u Arhivi DIP-a, 2.2021.

na rješavanje problema, samoregulaciju, autonomnost i odgovornost te otpornost i fleksibilnost.

6. Razvijati okvir za vrednovanje kvalitete svih oblika i načina odvijanja nastave (učioničke, online, hibridne) uz sustavno uvođenje suradničke procjene i donošenje standarda u vrednovanju i ocjenjivanju postignuća studenata.
7. Poticati učenje u zajednici i izvannastavne aktivnosti studenata te razviti sustav za njihovo vrednovanje. Strategija Sveučilišta u Rijeci 2021. – 2025.
8. Osnajivati suradnju s nastavnim i stručnim bazama uključivanjem stručnjaka iz prakse u nastavni proces.
9. Razviti sustav vrednovanja i nagrađivanja za visoku kvalitetu i inovacije u nastavnom procesu te ga povezati sa sustavom napredovanja u znanstveno-nastavnim zvanjima.
10. Razvijati sustav potpore za digitalizaciju nastavnog procesa kroz ulaganje u digitalnu infrastrukturu i alate te edukaciju nastavnika.”¹⁶¹

Razvojne potrebe - ulaganja u cjeloživotno obrazovanje mladih

U području obrazovanja odraslih i cjeloživotnog obrazovanja i učenja djeluje više ustanova kroz koje se mladi mogu stručno usavršavati, dovršiti prekinuto osnovno školovanje ili srednjoškolski program, prekvalificirati se ili stručno se osposobiti. Sljedeće srednje škole provode i dodatno usavršavanje i obrazovanje za odrasle: Ekonomska škola Mije Mirkovića Rijeka, Elektroindustrijska i obrtnička škola Rijeka, Graditeljska škola za industriju i obrt, Građevinska tehnička škola, Prirodoslovna i grafička škola Rijeka, Prometna škola, Srednja škola za elektrotehniku i računalstvo, Strojarska škola za industrijska i obrtnička zanimanja, Tehnička škola za strojarstvo i brodogradnju, Trgovačka i tekstilna škola u Rijeci, Željeznička tehnička škola Moravice i Srednja škola Ambroza Haračića. Ustanove u obrazovanju kojima su osnivači privatne osobe u kojima se provodi cjeloživotno obrazovanje su: Narodno Učilište ustanova za obrazovanje i kulturu Rijeka, Ekspert ustanova za obrazovanje odraslih, Intelpekt, ustanova za srednjoškolsko obrazovanje, osposobljavanje, usavršavanje i ostalo obrazovanje odraslih, Učilište Sailor - ustanova za osposobljavanje i usavršavanje, Ustanova za obrazovanje odraslih – Vlamal, Algebra, Pučko otvoreno učilište Novi¹⁶². U njima se nude, za mlade izvan sustava obrazovanja i rada bez završene osnovne ili srednje škole od izuzetne važnosti osnovnoškolski programi obrazovanja i razni srednjoškolski programi te programi osposobljavanja i usavršavanja, tečaj informatičke pismenosti odnosno polaganje ispita za dobivanje *European Computer Driving Licence* ili ECDL diplomu, tečajevi stranih jezika i drugi programi koje je verificiralo nadležno Ministarstvo ili bez verifikacije. Podaci o broju mladih koji se upisuju i završavaju ponuđene tečajeve ili programe nisu dostupni, tako da se preporuča “mapirati mogućnosti obrazovanja, osposobljavanja i drugog neformalnog učenja”.

Prema dokumentu “Suradnja EU-a u području obrazovanja i osposobljavanja (ET 2020.)”¹⁶³ “cjeloživotno obrazovanje i mobilnost trebaju postati stvarnost, dok bi obrazovni sustav i sustav strukovnog osposobljavanja trebali bolje reagirati na promjenu i na vanjski svijet; treba poboljšati kvalitetu i učinkovitost obrazovanja i osposobljavanja obraćajući više pozornosti na podizanje razina osnovnih vještina poput pismenosti i matematičke pismenosti te čineći matematiku, znanost i tehnologiju privlačnijima i jačajući jezične sposobnosti; treba promicati

¹⁶¹ Sveučilište u Rijeci, očitovanje, 2.2021., dostupno u Arhivi DIP-a

¹⁶² AZUP, prilagođeno Podaci iz 24. studenog 2011., dostupno u Arhivi DIP-a

¹⁶³ Zaključci Vijeća o strateškom okviru za europsku suradnju u području obrazovanja i osposobljavanja, više na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:ef0016&from=EN>, preuzeto 20.2.2021.

jednakost, socijalnu koheziju i aktivno građanstvo kako bi svi građani, neovisno o svojim osobnim, socijalnim ili ekonomskim okolnostima, tijekom cijelog života mogli nastaviti razvijati vještine potrebne za određeni posao; na svim razinama obrazovanja i osposobljavanja treba poticati kreativnost i inovativnost, uključujući poduzetništvo, jer su oni ključni pokretači održivog ekonomskog razvoja. Posebice treba pomoći pojedincima kako bi postali digitalno kompetentni te razvili inicijativu, poduzetništvo i kulturnu svijest”.

Uključenost mladih u neformalno obrazovanje (u posljednja 4 tjedna) je važan pokazatelj kvalitete cjeloživotnog učenja. Prema Eurostatu 11,8% mladih u EU u dobi od 15 do 29 godina je uključeno u neki oblik neformalnog obrazovanja, a u Hrvatskoj je samo 2,00%. Usprkos velikom broju ustanova za obrazovanje odraslih u kojima se provode osposobljavanja i usavršavanja u PGŽ postoji nizak udio osoba koje se obrazuju nakon završenog formalnog obrazovanja. Problem je u, za naše prilike i ekonomski standard mladih, previsokim cijenama obrazovnih programa prekvalifikacija, stručnih usavršavanja ili drugih tečajeva. Takvo obrazovanje najčešće nije sufinancirano, niti to čine poslodavci koji temelje ulaganja u razvoj ljudskih potencijala na internim edukacijama, niti to čine jedinice lokalne samouprave (nije sustavno), npr. kao što je Program osposobljavanja i stručnog osposobljavanja mladih nezaposlenih Grada Opatije¹⁶⁴. U sklopu mjera poticaja Hrvatski zavod za zapošljavanje sufinanciraju se programi osposobljavanja za zaposlene i nezaposlene osobe. Mladi nisu zainteresirani za sve mjere jer najčešće nisu financirane 100%, najčešće nisu ni poslodavci zainteresirani, dugo traje proces prijave i odobravanja, što odbija i poslodavce i prijavitelje.

Mjerila ili pokazatelji za uključivanje stanovništva u cjeloživotno učenje, a posebno mladih za EU do 2020. su:

- prosječno najmanje 15% odraslih treba sudjelovati u cjeloživotnom učenju,
- udio petnaestogodišnjaka s niskim uspjehom u čitanju, matematici i prirodoslovlju trebao bi biti manji od 15%,
- udio mladih u dobi od 30 do 34 godine s visokoškolskim obrazovanjem trebao bi biti najmanje 40%,
- udio osoba koje rano napuštaju obrazovanje i osposobljavanje trebao bi biti manji od 10%,
- najmanje 95% djece između 4 godine i dobi za započinjanje obveznog osnovnog obrazovanja trebalo bi sudjelovati u programima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja,
- udio zaposlenih diplomanata (20-34 godine) koji su napustili obrazovanje i usavršavanje 1-3 godine prije referentne godine trebao bi biti najmanje 82%,
- prosjek EU-a od najmanje 20% diplomanata visokog obrazovanja trebao je imati razdoblje studiranja ili usavršavanja u vezi s visokim obrazovanjem (uključujući radne prakse) u inozemstvu, što predstavlja najmanje 15 ECTS bodova ili traje najmanje tri mjesec,
- prosjek EU-a od najmanje 6% mladih od 18 do 34 godine s početnom kvalifikacijom za strukovno obrazovanje i osposobljavanje (IVET) trebao je imati studij ili razdoblje osposobljavanja u IVET-u (uključujući radne prakse) u inozemstvu u trajanju od najmanje dva tjedna, ili manje ako je to dokumentirao Europass.(preuzeto s Eurostat, Education and Training 2020¹⁶⁵)

¹⁶⁴ Gradski program poticanja zapošljavanja mladih, više na <http://www.sn.pgz.hr/default.asp?Link=odluke&id=6794>, preuzeto 20.2.2021.

¹⁶⁵ Education and training 2020, više na <https://ec.europa.eu/eurostat/web/education-and-training/eu-benchmarks>, preuzeto 15.2.2021.

Problematika premalog korištenja mogućnosti programa cjeloživotnog obrazovanja proizlazi iz nekoliko okolišnih faktora koji utječu na takvo stanje, a prema podacima prikupljenima tijekom savjetovanja s mladima i stručnjacima u tijeku izrade ovog Programa radi se o sljedećem:

1. ponuda programa nije atraktivna za mlade, a često je daleko od potreba poslodavaca (programi su često zastarjeli i ne prate trendove u tehnologiji, iako ima potpora koji se odnose na nove tehnologije),
2. mladi su nedovoljno informirani o mogućnostima obrazovanja i dodatnog obrazovanja,
3. pojedina zanimanja imaju loš "imidž" kod mladih pa se mladi ne odlučuju za ta zanimanja, iako na tržištu rada ima potrebe za njima (kuhar, konobar, rad za strojevima u tvrtkama koje nude stipendije i drugo),
4. koncept "cjeloživotnog učenja" nije saživio, pa mladi nakon završenog formalnog obrazovanja ne vide potrebu za daljnjim usavršavanjem. Posljedica je to neprimjerenih metoda učenja kroz formalno obrazovanje kojim se mlade ne priprema za "cjeloživotno učenje" kao preduvjet za prilagodbu dinamičnim potrebama i mogućnostima zapošljavanja, a naročito samozapošljavanja. To znači da mladi često nemaju usvojenu predodžbu da je potrebno osim formalnog obrazovanja koje teško može pratiti promjene u ekonomiji, stalno ulagati u nove kompetencije koje s mogu steći u neformalnom, informalnom i iskustvenom učenju.

Neusklađenost obrazovnih programa s potrebama tržišta rada proizvodi neupotrebljive resurse koji očekujući da "drugi" riješe problem nezaposlenosti, ne doprinosi razvoju i poduzetničkoj klimi, usprkos raznim poticajima na razini jedinica lokalnih samouprava i Županije. Na razini gradova se opravdanje za nedostatak intervencija u programe srednjeg obrazovanja traži u formalnim razlozima, pa su sudionici tražili opravdanje u njihovoj nenadležnosti (jer nisu osnivači). Međutim, u tim srednjim školama u gradovima se obrazuju mladi tih gradova i okolice, a uključivanje lokalne zajednice podrazumijeva i ozbiljnu suradnju i u obrazovnim politikama. Posljedice vide u neprimjerenim kompetencijama mladih za tržište rada, što potvrđuju podaci da je najviše nezaposlenih mladih u tehničkim i stručnim te uslužnim i trgovačkim zanimanjima, kao i u ostalim jednostavnim zanimanjima, administrativnim poslovima te zanimanjima u obrtu – mladih s trogodišnjom srednjom stručnom spremom i nezavršenom srednjom školom. Županija, kao osnivač srednjih škola, ima mogućnost imati najveći utjecaj na kreiranje i upisnu politiku tih škola, ali uz suradnju s jedinicama lokalne samouprave čiji mladi trpe posljedice loših obrazovnih politika. Kako bi se unaprijedilo ovo područje, koje je od izuzetne važnosti za mlade upravo radi socijalizacije i stjecanja životnih i radnih kompetencija za samostalan život, obrazovni sustav treba cjelokupnu reformu u pristupu rada. No, mnogi pomaci se mogu učiniti i na mikro i mezzo razini, poput uvođenja novih metoda rada, uključivanja učenika u izvedbu plana i programa rada, kao i učenje životnih vještina (komunikacijskih vještina, socijalnih vještina, financijske pismenosti i sl.).

Razvojne potrebe - ulaganja u kulturu i tehničku kulturu kao prostorom za nove modele kvalitetnog učenja

Kultura ima u suvremenim javnim politikama izuzetno važno mjesto jer se percipira kao rasadnik ideja i novih radnih mjesta, mjesto učenja i obrazovanja o vlastitoj i drugim kulturama. Zato je Europski parlament donio Novu agendu za kulturu, uzimajući u obzir sastanak na vrhu

za pravedno zapošljavanje i rast u Göteborgu (2017.), program čelnika za obrazovanje i kulturu iz studenog 2017. te zaključke Europskog vijeća (2017.) o socijalnoj dimenziji, obrazovanju i kulturi, Rezoluciju (2011.) o iskorištavanju potencijala kulturnih i kreativnih industrija, i Rezoluciju (2013) kreativnih sektora kao izvora gospodarskog rasta i radnih mjesta, Rezoluciju (2016). o dosljednoj politici EU-a za kulturne i kreativne industrije, Rezoluciju (2008.) o kulturnim industrijama u Europi, Rezoluciju (2016.) o učenju o EU-u u školama, Rezoluciju (2008.) o Europskoj agendi za kulturu u globaliziranom svijetu i dr. koja između ostalog:

- *...ponovno potvrđuje ulogu kulture te kulturnih i kreativnih sektora kao pokretačke sile u ostvarivanju ciljeva kohezijske politike i socijalne uključenosti diljem Unije te poziva da se to uzme u obzir pri dodjeli strukturnih i kohezijskih sredstava,*
- *...prepoznaje da Europska godina kulturne baštine 2018. predstavlja priliku za povećanje razine svijesti o jedinstvenom značenju i raznolikosti te inherentnoj vrijednosti kulture i kulturne baštine EU-a kao i o njihovoj iznimno važnoj ulozi u našim društvima i gospodarstvima kada je riječ o stvaranju osjećaja pripadnosti, promicanju aktivnog građanstva i definiranju našeg identiteta i temeljnih vrijednosti slobode, raznolikosti, jednakosti, solidarnosti i socijalne pravde,*
- *...prepoznaje inherentnu vrijednost slobodnog kulturnog, umjetničkog i kreativnog izražavanja i najšireg mogućeg pristupa javnosti kulturi, između ostalog, primjenom specifičnih mjera,*
- *...poziva Komisiju da kulturu prizna kao „meku moć” koja građanima omogućuje da budu odgovorni vođe u društvu, uz integritet, entuzijazam i empatiju, te ih u tom procesu i osnažuje,*
- *...poziva Komisiju da omogući da Europa bude dom odgovornih građana koji grade odnose izvan vlastitih kultura, propituju ideje, potiču inovacije te pomažu u razvoju drugih i s njima komuniciraju,*
- *poziva Komisiju da potiče kulturnu raznolikost, integraciju migranata i kvalitetu građanstva,*
- *...poziva Komisiju da potiče suradnju između kulturnih djelatnika, nastavnika, građana aktivnih u sektoru i poslovnih stručnjaka kako bi se obnovio interes javnosti za kulturu,*
- *...poziva Komisiju da se pobrine za to da se kulturne mreže podupiru kao sredstvo zajedničkog znanja, iskustva i sjećanja, uz osiguravanje neformalne razmjene informacija, poticanje rasprava i razvoja kulture kako bi se dodatno povećale mogućnosti u području mobilnosti i suradnje te da bi se pridonijelo integriranom europskom kulturnom prostoru¹⁶⁶*

Stoga se razvoju kulturnih programa kojima se mladima daje šansa za razvoj kreativnog potencijala, približavanje vlastite kulture i kultura drugih te prilike za učenje daje izrazito važnu ulogu u javnim politikama za mlade. Na razini EU politike mlade se potiče da budu aktivno uključeni u kulturne procese ne samo konzumacije već gotovih kulturnih proizvoda nego i stvaranje novih. Kultura ima i snažnu kohezijsku ulogu pa se i prilika za društveno uključivanje kroz učenje mladih. Upravni odjel za kulturu, sport i tehničku kulturu PGŽ je nadležan za djelatnost kulture i tehničke u PGŽ. Osnovni programi koji se financiraju kroz koje je mladima osiguran pristup kulturi i tehničkoj kulturi su: Djelatnost Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka, Prirodoslovnog muzeja Rijeka, Ustanove "Ivan Matetić Ronjgov"

¹⁶⁶ Nova europska agenda za kulturu, više na https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0499_HR.html, preuzeto 15.2.2021.

Viškovo, Europska prijestolnica kulture 2020; Kulturno-povijesna baština; Program javnih potreba u kulturi, Program javnih potreba u tehničkoj kulturi i Promicanje kulture.

Kako PGŽ nema usvojenu strategiju kulture, smjernice razvoja kulture moguće je analizirati samo iz podatka o pojedinačnim programima i prioritetima javnih poziva i natječaja kojima se financiraju programi u kulturi. Međutim, značaj ulaganja u kulturne programe je za mlade od izrazite važnosti jer rezultati ukazuju na stanje kulturnih vrijednosti i valoriziranu kulturnu baštinu kao i brigu za kulturna dobra čime se socijalizira mlade za osjećaj pripadnosti i jačaju vrijednosti "opće kulture". Dostupnost vlastite kulture, ali i stvaranje novih vrijednosti je za mlade izrazito važno radi stjecanja novih kompetencija za osobni razvoj i rad. Izdvajanja za te potrebe na razini PGŽ su 56.000.000 kn, od čega je za proračunske korisnike ili ustanove u kulturi kojima je osnivač PGŽ dodijeljen odgovarajući iznos u sljedećoj tablici:

Tablica 29. Ulaganja PGŽ u kulturu i tehničku kulturu za 2020. i 2021. godinu

	Plan 2020	Plan 2021
Upravni odjel za kulturu, sport i tehničku kulturu - ukupno	56.000.000	37.453.000
Pomorski i povijesni muzej hrvatskog primorja Rijeka	7.957.440	8.320.501
Prirodoslovni muzej Rijeka	7.409.527	4.511.050
Upravni odjel za kulturu, sport i tehničku kulturu	39.694.508	23.659.449
Ustanova I.M.Ronjgov	938.525	962.000

Izvor: Prilagođeno iz Proračuna Primorsko-goranske županije, 2.2021.

Tablica 30. Ulaganja PGŽ u promicanje kulture

	Plan 2020	Plan 2021
Promicanje kulture - ukupno	43.444.239	27.698.051
Europska prijestolnica kulture 2020	2.907.000	350.000
1 Rijeka 2020 d.o.o.	2.800.000	200.000
2 Županijska mreža društveno-kulturnih centara (DKC)	107.000	150.000
Kulturno-povijesna baština	20.638.747	9.964.500
1 Interpretacijski centar prirodne baštine PGŽ - EU	851.848	1.694.200
2 Kulturno-turistička ruta "Putovima Frankopana" - EU	15.211.849	8.270.300
3 Projekt Artvision + - EU	3.983.973	-
4 Projekt CLAUSTRA + - EU	364.160	-
5 Projekt REFRESH - EU	226.917	-
Program javnih potreba u kulturi	3.593.000	3.590.000
1 Kulturne manifestacije	440.000	455.000
2 Lipa pamti - Općina Matulji	100.000	100.000
3 Nagrađivanje kvalitete kulturnog stvaralaštva	343.000	250.000
4 Novi stalni postav muzejske zbirke Kastavštine - Grad Kastav	-	300.000
5 Postavljanje bista poznatih ličnosti - Grad Cres	-	90.000
6 Poticanje kreativnih i kulturnih industrija	930.000	950.000
7 Programi očuvanja i njegovanja kulturne baštine	350.000	375.000
8 Razvoj publike	100.000	100.000
9 Subvencije trgovačkim društvima u kulturi	100.000	100.000
10 Sufinanciranje Istraživačko-edukacijskog centra u Lokvama - Općina Lokve	100.000	-
11 Suradnja kreativnih i kulturnih industrija sa školama	120.000	110.000
12 Za(voli) kazalište - HNK Ivana pl. Zajca Rijeka	500.000	250.000
13 Županijska kulturna vijeća	30.000	30.000
14 Županijski bibliobus (Gradska knjižnica Rijeka)	400.000	400.000
15 Županijski filmski ured (Art kino Rijeka)	80.000	80.000
Promicanje kulture	16.305.492	13.793.551
1 Administracija i upravljanje	9.450.086	10.037.146
2 Kulturna-turistička ruta "Putovima Frankopana"- EU	1.978.880	-
3 Muzej budućnosti - Građansko muzejsko vijeće kao model sudioničkog upravljanja - EU	313.532	72.000
4 Prikupljanje, čuvanje i prezentacija građe	1.488.893	1.693.055
5 Prikupljanje, čuvanje i prezentacija kulturne baštine	234.225	222.000
6 Priprema i opremanje stalnog postava	219.700	110.000
7 Priprema i opremanje stalnog tematsko-kronološkog postava	783.539	447.250
8 Projekt CLAUSTRA + - EU	161.328	-
9 Projekt E-VOKED ERASMUS+ - EU	72.496	56.400
10 Projekt KRAS'n'KRŠ - EU	937.346	-
11 Projekt LIKE - EU	105.118	-
12 Projekt TEMPUS - EU	505.349	400.000
13 Revitalizacija kulturne baštine kompleksa Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja	55.000	755.700

Izvor: Prilagođeno iz Proračuna Primorsko-goranske županije, 2.2021.

Tablica 31. Programi javnih potreba tehničke kulture

Izvor: Prilagođeno iz Proračuna Primorsko-goranske županije, 2021.

	Plan 2020	Plan 2021
Program javnih potreba u tehničkoj kulturi	420.000	600.000
1 Nagrađivanje kvalitete u tehničkoj kulturi	-	30.000
2 Programske aktivnosti tehničke kulture	420.000	500.000
3 Strategija razvoja tehničke kulture PGŽ	-	70.000

Isto tako, ulaganja u programe tehničke kulture su izrazito važna za obrazovanje djece i mladih jer pružaju upravo one prilike za učenje za djecu i mlade koje nedostaju u redovnom obrazovnom sustavu.

Na razini JLS u PGŽ se gotovo u svim JLS izdvaja iz proračuna sredstva za razvoj kulturnih djelatnosti, no rijetke imaju kulturnu strategiju, a posebno rijetke JLS u svojim programima potiču sudjelovanje mladih u konzumiranju i stvaranju novih kulturnih vrijednosti. Neki od programa koji se ističu i kroz koje se mladi mogu uključiti su:

1. **Nagrade:** za nagrađivanje kvalitete kulturnog stvaralaštva PGŽ, kroz koje bi se npr. mogli nagrađivati i mladi umjetnici.
2. **Javni natječaji za odabir programa za zadovoljenje javnih potreba u području kulture,** kroz koji se financiraju *Programi očuvanja i njegovanja kulturne baštine, Poticanje kreativnih i kulturnih industrija, Kulturne manifestacije, Suradnja kreativnih i kulturnih industrija sa školama, Razvoj publike.* (iz javnog natječaja za 2021). Iz poziva je vidljivo da se potiču upravo ona područja koja su važna za mlade, pa je smjer ulaganja pozivno orijentiran za mlade jer mladi imaju prilike i stvarati i konzumirati rezultate ovih ulaganja.
3. **Javni natječaj za poduzetnike u kulturi**¹⁶⁷ - *aktivnosti u prvom redu iz djelatnosti izdavaštva i filmskog stvaralaštva u svrhu potpore mikro i malim trgovačkim društvima i obrtima s područja PGŽ* čime se osigurava kulturna produkcija i dostupnosti kulturnih proizvoda mladima.
4. **Projekt ArtVision+ Cultural matchmaking platform for event organizers, artists & audience** je rezultirao portalom kulturne mreže PGŽ koja je namijenjena razvoju i razmjeni kulturnih sadržaja, što će potaknuti razmjenu i suradnju i time povećati kvalitetu kulturnih sadržaja. Ako zaživi ovaj projekt bi mogao unaprijediti kulturnu ponudu i uključivati više mlade u produkciju i konzumaciju sadržaja.¹⁶⁸

Područje Primorsko goranske županije je bogato kulturnom baštinom, ustanovama u kulturi, brojnim udrugama koje se bave kulturnim djelatnostima u kojima su mladi najčešće i članovi i korisnici. U PGŽ ima registrirano 877 udruga koje se bave kulturom i 288 koje se bave tehničkom kulturom, a gotovo svaka JLS ima barem jednu takvu udruhu, bilo da se radi o očuvanju kulturnih običaja, likovnim, dramskim umjetnostima ili novim pravcima i medijima u kulturi, od filma na dalje. Prema rezultatima istraživanja provedenog među udrugama za potrebe izrade ovog Programa većina udruga smatra najvećim izazovom kako zadržati i privući mlade u rad udruge, kao i nedovoljnu podršku lokalne zajednice u tome. Moguća rješenja su u rangu prioriteta skupina, odnosno davanju prilike i poticaj mladima da sami kreiraju programe, što mora biti vidljivo u prioritetima za financiranje. *Posebnost prostora Primorsko-goranske županije je i vrijedna kulturno-povijesna baština. Po kvaliteti, brojnosti i*

¹⁶⁷ Javni poziv za financijsku potporu poduzetnicima, više na https://www.pgj.hr/projekt_program/javni-poziv-za-financijsku-potporu-poduzetnicima-u-kulturi-za-2020-godinu/, preuzeto 15.2.2021.

¹⁶⁸ Artvision, više na <https://artvision.plus>, preuzeto 15.2.2021.

raznovidnosti te po svojoj povezanosti s europskom i sredozemnom tradicijom fond spomenika kulture u Hrvatskoj, tako i u Primorsko-goranskoj županiji, ima izuzetno značenje¹⁶⁹. U Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske upisano je 315 kulturnih dobara, od toga 127 povijesnih cjelina (urbanih i ruralnih cjelina, etno zona, arheoloških zona i lokaliteta, memorijalnih područja), i 174 povijesnih građevina (crkava, palača, kaštela, etnografskih i povijesnih spomenika), a evidentirano je i nalazi se pod preventivnom zaštitom još cca. 700 nedovoljno istraženih povijesnih cjelina, arheoloških lokaliteta i povijesnih građevina koje posjeduju svojstva nepokretnih spomenika kulture. (preuzeto iz Županijski zavod za održivi razvoj i prostorno planiranje, Kulturno.-povijesna baština PGŽ).

Na području PGŽ djeluje više muzeja i drugih ustanova u kulturi kojima su osnivači PGŽ, Republika Hrvatska, Grad Rijeka i drugi osnivači:

1. Osnivač PGŽ: Pomorski i povijesni muzej Hrvatskoj Primorja Rijeka, Prirodoslovni muzej Rijeka, Državni arhiv Rijeka, Ustanova I. Matetić Ronjgov
2. Osnivač Grad Rijeka¹⁷⁰: Muzej grada Rijeke, Art kino, Muzej suvremene i moderne umjetnosti, Hrvatsko narodno kazalište Ivana pl. Zajca, Gradsko kazalište lutaka Rijeka, Gradska knjižnica Rijeka, Hrvatski kulturni dom.
3. Osnivači druge JLS i drugi – sve više se stvara kulturnih platformi za kulturu pa su rezultati intervencije u prirodi, u prostorima i dr.

Rijeci je 24. ožujka 2016. dodijeljena prestižna titula Europske prijestolnice kulture 2020., i to za program "Luka različitosti", čiji je cilj stvoriti grad kulture i kreativnosti za Europu i budućnost. Proces selekcije trajao je gotovo dvije godine i odvijao se putem Ministarstva kulture. U 2020 godini s produžetkom na 2021. godinu mladi su imali prilike sudjelovati u brojim događanjima koja su bila reducirana zbog mjera zaštite od pandemije. Rezultati će se tek moći procijeniti u narednim godinama, ali mnoštvo mladih je sudjelovalo bilo kao volonteri ili djelatnici, izvođači ili voditelji i sudionici u brojim programima. Više na Rijeka 2020.¹⁷¹ Rijeka kao najveći grad ima snažan utjecaj na mlade, ne samo one iz Rijeke, nego iz cijele Županije. Stoga su kulturne politike od izrazite važnosti za stvaranje pozitivnog okruženja za učenje mladih. Učinkovitost Strategije kulturnog razvitka Grada Rijeke¹⁷² je važna za mnoge mlade koji se školuju, uče i rade u Rijeci stoga su načela kulturne politike koja su vidljiva iz ove Strategije važan pokazatelj okruženja u kojem mladi u PGŽ žive: *pravo svih građana na dostupnu i kvalitetnu kulturu, na aktivno sudjelovanje u kulturnom životu grada, poticanje kulturnog stvaralaštva i drugo* (preuzeto iz Strategije kulturnog razvitka Grada Rijeke). U istoj Strategiji se osim općih strateških ciljeva potiče i kultura mladih i za mlade u kojoj su akteri i stvaraoci kulturnih proizvoda mladi i to kroz "Klub Palach", "Filodrammaticu" i "Morganovo" kao nove centre nezavisne i studentske kulture. U ovim prostorima djeluju mnoge udruge nastale kao rezultat već tradicijskog aktivizma mladih kroz kulturni izričaj u Rijeci. Prioriteti su ključni projekti strategije kulturnog razvitka 2013.-2020. o kojima najviše ovisi ostvarenje temeljnih strateških ciljeva. Strateški prioriteti Grada Rijeke do 2020. godine definirani su sljedeći kulturni projekti:

¹⁶⁹ Županijski zavod za održivi razvoj i prostorno planiranje, Kulturno.-povijesna baština PGŽ, str. 18, više na <https://zavod.pgj.hr/docs/zjpuHR/documents/39/Original.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

¹⁷⁰ Ustanove u kulturi kojima je osnivač Grad Rijeka, više na <https://www.rijeka.hr/teme-za-gradane/kultura-2/ustanove-u-kulturi/ustanove-kojima-osniva-grad-rijeka/>, preuzeto 15.2.2021.

¹⁷¹ Rijeka 2020, više na <https://rijeka2020.eu>, preuzeto 20.2.2021.

¹⁷² Strategija kulturnog razvitka Grada Rijeke 2013 – 2020, više na <https://www.rijeka.hr/wp-content/uploads/2013/04/Strategija-kulturnog-razvitka-Grada-Rijeke-2013.—2020.pdf>, preuzeto 20.2.2020.

1. Obnova kompleksa bivše tvornice Rikard Benčić,
2. Reorganizacija Hrvatskog narodnog kazališta Ivana pl. Zajca,
3. Kandidatura Grada Rijeke za Europsku prijestolnicu kulture 2020. godine,
4. Klub Palach, Filodrammatica i Marganovo kao novi centri nezavisne i studentske kulture,
5. Uspostavljanje novog kulturno-informativnog centra,
6. Festival kreativnosti Republika,
7. Teatro Fenice kao izvedbena i koncertna dvorana te kongresni centar,
8. Reorganizacija Odjela za kulturu.

Posljednji izvještaj o realizaciji je vidljivi javno 2018. godine.¹⁷³ Svi ti objekti bi trebali pružiti mladima prostore za učenje pa se očekuje da će programi biti usklađeni prema stvaranju novih proizvoda odnosno oblikovanju programa u koje će biti uključeni i mladi. Isto tako, tehnička kultura je rasadnik za stjecanje novih kompetencija pa se ulaganja u ovo područje također smatra ulaganjem u kompetencije za zapošljavanje. Strategijom razvoja tehničke kulture PGŽ za razdoblje od 2017. do 2020. određene su 3 strateške smjernice¹⁷⁴:

1. poticanje organizacijskog razvoja dionika u tehničkoj kulturi na području Primorsko-goranske županije;
2. povećanje interesa građana, posebno djece i mladih, za uključivanje u dostupne aktivnosti na području tehničke kulture;
3. povećanje utjecaja tehničke kulture na gospodarski razvoj Županije.(iz Strategije, str. 55-56.).

Na području Primorsko-goranske županije, prema Registru udruga Republike Hrvatske, registrirano je 288 udruga kojima je tehnička kultura djelatnost, od čega 125 sa sjedištem u Rijeci, među kojima veći broj udruga ima registrirano više od jedne djelatnosti. Djelatnost tehničke kulture obuhvaća više od 20 područja, od robotike do filmske kulture. Organizacije koje doprinose obrazovanju i učenju mladih na području PGŽ su:

1. **Centar tehničke kulture**
2. **Zajednica tehničke kulture Rijeka** - Tehnički centar mladih kojim upravlja ZTK Rijeka (od 2008. godine u vlasništvu je Grada Rijeke.)
3. **Dom mladih** je riječka gradska ustanova koja se bavi organizacijom slobodnog vremena djece i mladih (Rijeka i Stara Sušica). Prostor oko Planinarskog doma Stara Sušica u vlasništvu je Primorsko-goranske županije.
4. **Centar tehničke izvrsnosti „Tesla“** (udruga)
5. **Startup inkubator Rijeka** dio je poduzetničke infrastrukture Grada Rijeke
6. **Poduzetnički inkubator** za proizvodne djelatnosti Rujevica omogućuje poduzetnicima i obrtnicima uvjete i podršku za pokretanje poslovnog subjekta –Inkubatorom upravlja Riječka razvojna agencija PORIN d.o.o., čiji je osnivač Grad Rijeka.
7. **Astronomski centar Rijeka** je prvi i jedini astronomski centar u Hrvatskoj koji objedinjuje zvjezdarnicu i planetarij te jedini digitalni planetarij u Hrvatskoj i široj regiji (Rijeka sport d.o.o. koja je u 100% vlasništvu Grada Rijeke) i **Zvjezdarnicu „Manora“ u Malom Lošinj**u utemeljio je 1893. godine Spiridon Gopčević, poznatiji po svom pseudonimu Leo Brenner. Do 1909. godine zvjezdarnica je uspješno radila te su na njoj vršena brojna

¹⁷³ Strategija razvoja tehničke kulture PGŽ za razdoblje od 2017 do 2020, više na <https://www.rijeka.hr/wp-content/uploads/2018/05/Informacija-o-provedbi-Strategije.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

¹⁷⁴ Strategija, više na <https://www2.pgž.hr/doc/02-rasprava-teh-kultura/strategija.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

praćenja. Prostor „Manore“ trenutačno se ne može koristiti u astronomske svrhe jer je devedesetih godina prošlog stoljeća on pretvoren u stambenu zgradu.

8. **Automotodrom Grobnik** je motociklistička staza koja se nalazi na području Grobničkog polja izgrađena 1978. godine. Vlasnik staze je Općina Čavle, a koncesiju i pravo građenja na Automotodromu ima MK Kvarner Rijeka. Pista trenutno zadovoljava kriterije svjetske auto i moto federacije (FIA i FIM), ali je potrebna hitna sanacija površinskog sloja staze zbog dugogodišnjeg neulaganja.
9. **Povijesni i pomorski muzej Hrvatskog primorja Rijeka** bavi se sustavnim sakupljanjem, čuvanjem i istraživanjem predmeta i zbirke značajnih za povijest, povijest pomorstva i kulture, etnografiju i arheologiju Primorsko-goranske županije i njezinih rubnih područja. Osim svojom osnovnom djelatnošću, Muzej se bavi i edukacijom građana te organizira radionice za različite skupine građana. Za provedbu radionica Muzej je opremio prostor Čudotvornice namijenjen pedagoškoj djelatnosti i stalnom postavu Zbirke igračaka i igara. Muzej je osnovalo Općinsko vijeće i Vijeće proizvođača Narodnog odbora općine Stari Grad-Rijeka 1961. godine, čiji je pravni nasljednik Primorsko-goranska županija.
10. **Muzej informatike PEEK&POKE** je muzej starih računala i informatičke tehnologije. U muzeju je izloženo preko 1.000 eksponata svjetske i hrvatske računalne povijesti (Rijeck).
11. **Na području Županije u funkciji su četiri zračne luke: Rijeka, Mali Lošinj, Grobnik i Unije.** Zračna luka Rijeka najznačajnija je županijska zračna luka, zbog svoje uloge u zračnom prometu, no za samu tehničku kulturu značajnije su druge tri manje luke. Na području Županije razvrstane su 104 morske luke otvorene za javni promet.¹⁷⁵

Tehnička kultura je i djelatnost koja se podučava u školama, bilo u okviru redovnog programa ili dodatne nastave ili izvanškolskog programa. Tehnička kultura je u sustavu odgoja i obrazovanja prisutna u osnovnim školama (obavezan predmet koji se poučava od 5. do 8. razreda), u srednjim školama i tehnička kultura u visokom školstvu na kojima se nalazi u stručnim i specijaliziranim predmetima i kolegijima. Za mlade u ruralnim i manje razvijenim krajevima važno je ulaganje u širokopojasni internet koje Županija provodi. U PGŽ se potiče razvoj tehničke kulture na različite načine: dodjelom nagrada, natjecanjima i važnim manifestacijama za unaprijeđenje kvalitete obrazovanja mladih:

1. *Festival znanosti* (Sveučilište u Rijeci), *Festival tehničke kulture* (Zajednica tehničke kulture Rijeka)
2. *Dan novih tehnologija* (DaNTe), skup u organizaciji Zavoda za informatičku djelatnost Grada Rijeke i Hrvatske udruge za informacijsku i komunikacijsku tehnologiju, elektroniku i mikroelektroniku – (MIPRO); MIPRO, međunarodni sajam informacijsko-komunikacijskih tehnologija koji se održava u Opatiji, u organizaciji Hrvatske udruge za informacijsku i komunikacijsku tehnologiju, elektroniku i mikroelektroniku.
3. *Rijeka Nautic Show*, (Zajednice tehničke kulture Rijeka)
4. Međunarodna ekološka akcija, Eko RiMar, Turistička zajednica grada Rijeke
5. *RI oktan sport fest* – BK. nova 2016., međunarodna izložba sportskih automobila, kartinga i motocikala, u organizaciji Autokluba „RI autosport“
6. Filmski festivali na području Primorsko-goranske županije: *Liburnia Film Festival*, *Međunarodni studentski filmski festival* (STIFF) (Studentski kulturni centar u Rijeci i *Filmaktiv* iz Rijeke), *Kvarnerska revija amaterskog filma* (KRAF) (Kino video kluba

¹⁷⁵ Strategija razvoja tehničke kulture, više na <https://www2.pgzh.hr/doc/02-rasprava-teh-kultura/strategija>, preuzeto pdf, 20.2.2021.

Liburnija film), *Human Rights Film Festival*, međunarodni filmski festival kojem je cilj promicati ljudska prava; *Festival eksperimentalnog filma i videa* (25 FPS), Međunarodni aktivistički festival dokumentarnog filma Mov(i)je Activism obrađuje temu aktivizma među mladima, a cilj mu je osnažiti filmski aktivizam, kao i kulturnu suradnju. Najznačajnije izložbe i manifestacije s područja fotografije organiziraju Fotosavez Primorsko-goranske županije, Foto klub Color i Foto klub Rijeka.

Izazovi u području tehničke kulture povezani su s nedostatnim financiranjem i manjkom osoba koji se bave tehničkom kulturom i onih koje su osposobljene za prikupljanje sredstava putem lokalnih, regionalnih, nacionalnih i europskih fondova.

Zaključak

Primorsko-goranska županija je osnivač osnovnih škola i srednjih škola u kojima se provode redovni programi, umjetnički (glazbeni i plesni) programi. Osim financiranja, struktura ulaganja pokazuje da se nastoji zadovoljiti bogatstvo potreba. Učenici i njihove obitelji na ovaj način imaju mogućnost izbora odgojno-obrazovnih programa, a što je najvažnije, dostupno obrazovanje. Organizirano slobodno vrijeme učenika je preduvjet za zdravo odrastanje i razvoj djece i mladih. Naročito se to odnosi na djecu koja se nalaze u dobi na prijelazu iz predškolskog u osnovno školsku dob kada se stječu obrasci učenja i preduvjeti kasnijeg razvoja. Roditelji učenika koji pohađaju osnovnu školu i učenici, naročito u dobi kada pohađaju niže razrede osnovne škole imaju tako osigurane preduvjete i potporu za kasniji zdravi razvoj djece. Potrebe koje mogu zadovoljiti suvremene trendove u obrazovanju se odnose na potrebu socijalne podrške obiteljima učenika i promjenu paradigme postojeće "tvornice" učenika koji izlaze iz škola nespremni za život odraslog i odgovornog građana.

Nacionalna strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, 2014. (u nastavku: Strategija) predviđa cjelovit pristup cjeloživotnom obrazovanju, koji uključuje sve razine obrazovanja. U Strategiji se tako naglašava da su *mladi važan dio populacije koji treba biti što više uključen u raznolike procese formalnog, neformalnog i informalnog cjeloživotnog učenja, usporedno s pohađanjem redovitih oblika formalnog odgoja i obrazovanja (predškolski odgoj, osnovno i srednje te visoko obrazovanje). Dio ciljeva, smjernica i mjera navedenih unutar ovog strateškog dokumenta, vezanih na obrazovanje odraslih, odnosi se na programe cjeloživotnog učenja za osobe mlađe od 15 godina* (Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, 2013:11). Osim toga, predviđaju se sljedeća obilježja sustava odgoja i obrazovanja koja se žele postići:

- *...kultura kvalitete kao težnja trajnom razvoju i unaprjeđivanju vlastitoga rada i uspješnosti svih sudionika procesa odgoja i obrazovanja; Jednake mogućnosti u skladu s kojima svako dijete i mlada osoba u sustavu odgoja i obrazovanja može ostvariti svoj puni individualni potencijal, bez obzira na spol, porijeklo, socijalni okoliš, spolnu i religijsku orijentaciju ili akademske sposobnosti;*
- *...kreativnost i inovativnost kao preduvjeti razvoja kreativnog mišljenja i izražavanja na svim razinama, kao hrabro traganje za novim i originalnim idejama, objašnjenjima i rješenjima problema; ...poticanje inovativnosti svih sudionika u vrtiću, školi i svakodnevnom životu i autonomija i odgovornost, omogućivanje svima – odgojno-obrazovnim ustanovama, učiteljima, djeci/učenicima – da ostvaruju najbolje rezultate na svoj način, uz otvorenost i spremnost na vanjsko vrednovanje vlastitog rada."* (Strategija, 2013:18)

Usklađivanje obrazovnog sustava s ovim načelima i ciljevima će trajati dugo, a mladi PGŽ se

mogu aktivno uključiti u procese koji traju, bilo kao roditelji koji će se uključiti u nove tokove stjecanja znanja, bilo kao odgajatelji i učitelji. Škola im u tome može i treba pomoći, stoga je pružanje potpore učenicima koji žive u obiteljima čiji roditelji su mladi prioritet cijele zajednice. Smjernice ove Strategije prati i Nacionalna strategija za prava djece u RH od 2014. do 2020. (u nastavku: Strategija za prava djece). Socijalizacija djece u okruženju koje poštuje prava djece omogućuje stvaranje nove kulture nenasilja i aktivnog sudjelovanja mladih. Ciljevi ove strategije kreću od važnosti osiguravanja sustavne podrške djeci i roditeljima, posebnu brigu za mentalno zdravlje djece, sustavno razvijanje kvalitetnih usluga brojnih kompetentnih stručnjaka, uspostavu međuresorne suradnje i druge ciljeve koji stvaraju poticajno i sigurno okruženje za djecu.¹⁷⁶ Uzimajući u obzir načela navedenih strategija, mogu se definirati ciljevi koji imaju prioritarno značenje za mlade, a tiču se potreba učenika i njihovih roditelja.

U skladu s prioritarnim ciljevima Nacionalne strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije koje se odnose na osnovno školstvo iznosi se važnije prioritete: *Usklađenje s Državnim pedagoškim standardima na svim razinama odgojno obrazovnog sustava; Postizanje nadstandarda u obrazovanju na regionalnoj i lokalnoj razini; Unaprjeđenje kvalitete odgoja, obrazovanja i učenja; Prilagodba odgojno-obrazovnog sustava za razvoj kompetencija djece s teškoćama u razvoju te darovite djece; Razvoj odgojno-obrazovnog sustava u skladu s izraženim/planiranim potrebama; Poboljšanje dostupnosti školovanja učenicima i studentima izvan gradskih centara i Sustavno stipendiranje i mentoriranje* (Strategija obrazovanja, str. 134./135).

U ovom Programu predlažu se ciljevi koji će dodatno usmjeriti pažnju na zadane prioritete, a ujedno biti fokusirani na mobilizaciju dionika za provedbu navedene Strategije, kao ključnog dokumenta za stvaranje uvjeta za ukupni razvoj mladih. Prikupljanje podatka u tijeku izrade ovog dokumenta, kao i savjetovanje s ključnim dionicima pokazali su da je potrebno osloniti se na iste elemente strukture intervencija kao u Strategiji: *Infrastruktura i Organizacija, Kapaciteti, i Suradnja te Osobni angažman* (Strategija obrazovanja, str. 136)

Načela obrazovnih strateških dokumenta u EU, kao i u RH usmjerena su razvijaju kompetencija za cjeloživotno učenje. Tako se u uvodu navedene Strategije (2014.) navodi važnost cjeloživotnog učenja, kao osnovni strateški cilj obrazovnih politika... *Usko povezano s konceptom cjeloživotnog učenja je usvajanje ključnih suvremenih kompetencija koje predstavljaju prijenosni, višefunkcionalni skup znanja, vještina i stavova potrebnih svakom pojedincu za njegovo osobno ispunjenje i razvoj, društvenu uključenost i zapošljavanje. Ključne kompetencije za cjeloživotno učenje i funkcioniranje u društvu, prema preporukama Vijeća EU i Europskog parlamenta iz 2006., nužno je stjecati tijekom inicijalnog obrazovanja, a one obuhvaćaju: jezične, matematičke i osnovne kompetencije u prirodoslovlju i tehnici, digitalne, metodičke (učiti kako učiti), socijalne i građanske kompetencije, kompetencije inicijativnosti i poduzetnosti, kulturnu svijest i izražavanje.*¹⁷⁷

Kvaliteta srednjoškolskog i visokoškolskog obrazovanja (sekundarnog i tercijarnog obrazovanja) od izuzetne je važnosti i prioritarno područje djelovanja za mlade, a nužno

¹⁷⁶ Nacionalna strategija za prava djece u RH od 2014. do 2020, više na <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije%20-%20OGP/socijalna%20politika/NACIONALNA%20STRATEGIJA%20ZA%20PRAVA%20DJECE%20U%20RHZA%20RAZDOBLJE%20OD%202014.%20DO%202020.%20GODINE%5B1%5D.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

¹⁷⁷ Nacionalna strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, dostupno na http://www.vlada.hr/hr/preuzimanja/strategije/strategija_obrazovanja_znanosti_i_tehnologije_radni_materijal_rujan_2013, preuzeto 15.2.2021.

povezano s ciljevima javnih politika za mlade, kao i ostalih strateških ciljeva svake države. Većina mladih iz ukupne populacije mladih jesu upisani u neki od programa obrazovanja, bilo kao srednjoškolci ili studenti. Potrebe mladih u obrazovnom sustavu povezane su i s njihovim dobi i ulogom koju imaju. Ove dvije skupine su najbrojnije skupine koje se ujedno najčešće uključuju u mjere javnih politika. Većina gradova u Hrvatskoj dodjeljuje stipendije, prema različitim modelima, neke dodjeljuju i kredite, većina sufinancira prijevoz učenika, a neke i prijevoz studenata. Rijetke dodjeljuju stipendije ciljanim skupinama, odnosno za deficitarna zanimanja, a kada ih dodjeljuju vrlo površno donose odluku o tome koje je zanimanje "deficitarno". Razlog tome jer što je za planiranje i utvrđivanje deficitarnih zanimanja potrebna analiza koja zahtjeva dodatna sredstva. Hrvatski zavod za zapošljavanje svake godine, prije upisnih rokova analizira stanje potreba i potražnje za određenim donosi preporuke za obrazovnu upisnu politiku i stipendiranje, iznosi analizu zanimanja kod evidentiranih dugotrajno nezaposlenih osoba. Iako su svjesni nedostatka ove analize, njeni rezultati ipak ukazuju na trendove u zapošljavanju osoba koje su završile školovanje za određena zanimanja, pa bi bilo za očekivati da će škole i fakulteti pratiti te trendove i prilagođavati broj upisanih učenika ili studenata u određene programe. Najčešće to nije slučaj, a nužno je provesti detaljnu analizu potreba tržišta rada, kako bi se odredila deficitarna zanimanja, odnosno dalo potporu i motiviralo učenike i studente za ta zanimanja. Zato je uloga Županije kao osnivača srednjih škola od izuzetne važnosti za planiranje obrazovnih politika. U spomenutim aktima nije vidljiva suradnja s profitnim, odnosno gospodarskim sektorom, suradnju koju je nužno intenzivnije pokrenuti u cilju sudjelovanja profitnog sektora u oblikovanju obrazovnih politika za mlade. Naime, već dugotrajno se na području EU dodjeljuju stipendije ili krediti u kojima sudjeluje profitni sektor, uz suradnju JLS ili bez, u cilju osiguravanja potrebnog ljudskog kapitala za potrebe rada u tvrtkama ili obrtima.

Suvremeni uvjeti na tržištu rada zahtijevaju brze i fleksibilne obrazovne programe i programe potpore, u oblikovanje kojih su uključeni svi dionici razvoja. Predstavnici škola smatraju da nema kontrole nad provođenjem prakse te da nisu dovoljno opremljeni, dok učenicima nedostaje primjerene informacije o mogućnostima, pa očito takve suradnje nema dovoljno. Programi stipendiranja, stoga moraju imati, osim osiguravanja jednakog pristupa obrazovanju, i druge ciljeve, kojima se omogućuje da ulaganja u obrazovanje postanu faktor razvoja. EU je donijela odluku kojom se mladima omogućava i olakšava prijelaz iz obrazovnog sustava u svijet rada, *Garancija za mlade*, kao i program ERASMUS+, kojima se olakšava mobilnost i stručno usavršavanje mladih, kako bi se prilagodili novom tržištu rada. Svi ključni dionici na području Primorsko-goranske županije mogu iskoristiti ova sredstva ne bi li uspješnije ostvarili ciljeve iz područja svoje djelatnosti: obrazovni sustav za obrazovanje za tržište rada, gospodarski sektor osigurao ljudski kapital, djelatnike za uspješno obavljanje djelatnosti kojima se bave, a javna uprava dala potporu istima u cilju javnih interesa i razvoja grada. U Hrvatskoj sve aktivniju ulogu preuzimaju "otvorena ili pučka učilišta", ustanove za obrazovanje odraslih, koji prate trendove potreba te nude osposobljavanje za tržište rada, koristeći pri tom, u cilju unaprijeđenja kurikuluma i verificiranje programa sredstva iz europskih fondova i programa.

Veliku ulogu u ovim procesima ima i civilni sektor. Kako je obrazovni sustav "troma i spora" društvena institucija (prema riječima sudionika, ali i iz istraživanja) civilni sektor sve više preuzima obrazovnu ulogu i osigurava znanja i vještine potrebne mladima ne bi li im olakšala društveno uključivanje općenito, uključivanje na tržište rada, kao i unaprijedila njihov osobni razvoj, a kroz neformalno obrazovanje koje je karakteristična aktivnost za civilni sektor. Iz tog

aspekta, može se reći da u primorsko-goranskom civilnom sektoru još uvijek postoji dovoljno razvijena svijest o važnosti i ulozi koju njihove aktivnosti mogu imati.

Stoga je potrebno više ulagati u unaprjeđenje planiranja i provedbe aktivnosti (projekata) kako bi se jasno ukazalo na vrijednosti programa, ali i usmjerilo ih na neformalnu edukaciju mladih. I na kraju, kako je cilj Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije usklađivanje obrazovnog sustava, znanosti i tehnologije potrebama gospodarstva odnosno razvoju, potrebno je slijediti mjere među kojima je i reforma kurikuluma, koja će omogućiti i podržavati ovakvu suradnju. *Cjelovita kurikularna reforma bit će usmjerena k: razvoju temeljnih kompetencija za cjeloživotno učenje; jasno definiranim odgojno-obrazovnim ishodima koji nisu isključivo kognitivne prirode (znanja) nego, u skladu s određenjem temeljnih kompetencija za cjeloživotno učenje, uključuju i razvoj vještina, stavova, kreativnosti, inovativnosti, kritičkog mišljenja, inicijativnosti, poduzetnosti, estetskog vrednovanja, odgovornosti, odnosa prema sebi, drugima i okolini, vladanja i brojne druge; otvorenim didaktičko-metodičkim sustavima koji omogućuju djelatnicima u odgoju i obrazovanju, djeci i učenicima slobodu u izboru sadržaja, metoda i oblika rada; jasno određenim standardima/kriterijima razvijenosti i usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda, čime će se osigurati osnova za objektivniju, valjaniju i pouzdaniju procjenu različitim oblicima i vrstama unutarnjeg i vanjskog vrednovanja.*

6.2. RAZVOJNI SMJER 1A. "KVALITETNO ZAPOSŁJAVANJE"

Razvojni izazovi i potrebe PGŽ se ne razlikuju bitno od onih u kojima žive mladi EU. U prethodnim poglavljima se dubinski analiziralo postoje li specifični izazovi i potrebe koji se mogu kroz ovu strategiju riješiti.

Razvojni izazovi i potrebe za postizanje kvalitetnog zapošljavanja mladih u PGŽ

Zadovoljavanje tih potreba i interesa može se financirati iz raznih izvora: država, JP(R)LS, pojedinci, inozemni javni i ekonomski izvori, ekonomski (privatni) sektor. Vrste takvih organizacija i aktivnosti jesu:

- 1. javne organizacije/ustanove:** državne i inozemne javne potpore mladima za brže zapošljavanje i olakšavanje ulaska na tržište rada, poticanje poduzetništva i sl.,
- 2. programi (potpore i mjere) nacionalne politike (ministarstva):** poticaji za zapošljavanje, poticaji za stjecanje radnog iskustva, potpore za stjecanje kvalifikacija i sl., programi potpore EU u ovom području; zavodi za zapošljavanje, ministarstva, agencije i sl.,
- 3. organizacije civilnog društva koje pružaju potporu zaposlenima i nezaposlenim mladima:** socijalno poduzetništvo, zadruge i sl., volontiranje; tečajevi, radionice sa sadržajima koji potiču brže zapošljavanje i olakšavaju ulazak u svijet rada,
- 4. privatni, ekonomski sektor:** stipendije vezane uz zapošljavanje, osiguravanje stručne prakse, poticaji za zapošljavanje i sl.,
- 5. druge organizacije i modeli koji daju potporu mladima radi bržeg zapošljavanja i olakšavaju ulazak u svijet rada:** poduzetnički inkubatori, poslovne zone, gospodarske komore, obrtničke komore, "coworking" i sl..

EU Komisija je još 2001. godine donijela paket mjera za mlade u kojima je investicijski prioritet **održiva integracija mladih u tržište rada**. Ekonomska kriza ima posebno negativan utjecaj

na skupinu mladih koji su izvan sustava, nezaposleni, izvan obrazovnog sustava ili osposobljavanja (NEET). Države koje se suočavaju s visokim stopama nezaposlenosti mladih su zbog toga dobile preporuke da u mjerama javnih politika prepoznaju mlade nezaposlene osobe kao prioritet u operativnim programima i financiranju. Sljedeći prioriteti ulaganja su oni koje vezujemo uz obrazovanje i osposobljavanje, kao i socijalnu uključenost mladih, poput mjera za:

- aktivno uključivanje,
- pristup zapošljavanju,
- smanjenje i sprječavanje ranog napuštanja škole i promicanje jednakog pristupa kvalitetnom ranom djetinjstvu, osnovnom i srednjem obrazovanju,
- jačanje jednakog pristupa cjeloživotnom učenju što predstavlja nadogradnju znanja, vještine i kompetencije radne snage.¹⁷⁸

Stoga je pokrenuta Inicijativa za zapošljavanje mladih (*Youth Employment Initiative (YEI)*), program koji obuhvaća mjere za povećavanje zaposlenosti mladih. Mjere koje se preporučuju, a mogu biti podržane iz tog programa su:

- pružanje mogućnosti za pripravnički staž i pružanje iskustva za prvi posao,
- smanjenje troškova rada za poslodavce,
- subvencije za ciljano i dobro osmišljene plaće i zapošljavanje,
- mjere osposobljavanja za pronalazak posla i mobilnost,
- *start-up* potpore za mlade poduzetnike,
- kvaliteta strukovnog obrazovanja i osposobljavanja,
- programi za osposobljavanje za pronalazak posla za mlade koji su rano napustili školu, "druga prilika".

Garancija za mlade je paket mjera koju koristi i RH od 2012. godine, rezultirala je mnogim mogućnostima za zapošljavanje i obrazovanje mladih. Garancija za mlade je novi pristup u rješavanju nezaposlenosti mladih za sve osobe mlađe od 25 godina (u RH mlađe od 30 godina) radi što bržeg aktiviranja na tržištu rada. Brza aktivacija na tržištu rada osigurava veću motiviranost mladih za traženjem posla i zapošljavanjem, bržu nadogradnju znanja i vještina koje je osoba stekla tijekom obrazovanja. U ovom kontekstu to znači dobivanje kvalitetne ponude za posao u roku od 4 mjeseca od trenutka napuštanja ili završetka obrazovanja ili ulaska u nezaposlenost, bez obzira je li osoba prijavljena u zavodu za zapošljavanje ili ne. Kvalitetna ponuda odnosi se na: ponudu za posao ili ponudu naukovanja, odnosno vježbeništva i pripravništva ili nastavak obrazovanja, s naglaskom na prilagodbu individualnim mogućnostima i potrebama pojedine mlade osobe. Garancija za mlade ne garantira zapošljavanje, već predstavlja strukturnu reformu koja omogućava brzu aktivaciju mladih za zapošljavanje. (prilagođeno iz portala Garancija za mlade¹⁷⁹). Svake godine se nekoliko tisuća mladih uključuje u neke od mjera, pa je tako npr. u 2017. i 2018. godine 6.161 mladih uključeno u potpore za zapošljavanje i javne radove u 2017., 5.453 mladih uključeno u potpore za zapošljavanje i javne radove u 2018.. U istim godinama je bilo planirano da od 2.685 mladih u dobi 15 – 29 godina, najmanje 81% mladih osoba bude samozaposleno šest mjeseci nakon primitka subvencija odnosno da 983 mlade osobe budu uključene u potporu za samozapošljavanje. No 2018. su 1.882 mlade osobe uključene u potpore za samozapošljavanje¹⁸⁰. Interes mladih sve više opada. Usprkos nezadovoljstvu i mladih i

¹⁷⁸ Youth employment initiative and the European Social Fund. *European Social Fund thematic paper*, 2014: 7, preuzeto 15.2.2021.

¹⁷⁹ Više na <http://www.gzm.hr/sto-je-garancija-za-mlade/zasto/>, 20.2.2021.

¹⁸⁰ Više na <http://www.gzm.hr/wp-content/uploads/2019/10/Pokazatelji-provedbe-mjera-u-2018.-godini.pdf>, 20.2.2021.

poslodavaca ovim mjerama te nedostupnosti svima (neinformiranost i komplicirana administrativna procedura) ove mjere su djelomično ispunile ciljeve.

Razvojni izazovi – kvalitetno zapošljavanje za sve

U EU je kontekst u kojem žive mladi opisan na sljedeći način: “Mladi se suočavaju s visokim stopama nezaposlenosti mladih, nesigurnim i izrabljivačkim radnim uvjetima, kao i diskriminacijom na tržištu rada i na radnom mjestu. Mladi se ne mogu u potpunosti integrirati u tržište rada zbog nedostatka informacija i odgovarajućih vještina za buduće zapošljavanje. Potrebno je stoga poduzeti mjere kako bi se osiguralo kvalitetno zapošljavanje za sve” (Strategija za mlade EU).

U Republici Hrvatskoj su podaci o stanju na tržištu rada, prema Hrvatskom zavodu za zapošljavanje (Statistika tržišta rada - otvoreni podaci) sljedeći:

- 7.802 osoba - ukupno zapošljavanje I. 2021.
- 13.827 - ukupno prijavljena slobodna radna mjesta I. 2021.
- 17.791 osoba - ukupni korisnici mjera APZ, I. 2021.
- 160.818 osoba - trenutačni broj nezaposlenih
- 14.772 - objavljena slobodna radna mjesta ili 7,5% stopa anketne nezaposlenosti RH (Eurostat) VII. – IX. 2020. i 7,5% stopa anketne nezaposlenosti EU 27 (Eurostat) VII. – IX. 2020. i 9,8 % stopa registrirane nezaposlenosti I. 2021. (DZS)

U veljači 2021. je prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje bilo evidentirano:

- Registrirana nezaposlenost 162.386 osoba, od čega je 89.043 žena, bez radnog iskustva 23.668 osoba
- Mladih do 29 godina starosti je bilo prijavljeno na HZZZ 47.103 osoba, dok je osoba u dobi 50 i više godina 50.333. Dugotrajno nezaposlenih je bilo prijavljeno 65.072 osobe. (Hrvatski zavod za zapošljavanje, za veljaču 2021.)¹⁸¹

U isto vrijeme u mjere aktivne politike zapošljavanja je koristilo:

- Novouključenih u mjesecu je bilo 1.392 osobe, od čega 749 žena
- Aktivnih korisnika na kraju mjeseca je bilo 16.225 osoba, od čega 8.409 žena.

U PGŽ je stanje evidentirane nezaposlenosti u prvom mjesecu 2021. godine 1778 osoba i to prema završenom stupnju obrazovanja: 42 osobe nema završenu osnovnu školu, 171 osoba ima završenu osnovnu školu, 1126 osoba ima završenu srednju školu u trajanju od 4 i više godina ili pak gimnaziju, 160 osoba ima završenu višu školu, I. stupanj fakulteta, stručni studij i 10,7% ili 279 osoba ima fakultet, akademiju, magisterij ili doktorat (prema Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2.2021.)¹⁸² U dobnoj skupini od 15 do 30 godina stanje evidentirane nezaposlenosti (ulazak u evidenciju u 2021.) u PGŽ prema završenom stupnju u siječnju 2021.godine je 552 mladih od 1778 evidentiranih nezaposlenih osoba ili 31,05% mladih.¹⁸³

Ukupno registrirana nezaposlenost mladih od 15 do 30 godina u 2021 iznosi 2.387 osoba. Najviše ih ima iz područja tehničara i stručnih suradnika (22,50%), zatim uslužna i trgovačka zanimanja (22,25%) te znanstvenika, inženjera i stručnjaka (19,73%).¹⁸⁴ U Tablici 32 je stanje evidentiranih nezaposlenih (ulazak u evidenciju u 2021. godini) prema završenom stupnju obrazovanja za sve dobne skupine godine iz koje vidljiva struktura prema dobnim skupinama.

¹⁸¹ Više na <https://www.hzz.hr/statistika/>, preuzeto 15.2.2021.

¹⁸² Više na <https://www.hzz.hr/statistika/>, preuzeto 15.2.2021.

¹⁸³ Više na <https://www.hzz.hr/statistika/>, preuzeto 15.2.2021.

¹⁸⁴ Više na <https://www.hzz.hr/statistika/>, preuzeto 15.2.2021.

Najveći broj mladih nezaposlenih je u dobnim skupinama od 25 do 29 godina i to sa završenom srednjom školom, ali prati je dobnja skupina od 20 do 24 godine i to isto sa završenom srednjom školom.

Tablica 32. Stanje evidentiranih nezaposlenih - ulazak u evidenciju u 2021. godini prema završenom stupnju obrazovanja za sve dobne skupine godine u PGŽ

Dob	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-60+	Ukupno
(1) Bez škole i nezavršena osnovna škola, završena osnovna škola	14	16	14	33	18	118	213
(2) Srednja škola	40	153	155	136	140	502	1126
(3) Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola, fakultet, akademija, magisterij, doktorat	-	33	127	87	67	125	439
Ukupno PGŽ	54	202	296	256	225	745	1778

Izvor: Prilagođeno iz HZZ Statistika on line, 2.2021.

U sljedećoj tablici je prikazan broj evidentiranih nezaposlenih - ulasci u evidenciju po gradovima i općinama u PGŽ.

Tablica 33. Broj evidentiranih nezaposlenih - ulazak u evidenciju osoba u siječnju 2021. godine prema dobnim skupinama i gradovima/općinama u PGŽ

Općina / županija	Dob						Ukupno
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-60+	
BAKAR	1	3	10	4	5	20	43
BAŠKA		2	1	1		4	8
BROD MORAVICE	1	1	1	1		3	7
CRES			1	1	6	13	21
CRIKVENICA	4	11	6	12	7	34	74
ČABAR		5	2	4	4	13	28
ČAVLE	2	14	9	5	6	12	48
DELNICE	2	6	9	8	2	13	40
DOBRINJ	1	1	1	6	1	3	13
FUŽINE		1	1	3	2	3	10
JELENJE	2	3	5	2	3	11	26
KASTAV		10	13	8	9	21	61
KLANA	1			3	2	1	7
KRALJEVICA	1	3	4	2	3	9	22
KRK		1	12	6	7	8	34
LOKVE					1	1	2
LOVRAN	3	7	3	2	4	15	34
MALI LOŠINJ	2	5	5	2	6	20	40
MALINSKA-DUBAŠNICA	1	3	4	4		12	24
MATULJI	1	6	11	13	13	26	70
MOŠČENIČKA DRAGA			1	2	5	6	14
MRKOPALJ					1	1	2
NOVI VINODOLSKI		2	3	7		14	26
OMIŠALJ		2	3	3	1	12	21
OPATIJA	2	4	15	6	9	33	69
PUNAT	1	2	2	2	1	2	10
RAB		4	9	6	8	9	36
RAVNA GORA		2	1		1	5	9
RIJEKA	20	82	138	120	101	356	817
SKRAD	1		2		2	3	8
VINODOLSKA OPĆINA	2	1	2		1	6	12
VIŠKOVO	4	15	15	14	8	39	95
VRBNIK						1	1
VRBOVSKO	1		4	7	4	8	24
KOSTRENA	1	5	1	2	1	7	17
LOPAR		1	1		1	1	4
UKUPNO	54	202	295	256	225	745	1777

Izvor: Prilagođeno iz HZZ Statistika on line, 2.2021.

Tablica 34. Broj prijavljenih slobodnih radnih mjesta u PGŽ ovisno o djelatnosti poslodavca prema NKD 2007 od 2009. godine, za siječanj i veljaču 2021.

Djelatnost poslodavca NKD 2007 - od 2009 godine	Da (sezonski)	Ne	ukupno
(A) Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	2	7	9
(B) Rudarstvo i vađenje		3	3
(C) Prerađivačka industrija		225	225
(D) Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija			
(E) Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom...		16	16
(F) Građevinarstvo	1	286	287
(G) Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	116	375	491
(H) Prijevoz i skladištenje	4	37	41
(I) Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	507	204	711
(J) Informacije i komunikacije		12	12
(K) Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja		7	7
(L) Poslovanje nekretninama		13	13
(M) Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti		171	171
(N) Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	3	54	57
(O) Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje		27	27
(P) Obrazovanje		247	247
(Q) Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	24	177	201
(R) Umjetnost, zabava i rekreacija	16	21	37
(S) Ostale uslužne djelatnosti	4	37	41
(T) Djelatnosti kućanstava kao poslodavaca; djelatnosti kućanstava...		2	2
(U) Djelatnosti izvanteritorijalnih organizacija i tijela			
Ne odnosi se			
PRIMORSKO-GORANSKA - UKUPNO	677	1921	2598

Izvor: Prilagođeno iz HZZ Statistika on line, 2.2021.

Pregledom baze podataka HZZ vidljiv je značajni pad broja prijavljenih slobodnih radnih mjesta s 20.487 u 2018. godini, na 17.607 u 2019. godini, te 11.0721 u 2020. godini. U razdoblju od 2016. godine do 2020. godine zabilježen je gotovo 50% trend pada broja prijavljenih slobodnih radnih mjesta. Isto tako, u ovom trenutku omjer sezonskih i ne sezonskih poslova je 26,06% sezonskih i 73,94% ne sezonskih poslova. Na svaku nezaposlenu osobu u istom periodu je dostupno 1,09 slobodno radno mjesto odnosno na svaku nezaposlenu osobu postoji najmanje jedno radno mjesto.

Razvojne potrebe - ulaganja Županije u osiguravanje uvjeta za razvoj i poticanje poduzetništva i zapošljavanja mladih

Općenito, ulaganja Primorsko-goranske županije u razvoj su vidljiva iz nekoliko programa u Proračunu. Osnovna namjena ovih sredstava je osiguravanje infrastrukture (komunalne, prostorne, uglavnom) za razvoj općenito. Iz sljedeće Tablice su vidljiva ulaganja PGŽ iz Upravnih odjela kojima se osiguravaju, posredno ili neposredno, uvjeti za gospodarski i društveni razvoj pa time i bolji uvjeti za ostanak mladih u PGŽ.

Tablica 35. Ulaganja u infrastrukturu PGŽ 2021.

		Plan 2020	Plan 2021
Upravni odjel za regionalni razvoj, infrastrukturu i upravljanje projektima		26.299.000	29.547.000
1	Regionalna energetska agencija Kvarner	1.809.000	4.713.000
2	Regionalna razvojna agencija PGŽ	3.892.000	7.339.000
3	Upravni odjel za regionalni razvoj, infrastrukturu i upravljanje projektima	20.598.000	17.495.000
Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj		29.701.000	21.447.000
1	Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj PGŽ	2.540.500	2.900.000
2	Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj	27.160.500	18.547.000
Upravni odjel za pomorsko dobro, promet i veze		19.890.000	18.543.000
Upravni odjel za opću upravu i upravljanje imovinom		17.116.000	16.956.000
Upravni odjel za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša		22.435.000	13.639.000
1	Javna ustanova "Priroda"	9.742.700	4.844.100
2	Javna ustanova "Zavod za prostorno uređenje PGŽ"	7.503.134	8.179.700
3	Upravni odjel za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša	5.189.166	615.200
Ukupno		115.441.000	100.186.000

Izvor: Otvoreni proračun, dostupno na http://www.opencity.hr/proracun/index.php?unit_id=43, 20.2.2020.

Tablica 36. Ulaganja u regionalni razvoj PGŽ 2021.

	Plan 2020	Plan 2021
Regionalni razvoj	26.859.956	29.834.000
Institucionalni i programski okvir regionalnog razvoja	2.329.000	3.527.000
Programi JU Regionalna razvojna agencija	2.874.200	6.075.000
Programi Regionalne energetske agencije Kvarner	284.600	2.752.000
Programi ravnomjernog razvitka	15.670.424	12.700.000
Razvoj elektronskih medija	600.000	500.000
Razvoj integralnog sustava gospodarenja otpadom PGŽ	2.487.132	1.000.000
Redovna djelatnost JU Regionalne razvojne agencije	1.017.800	1.264.000
Redovna djelatnost Regionalne energetske agencije Kvarner	1.524.400	1.961.000
Zaštita životinja	72.400	55.000
Razvoj i sigurnost prometa	19.196.148	17.913.000
Aerodromi i zračni promet	400.000	450.000
Ceste i cestovni promet	3.673.802	3.828.000
Pomorsko dobro i pomorski promet	14.847.347	13.285.000
Željeznice i željeznički promet	275.000	350.000
Prostorno uređenje i unapređenje stanovanja	22.117.834	13.303.800
Dokumenti prostornog uređenja i gradnje	4.872.000	280.000
Programi JU "Priroda"	7.582.700	1.657.140
Programi JU "Zavod za prostorno uređenje PGŽ"	1.514.600	1.765.500
Redovna djelatnost JU "Zavod za prostorno uređenje PGŽ"	5.988.534	6.414.200
Redovna djelatnost Javne ustanove "Priroda"	2.160.000	3.186.960
Potpora poljoprivredi	8.165.489	8.398.500
Razvoj poljoprivrede	5.624.989	5.498.500
Redovna djelatnost Centra za poljoprivredu i ruralni razvoj	2.540.500	2.900.000
Poticanje razvoja turizma	10.807.752	7.800.500
Unapređenje turizma	10.807.752	7.800.500
Jačanje gospodarstva	10.502.614	4.995.700
Promicanje gospodarskog razvoja	269.000	589.000
Razvoj malog i srednjeg poduzetništva	8.819.679	3.625.000
Razvoj šumarstva i drvne industrije	9.430	165.000
Unapređenje i razvoj lovstva	1.404.505	616.700
Upravljanje imovinom	4.643.975	3.737.500
Funkcioniranje informatičkog sustava	3.930.000	3.515.000
Kapitalni projekti	640.000	162.500
Upravljanje imovinom	73.975	60.000
Organizacija i provedba zaštite i spašavanja	4.130.500	3.187.000
Zaštita okoliša	185.000	210.000

Izvor: Otvoreni proračun, dostupno na http://www.opencity.hr/proracun/index.php?unit_id=43, 20.2.2020.

U cilju ravnomjernog regionalnog razvoja posljednjih godina JLS samostalno ili uz potporu PGŽ ulazu ili planiraju ulagati u velike infrastrukturne radove koji su važni za mlade, a posebno na otocima. Tako npr. na otoku Krku će se u Općini Vrbnik rekonstruirati zgrada Vitezićevog doma u društveno-kulturni i turističko-informativni centar, izgraditi sportska dvorana Područne škole Vrbnik OŠ „F. K. Frankopan“, započet će se krajobrazno uređenje prostora uz šetnicu od plaže Vajavina do plaže Kozica u Vrbniku. Na otoku Krku će se tako rekonstruirati kula Dubec, restaurirati kuća Landauf, izgraditi novi dječji vrtić u Njivicama, urediti Multimedijalni kulturni centar Krk, nadograđivati vrtiće, uređivati pješačke staze i drugo; na otoku Cresu se će rekonstruirati kulturni centar Susajda, a nakon provedbe rekonstrukcije i opremanja objekt će pružati mogućnost korištenja prostora polivalentne namjene (tri zasebne funkcionalne cjeline) kao što su galerijsko-izložbeni prostor, dvorana za kazališne predstave i kino projekcije, smještaj za muzejske knjižnice i prostor za rad udruga. Isto tako u Gradu Cresu se dograditi Dječji vrtić Girice i izgraditi sportsko igralište “fitness/street workout park” Cres. U Gradu Malom Lošinj u će se izgraditi biciklistička otočna transversala, izgraditi javna gradska sportska dvorana, izgraditi gradsko nogometno igralište i gradski bazen, natkriti sportsko igralište na Bočacu, energetski obnoviti dječji vrtići, izgraditi “Plavi Svijet: Centar znanosti o moru”, revitalizirati park šume Čikat, urediti lokacije za Muzej pomorstva na otvorenom, uređenje parka Haračić, izgradnja vidikovaca (Pogled, Sv. Ivan, Čunski, Kadin), energetski obnoviti građevine kulturne namjene, ali i izgraditi poduzetnički inkubator “Impulsi centar Mali Lošinj”. Isto tako u Malom Lošinj je u planu i izgradnja stanova za potrebe lokalnog stanovništva, ali i arhitektonski prilagoditi javne ustanove za nepokretne ili teško pokretne osobe i drugo. U suradnji s PGŽ će se izgraditi bolnica i drugo. Na Rabu se u Općini Lopar izgradilo dječji vrtić Lopar i kulturni dom, a uređuju se i plaže i šetnice. Na Rabu će se planira izgradnja Terra Arbia, centra za posjetitelje što predstavlja ključni objekt u Geoparku otok Rab (geopark u osnivanju) i čini okosnicu infrastrukture i upravljanja Geoparkom. Cilj projekta je uspostaviti stalnu lokaciju za cjelogodišnji prihvrat posjetitelja, omogućiti pristup znanju o neobnovljivim prirodnim bogatstvima otoka na popularan i nadasve zanimljiv način korištenjem suvremenih tehnologija za prijenos znanja, vizualizacije i rekonstruiranje geološke prošlosti. Terra Arbia bit će po svemu jedinstven objekt za popularizaciju znanosti, cjeloživotno učenje, te promociju i razvoj geoturizma. Dosadašnje iskustvo i komunikacija s posjetiteljima sezonskog Infocentra Geoparka u neadekvatnim privremenim prostorima unaprijedit će u svakom pogledu budući Terra Arbia¹⁸⁵. Vrijednost ovih projekta je više stotina milijuna kuna a mogu biti faktorom ostanka mladih.

Programi poticanja gospodarskih djelatnosti PGŽ koji mogu potaknuti mlade na aktivno zapošljavanje su i sljedeće:

- 1. Osnivanje i rad Lokalnih akcijskih grupa (LAG)** – *predstavlja lokalno partnerstvo javnog, privatnog i civilnog sektora u ravnopravnom odnosu, na određenom geografski povezanom području, zasnovano na smjernicama LEADER pristupa. LAG se vezuje uz ruralno područje s više od 5.000, a manje od 150.000 stanovnika dok pojedino naselje u sklopu LAG-a ne smije imati više od 25.000 stanovnika. Cilj osnivanja LAG-a je da se zajedničkim naporima, kroz izradu lokalnih razvojnih strategija i provedbu konkretnih zajedničkih razvojnih projekata, unaprijedi sveukupni razvoj i podigne konkurentnost ciljanog ruralnog područja. Za mlade je to prilika za osnaživanje u ovom sektoru, jer će se sredstva utrošiti za razvojne projekte pojedinih LAG-ova, odnosno za potrebe poljoprivrednih i turističkih kapaciteta za proizvodnju i pružanje usluga.*

¹⁸⁵ Prilagođeno iz Statistike Primorsko-goranske županija 2.2021

2. Sufinanciranje programa i projekata udruga iz područja poljoprivrede i ruralnog razvoja, šumarstva i drvne industrije i lovstva iz proračuna PGŽ u 2021. godini – mladima je ovo prilika da ostanu na području ruralnih krajeva. Županija sufinancira provedbu programa/projekata iz sljedećih mjera ruralnog razvoja:

- Mjera 2.1.2. Obnova i održavanje putova u funkciji revitalizacije ili funkcioniranja gospodarskih aktivnosti
- Mjera 2.2.1. Razvoj i unaprijeđenje kulturne, povijesne, turističke i sportsko-rekreacijske infrastrukture
- Mjera 3.1.1. Stjecanje znanja i vještina za nezaposlene osobe, poduzetnike početnike te ostale poduzetnike i stručne kadrove u gospodarstvu
- Mjera 3.2.1. Sufinanciranje programskih aktivnosti i manifestacija
- Mjera 3.2.2. sufinanciranje rada Lokalnih akcijskih grupa jačanjem kapaciteta informiranja i edukacije poduzetnika i javnog sektora za prijavu na natječaje za korištenje sredstava iz programa ruralnog razvoja
- iz područja: Poljoprivrede i ruralnog razvoja, Šumarstva i drvne industrije i Lovstva u iznosu od 1.095.300,00 kuna za 2021. godinu. Prihvatljivi korisnici prijavljenim programima (projektima i aktivnostima) moraju doprinositi realizaciji mjera definiranih u Programu provedbe mjera ruralnog razvoja PGŽ za razdoblje 2017.-2020. ("Službene novine" broj 34/16), a radi se o neprofitnim udrugama iz navedenih područja djelatnosti i LAG-ova.

Gotovo svaka JLS na području PGŽ ima neki od modela poticanja gospodarstva, posebno u vrijeme krize, pa tako npr. Grad Opatija u Programu poticanja poduzetništva¹⁸⁶ je namijenjen: postojećim i novi mikro i mali poduzetnici sa sjedištem ili poslovnom jedinicom (registrirana poslovnica, trgovačka radnja, ugostiteljski objekt i slično), obrtnicima i slobodnima zanimanja), nosiocima OPG-a i SOPG-a te neprofitnim organizacijama koje imaju sjedište na području Grada Opatije. Namjena je poticanje zapošljavanja, otvaranja djelatnosti, poticaji na subvencije za kamate za kredite, poticaju za obavljanje djelatnosti u zaleđu, troškove prijave na natječaje za bespovratna sredstva iz EU fondova i nacionalnih natječaja za školovanje čime se stvaraju mogućnosti za održavanje, unaprijeđenje i pokretanje djelatnosti, što svakako može doprinijeti kvalitetnom zapošljavanju mladih. Još jedan sveobuhvatni primjer programa je i Opći program mjera poticanja razvoja poduzetništva na području grada Rijeke¹⁸⁷. Program obuhvaća 23 mjere, a najveći udio se odnosi na dodjelu nepovratnih subvencija poduzetnicima. *Mjerama se nastoji utjecati na jačanje konkurentnog nastupa poduzetnika na tržištu, ostvarivanje praktičnog obrazovanja i boljeg informiranja u poduzetništvu, poboljšanje uvjeta raspoloživosti financijskih resursa, korištenja poduzetničke prostorne i informativne infrastrukture za realizaciju poduzetničkih poduhvata, podizanje razine poduzetničke kulture te rješavanje društvenih problema primjenom poduzetničkih načela. Korisnici sredstava su subjekti malog gospodarstva koji su u cijelosti u privatnom vlasništvu i čije je sjedište na području grada Rijeke, i udruge osnovane kao pravne osobe čija je svrha promicanje gospodarskih interesa članica klastera, koje imaju sjedište na području grada Rijeke ili imaju članicu sa sjedištem na području grada Rijeke, koje posluju pozitivno i koje ostvaruju suradnju sa znanstveno – istraživačkom institucijom.*¹⁸⁸ (Portal Grada Rijeke, 2.2020). Isto tako, npr. u Gorskom kotaru gradovi i općine također donose programe poticanja poduzetništva poput npr.

¹⁸⁶ Javni poziv, više na <https://www.opatija.hr/hr/vijesti/novosti/javni-poziv-poduzetnicima-neprofitnim-organizacijama-i-fizickim-osobama,12808.html>, preuzeto 15.2.2021.

¹⁸⁷ Opći program mjera poticanja razvoja poduzetništva na području Grada Rijeke, više na <http://sn.rijeka.hr/wp-content/uploads/2019/09/Opći-program-mjera-poticanja-razvoja-poduzetništva-na-području-grada-Rijeke-pročišćeni-tekst.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

¹⁸⁸ Opći program mjera poticanja razvoja poduzetništva na području Grada Rijeke, više na <https://www.rijeka.hr teme-za-gradane/biznis-i-investicije/opci-program-poticanja-razvoja-poduzetništva-grada-rijeke/>, preuzeto 15.2.2021.

Grada Delnice, Programom poticanja i razvoja poduzetništva¹⁸⁹ se za poduzetnike na području Grada Delnice nastoji kroz 4 mjere potaknuti razvoj, a posebno se ističe mjera za poticanje ženskog poduzetništva. Većina gradova ima programe poticanja poduzetništva, pa mladi mogu i ove poticaje koristiti kako bi unaprijedili svoje poslovanje i/ili započeli svoje poduzetničke projekte.

3. “Poduzetničke potporne institucije” prema Jedinstvenom registru poduzetničke infrastrukture Ministarstva poduzetništva i obrta su razvojne agencije na području PGŽ:

→ **Program razvoja poslovnih zona i inkubatora:** u PGŽ ima 11 poduzetničkih zona (u Lovranu, Kostrena, Čavle, Bakar, Kastav, Rab, Viškvu, Vinodolska općina i Novom Vinodolskom) i 5 inkubatora (svi u Rijeci). Isto tako postoji poduzetnički akcelerator u Rijeci i 4 poduzetnička centra (3 u Rijeci i 1 u Novom Vinodolskom). Na području PGŽ postoji i znanstveno-tehnološki park Step-RI, REA (Regionlana energetska agencija Kvarner), lokalne razvojne agencije (Rijeka i Skrad). U PGŽ nalazi se Industrijska zona Bakar, kao najveća poslovna i trgovačka zona u Republici Hrvatskoj. Industrijska zona je u stalnom procesu razvoja, a obuhvaća područje od 500 ha, a 170 poslovnih subjekata zapošljava sveukupno 4.000 osoba. Na području PGŽ posluje i niz malih poduzetničkih zona, koje čine okosnicu razvoja gospodarstva na lokalnoj razini. (Prigoda, 2.2021.)¹⁹⁰

U cilju privlačenja investicija PGŽ je oblikovala platformu za prikaz projekata u PGŽ www.invest.pgz.hr. *Web stranica predstavlja online bazu gotovo 120 investicijskih projekata s područja PGŽ, iz sektora prometa, turizma, zdravstvenog turizma, energetike, projekata poduzetničko-poslovne infrastrukture, društvene infrastrukture, sporta i rekreacije, zimskih sportova, marina i luka. Stranica daje i pregled poslovnih zona na području Županije, kao i projekata marikulture te luka nautičkog turizma Web stranica pruža potencijalnim domaćim i stranim ulagačima informacije o samom projektu, lokaciji projekta, njegovom vlasništvu, mogućnostima realizacije, daje popis pripremljene dokumentacije te kontakt i to na sveukupno četiri jezika-hrvatskom, engleskom, njemačkom i talijanskom.*¹⁹¹

4. Strategija razvoja ljudskih potencijala PGŽ 2016.-2020. je ključni dokument razvoja, a imao tri strateška cilja:

- ojačati potporno okruženje za zapošljavanje i zapošljivost što čini temeljni cilj za razvoj županijskog društveno-ekonomskog razvoja, s dva prioriteta, svaki po tri mjere
- stvoriti uvjete za socijalno osjetljive skupine koji ima jedan prioritet s tri mjere
- jačanje partnerskih odnosa na tržištu rada s dva prioriteta, svaki s po dvije mjere¹⁹²

Moguća rješenja / projekti koje je nudila ova Strategija su: *uključiti mlade u programe aktivne politike zapošljavanja; centri za mlade, centri za volontiranje, dani karijera, sajmovi poslova, poslovne škole za mlade, razvijati sustav on-line učenja, stvaranje novih i daljnji razvoj postojećih start-up institucija (primjeri start-up Grada Rijeke za mlade i start-up Grada Rijeke za kreativne industrije); utjecati na nacionalnu razinu da srednjoškolsko obrazovanje bude obvezno; izraditi EU projekte za mlade i njihove specifične potrebe; kvalitetnije pripremiti mlade za tržište rada (Program razvoja poduzetničkih sposobnosti mladih i “Učeničkih zadruga” Grada Rijeke); podići svijest o radu odjela za karijere pri fakultetima i sveučilištu, potaknuti praksu i razmjenu studenata (aiesec, erasmus, ceepus, ccusa); pružiti*

¹⁸⁹ Program poticanja poduzetništva, više na http://www.delnice.hr/DOKUMENTI_ODLUKE/natjecaji/2019_Program%20poticanja%20poduzetnistva.pdf, preuzeto 15.2.2021.

¹⁹⁰ Poduzetničke zone, više na <https://prigoda.hr/poduzetnicke-zone/>

¹⁹¹ Web stranica za poticanje ulaganja, više na <http://invest.pgz.hr/novost/nova-web-stranica-za-poticanje-ulaganja/>

¹⁹² Strategija razvoja ljudskih potencijala, više na <https://www.lpz-pgz.com/wp-content/uploads/2018/08/Strategija-razvoja-ljudskih-potencijala-PGŽ-2015-2020.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

institucionalnu podršku praćenju zapošljavanja mladih koji su završili sveučilišni studij (u suradnji s Uredom za karijere Sveučilišnog savjetovališnog centra); aktivno sudjelovati u povezivanju studenata Sveučilišta u Rijeci s poslodavcima (kroz portal UniRi namijenjen informiranju i komunikaciji dionika); osigurati institucijsku podršku sustavnom praćenju poduzetničkih sklonosti i namjera te razvoja poduzetničkih kompetencija studenata (kroz aktivno sudjelovanje u programima Ureda za karijere Sveučilišnog savjetovališnog centra, PGŽ, RRA PORIN i dr). U svrhu prikupljanja podatka o rezultatima implementacije mjera iz ove Strategije stručnjaci iz Ureda za karijere Sveučilišnog savjetovališta se dostavili podatke (obzirom da još nema izvješća o ishodima). **Ured za karijere Sveučilišta u Rijeci** je u velikoj mjeri aktivan u ostvarivanju navedenih ciljeva. Namijenjen je pružanju usluga koje će studentima omogućiti upoznavanje s različitim mogućnostima profesionalnog razvoja te stjecanje znanja i vještina koje su im potrebne za uspjeh na radnim mjestima budućnosti i ostvarenje vlastitih profesionalnih potencijala. Program obuhvaća kontinuirano provođenje: savjetodavnih aktivnosti - individualno, grupno i online savjetovanje s ciljem pružanja podrške razvoju karijernog samopoimanja, postavljanju karijernih ciljeva, istraživanju karijernih mogućnosti te ostvarenju kontakata s potencijalnim poslodavcima; informativnih aktivnosti - pružanje informacija o tržištu rada, organizacija stručne prakse, organizacija događaja namijenjenih razmjeni iskustava alumnijskih i studenata; edukativnih aktivnosti - radionice, predavanja i organizacija tribina namijenjenih razvoju komunikacijskih vještina te vještina upravljanja karijerom; istraživačkih aktivnosti - sustavno praćenje poduzetničkih sklonosti i namjera te praćenje zapošljavanja bivših studenata Sveučilišta u Rijeci. (Prilagođeno iz Izvještaja SSC, dostupno u Arhivi DIP-a). Korisnici usluga Ureda za karijere uglavnom se, prema istom izvještaju javljaju iz potrebe za: *..razvoj vještina pismenog predstavljanja poslodavcima (pisanje životopisa ili molbe za posao); razvoj vještina usmenog predstavljanja poslodavcima (priprema za intervju s poslodavcem); donošenje karijernih odluka; izrada karijernog plana.* (prilagođeno iz Izvještaja ureda za karijere Sveučilišta u Rijeci (dostupno u Arhivi DiP-a, 2.2021). Korisnici Ureda SSI izvještavaju o mnogobrojnim problemima s kojima se susreću, a dio njih iz perspektive Ureda za karijere su: *potreba za dodatnim stručnim kadrom (trend rasta broja studenata koji traže podršku Ureda na čije individualne potrebe treba odgovoriti pravovremeno); nedovoljna vidljivost usluga Ureda za karijere; nedovoljna svijest studenata i nastavnika/profesora o važnosti razvoja vještina upravljanja karijerom; nedovoljan razvoj sustavnih informatičkih rješenja za povezivanje poslodavaca i studenata i nedovoljan razvoj sustavnih metoda praćenja zapošljavanja bivših studenata Sveučilišta u Rijeci.* Isto tako, iz perspektive korisnika / mladih problemi su kojima se mladi (studenti) susreću su: *nedovoljna zastupljenost stručne prakse u studijskim programima; nedovoljna usklađenost studijskih programa s potrebama tržišta rada i zabrinutost vezana uz stjecanje zaposlenja koje je u skladu s područjem i razinom obrazovanja.*¹⁹³ Obzirom da se Uredu za karijere obraćaju studenti Sveučilišta u Rijeci, njihova perspektiva obuhvaća problematiku ne/zapošljavanja mladih u tercijarnim profesijama. Njihovi prijedlozi su sljedeće: *kontinuirano pružanje edukativnih, savjetodavnih i informativnih usluga namijenjenih razvoju vještina upravljanja karijerom; profesionalizacija karijernih savjetnika; prilagodna kurikulumu; uvođenje stručne prakse u obrazovne programe; osiguranje informatičkih rješenja koja će omogućiti brzo i učinkovito povezivanje poslodavaca i studenata (alumnija); kontinuirano praćenje potreba studenata i poslodavaca; uključivanje predstavnika iz gospodarstva u izradu obrazovnih programa; razvoj učinkovitog sustava praćenja zapošljavanja mladih i jačanje*

¹⁹³ Iz Izvještaja SSC, dostupno u Arhivi DiP-a, 2.2021.

svijesti o potrebi za cjeloživotnim profesionalnim usmjeravanjem te razvoj vještina upravljanja karijerom¹⁹⁴ Obzirom da nisu dostupna izvješća niti nacrt nove strategije ne može se sa sigurnosti predvidjeti novi smjer razvoja ovom području, no prikupljeni podaci ukazuju na potrebu još intenzivnijeg ulaganja stvaranja uvjeta za socijalno osjetljive skupine, među kojima su mladi sve više.

Zaključak

Problemi koji se iskazuju u ovom području posljedica su dijelom ekonomske krize u Hrvatskoj i EU, što stvara buduće “izgubljene generacije”, a dijelom pasivnog stava skupina i pojedinaca, dionika razvoja koji mogu unaprijediti područje i očekivanjima da “netko drugi riješi probleme”. U cilju ublažavanja posljedica ekonomske krize i poboljšanja društvenog položaja mladih, EU je i donijela paket mjera za olakšavanje ulaska na tržište rada, Pojačanu *Garanciju za mlade 2021* kako bi smanjila nezaposlenost mladih. Za Hrvatsku trenutno vrijede mjere koje se razvrstavaju prema vrsti aktivnosti i intervenciji te financijskoj podršci, a prilagođene su EUROSTAT-ovoj klasifikaciji politika tržišta rada: Potpore za zapošljavanje (Potpore za zapošljavanje za stjecanje prvog radnog iskustva/pripravništvo, Potpore za usavršavanje, Potpore za samozapošljavanje; Potpore za proširenje poslovanja; Obrazovanje i osposobljavanje (Obrazovanje nezaposlenih osoba i ostalih tražitelja zaposlenja, Osposobljavanje na radnom mjestu, Osposobljavanje na radnom mjestu i u ustanovama za obrazovanje odraslih, Obrazovanje za temeljne vještine osobnog i profesionalnog razvoja; Javni rad; Potpore za očuvanje radnih mjesta (Potpore za očuvanje radnih mjesta u sektoru proizvodnje tekstila, odjeće, obuće, kože i drva, Potpora za skraćivanje radnog vremena, Stalni sezonac).¹⁹⁵

Prema rezultatima dosadašnje analize, mladi PGŽ se suočavanju s istim problemima kao i mladi u Hrvatskoj:

- raste broj nezaposlenih mladih bez ili sa srednjom stručnom spremom
- nema evidencije o dodatnom, cjeloživotnom usavršavanju, kao i sustavnog razvoja ljudskih potencijala, pa se preporuča da se usvajanjem nove “Strategije razvoja PGŽ” i nove “Strategije razvoja ljudskih potencijala PGŽ” te eventualno izradom strategije obrazovanja izradi kvalitetan alat za praćenje i evidencija o učincima tih strategija, kako bi se i ova strategija za mlade mogla revidirati
- nema suradnje, programa ili aktivnosti koja uključuje sve sektore, koje bi poduprijele rješavanje pitanja nezaposlenosti mladih, iako postoji dobra infrastruktura (npr., razvojna agencija PGŽ, Prigoda)
- neprimjerene kompetencije mladih za tržište rada – najviše nezaposlenih mladih sa srednjom stručnom spremom, najviše zanimanja tehničari i stručni suradnici i uslužna i trgovačka zanimanjima; nedovoljan udio mladih s tercijarnim obrazovanjem
- iako postoji pojedinačni naponi k društvenom poduzetništvu kao modelu zapošljavanja još uvijek se gospodarstvo nije okrenulo mobilizaciji mladih; nema vrednovanja volonterskog rada i stečenih kompetencija; ne koriste se dovoljno EU fondovi i programi za usavršavanje i mobilnost mladih, kao niti u dovoljnoj mjeri, mjere i programi iz Jamstva (Garancije) za mlade. U PGŽ se u ovom području iskazuju specifični problemi: nezaposlenost (opća i mladih); neprimjerene kompetencije za tržište rada, nedostaju

¹⁹⁴ iz Izvještaja SSC, dostupno u Arhivi DiP-a, 2.2021.

¹⁹⁵ Uvjeti korištenja mjera aktivnog zapošljavanja u 2021, više na <https://mjere.hr/dokumentacija/HZZ-Uvjeti-koristenja-mjera-aktivnog-zaposljavanja-u-2021-2101.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

stručnjaci iz različitih područja posebno iz tercijarnog obrazovanja, ali i strukovnih zanimanja; pad malog i srednjeg poduzetništva; samozapošljavanje kroz poduzetničke inkubatore i zone mjerama za mlade: nema posebnih poticaja za mlade. Prema strateškim dokumentima ne postoji dovoljno inicijativa i zajedničkih projekata između kulturnih aktera i poduzetnika iako PGŽ sufinancira poduzetnike u kulturi. Postoji problem needuciranosti i nepostojanja kulturnih vrijednosti kojim bi se mobiliziralo pojedince i skupine da koriste kulturne resurse u funkciji raznih gospodarskih grana, od turizma do poljoprivrede, pa je potrebno planiranje osposobljavanja za društveno poduzetništvo i nove kreativne industrije.

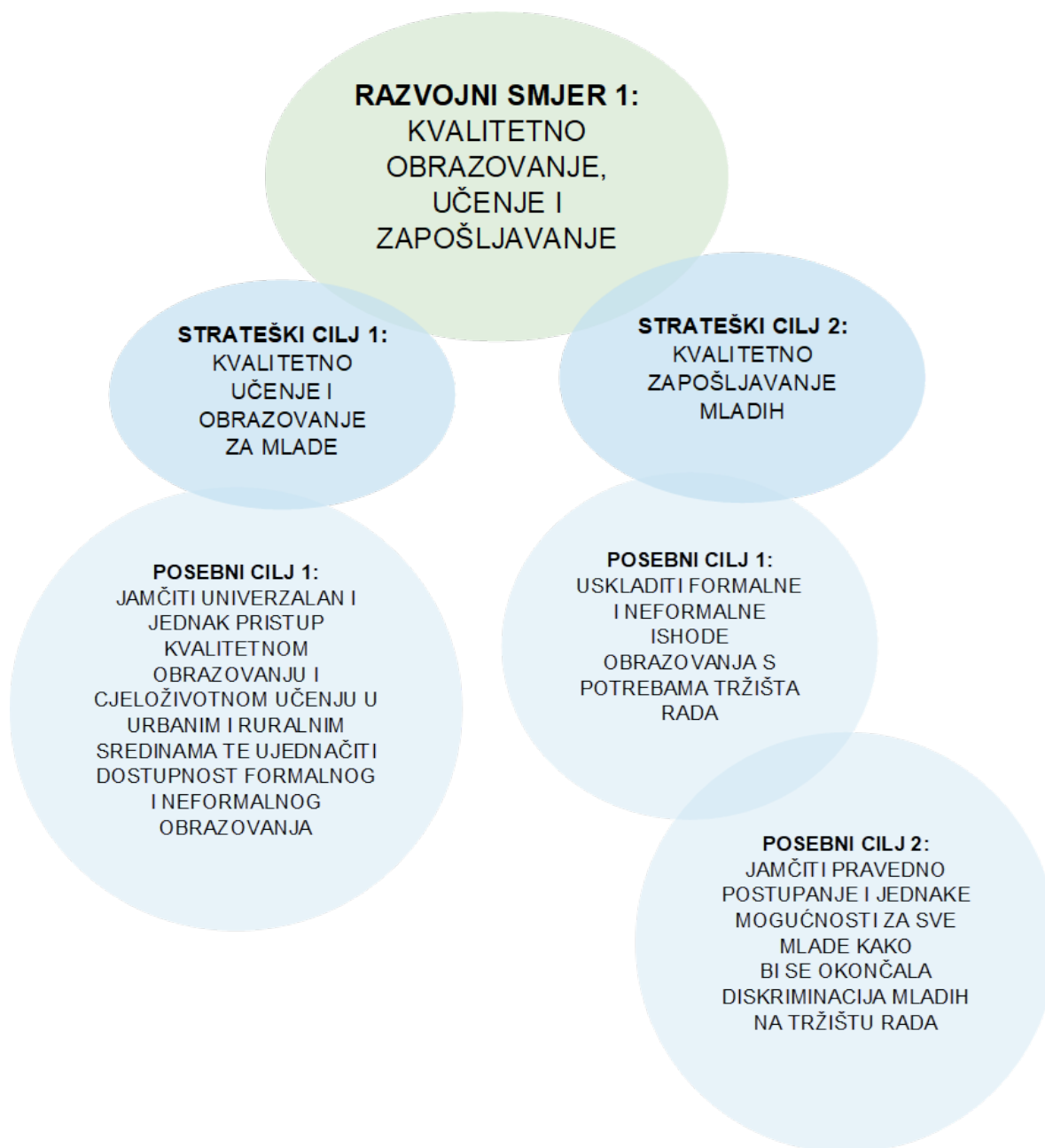
Tko su ključni dionici prema sudionicima?

U rješavanje problema treba biti uključena PGŽ koja može omogućiti resurse koji će organizacijama civilnog društva i mladima omogućiti razvoj programa za mlade. Također, ostale javne institucije više uključiti i sve ostale javne institucije tj, ustanove, kao što je ranije navedeno Zavod za zapošljavanje, Ured za karijere i sl. Preporuča se PGŽ, kao inicijatoru, ali i drugim javnim institucijama i organizacijama civilnog društva koje generiraju programe u koje zatim uključuju poduzetnike i obrtnike te mlade koji su nezaposleni, da izgrade platformu za profesionalno i karijerno usmjeravanje mladih, a prvenstveno informiranje mladih o mogućnostima zapošljavanja, obrazovanja i drugog neformalnog učenja. Rezultati rasprave su pokazali da postoji svijest o nužnosti promjena oko mogućnosti rješavanja problematike zapošljavanja. U budućem promišljanju problematike smanjivanja nezaposlenosti i povećavanja zapošljavanja, potrebno je da cijela zajednica i okruženje ulože napore da se što više uključe svi dionici i promjeni ova statična perspektiva koja je karakteristična za postojeće tržište "evidentiranih nezaposlenih" i poslodavaca, kao i sustav obrazovanja – statičan i spor sustav u kojem vrlo malo sudionika pristupa ovom problemu aktivno. Zapošljavanjem mladih bave se strategije obrazovanja, socijalne zaštite i rada, no ono nije prepoznato kao problem u većini državnih strategija - čak i tamo gdje je nezaposlenost mladih ozbiljna. Zapošljavanje mladih je multisektorsko područje, no multisektorski timovi provode malo projekata za zapošljavanje mladih¹⁹⁶. U nastavku su prijedlozi strateških ciljeva, posebnih ciljeva i mjera (prioritetnih javnih politika nastalih temeljem rezultata istraživanja, uz aktivno sudjelovanje ključnih dionika u javnim forumima, uzimajući u obzir i perspektivu mladih za razvojni smjer Kvalitetno obrazovanje, učenje i zapošljavanje mladih PGŽ“

¹⁹⁶ Svjetska banka, 2012, Programi za sprječavanje nezaposlenosti mladih. Evaluacija dostupno na https://ieg.worldbankgroup.org/sites/default/files/Data/reports/ye_eval.pdf, 20.2.2021.

U nastavku slijedi shematski prikaz Razvojnog smjera 1 s prikazom strateških i posebnih ciljeva te shematski prikaz elemenata strukture Razvojnog smjera 1 uz obrazloženje pojmova.

Slika 5. Shematski prikaz Razvojnog smjera 1

Slika 6. Shematski prikaz strukture strateškog okvira Programa

Strateški cilj 1 → dugoročni, odnosno srednjoročni cilj kojim se izravno podupire ostvarenje razvojnog smjera		
Posebni cilj 1 → srednjoročni cilj definiran u nacionalnim planovima i planovima razvoja JL(R)S kojim se ostvaruje strateški cilj iz strategije i poveznica s programom održavnom proračunu ili proračunu JL(R)S		
Pokazatelji ishoda za posebni cilj 1 → kvantitativni i kvalitativni mjerljivi podatak koji omogućuje praćenje, izvješćivanje i	1. Opis pokazatelja ishoda 1	Povećanje/smanjenje
	2. Opis pokazatelja ishoda 2	+10%

vrednovanje uspješnosti u postizanju utvrđenog posebnog cilja	3. Opis pokazatelja ishoda 3	+15%
Mjere (prioriteti provedbe) za posebni cilj 1 → skup međusobno povezanih aktivnosti i projekata u određenom upravnom području kojom se izravno ostvaruje posebni cilj, a neizravno se pridonosi ostvarenju strateškoga cilja		
Pokazatelji rezultata za mjere → kvantitativni i kvalitativni mjerljivi podatak koji omogućuje praćenje, izvješćivanje i vrednovanje uspješnosti u provedbi utvrđene mjere, projekta i aktivnosti		
1. Mjera povezana s ishodom 1	1.1. Pokazatelj rezultata za mjeru	
	1.2. Pokazatelj rezultata za mjeru	
2. Mjera povezana s ishodom 2	2.1.	
	2.2.	
3. Mjera povezana s ishodom 3	3.1.	
	3.2.	

U nastavku slijede strateški okvir Razvojnog smjera 1 sa istaknutim pokazateljima ishoda i rezultata.

Razvojni smjer 1. Kvalitetno obrazovanje, učenje i zapošljavanje

Strateški cilj 1: Kvalitetno učenje i obrazovanje za mlade		
Posebni cilj 1: Jamčiti univerzalan i jednak pristup kvalitetnom obrazovanju i cjeloživotnom učenju u urbanim i ruralnim sredinama te ujednačiti dostupnost formalnog i neformalnog obrazovanja		
Pokazatelji ishoda za posebni cilj 1	1. povećan udio djece mladih roditelja u vrtićima	+15%
	2. povećan broj zaposlenih mladih	+10%
	3. povećan udio mladih koji sudjeluju u procesima cjeloživotnog učenja radi povećanja produktivnosti i kvalitete radne snage te sposobnosti prilagodbe brzim promjenama	+15%
Mjere (prioriteti provedbe) za posebni cilj 1	Pokazatelji rezultata za mjere	
1. povećanje pristupačnosti kvalitetnog sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja za mlade roditelje	1.1. broj djece mladih roditelja, posebno iz ruralnih krajeva i drugih socijalno isključenih skupina, uključenih u sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja	
2. a) osiguravanje jednakih uvjeta sustavnog odgoja i obrazovanja postupnim uvođenjem nastave za učenike osnovnih škola i nastave u jednoj smjeni za učenike srednjih škola	2.1. broj osnovnih škola s cjelodnevnom programom nastave	
	2.2. broj srednjih škola koje rade u jednoj smjeni	
2. b) osnaživanje temeljnih kompetencija (čitalačke, matematičke, prirodoslovne, pismenosti)	2.3. broj dodatnih programa za jačanje temeljnih kompetencija	
	2.4. uspjeh na testovima državne mature i/ili PISA testova	
	2.5. broj modela cjelovite potpore djeci i učenicima u učenju osobito učenicima s teškoćama i darovitim učenicima, pripadnicima nacionalnih manjina i učenicima koji pripadaju rizičnim skupinama (npr. cjeloviti program prevencije nasilja, učiti kako učiti, razvoj kreativnih potencijala i sl.)	
	2.6. broj novih aktivnosti/programa za osnaživanje temeljnih kompetencija	
	2.7. broj školskih i studentskih volonterskih klubova	

2. c) razvijanje kritičkog i kreativnog mišljenja, građanske kulture i kulture nenasilja kod mladih	2.8. broj programa prevencije nasilja kod djece i mladih
	2.9. broj provedenih aktivnosti na inicijativu mladih
	2.10. broj novih modela učenja u zajednici (učenje zalaganjem u zajednici, odnosno društveno-korisnim učenjem) i broj učenika i studenta uključenih u iste
2. d) jačanje društvenog ugleda i interesa za strukovnim zanimanjima	2.11. broj upisanih učenika u strukovne srednje škole
	2.12. broj novih programa zanimanja srednjih strukovnih škola usklađenih s potrebama tržišta rada
2. e) razvoj i implementacija novih modela stručne prakse usklađenih s potrebama tržišta rada	2.13. broj sati stručne prakse u tijeku nastavnog procesa, na svim razinama obrazovanja
	2.14. broj novih programa u županijskim centrima kompetentnosti
	2.15. broj plaćenih stručnih praksi i broj plaćenih mentora, na svim razinama obrazovanja
	2.16. broj novih modela stručne prakse (otvaranje pravnih tijela pri obrazovnim ustanovama na principima društvenog poduzetništva; npr. broj otvorenih automehaničarskih radionica u sklopu strukovne škole otvorene za tržište u kojoj učenici stječu kompetencije za vrijeme trajanja obrazovanja), na svim razinama obrazovanja
	3.1. broj oblikovanih modela profesionalne orijentacije prije upisa u srednje škole i prije upisa na razne studije tijekom i po završetku visokog obrazovanja
3. stvoriti model koji omogućava stjecanje stručnih i osobnih kompetencija za rad za vrijeme i nakon stjecanja formalnog obrazovanja, posebno za mlade u NEET situaciji i iz ruralnih područja	3.2. broj osiguranih prostora za mlade za provedbu besplatnog učenja raznih vještina kojima povećavaju svoju konkurentnosti na tržištu rada, ali i osposobljavanju se za život u zajednici (info-centri, centri i klubovi za mlade)
	3.3. broj mladih u NEET situaciji, posebno u ruralnim krajevima
	3.4. broj novih modela učenja u zajednici (učenje zalaganjem u zajednici, odnosno društveno-korisnim učenjem) i broj učenika i studenta uključenih u iste

Strateški cilj 2: Kvalitetno zapošljavanje mladih		
Posebni cilj 1: Uskladiti formalne i neformalne ishode obrazovanja s potrebama tržišta rada		
Pokazatelji ishoda za posebni cilj 1	1.smanjenje broja mladih u NEET situaciji	-10%
	2. povećanje broja zaposlenih mladih	+10%
	3. povećanje broja radnih mjesta	+10%
Mjere (prioriteti provedbe) za posebni cilj 1	Pokazatelji rezultata za mjere	
1. Osiguravanje društvene podrške za karijerno savjetovanje po mjeri mladih	1.1. broj oblikovanih modela podrške karijernog savjetovanja u ključnim prijelaznim razdobljima za mlade: - za vrijeme obrazovanja - po izlasku iz obrazovnog sustava - prilikom pronalaska prvog zaposlenja te kod promjene i gubitka zaposlenja	
	1.2. broj mladih uključenih u obrazovanje, osposobljavanje i programe poticanja zapošljavanja, posebno iz ruralnih krajeva i drugih skupina u riziku od isključenosti	
2. a) postizanje veće usklađenosti kompetencija radnika s potrebama tržišta rada poboljšanjem suradnje dionika na tržištu rada, institucija i socijalnih partnera, uključujući i sustav obrazovanja	2.1. broj sklopljenih sporazuma o suradnji između ključnih dionika u obrazovanju i na tržištu rada	
	2.2. broj novih programa usklađenih s tržištem rada	
2. b) aktivno uključivanje poslodavaca u proces usklađivanja formalnih i neformalnih ishoda obrazovanja (uključujući vrednovanje stečenih kompetencija volontiranjem) s potrebama tržišta rada (plaćene stručne prakse, sudjelovanje u stipendiranju i sl.	2.3. broj plaćenih stručnih praksi	
	2.4. broj poslodavaca koji koriste sustav mentorstva prilikom uvođenja u posao i napredovanja na radnom mjestu	
	2.5. broj poslodavaca koji vrednuju kompetencije stečene volontiranjem, društveno-korisnim učenjem ili drugim oblicima neformalnog obrazovanja prilikom zaposlenja ili napredovanja na radnom mjestu	
	2.6. broj međusektorskih modela stipendiranja učenika i studenata	
3. Stvaranje mogućnosti za nova radna mjesta s ciljem zadržavanja mladih u ruralnim sredinama	3.1. broj ostvarenih programa poticanja stvaranja novih radnih mjesta za mlade u ruralnim sredinama (poduzetništva, društvenog poduzetništva)	
	3.2. broj ostvarenih ulaganja i poticaja u postojeće resurse i organizacije u kojima su mladi zaposleni	

Posebni cilj 2: Jamčiti pravedno postupanje i jednake mogućnosti za sve mlade kako bi se okončala diskriminacija mladih na tržištu rada		
Pokazatelji ishoda za posebni cilj 2	1. povećana stopa zaposlenosti svih mladih, a posebno nepovoljnom položaju	+10%
	2. povećana prosječna plaća mladih, posebno mladih žena	+11.5%*
Mjere (prioriteti provedbe) za posebni cilj 2	Pokazatelji rezultata za mjere	
1. osiguravanje pravednog postupanja i jednakih mogućnosti za sve mlade kako bi se okončala diskriminacija mladih na tržištu rada	1.1. broj mladih zaposlenih temeljem ugovora o radu na neodređeno	
	1.2. broj zaposlenih mladih unutar 6 mjeseci nakon završenog obrazovanja	
	1.3. broj zaposlenih mladih neposredno nakon završetka stručnog osposobljavanja/pripravništva	
2. poboljšanje položaja na tržištu rada za mlade, a posebno mlade žene i dugotrajno nezaposlene mlade i ostale mlade u nepovoljnom položaju	2.1. broj realiziranih poticaja za zapošljavanje mladih žena, dugotrajno nezaposlenih mladih i ostalih mladih u nepovoljnom položaju	
	2.2. broj provedenih edukacija o rodnoj ravnopravnosti za poslodavce	

Ključni dionici koji će doprinijeti ostvarenju prioritetnih javnih politika za mlade u ovom razvojnom smjeru sudjelovanjem u izradi i provedbi akcijskih planova te vrednovanju rezultata su:

1. Javne organizacije/ustanove: državne i inozemne javne potpore mladima za brže zapošljavanje i olakšavanje ulaska na tržište rada, poticanje poduzetništva i sl.; sveučilišta, pučka ili narodna učilišta; obrazovni sustav, formalno obrazovanje – vrtići, škole, fakulteti i JLS
2. Programi (potpore i mjere) nacionalne politike (ministarstva): poticaji za zapošljavanje, poticaji za stjecanje radnog iskustva, potpore za stjecanje kvalifikacija i sl., programi potpore EU u ovom području; zavodi za zapošljavanje, ministarstva, agencije i sl.
3. Organizacije civilnog društva koje pružaju potporu zaposlenima i nezaposlenim mladima: socijalno poduzetništvo, zadruge i sl., volontiranje; tečajevi, radionice sa sadržajima koji potiču brže zapošljavanje i olakšavaju ulazak u svijet rada; udruge, učilišta za obrazovanje odraslih, kulturni centri, neformalno obrazovanje
4. Privatni, ekonomski sektor: stipendije vezane uz zapošljavanje, osiguravanje stručne prakse, poticaji za zapošljavanje i sl.;
5. Druge organizacije i modeli koji daju potporu mladima radi bržeg zapošljavanja i olakšavaju ulazak u svijet rada: poduzetnički inkubatori, kreativni laboratoriji, poslovne zone, gospodarske komore, obrtničke komore i sl.
6. Ekonomski/ profitni sektor – neformalno i formalno, praksa, tvrtke, obrti

Preporuke za ključne dionike (za gradove i općine, PGŽ, ustanove, zaklade, gospodarstvenike i druge organizacije koje mogu usmjeriti svoje djelovanje ka ovom razvojnom smjeru) - moguće aktivnosti i projekti za izradu akcijskog plana

Preporuke	Povezanost sa strateškim ciljem	Ključni dionici
1. prema mogućnostima u skladu s Pedagoškim standardom: izravan upis djece mladih roditelja i/ili dodatni bodovi za upis djece mladih roditelja	Strateški cilj 1	Osnivači ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, JLS, PGŽ, gospodarstvenici
2. aktivno sudjelovanje u oblikovanju inovativnih modela učenja za zapošljavanje. Radi se o aktivnostima koje doprinose stjecanju ključnih kompetencija za razvoj i zapošljavanje mladih npr.: - u okviru obaveznog (redovnog) odgojno obrazovnog programa obogaćuje se s aktivnostima i novim pedagoškim i didaktičkim metodama koje potiču stjecanje temeljenih kompetencija (matematičke, prirodoslovne, analitički pristup i kritičko mišljenje) i socijalnih vještina poput mirnog rješavanja sukoba, učenje u izazovnom okruženju, komunikacijske vještine i sl. - prema mogućnostima oblikuju i dodatne školske aktivnosti poput školskih vrtova, učeničkih zadruga, debatnih klubova, volonterskih klubova i drugih aktivnosti na prijedlog učenika škole. Isto tako, važno je omogućiti jednostavniju suradnju i priznavanje stečenih kompetencija sudionicima programa koje provode organizacije civilnog društva.	Strateški cilj 1	Osnivači ustanova za osnovno i srednje obrazovanje, visokoškolske ustanove, organizacije civilnog društva, JLS, PGŽ, gospodarstvenici
3. aktivno sudjelovanje u uspostavi suradnje s ustanovama i organizacijama radi oblikovanja županijskog modela programa prevencije nasilja među i nad mladima.	Strateški cilj 1	Osnivači ustanova osnovnog i srednjeg obrazovanja, visokoškolske ustanove, JLS; PGŽ, MUP, NZJZ PGŽ, CZSS, organizacije civilnog društva
4. organiziranje komunikacijskih kampanja za promociju deficitarnih radnih mjesta/zanimanja, kroz sustavno i primjereno informiranje učenika o pojedinim zanimanjima i uključivanje učenika u kampanju, npr. tijekom školovanja posjete roditelja školama ("što rade moji roditelji?"), organizirane posjete zainteresiranih učenika tvrtkama, posjete predstavnika tvrtki osnovnim školama, sajmovi poslova u čiju su organizaciju uključeni i učenici.	Strateški cilj 1	Osnivači ustanova osnovnog i srednjeg obrazovanja, visokoškolske ustanove u suradnji s gospodarstvenicima i učenicima, obitelji, JLS, PGŽ, HZZZ
5. razvoj društvenog poduzetništva u školama i na fakultetima (npr. automehaničarska radionica za javnost u školi, frizerski salon u školi i sl.). Rad učenika i mentora u društvenom poduzeću škole je priznata i plaćena stručna praksa. Isto tako, uspostavom suradnje s poduzetnicima oblikuju se novi modeli stručne prakse tijekom cijelog školovanja, npr. povezano s novim modelom stipendiranja u kojem se za deficitarna zanimanja prema interesu poslodavaca stipendira iz više izvora plaćena praksa tijekom cijelog školovanja	Strateški cilj 1	Osnivači ustanova srednjeg i visokoškolskog obrazovanja oblikuju nove modele stručne prakse u suradnji s poslodavcima i JLS, PGŽ, komorama,

6. uspostavlja se nove modele profesionalne orijentacije i druge modele praćenja potencijala učenika kako bi u prijelaznim razdobljima lakše donijeli odluku o nastavku školovanja.	Strateški cilj 1	Stručnjaci, obrazovne ustanove i organizacije civilnog društva, JLS; PGŽ, HZZZ
7. Informiranje poslodavaca o načinu rada organizacija civilnog društva te mogućnostima stjecanja kompetencija za buduće radnike kroz programe učenja u zajednici (učenje zalaganjem u zajednici, stručna praksa u organizaciji civilnog društva...), ispitavanje potreba poslodavaca (koje kompetencije su potrebne, koja zanimanja)	Strateški cilj 2	Organizacije civilnog društva, poslodavci, obrazovne ustanove
8. Preporuke poslodavcima - uspostava transparentnijeg zapošljavanja uz priznavanje stečenih kompetencija kroz neformalno obrazovanje, preporuke..	Strateški cilj 2	Poslodavci, organizacije civilnog društva, ustanove, PGŽ, JLS
9. Poticanje stvaranja novih radnih mjesta - poticaji za gospodarstvenike koji stvaraju nova radna mjesta na kojima zapošljavaju mlade u ruralnim krajevima.	Strateški cilj 2	JLS, PGŽ, poslodavci, ministarstva
10. Poticaji za korištenje poslovnih zona, start – up inkubatora i sl. - povoljni uvjeti za mlade poduzetnike (oslobađanje plaćanja davanja i sl.)	Strateški cilj 2	Vlasnici poslovnih zona, JLS, PGŽ,
11. Oblikovanje modela sprječavanja ulaska mladih u NEET situaciju	Strateški cilj 1 i 2	JLS; PGŽ; HZZZ, osnivači obrazovnih ustanova

7. RAZVOJNI SMJER 2. „DRUŠTVENA UKLJUČENOST, DOBROBIT I ZDRAVLJE MLADIH”

Temeljni strateški okvir za izradu ovog Programa je Strategija za mlade EU od 2019. do 2027. godine, a ciljevi iz te Strategije prilagođeni su uvjetima u kojima žive mladi u PGŽ. Kriteriji za oblikovanje ovog razvojnog smjera su odgovornost društva za dobrobit mladih, prevenciju i sprječavanje njihove društvene isključenosti. Povezanost izazova i mogućnosti s kojima se mladi suočavaju općenito, zbog sve veće društvene isključenosti mladih, kao i onih koji imaju manje mogućnosti, danas je izražen i kroz utjecaja pandemije na njihovo zdravlje, pri tom se posebno misli na mentalno zdravlje mladih. *Mladi žele preuzeti kontrolu nad svojim životima, surađivati s drugima i podupirati ih. Pri preuzimanju kontrole nađu se suočeni s neolicezom uobičajenih tranzicija u svojem osobnom životu i okruženju, od obrazovanja do rada, samostalnog života, partnerstva ili započinjanja obiteljskog života. Mnogi se suoče s pitanjem nesigurne budućnosti zbog globalizacije i klimatskih promjena, tehnoloških promjena, demografskih i socioekonomskih kretanja, populizma, diskriminacije, socijalne isključenosti i lažnih vijesti, s još nepoznatim učincima na radna mjesta, vještine ili način funkcioniranja naših demokracija. Posebno bi pozornost trebalo posvetiti mladima kojima prijete opasnost od marginalizacije na temelju mogućih izvora diskriminacije, kao što su njihovo etničko podrijetlo, spol, spolna orijentacija, invaliditet, vjera, uvjerenje ili političko mišljenje.... Danas se mladi diljem Europe suočavaju s različitim izazovima, kao što su poteškoće pri pristupanju svojim socijalnim pravima, socijalna isključenost i diskriminacija te prijetnje koje proizlaze iz lažnih vijesti i propagande.*¹⁹⁷Primjerenost ciljeva (iz navedene Strategije) kontekstu u kojem žive mladi u PGŽ ispitala se različitim metodama. Radi se o sljedećim ciljevima koje se povezalo u jedan razvojni smjer kako bi se moglo planirati učinkovite sveobuhvatne međusektorske prioritete javnih politika u ovom važnom području. Ciljevi iz Strategije za mlade koje se odnose na ovaj razvojni smjer su:

1. „Uključiva društva“: Omogućiti i osigurati uključenost svih mladih u društvu.

Podciljevi:

- *Osigurati pravnu zaštitu i provoditi međunarodne pravne instrumente za borbu protiv svih vrsta diskriminacije i govora mržnje prepoznajući da su mladi izloženi višestrukim oblicima diskriminacije.*
- *Ojačati aktivnosti informiranja marginaliziranih mladih ljudi kako bi se osiguralo da su svjesni prostora, mogućnosti i iskustava koji su im na raspolaganju.*
- *Osigurati da sve marginalizirane mlade osobe imaju jednak pristup formalnom i neformalnom okruženju za učenje, imajući u vidu sve dimenzije uključenosti.*
- *Jačati kapacitete nastavnog osoblja za rad s marginaliziranim mladim osobama.*
- *Pružiti više prostora, mogućnosti, resursa i programa za poticanje dijaloga i socijalne kohezije te se boriti protiv diskriminacije i segregacije.*
- *Jačati socijalnu potporu provedbom prava na plaću dostatnu za život, poštene radne uvjete, univerzalan pristup kvalitetnoj zdravstvenoj skrbi te osigurati posebne mjere za marginalizirane mlade osobe.*

¹⁹⁷ Strategija EU za mlade, 2018, više na [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:42018Y1218\(01\)&from=ES](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:42018Y1218(01)&from=ES), preuzeto 15.2.2021.

- *Osigurati da marginalizirane mlade osobe sudjeluju u svim postupcima donošenja odluka i da su ključni akteri, osobito u procesima koji se odnose na njihova vlastita prava, dobrobit i interese.*

2. „Mentalno zdravlje i dobrobit mladih“: *Postići bolju mentalnu dobrobit i okončati stigmatizaciju problemâ u vezi s mentalnim zdravljem čime se promiče socijalna uključenost svih mladih.*

Podciljevi:

- *Poticati razvoj samosvijesti i manje natjecateljskog načina razmišljanja poticanjem uvažavanja pojedinačnih vještina i prednosti.*
- *Zaštititi prava na rad i obrazovanje osoba s problemima u vezi s mentalnim zdravljem tijekom i nakon bolesti kako bi se osiguralo da mogu slijediti vlastite ambicije*
- *Razviti uključiv međusektorski pristup pružanju usluga zaštite mentalnog zdravlja za svih, posebice za marginalizirane skupine*
- *Svim djelatnicima koji rade s mladima te obiteljima i prijateljima osigurati kvalitetno osposobljavanje iz pružanja prve pomoći u pogledu mentalnog zdravlja*
- *Osigurati uključivo, dostojanstveno i dobro financirano liječenje uključivanjem pružanja usluga mentalnog zdravlja visoke kvalitete u sve zdravstvene ustanove*
- *Usmjeriti se na preventivne mjere s pomoću kojih se osigurava da mladi steknu znanja i vještine potrebne za bolju mentalnu dobrobit*
- *Boriti se protiv stigmatizacije u pogledu problema u vezi s mentalnim zdravljem izradom programa podizanja svijesti.*
- *EU politike opisuju kontekst u kojem žive mladi: „Značajan i sve veći broj mladih diljem Europe izražava zabrinutost zbog raširenosti među vršnjacima problema u vezi s mentalnim zdravljem kao što su visoka razina stresa, tjeskoba, depresija i druge mentalne bolesti. Mladi to obrazlažu ogromnim društvenim pritiscima s kojima se danas suočavaju i izražavaju potrebu za boljim pružanjem usluga zaštite mentalnog zdravlja za mlade.“ (preuzeto iz EU strategije za mlade)*

7.1. RAZVOJNI IZAZOVI I POTREBE U PODRUČJU DRUŠTVENE UKLJUČENOSTI, DOBROBITI I ZDRAVLJA MLADIH PGŽ

Razvojni izazovi i potrebe u području društvene uključenosti, dobrobiti i zdravlja mladih PGŽ ne razlikuju se bitno od onih u kojima žive mladi u EU. Posebno je to do izražaja došlo uslijed novih obrazaca ponašanja koje su mladi morali usvojiti zbog posljedica pandemije koji su jednaki gotovo za sve dijelove i Republike Hrvatske i EU: mladima je tijekom 2020. godine uskraćen najvažniji čimbenik u razvoju u dobi u kojoj jesu, vršnjacima koji predstavljaju referentnu grupu koja omogućava društveni prostor za ostvarivanje i usvajanje novih vrijednosti i zdravog odrastanja, prvi su koji će dobiti otkaz zbog manjeg staža i zadnji koji će dobiti novo zaposlenje. U prethodnim poglavljima se analiziralo specifične izazove i potrebe koji određuju kontekst ove strategije. Povezivanjem ova dva područja želi se dati naglasak na:

- *Izjednačavanju mogućnosti mladih*
- *Sprječavanju i umanjivanju narušavanja mentalnog zdravlja mladih*
- *Stvaranju uvjeta za ravnomjeran razvoj ukidanjem faktora rizika za socijalnu isključenost mladih u urbanim i ruralnim područjima*

Razvojni izazovi i potrebe za sprječavanje društvene isključenosti

Društvena isključenost obuhvaća širok spektar posljedica nejednakosti u mogućnostima i situacijama u kojima se pojedina skupina nalazi zbog kojih nisu dostupni institucionalni, kulturni i osobni resursi potrebni za uključenost u društvo, poput ekonomske nejednakosti, diskriminacije zbog nekog posebnog obilježja skupine, nemogućnost školovanja, nezaposlenost i dr. Najčešće se radi o više dimenzija koje su međusobno povezane i kompleksne: financijsko siromaštvo (nedostatni prihodi za primjeren život), zaposlenost (nezaposlenost i promjene na tržištu rada), zdravlje (narušenost zdravlja zbog vanjskih i unutrašnjih čimbenika) i obrazovanje (nedostupnost obrazovanja). Prema različitim istraživanjima o oblikovanju modela javnih politika društvena uključenost¹⁹⁸ se definira kao "...proces kojim se nastoji osigurati da svatko, neovisno o svom iskustvu i okolnostima, može ostvariti puni potencijal u životu. Kako bi se postigla uključenost, dohodak i zaposlenost su važni, ali nisu dovoljni. Društvo koje nastoji uključiti sve građane karakteriziraju naponi za smanjenom nejednakosti te ravnoteža između individualnih prava i dužnosti povećane socijalne kohezije." Za poboljšanje društvene uključenosti nije dovoljno povećati ekonomsku sigurnost, već je potrebna društvena briga o povećanju ljudskog kapitala, društvenog kapitala, povećati dostupnost kulturnih, obrazovnih i ekonomskih mogućnosti svim skupinama, a posebno osigurati ravnomjerni razvoj ruralnih i urbanih krajeva. Postoje nebrojene intervencije i programi prevencije koji se najčešće usmjeravaju najugroženijim skupinama, poput osobama s invaliditetom, umirovljenicima, nezaposlenima, skupinama koje žive ispod granice i oko granice siromaštva, ali nedostatno i manje mladima. "Sustavna prevencija i nastojanje da mladi ljudi ne ispadnu iz obrazovnog procesa može se ostvariti optimalnom fleksibilizacijom i prohodnošću obrazovanja."¹⁹⁹ Sljedeće strategije na razini EU doprinose društvenoj uključenosti:

- Strategy for the Rights of Persons with Disabilities 2021-2030²⁰⁰
- LGBTIQ Equality Strategy 2020-2025²⁰¹
- EU Anti-racism Action Plan 2020-2025²⁰²
- Gender Equality Strategy 2020-2025²⁰³
- EU Roma Strategic Framework²⁰⁴

Europski „stup socijalnih prava“ određuje 20 ključnih načela i prava kojima se podupiru pravedna i funkcionalna tržišta rada, kao osnovni društveni prostor za djelovanje javnih politika usmjerenih društvenoj uključenosti, u tri važna poglavlja: *Jednake mogućnosti i pristup tržištu rada, Pravedni radni uvjeti, Socijalna zaštita i uključenost*.²⁰⁵ U narednom periodu mladi će biti i jesu posebno pogođena skupina jer će se posljedice pandemije na djecu i mlade tek moći

¹⁹⁸ Centar za ekonomsku i socijalnu uključenost (Centre for Economic and Social Inclusion, više na <http://www.cesi.org.uk>), preuzeto 15.2.2021.

¹⁹⁹ Institut za financije, 2020, Vodič za socijalnu uključenost, str. 12, više na <http://www.iif.hr/progress/Vodic%20za%20socijalnu%20uključenost.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

²⁰⁰ Strategija za prava osoba s invaliditetom 2021 – 2030, više na <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=23707&langId=en>, preuzeto 15.2.2021.

²⁰¹ LGBTIQ Strategija jednakosti, više na https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2068, preuzeto 15.2.2021.

²⁰² EU Akcijski plan protiv rasizma, više na https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1654, preuzeto 15.2.2021.

²⁰³ Strategija za jednakost rodova, više na https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_358, preuzeto 15.2.2021.

²⁰⁴ EU Comm., Zapošljavanje, socijalna politika i inkluzija, više na <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&furtherNews=yes&newsId=9938>, preuzeto 15.2.2021.

²⁰⁵ Europski stup socijalnih prava, više na <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=hr&catId=1226>, preuzeto 15.2.2021.

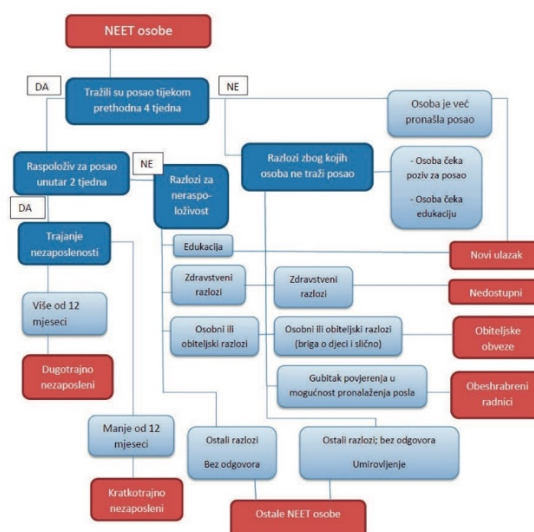
utvrditi upravo u razdoblju provedbe ove strategije. *“Mladi će vjerojatno platiti najvišu cijenu ako nema odgovarajućeg odgovora na politike. Povećanje stope nezaposlenosti mladih trostruko je veće od stope opće nezaposlenosti između prvog i trećeg tromjesečja 2020. Odgođeni ulazak na tržište rada mogao bi obilježiti ovu generaciju u godinama koje dolaze.”*²⁰⁶

Prema Eurostatu u 2019. godini stopa mladih u dobi od 16 do 29 u HR u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti je iznosila 18,8%, što je niže od prosjeka za EU. Udio mladih u dobi od 16 do 29 godina koji trpe određenu materijalnu deprivaciju je prema istom izvoru u Hrvatskoj 6,2% što je gotovo istovjetno prosjeku u EU. Udio mladih u dobi od 16 do 29 godina koji žive u kućanstvima s vrlo niskim primanjima je 7,8%, što je nešto niže od prosjeka EU (9,1%). U Hrvatskoj živi 4% mladih u dobi od 16 do 29 godina u situaciji u kojoj troškovi stanovanja prelaze granicu mogućnosti. Mladi u dobi od 16 do 29 žive u prenapučenim kućanstvima, a onih koji trpe deprivaciju zbog istog razloga, ima u Hrvatskoj 50,71%. Isto tako, 4,9% mladih koji rade, u dobi od 16 do 29 godina, žive u riziku od siromaštva. U dobi o 18 do 24 godine u Hrvatskoj 3% mladih su rano napustili obrazovanje i osposobljavanje. Isključenost se može pratiti i kroz uključenost mladih u neformalno obrazovanje (u posljednja 4 tjedna) pa je tako 11,8% mladih u EU u dobi od 15 do 29 godina uključeno u neki oblik neformalnog obrazovanja, a u Hrvatskoj je to samo 2,00%. Mladi iz skupine kojoj prijeti isključenost su mladi izvan sustava obrazovanja, osposobljavanja i rada ili popularno u NEET situaciji. U EU ih prosječno ima 12,5% populacije (od 16 do 29), a u HR 14,2% ukupne populacije mladih. Ovi podaci, koji su i dalje samo procjena, upozoravaju na problem nedostupnosti velikog dijela mladih za koje se ne zna u kojem su zapravo statusu. Procjene mladih se obično vrše procjenom razlike između evidentirano nezaposlenih, usporedbom s brojem zaposlenih i onih koji u datom trenutku izlaze iz obrazovnog sustava. S obzirom da u HR nema sustavnog praćenja mladih koji se osposobljavaju, nije moguće procijeniti koliko mladih radi za vrijeme školovanja, kao ni kako bi mogli platiti školovanje, rade li “na crno”, niti je moguće pratiti koliko mladih je emigriralo, te koliko ih se školuje u inozemstvu, pa je ovaj broj samo procjena. Procjenu je izradilo i Ministarstvo rada i mirovinskog sustava²⁰⁷ 2018. godine. Na Slici 7 se vidi kakvu shemu obilježja imaju NEET osobe, a na Slici 8 se vide rezultati istraživanja Ministarstva. PGŽ je među županijama koja ima veliki postotak neaktivnih osoba među kojima su mladi najugroženiji.

²⁰⁶ Commission recommendation of 4.3.2021 on an effective active support to employment following the COVID-19 crisis (EASE), 2021; [vidi 9.](#)

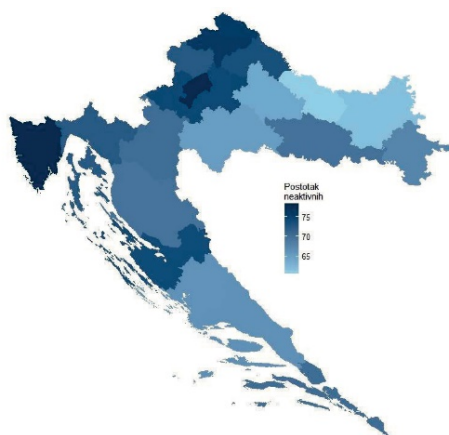
²⁰⁷ Analiza stanja i preporuke za razvoj daljnjih aktivnosti za osobe u NEET statusu, više na https://www.eizg.hr/userdocs/images/projekti/neet_studija.PDF, preuzeto 15.2.2021.

Slika 7. Definicija NEET osoba prema Anketi o radnoj snazi

Izvor: Grafički prikaz preuzet iz Ministarstvo rada i mirovinskog sustava, 2018, Analiza stanja i preporuke daljnjih aktivnosti za osobe u NEET sustavu, prema Eurofound (2016.). str. 208

Slika 8. Distribucija osoba (15-29) u definiranom NEET statusu neaktivnosti prema županiji prebivališta

Izvor: Preuzeto iz Institut za ekonomiju, 2018., "EIZ obrada podataka dobivenih putem Sporazuma o razmjeni podataka.", str. 41²⁰⁹

Mladi iz ove skupine jesu prioritet ovog razvojnog smjera, jer među njima ima i mladih s invaliditetom, mladih žena, onih koji su rano izašli iz sustava obrazovanja, ali i obitelji s djecom. U ovoj skupini su i mladi iz ruralnih krajeva koji zbog nedostupnosti javnog prijevoza, obrazovnih i radnih mogućnosti ostaju zatočeni u zajednici u kojoj žive ili najčešće migriraju. Ruralne prostore prati i depopulizacija odnosno praznjenje prostora. Zato je i u EU strategiji za mlade, ravnopravnost za mlade u ruralnim i urbanim sredinama istaknuti cilj, jer je važno osigurati jednake uvjete kroz koje se mladima omogućuje ostvarivanje osobnog potencijala u svim područjima, a posebno u ruralnim područjima. Istraživanja (Biavaschi i sur., 2012) pokazuju da je najlakši prijelaz iz obrazovnog procesa u područje rada u zemljama koje imaju povoljne makroekonomske uvjete i demografsku strukturu gospodarstva, povećanu potražnju za mladom radnom snagom, sustav obrazovanja koji omogućava stjecanje vještina i

²⁰⁸ Vidi broj 11

²⁰⁹ Vidi broj 11

kompetencija, koje su tražene na tržištu rada, usklađenost sustava socijalnih naknada i mjera aktivne politike zapošljavanja i usklađenost sustava minimalnih plaća i odgovarajućeg radnog zakonodavstva. U tim područjima djeluje najmanje udruga, nedostaje socijalnih usluga, poput psihosocijalne podrške mladima, potpora za mlade, ali i mogućnosti za zapošljavanje. Društvena u/isključenost se može pratiti u analizi uključenosti u slobodne aktivnosti pa tako i u analizi sudjelovanja mladih u kulturnim aktivnostima.

U sljedećoj Tablici 37 su podaci iz 2016. godine mladih u dobi od 16 do 29 godina o njihovom sudjelovanju u kulturnim i sportskim manifestacijama. Više mladih u dobi od 16 do 29 godina nije sudjelovalo niti u jednoj kulturnoj manifestaciji, za razliku od prosječnog broja mladih u EU, kao i u drugim kulturnim aktivnostima. Manje mladih iz HR nije sudjelovalo niti u jednoj sportskoj manifestaciji (49,1) nego mladi u EU.

Tablica 37. Usporedba udjela mladih iz HR i EU u dobi od 16 do 29 godina koji nisu sudjelovali niti u jednoj kulturnoj i sportskoj manifestaciji (2016.)

	Kulturne manifestacije %	Odlazak u kino %	Događanja uživo %	Kulturna baština %	Sportske manifestacije %
EU	17,1	24,8	47,6	52	55,3
RH	29,5	39,8	48,9	65,5	49,1

Izvor: Prilagođeno iz Eurostat, 20.2.2021.²¹⁰

Tablica 38. Usporedba udjela mladih iz HR i EU, u dobi od 16 do 29 godina koji su sudjelovali barem u jednoj godišnje kulturnoj i sportskoj manifestaciji (2016.)

	Kulturne manifestacije %	Odlazak u kino %	Događanja uživo %	Kulturna baština %	Sportske manifestacije %
EU	82,8	75,1	52,4	47,9	44,8
RH	70,5	60,2	51,1	34,5	50,9

Izvor: Prilagođeno iz Eurostat, 20.2.2021.²¹¹

Mladi iz HR sudjeluju manje od mladih u EU u kulturnim manifestacijama, a jedino je u barem jednoj sportskoj manifestaciji sudjelovalo više mladih od prosjeka EU. EU politike opisuju kontekst u kojem žive mladi: *Trećina mladih u Europi izložena je riziku siromaštva i socijalne isključenosti. Mnogi od njih nemaju pristup svojim socijalnim pravima. Mnogi se i dalje suočavaju s višestrukom diskriminacijom, predrasudama i zločinima iz mržnje. Nove pojave u vezi s migracijama dovele su do nekoliko izazova u pogledu društva i isključenosti. Stoga je ključno raditi na ostvarenju prava svih mladih u Europi, uključujući najmarginaliziranije i najisključenije* (Strategija EU za mlade).

²¹⁰ Eurostat, više na https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_SCP03_custom_647801/default/table?lang=en, preuzeto 15.2.2021.

²¹¹ Vidi broj 14

Rezultati analize za mapu zajednice mladih iz područja socijalne uključenosti mladih

Na području PGŽ postoji više resursa koji vode brigu o skupinama kojima prijeti društvena isključenost:

a) Centri za socijalnu skrb i mogućnosti za mlade

Na području PGŽ je za sprečavanje društvene isključenosti prije svega nadležan Centar za socijalnu skrb čija je djelatnost vezana uz brigu o najugroženijim stanovnicima PGŽ pa tako i mladima. Na području PGŽ djeluje više ustanova socijalne skrbi koje u svom radu susreću mlade i koji u svom djelokrugu rada imaju mlade u riziku od siromaštva, poremećaja u ponašanju, mladi iz obitelji u izazovnim situacijama: CZSS Rijeka i Podružnice Čabar, Delnice, Vrbovsko, Obiteljski centar; CZSS Cres-Lošinj; CZSS Crikvenica i Podružnica Rab; CZSS Krk; CZSS Opatija. Mladi odnosno obitelji u kojima žive, mogu kroz nacionalne mjere socijalne politike ostvariti ova prava: zajamčena minimalna naknada, naknada za troškove stanovanja, pravo na troškove ogrjeva, naknada za osobne potrebe korisnika smještaja, jednokratne naknade, naknade u vezi s obrazovanjem, osobna invalidnina, doplatka za pomoć i njegu, status roditelja njegovatelja ili status njegovatelja, naknada do zaposlenja te razne socijalne usluge. Korisnici socijalne skrbi su prema djelatnosti ovih institucija:

- samac i kućanstvo koji nemaju dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba, a nisu ih u mogućnosti ostvariti svojim radom, primitkom od imovine, od obveznika uzdržavanja ili na drugi način
- dijete bez roditelja ili bez odgovarajuće roditeljske skrbi, mlađa punoljetna osoba; žrtva obiteljskog, vršnjačkog ili drugog nasilja; žrtva trgovanja ljudima; s teškoćama u razvoju; bez pratnje koje se zatekne izvan mjesta svog prebivališta bez nadzora roditelja ili druge odrasle osobe koja je odgovorna skrbiti o njemu te dijete strani državljanin koje se zatekne na teritoriju RH bez nadzora roditelja ili druge odrasle osobe koja je odgovorna skrbiti o njemu; osoba s problemima u ponašanju
- trudnica ili roditelj s djetetom do godine dana života bez obiteljske podrške i odgovarajućih uvjeta za život
- obitelj kojoj je zbog poremećenih odnosa ili drugih nepovoljnih okolnosti potrebna stručna pomoć ili druga podrška
- odrasla osoba s invaliditetom koja nije u mogućnosti udovoljiti osnovnim životnim potrebama
- odrasla osoba žrtva obiteljskog ili drugog nasilja te žrtva trgovanja ljudima
- osoba koja zbog starosti ili nemoći ne može samostalno skrbiti o osnovnim životnim potrebama
- osoba ovisna o alkoholu, drogama, kockanju i drugim oblicima ovisnosti
- beskućnici druge osobe koje ispunjavaju uvjete propisane Zakonom o socijalnoj skrbi. Sve ove skupine obuhvaćaju i mlade.
- Prema evidenciji Centara za socijalnu skrb na području PGŽ za 2019. godinu ovakva prava ostvaruje u obliku različitih socijalnih naknada, prilagođenih potrebama pojedinih skupina. U nastavku je pregled socijalnih naknada za sve ispostave Centara za socijalnu skrb u PGŽ:

Tablica 39. Broj korisnika socijalnih naknada za 2019. godinu prema ispostavama CZSS

SOCIJALNE USLUGE									
Ispostava	Boravak		Smještaj			Naknada za ugroženog kupca energenata		Pravo na novčanu naknadu za troškove stambenog zbrinjavanja ovršenika iz sredstava državnog proračuna	Ukupno
	Fizička osoba koja obavlja djelatnost socijalne skrbi (obiteljski dom)	Ostali (državni dom, nedržavni dom, itd.)	Udomiteljska obitelj	Ostali (državni dom, nedržavni dom, druga pravna osoba, centri)	Organizirano stanovanje	Samac	Kućanstvo		
CZSS Rijeka	0	287	193	257	45	525	1096	0	2043
Podružnica Čabar	0	0	2	8	1	51	7	0	69
Podružnica Delnice	0	1	31	57	7	64	142	0	302
Podružnica Vrbovsko	0	0	6	15	3	38	50	0	112
Podružnica Cres - Lošinj	0	0	0	0	0	15	32	0	47
CZSS Crikvenica	0	50	9	32	4	44	93	0	232
Podružnica Rab	0	0	3	23	0	13	59	0	98
CZSS Opatija	0	44	4	82	5	107	138	0	380
CZSS Krk	0	9	6	28	1	25	112	0	181
Ukupno	0	391	254	502	66	882	1729	0	

Izvor: Prema dostavljenim podacima Centara za socijalnu skrb u PGŽ, podaci dostupni u Arhivi DiP-a, 1.2021.

U 2019. godini u PGŽ zajamčenu minimalnu naknadu prima 750 samaca i 950 kućanstava, a među njima je najmanje osoba na otoku Rab, a isplaćeno 4929 jednokratne naknade. Među njima ima više od 50% obitelji s djecom. Prema Državnom zavodu za statistiku „u 2018. stopa rizika od siromaštva prema intenzitetu rada kućanstva najviša je za kućanstva s vrlo niskim intenzitetom rada te za kućanstva s uzdržavanom djecom iznosi 80,8%, a za kućanstva bez uzdržavane djece iznosi 61,7%. Vrlo niski intenzitet rada odnosi se na situaciju u kojoj osobe žive u kućanstvima u kojima nitko ne radi ili radi vrlo malo, odnosno radno sposobni članovi rade do 20% od ukupnog broja mjeseci u kojima su mogli raditi u referentnom razdoblju.”²¹²

Tablica 40. Broj korisnika socijalnih naknada po ispostavama CZSS (nastavak)

SOCIJALNE NAKNADE						
Ispostava	Zajamčena minimalna naknada		Naknada za osobne potrebe korisnika		Jednokratna naknada	Naknade u vezi s obrazovanjem
	Samac	Kućanstvo	Smještaj	Organizirano stanovanje		
CZSS Rijeka	455	839	190	18	3681	0
Podružnica Čabar	24	5	9	1	86	0
Podružnica Delnice	64	43	0	0	398	0
Podružnica Vrbovsko	31	10	14	3	284	0
Podružnica Cres-Lošinj	12	3	0	0	90	0
CZSS Crikvenica	47	12	0	0	86	0
Podružnica Rab	7	5	23	0	34	1
CZSS Opatija	90	22	56	2	222	1
CZSS Krk	20	11	17	0	48	0
Ukupno	750	950	309	24	4929	2

Izvor: Prema dostavljenim podacima Centara za socijalnu skrb u PGŽ, podaci dostupni u Arhivi DiP-a, 1.2021.

²¹² Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2018. više na https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/14-01-01_01_2019.htm, 20.2021

Tablica 41. Broj korisnika socijalnih usluga po ispostavama CZSS

SOCIJALNE USLUGE								
Ispostava	Prva socijalna usluga	Savjetovanje i pomaganje		Pomoć u kući	Psihosocijalna podrška	Rana intervencija	Integracija	Ukupno
		Pojedinac	Obitelji					
CZSS Rijeka	986	18	*nema podataka	96	129	0	30	1259
Podružnica Čabar	0	0	0	41	0	0	0	41
Podružnica Delnice	0	0	0	85	0	0	0	85
Podružnica Vrbovsko	0	0	0	22	0	0	0	22
Podružnica Cres - Lošinj	0	0	0	0	0	0	0	0
CZSS Crikvenica	35	1	18	1	6	0	4	65
Podružnica Rab	21	0	0	0	0	0	0	21
CZSS Opatija	144	4	16	28	6	0	3	201
CZSS Krk	14	1	22	10	4	0	2	53
Ukupno	1200	24	56	283	141	0	39	

Izvor: Prema dostavljenim podacima Centara za socijalnu skrb u PGŽ, podaci dostupni u Arhivi DiP-a, 1.2021.

Tablica 42 Broj korisnika socijalnih usluga po ispostavama CZSS (nastavak)

SOCIJALNE NAKNADE								
Ispostava CZSS	Osobna invalidnina	Doplatka za pomoć i njegu		Status njegovatelja		Naknada do zaposlenja		Ukupno
		U punom iznosu	Smanjeni	Roditelj njegovatelj	Njegovatelj	Dijete s teškoćama	Osoba s invaliditetom	
Rijeka	1106	4187	465	102	7	4	8	5879
Podružnica Čabar	21	204	5	0	0	0	0	230
Podružnica Delnice	99	518	36	6	0	8	1	668
Podružnica Vrbovsko	47	215	23	4	1	0	0	290
Podružnica Cres - Lošinj	47	114	11	0	0	0	0	172
CZSS Crikvenica	80	210	22	10	0	0	2	324
Podružnica Rab	67	120	7	10	0	0	1	205
CZSS Opatija	133	396	82	10	0	0	15	636
CZSS Krk	92	237	27	4	0	0	2	362
Ukupno	1692	6201	678	146	8	12	29	

Izvor: Prema dostavljenim podacima Centara za socijalnu skrb u PGŽ, podaci dostupni u Arhivi DiP-a, 1.2021.

Za osobe s invaliditetom različitog spektra i osobe koje boluju od različitih bolesti na području PGŽ djeluju različiti centri kojima su različiti osnivači. Kroz ovaj sustav se pružaju institucionalno različite usluge najosjetljivijim skupinama poput centara za rehabilitaciju: Centar za rehabilitaciju Rijeka s podružnicama Pulac-Rijeka i Kraljevica – Oštro koji može primiti 60 odraslih osoba i djece u smještaj, u poludnevni boravak 150 osoba/djece i skrbi u organiziranom stanovanju za 31 osobu; Centar za rehabilitaciju „Slava Raškaj“ može primiti 110 osoba; Centar za rehabilitaciju „Fortica“ Kraljevica koja može primiti 55 osoba na smještaj i 25 u poludnevnom smještaju.

Domovi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi djeluju s ciljem efikasnog provođenja skrbi za djecu i mlade punoljetne osobe koje nemaju primjerenu roditeljsku skrb: Dječji dom „I. Brlić Mažuranić“ Lovran – 8 djece u jednoj grupi u Lovranu i 17 u podružnici Rijeka; Centar za pružanje usluga u zajednici „Izvor“ Selce – mogućnosti za 150 osoba u 5 kategorija izvaninstitucionalnih usluga; Dom za djecu „Tić“ Rijeka - poludnevni boravak (za 25 djece) koji pruža stručnu pomoć zlostavljanoj i zanemarenoj djeci i djeci u riziku. Osim njih na području PGŽ djeluju i domovi za dio djece i mladih s različitim stupnjem poremećaja u ponašanju, djelatnost im je prevencija, dijagnostika i provođenje tretmana resocijalizacije djece i mladeži s poremećajima u ponašanju: Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka - ukupnog kapaciteta 158 korisnika; Odgojni dom Mali Lošinj s podružnicom Cres – ukupni kapacitet 45 osoba + dodatnih 8 u poludnevnom boravku.

S obzirom da najugroženije žrtve obiteljskog nasilja imaju potrebu posebne zaštite na području PGŽ djeluju i 2 skloništa za žene: Sv. Ana – Caritasov dom za žene i djecu koji može primiti ukupno 37 žena i djece na smještaj, a u sklopu Savjetovališta Sv. Ana pruža usluge savjetovanja i psihosocijalne podrške za građane te psihosocijalni tretman za počinitelje nasilja u obitelji; Sklonište za žene i djecu žrtve obiteljskog nasilja Udruga „UZOR“ koje osim skloništa pruža i psihosocijalni tretman počinitelja nasilja u obitelji. O osobama koje nemaju svoj dom ili su prepuštene nedostatnoj skrbi obitelji pa nemaju osigurana sredstva za dostojan život, brinu se i Prihvatilište za beskućnike Udruga „Oaza“ koje može primiti 14 osoba, Prihvatilište za beskućnike Franjevačkog svjetovnog reda, Mjesnog bratstva Trsat (Ruže Sv. Franje) i Kuća utočišta Družbe sestara milosrdnica svetog Vinka Paulskog za beskućnike i ostale marginalizirane osobe grada Rijeke u sklopu kojeg Udruga Depaul provodi program dnevnog centra, u suradnji sa sestrama milosrdnicama. Prema podacima o mreži pružatelja socijalnih usluga u PGŽ postoji 56 pružatelja usluga koji primaju podršku nadležnog ministarstva. Među njima je 22 organizacije koje pružaju socijalne usluge za djecu i mlade. Od 56 pružatelja socijalnih usluga, ne postoji niti jedna udruga koja pruža usluga za djecu i mlade, odnosno ne postoji izvaninstitucionalna organizacija koja je licencirana i prima glavarinu za pružanje socijalnih usluga za djecu i mlade.²¹³ S druge strane, mnoštvo udruga pruža takvu vrstu usluga, ali nemaju kapaciteta za ostvarivanje minimalnih uvjeta kako bi ostvarili podršku nadležnog ministarstva. Preporuka je podržati rad udruga kako bi se postojeće stanje unaprijedilo te proširilo mrežu pružatelja socijalnih usluga.

b) Ulaganja i programi PGŽ usmjereni mladima

Ulaganja PGŽ u sprječavanje društvene isključenosti djece i mladih vidljiva su u nekoliko programa i upravnih odjela, a prioriteti se odabiru prema Planu za zdravlje i socijalno blagostanje PGŽ za razdoblje od 2015. do 2018. godine. Programi koje provodi i sufinancira PGŽ usmjerene mladima u posljednje 4 godine pokazuju napredak u promišljanju javnih politika za mlade, a logični slijed unaprjeđenja kvalitete ovih ulaganja je i izrada ovog Programa. Radi se o sljedećim programima:

1. Programi UO za socijalnu politiku i mlade – programi i projekti

- Financiranje programa i projekata iz područja socijalne skrbi i skrbi o mladima²¹⁴ - među rijetkim odjelima u RH koji ima istaknuto usmjerenje prema mladima. Najčešće se, prema Socijalnom planu PGŽ²¹⁵ do 2020., radi o programima iz područja:
- Poticanje kreativnog i inovativnog potencijala djece i mladih,
- Zaštita djece i mladih s teškoćama u razvoju; Zaštita osoba s invaliditetom,
- Prevencija i suzbijanje nasilja nad ženama i zaštita žena od svih oblika nasilja; prevencija i suzbijanje nasilja u obitelji i zaštita žrtava obiteljskog nasilja,
- Samozapošljavanje mladih i poticanje razvoja društvenog poduzetništva, zadrugarstva
- i socijalnih inovacija; Samoorganiziranje, informiranje i uključivanje djece i mladih,
- Skrb o beskućnicima.

²¹³ MROSP - Pružatelji socijalnih usluga u mreži prema županijama:

[https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Prilog%2013%20-%20Pru%C5%BEatelji%20socijalnih%20usluga%20u%20mre%C5%BEi%20po%20%C5%BEupanjama%20\(1\).xlsx](https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Prilog%2013%20-%20Pru%C5%BEatelji%20socijalnih%20usluga%20u%20mre%C5%BEi%20po%20%C5%BEupanjama%20(1).xlsx)

²¹⁴ Tekst natječaja, više na https://www.pgz.hr/projekt_program/natjecaj-za-financiranje-programa-i-projekata-iz-podrucja-socijalne-skrbi-i-skrbi-o-mladima-u-2021-godini/, preuzeto 15.2.2021.

²¹⁵ Socijalni plan 2017. – 2020., više na https://www2.pgz.hr/doc/uo_socijala/2017-05-soc-plan-1720.pdf, preuzeto 15.2.2021.

U svim područjima prioritetne skupine su i/ili mogu biti mladi, iako su prema istom natječaju prioritetne skupine djeca (predškolske i osnovnoškolske dobi), djeca i mladi s poteškoćama u razvoju, žene žrtve nasilja, akteri obiteljskog nasilja (žrtve i počinitelji), osobe s invaliditetom, nezaposleni, ranjive i marginalizirane skupine, žene iz ruralnih i/ili izoliranih područja Županije, mladi s područja Županije, tj. osobe koje imaju od navršenih petnaest do navršenih trideset godina života, a osobito nezaposleni i oni iz ruralnih i/ili izoliranih područja Županije i beskućnici.²¹⁶ PGŽ je jedina jedinica područne (regionalne) samouprave koja je u organizacijskoj shemi jasno istaknula **područje mladih** čime je stvoren dodatni prostor za implementaciju inovativnih projekata i programa. U Proračunu PGŽ definiran je poseban program pod nazivom „**Unaprjeđenje položaja mladih**“ unutar kojeg su planirane raznolike aktivnosti usmjerene na mlade i djecu. U tijeku 4 godine za realizaciju utrošeno je 5.373.681,00 kn.

2. Program Inicijative usmjerene na mlade - Županija je u posljednje 4 godine osigurala i sredstva u iznosu od 311.994,00 kn za provedbu programa poticanja inicijativa usmjerenih na mlade, uz partnersku podršku Sveučilišta u Rijeci. Kroz program je pružena financijska podrška za realizaciju kvalitetnih studentskih projekata usmjerenih na medijsku produkciju (Radio Sova) te na samozapošljavanje i zapošljavanje mladih (Ured za karijere Sveučilišta u Rijeci).

3. Program sufinanciranja ureda za mlade²¹⁷ - „Ured za mlade“ PGŽ je početak oblikovanja platforme za učinkovitu provedbu politika za mlade PGŽ. Uređivanje i opremanje prostora za uključivanje mladih, umrežavanje ključnih dionika te sufinanciranje programa i projekata udruga usmjerenih na mlade čini model dobre infrastruktura za uključivanje mladih. „Projekt Ureda za mlade temelji se na mreži informativno-edukativnih punktova i društvenih domova kroz koje se osigurava veća dostupnost kvalitetnih projekata i programa usmjerenih na mlade s naglaskom na ruralno područje. Infrastrukturnu mrežu Ureda za mlade čine informativno-edukativni punktovi na području Rijeke i Liburnije te društveni domovi na području Lovranske Drage.“ (Arhiva PGŽ, 2020). Uređeni su i opremljeni prostori: Društveni dom na području Općine Fužine (prostor stare škole u Vratima); Prostori za mlade na području grada Delnica i općina Klana, Lokve, Mošćenička Draga, Mrkopalj, Viškovo i Brod Moravice. Infrastrukturna mreža Ureda za mlade umrežila je značajan broj jedinica lokalne samouprave čime su stvoreni kvalitetni preduvjeti za realizaciju logistički zahtjevnijih projekata i programa. Na godišnjoj razini u aktivnostima organiziranim na razini mreže Ureda za mlade prosječno sudjeluje više od 2.300 mladih osoba. Županija je od 2017. do 2021. osigurala ukupno 2.366.858,00 kuna za provedbu projekta Ured za mlade PGŽ. Ovakva ulaganja preduvjet su za poticanje mladih na aktivno sudjelovanje i oblikovanje programa prema interesima mladih, uz primjerene ljudske resurse, odnosno osobe koje rade s mladima.

4. Strateško upravljanje za mlade - Županija je tijekom 2020. godine pokrenula izradu strateškog dokumenta za mlade koji obuhvaća razdoblje od četiri godine.

5. Programi za djecu kojima se sprječava isključenost mladih u kasnijoj razvojnjoj dobi

→ **Usluga rane intervencije** - dostupnost usluge rane intervencije za djecu s razvojnim teškoćama nije sustavno riješena na razini države, već se samo sporadično organizira u

²¹⁶ Tekst natječaja, više na <https://www2.pgz.hr/doc/programi/2021/2021socijala-mladi/Natjecaj.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

²¹⁷ Program sufinanciranja Ureda za mlade, više na https://www.pg-z.hr/projekt_program/program-sufinanciranja-aktivnosti-ureda-za-mlade-pgz-u-u-2020-godini/, preuzeto 15.2.2021.

pojednim lokalnim zajednicama. U suradnji Upravnog odjela i 3 JLS s područja Gorskog kotara (Grad Delnice i općine Fužine i Ravna Gora) usluga rane intervencije započeta je u 2020. godini. Županije i JLS podmiruju rashode za rad psihologa kao člana tima rane intervencije. Po uzoru na uspješan model sufinanciranja logopeda i u ovom slučaju sklopljen je sporazum o sufinanciranju po kojem Županija osigurava 50%, a JLS preostalih 50% troškova rada psihologa. Županija je također u suradnji s Gradom Rijekom i Centrom za pružanje usluga u zajednici „Izvor“ Selce pokrenula uspostavu usluge rane intervencije za područje Rijeke i ostalih dijelova Županije (kroz mobilne timove). Predviđa se da ova usluga zaživi u optimalnom opsegu u narednom razdoblju. Za unaprjeđenje kvalitete ovih ulaganja potrebno je uvesti integrirani tip podrške obitelji umjesto ovog tradicionalnog tipa podrške²¹⁸.

- **Psihosocijalna i podrška drugih podržavajućih profesija (logoped, socijalni pedagog i sl.) za djecu i mlade zbog razvojnih, socijalnih i drugih teškoća** - timski rad logopeda, socijalnog pedagoga, psihologa i dr. Odjel je već od 2015. godine započeo s aktivnostima na uspostavi usluge logopedске terapije i rehabilitacije za djecu s područja Gorskog kotara, kojoj su takve usluge, zbog dislociranosti logopeda, teže dostupne. Početkom 2017. godine potpisa je sporazum o sufinanciranju rada logopeda između Županije i 7 jedinica lokalne samouprave (Grad Delnice i općine Lokve, Mrkopalj, Fužine, Ravna Gora, Skrad i Brod Moravice). Logoped je u punom radnom vremenu započeo s radom u siječnju 2017. godine, na lokaciji Delnice, a troškove njegovog radnog odnosa podmiruju zajednički Županija (50%) i JLS potpisnice sporazuma (50%). Ovaj kvalitetan primjer programa intervencije je tek začetak potrebnog mobilnog tima u kojem će biti i drugi stručnjaci podržavajućih profesija koji rade s djecom, a kasnije i s mladima, socijalnog pedagoga, defektologa rehabilitatora, psihologa i drugih profesija koje mogu u mobilnom timu imati ne samo intervencije nego i prevenirati mnoge izazove i poremećaje u ponašanju s kojima se suočavaju mladi u ovom području. Po sličnom modelu Županija usluge logopedске terapije i rehabilitacije sufinancira i na području općina Fužine i Čavle, čime je povećana dostupnost usluge na širem brdsko-planinskom području. Pružanje ove usluge PGŽ sufinancirala je s ukupnim iznosom od 256.450,00 kn.
- **Djeca i mladi s teškoćama u razvoju** – pružanje socijalnih usluga osobnih asistenata. Primjer dobre suradnje Županije, JLS i nadležnog centra za socijalnu skrb u područja socijalne skrbi i zaštite prava skupina koje su izložene izazovima skupina je angažiranje osobnog asistenta za mlt. dijete oba slijepa roditelja na području grada Bakra. Osim ovog primjera dobre prakse, Županija izdvaja u sredstva za projekte i programe kojima se pružaju ostale socijalne usluge koje provode udruge, bilo da se radi o licenciranim pružateljima ili pružanju socijalnih usluga u širem smislu.
- **Djeca iz obitelji u riziku od siromaštva** - Upravni odjel za socijalnu politiku i mlade je u partnerstvu s Društvom Crvenog križa PGŽ nastavio organizaciju ljetovanja za djecu slabijeg imovinskog statusa s područja Gorskog kotara.
- **Podrška mladima bez odgovarajuće roditeljske skrbi** - Županija, Upravni odjel za socijalnu politiku i mlade više godina sudjeluje u radu Zaklade „Vaša pošta“. Svake godine se osigura iznos od 50.000,00 kuna kako bi se polica životnog osiguranja mogla uručiti jednoj mladoj osobi u dobi od 18 godina bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Ovaj izvaninstitucionalan oblik skrbi je dobar primjer pružanja podrške mladima, olakšavajući tako prijelazni period u samostalni život.

²¹⁸ Više o integriranom tipu podrške na <http://hurid.hr/rana-intervencija-u-djetinjstvu/tradicionalni-pristup-nasuprot-integriranog-djelovanja/>, preuzeto 15.2.2021.

6. Program Akcija Županija – prijatelj djece - PGŽ je nastavila pružati pomoć i podršku jedinicama lokalne samouprave koje su se odlučile uključiti u akciju Gradovi/Općine – Prijatelji djece. PGŽ jedina na području RH u potpunosti financira sve troškove povezane sa stjecanjem statusa Prijatelj djece, pa je u Županiji najveći broj JLS koji nose taj prestižni status. Upravni odjel za socijalnu politiku i mlade bio je aktivno angažiran u realizaciji projekta Gorski kotar – Prijatelj djece što je doprinijelo da Gorski kotar postane prva mikroregija u Republici Hrvatskoj u kojoj su sve jedinice lokalne samouprave stekle prestižan naziv Prijatelj djece i na taj način omogućile trajni razvoj sigurnog i poticajnog okruženja za djecu. PGŽ je 2018. godine stekla status "Županija - prijatelj djece". Ukupno je do sada u Županiji status Grad/Općina – Prijatelj djece steklo ukupno 16 JLS, što Županiju svrstava na prvo mjesto u Republici Hrvatskoj. Za provedbu programa Županija – prijatelj djece je osigurano 250.700,00 kn.

7. Poticanje razvoj društvenog poduzetništva i socijalnih inovacija - novi oblici zapošljavanja i rješavanja izazova u zajednici - U RH je nedovoljno razvijeno društveno poduzetništvo, pa je rad takvih pravnih tijela još uvijek nereguliran i podložan oprečnim tumačenjima, usprkos, još prije 6 godina usvojenoj Strategiji razvoj društvenog poduzetništva.²¹⁹ Društvenim poduzetništvom se postiže uravnotežen razvoj, ekonomski, društveni i ekološki. Ostvarena dobit u cijelosti se, ili većim dijelom, ponovno investira u zajednicu. Novi modeli rada kojim se rješavaju i društveni izazovi, zapošljavaju osobe s invaliditetom ili druge skupine kojima prijete izazovi od društvene isključenosti, otvaraju i modele socijalnih inovacija. Socijalne inovacije su model koji je EU Parlament usvojilo već 2013. godine²²⁰ (Programu Europske unije za zapošljavanje i socijalne inovacije i izmjeni Odluke br. 283/2010/EU o uspostavi Europskog mikrofinancijskog instrumenta za zapošljavanje i socijalnu uključenost). Županija, Upravni odjel za socijalnu politiku i mlade, financirala je organizaciju ciklusa edukacija za buduće društvene poduzetnike, osigurana je i financijska pomoć za realizaciju društveno poduzetničkih inicijativa. Unutar programa javnih potreba poticanjem društvenog poduzetništva pružena je potpora realizaciji raznovidnih inicijativa temeljenih na društveno-poduzetničkom poslovnom modelu te osigurala u posljednjih 4 godine iznos od 1.086.897,00 kn. Tako npr. od 2018. godine u partnerstvu s Centrom za biodelovanje i inovacije u medicini koji djeluje pri Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci razvijen je projekt pod nazivom „PGŽlab“, a koji je usmjeren na osmišljavanje, testiranje i implementaciju socijalnih inovacija. Do sada je kroz projekt sufinanciranja izrade prototipa ortopedskog pomagala, koji će pomoći osobama smanjene pokretljivosti, prije svega osobama treće životne dobi, osmišljen mobilni laboratorij za socijalne inovacije od kojeg će najveću korist imati djeca i mladi u ruralnom području, te je sufinancirana organizacija radionica na kojima su se mladi upoznali s 3D modeliranjem te su usvojili metode i alate za osmišljavanje i testiranje inovacija. Županija je također pokrenula suradnju s Fakultetom zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci (obavljanje studentske prakse u ustanovama socijalne skrbi čiji je osnivač Županija) te s Veleučilištem u Rijeci kroz program Veleri Impact lab koji predstavlja platformu za razvijanje socijalnih inovacija (studenti podijeljeni u timove rješavaju izazove postavljene od partnerskih organizacija). Županija je od 2018. godine u program poticanja socijalnih inovacija uložila ukupno 299.875,00 kn.

²¹⁹ Strategija razvoja društvenog poduzetništva, više na <http://www.esf.hr/wordpress/wp-content/uploads/2015/02/Strategija-razvoja-društvenog-poduzetništva-u-RH-za-razdoblje-2015-2020.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

²²⁰ Program Europske unije za zapošljavanje i socijalne inovacije, više na <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0238:0252:HR:PDF>, preuzeto 15.2.2021.

Olakšavanje prijelaza „iz života s roditeljima” u samostalni život mladih - stambena politika za mlade

Sve veći broj mladih nije u mogućnosti vlastitim resursima osigurati adekvatne stambene uvjete za osamostaljenje. Posljedica je to i ekonomske nesigurnosti, nemogućnost dobivanja kredita zbog niskih primanja i nepostojanje opće stambene politike na razini HR. Prvi važan dokument koji je normirao pravo na odgovarajuće stanovanje je Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (UDHR) koju je usvojila Generalna skupština UN-a 1948. Članak 25. stavak 1.: *"Svatko ima pravo na životni standard primjeren zdravlju i dobrobiti sebe i svoje obitelji, uključujući hranu, odjeću, smještaj i medicinsku njegu i potrebne socijalne usluge, te pravo na sigurnost u slučaju nezaposlenosti, bolesti, invaliditeta, gubitka supruga, starosti ili drugih nedostataka sredstava za život u okolnostima izvan njegove kontrole."* Iako na razini EU postoje velike razlike u kulturi stanovanja iz perspektive vlasništva ili najma zajedničko obilježje mladih je da sve duže žive s roditeljima. U svakoj državi članici EU udio mladih žena koje žive u roditeljskom domu bio je manji od udjela mladića, kao što se može vidjeti na slici 1. Najveće razlike u spolovima zabilježene su u Bugarskoj (20,0 postotnih bodova) i Češkoj (17,7 postotnih bodova), dok su najniže imale Italija (3,0 postotna boda), Mađarska (2,9 postotna boda), Švedska (1,7 postotnih bodova) i Irska (1,5 postotnih bodova). **Najveći udio mladića koji žive s roditeljima zabilježen je u Hrvatskoj (91,7%), Grčkoj (88,0%), Slovačkoj (87,9%) i Italiji (86,8%), dok je kod mladih žena najveći udio u Italiji (83,8%) i Hrvatska (83,6%).** Najniži postotak zabilježen je u Danskoj (36,2% za mladiće i 24,9% za mlade žene), Finskoj (43,1% i 30,0%) i Švedskoj (41,4% i 39,7%)²²¹. U EU je 2019. 70% stanovništva živjelo u kućanstvu koje posjeduje svoj dom, dok je preostalih 30% živjelo u unajmljenom stanu. Najveći udio vlasništva zabilježen je u Rumunjskoj (96%), Mađarskoj (92%) i Slovačkoj (91%), a u Hrvatskoj čak 89,7% stanovništva posjeduje svoj dom. Posljedica je to privatizacije socijalističkih državnih stanova nakon tranzicije. Prosječan broj osoba u EU je 2,3 osobe, dok je u Hrvatskoj to 2,7. Život u kući ili stanu razlikuje se među državama članicama, a ovisno o tome živi li osoba u gradu ili na selu. U EU je 2019. godine 53% stanovništva živjelo u kući, dok je 46% živjelo u stanu (1% je živjelo u drugom smještaju, poput kućnih brodova, kombija itd.). Irska (92%) ima najveći udio stanovništva koje živi u kući, zatim Hrvatska i Belgija (obje 78%) i Nizozemska (75%). U svim državama članicama posjedovanje je najčešće. Međutim, u Njemačkoj je iznajmljivanje gotovo jednako s 49% stanovništva koje je podstanar. Slijede Austrija (45%) i Danska (39%)²²². Međutim razlike među državama EU postoje u stambenim javnim politikama koje se odnose na zaštitu nezaposlenih, onih s manjim ili bez primanja, ali i na mlade. Tako je zajedničko svima osiguravanje „socijalnih stanova”, izgradnja stanova kroz stambene zadruge, društveno poticajna stanogradnja, subvencioniranje kamata i glavnica. Europska investicijska banka se pridružila rješavanju problema država EU kako bi riješila problem društvene isključenosti i smanjila jaz između siromašnih i bogatih upravo zbog nestabilnog tržišta nekretnina (sve skupljeg stambenog prostora) i sve skupljih stanarina. To je prouzrokovalo sve veći broj osoba koje su bez doma, a dodatno ugrozilo stanovništvo kao posljedica pandemije. Ova Banka tako podupire velike državne projekte kao što su socijalni smještaj (najam) i smještaj (najam) koji si mogu priuštiti stanovnici s manjim primanjima, studentski smještaj, domove za brigu o starijima i drugim osobama kojima treba podrška.²²³

²²¹ Eurostat, Young people – social inclusion, više na https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Young_people_-_social_inclusion#Living_with_parents, preuzeto 15.2.2021.

²²² Eurostat, 2020., Housing in Europe, više na <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/housing/index.html>, preuzeto 15.2.2021.

²²³ Social and affordable housing overview, više na https://www.eib.org/attachments/thematic/social_and_affordable_housing_overview_2020_en.pdf, preuzeto 15.2.2021.

Prilike za osamostaljenje u RH, pa i u PGŽ, ovise prvenstveno o obiteljskim mogućnostima i visini prihoda zaposlenih mladih, odnosno „kreditnoj sposobnosti“. Kako u Republici Hrvatskoj ne postoji nacionalna stambena politika već postoje pojedinačni programi kojima se olakšavaju pojedinim skupinama rješavanje stambenog pitanja, mladi su prepušteni volji i mogućnostima obitelji pa je veliki broj mladih koji žive s roditeljima. Takvo stanje im ne omogućava osamostaljenje i prelazak iz adolescencije u „odraslo“ doba. Iako 89,7% stanovništva živi u vlastitim stanovima ili kućama, problem sve dužeg ostanka mladih, posebno muškaraca u obiteljskom domu u Hrvatskoj je sve veći. To utječe negativno i na sve kasnije zasnivanje obitelji i sve lošije uvjete u kojima žive. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine u PGŽ bilo je 117.009 kućanstava s prosječnim brojem osoba od 2,51, što čini PGŽ županijom s prosječno najmanjim kućanstvima. Udio stanovništva koje živi u kućanstvima koje je privatnog vlasništva je 85,64%, dok najveći dio privatnih stambenih jedinica imaju stanovnici većeg broja općina (preko 90%). Dok je u Gradu Rijeci, najmanji udio stanovništva, koje živi u stambenim jedinicama, u privatnom vlasništvu (83,%)²²⁴. Neke od aktualnih mjera poticaja za osamostaljenje u RH su subvencioniranje kredita za mlade obitelji do 45 godine, društveno poticajna stanogradnja i dalje aktualni „socijalni stanovi“ za zbrinjavanje stanovništva s manjim prihodima od cenzusa gradova. Društveno poticana stanogradnja (Program POS) provodi se izgradnjom stambenih zgrada, radi svrhovitog korištenja javnih i drugih sredstava za pokriće troškova, osigurava povrat tih sredstava, omogućuje prodaju stanova uz obročnu otplatu pod pristupačnijim uvjetima od tržišnih u pogledu kamata i rokova otplate te omogućuje davanje u najam izgrađenih stanova uz mogućnost otkupa istih. Program POS-a pokrenut je s ciljem da se građanima Republike Hrvatske omogući rješavanje stambenog pitanja po uvjetima znatno povoljnijim od tržišnih. Program POS-a pridonosi i razvitku građevinarstva kao gospodarske grane te je multiplikator općeg razvoja. Pogodnosti uvjeta Programa POS-a u odnosu na tržišne su vezane uz pogodnosti kreditne linije (manje kamate) i pogodnosti vezane uz cijenu m².²²⁵ Najnovije (od 2017.) mjere poticanja osiguravanja stambenog prostora za mlade obitelji su sukladno Zakonu o subvencioniranju stambenih kredita²²⁶, a odnose se na građane koji su u trenutku podnošenja zahtjeva mlađi od 45 godina. Subvencioniranje kredita odobrava se za kupnju stana ili kuće, odnosno gradnju kuće do najviše 1.500,00 Eura po metru kvadratnom. Od 2017. do 2020. je odobreno 17.523 zahtjeva, dok ih je oko 500 odbijeno, što znači da je na taj način 17.523 obitelji riješilo svoje stambeno pitanje, od čega 1124 u Primorsko-goranskoj županiji. Svoje stambeno pitanje je na isti način riješilo 625 obitelji u Rijeci. U okviru ove mjere dodatne olakšice u Primorsko-goranskoj županiji je dobilo 11 osoba s invaliditetom od 233 na razini Hrvatske, olakšice za novorođeno ili posvojeno dijete je dobilo 145 osoba, od 2670 na razini Hrvatske, a od 2019. do 2020. je bilo prijavljeno 506 djece od 2899 na razini HR.²²⁷ Pojedine JLS daju slobodne stanove u vlasništvu JLS u najam po nižoj cijeni od tržišne, pa tako „Socijalno ugroženim građanima“ grada Rijeke omogućen je najam gradskih stanova te smještaj u objekte tzv. „nužnog smještaja“. Korisnicima se subvencioniraju i režijski troškovi. Visina slobodno ugovorene najamnine, utvrđuje se za metar četvorni stana odnosno stambenog prostora od 15,17 kn/m² za stan, za stambeni prostor – 6,66 kn/m² ili za stan II.

²²⁴ Popis stanovništva RH 2011, DZS, preuzeto 15.1.2021.

²²⁵ APN, više na <http://apn.hr/izgradnja-i-prodaja-stanova-pos/put-do-stana>, preuzeto 15.2.2021.

²²⁶ Zakon o subvencioniranju stambenih kredita, više na <https://www.zakon.hr/z/925/Zakon-o-subvencioniranju-stambenih-kredita>, preuzeto (NN 65/17, 61/18 66/19 i 146/2020), 15.2.2021.

²²⁷ Agencija za pravni promet i posredovanje nekretninama, 2021, Izvješće o provedbi subvencioniranja stambenih kredita na dan 03. veljače 2021. godine, više na <http://apn.hr/app/uploads/2021/02/Izvješće-o-subvencioniranju-stambenih-kredita-2020.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

kategorije – 8,87 kn/m². Gradski stanovi daju se u najam temeljem Odluke o najmu stanova²²⁸. Grad Rijeka kao i mnoge JLS ulaze u programe POS-a s Agencijom kako bi svom stanovništvu mogli omogućiti rješavanje stambenog pitanja. Dobar primjer takvih mjera je i ustupanje zemljišta gradova/općina ili županije mladima za gradnju stambenih objekata, kao i primjer stambenih zadruga. U nadležnosti Primorsko-goranske županije nema takvih programa.

Razvojne potrebe u području stambene politike za mlade

U cilju poticanja omogućavanja što bržeg osamostaljenja mladih putem rješavanja stambenog pitanja, bilo putem poticaja za kupnju ili subvencioniranih najмова stanova za mlade, preporuča se JLS da kroz izradu kriterija koji bi mladima omogućio i olakšao prijelaz iz života u istom kućanstvu s roditeljima ili starateljima, a posebno u domovima za djecu i mlade (dodatno bodovanje ili zasebne liste za mlade) unutar postojećih odluka ili izradom i usvajanjem novih. Postoji potreba za oblikovanjem stambene politike za mlade. Prije svega potrebno je mapirati te potrebe za svaki JLS kako bi se moglo kreirati regionalnu stambenu politiku za mlade.

Zdravlje i dobrobit mladih, mentalno zdravlje na prvom mjestu

Temeljem prikupljenih podataka koji prikazuju period od 2018. do 2020. godine evidentno je da postoji značajan porast mentalnih bolesti i psihosocijalnih teškoća mladih osoba. Preliminarni podaci za 2020. godinu pokazuju dodatni porast navedenih teškoća s obzirom da prikazuju i posljedice aktualne pandemije koronavirusa. Podaci pokazuju i porast potražnje psihosocijalne podrške. Broj neevidentiranih mladih nezaposlenih (NEET) je u porastu s obzirom da su smanjena prava i mogućnosti evidentiranih zaposlenih. Prisutan je pojačani rizik od siromaštva obitelji i mladih osoba koje su prethodno imale niži socioekonomski status vezan uz gospodarsku situaciju uzrokovanu pandemijom, što dodatno potencira rizična ponašanja, poglavito kod mladih osoba u adolescentnoj dobi.

Izazovi koji stoje pred mladima i odgovornima za unaprjeđenje zdravlja mladih se mogu sažeti:

- zdravlje mladih je u opasnosti zbog stresa, loše prehrane, nedostatka tjelesne aktivnosti, spolnih odnosa bez zaštite, konzumiranja duhana, alkohola i droga, a sada dodatno i zbog socijalne izolacije uzrokovane mjerama zaštite od pandemije; posebno je u riziku mentalno zdravlje mladih
- sport, osim što ima zdravstvenu dimenziju, ima i snažnu obrazovnu ulogu (senzibilizacija na nenasilno ponašanje, kultura zdravih stilova života, stjecanje vještina za rad u timu, stjecanje drugih vještina, poput organizacijskih i dr.). Mladima nisu dostupni besplatni rekreacijski sadržaji, a posebno je veliki izazov pred sportašima koji su se prestali baviti sportom u kojem su se natjecali za svoje klubove te prešli u „rekreativnu zonu“. Često se radi i o mladima nakon završene srednje škole, ali i onima nakon završetka studija, što negativno utječe na njihovo zdravlje. Mjere zaštite su dodatno ojačale već ionako sjedilački način života mladih, jer su veći dio godine proveli sjedeći pred računalima. Ovo kompleksno područje mora obuhvatiti prvenstveno suradnju svih dionika, te mobilizaciju zajednice, što znači da je potreban zaokret u odgovornosti za zdravlje mladih. To se može postići:

²²⁸ Odluka o najmu stanova (neslužbeni pročišćeni tekst), više na <https://www.rijeka.hr/wp-content/uploads/2016/07/Odluka-o-najmu-stanova-procisceni-tekst.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

- međusektorskom suradnjom i kontinuiranim dijalogom odnosno uključivanjem svih dionika u planiranje zdravlja mladih,
- promicanjem mogućnosti usavršavanja osoba koji se bave mladima i voditeljima organizacija mladih, vezano za zdravlje,
- aktivnim uključivanjem mladih u donošenje odluka na svim razinama, npr. konzultacijama s mladima o svim odlukama, suradničkim učenjem, programima i aktivnostima „mladih za mlade” – uključiti mlade u politiku zdravlja, a naročito sporta.
- Podaci iz istraživanja Eurostata pokazuju da 67,6% mladih u dobi od 16 do 29 godina u RH procijenjuje svoje zdravlje vrlo dobrim, u odnosu na EU gdje navedeno izjavljuje 45,9% mladih. To nam govori da se mladi u RH „osjećaju“ zdravijima. Također, 1,6% mladih u dobi od 15 do 29 godina je doživjelo nezgodu koja je rezultirala fizičkom ozljedom, što je niže od prosjeka EU koji iznosi 2,6% (Eurostat – Youth, 2.2021.)²²⁹. Izazovi s kojima se susreću mladi su ujedno i faktori koji narušavaju zdravlje. Među njima je i konzumacija nikotinskih proizvoda. Prema Eurostatu u RH, temeljem navedenih podataka, vidljivo je da postoji veći broj mladih koji svakodnevno konzumiraju duhan u svim dobnim skupinama u odnosu na prosjek EU.

Tablica 43. Broj mladih koji svakodnevno konzumiraju duhan (do 20 cigareta) prema dobnim skupinama u usporedbi s EU 28, 2019.

Dobne skupine	EU %	RH %
15 - 19	9,4	14,2
15 - 24	15,5	20,4
15 - 29	18,8	22,8
18 - 24	19,3	26,1
20 - 24	21,3	26,5
25 - 29	24,6	27,5

Izvor: Eurostat - Youth, 2.2021.

U Hrvatskoj pretilost i pridruženi poremećaji predstavljaju dodatni rizik za psihofizičko zdravlje mladih. U RH je evidentiran veći broj mladih s prekomjernom tjelesnom masom u odnosu na mlade iz EU. Dodatnom analizom podataka, uočava se manji broj mladih u RH u svim ostalim rizičnim kategorijama indeksa tjelesne mase (pretilost, pothranjenost), što ipak pokazuje da su mladi u RH „zdraviji“, iako postoji potencijal da se u budućnosti ovaj problem raširi, pogotovo u slučaju izostanka adekvatnih programa i mjera prevencije i tretmana.

Tablica 44. Usporedba broja mladih s prekomjernom tjelesnom masom - indeksom tjelesne mase od 25 do 29 u EU i HR

Dobne skupine	EU %	RH %
15 - 19	10,7	11,2
15 - 24	14,8	17,5
15 - 29	17,1	19,9
18 - 24	20,8	23,2
20 - 24	18,7	23,7
25 - 29	25,3	27,6

Izvor: Eurostat Youth, 2.2021.

²²⁹ Više na <https://ec.europa.eu/eurostat/web/youth/data/database>, 15.2.2021.

Prema podacima Nastavnog zavoda za javno zdravstvo PGŽ koji govore o skupinama bolesti koje zahtijevaju liječnje (pobol stanovništva) za dobnu skupinu od 14 do 30 godina, ukupan broj dijagnoza za navedenu dobnu skupinu je 3628 (muški 1165 ; ženski 2463), a udio na 10 000 stanovnika je 629.18 (m=396,92; ž=869,97). Prema istim podacima (pobol stanovništva za 2019.) grupe bolesti (prema učestalosti dijagnoza) od kojih najviše obolijevaju mladi u istoj skupini (četiri vodeće grupe bolesti prema učestalosti/broju dijagnoza) su sljedeće: najveći dio dijagnoza i bolesti (344) otpada na **Vanjske uzroke pobola (nesreće pri prijevozu 87, ostale vanjske uzroke slučajnih ozljeda 228), namjerno nanesene ozljede i ratne ozljede 7 te ostalo 22)**. Zatim slijede dijagnoze i bolesti iz skupine **Duševnih poremećaja i poremećaja ponašanja** (246) s podskupinama: poremećaji uzrokovani alkoholom, shizofrenija, shizotipni i sumanuti poremećaji, neurotski, stresni i somatoformni poremećaji te ostalo. Najveći dio dijagnoza (118) je iz podskupine shizofrenija, shizotipni i sumanuti poremećaji odnosno bolesti povezane s dijagnozama u grupi Akutnih prolaznih psihotičnih poremećaja (63 slučaja od ukupno 118). Nadalje u toj skupini 36 slučaja/dijagnoza otpada na poremećaje povezane s konzumacijom alkohola (15) i psihoaktivnih droga (21), zatim na poremećaje ponašanja (31 slučaj), nakon toga po učestalosti su dijagnoze iz podgrupe neurotski, stresni i somatoformni poremećaji (28). Dio slučajeva otpada na dijagnozu shizofrenije (22 slučaja), zatim na depresivne epizode (15) i poremećaje ličnosti (15). Velik dio dijagnoza odnosno bolesti u navedenoj dobnoj skupini pripada skupini Bolesti dišnog sustava (230) te skupini bolesti Mišićno-koštanog sustava i vezivnoga tkiva (224). Podaci pobola 2018. godine, za dobne skupine od 14 do 30 godina prikazuju gotovo identične omjere kao i za 2019. godinu. Posebno je alarmantan podatak da su mentalne bolesti mladih postale druga grupa bolesti od koje oboljevaju mladi. Iz različitih izvora se može potvrditi da se sve više mladih obraća i traži podršku suočeni s različitim izazovima koje ih ometaju u svakodnevnom životu. Tako iz Izvještaja o radu Psihološkog savjetovaništa koji radi u okviru Sveučilišnog savjetovanišnog centra²³⁰ vidljivo je da se mladi (studenti) sve više obraćaju ovom Savjetovaništu radi problema i poremećaja s kojima se suočavaju tijekom studija. Usluge svih jedinica SSC-a na raspolaganju su tijekom cijelog perioda trajanja studija, stoga studenti imaju mogućnost po potrebi se javiti s upitima i problemima s kojima se susreću. Razlozi zbog kojih se inače studenti obraćaju Uredu SSC raznoliki su, a najčešće se radi o informiranju o pravima i mogućnostima dostupnima studentima Sveučilišta u Rijeci; potreba za vršnjačkom potporom (studentom-asistentom ili studentom-mentorom); uklanjanje arhitektonskih (prostornih) barijera; prilagodba nastave i ispita; prijava na natječaje za stipendije i druge financijske pomoći; potreba za specijaliziranim prijevozom.

Psihološko savjetovanište pruža usluge individualnoga i grupnoga savjetovanja za studente i djelatnike riječkog sveučilišta. Kontinuirano grupno savjetovanje nudi se kroz rad u grupi za pomoć u učenju i polaganju ispita te kroz grupe za pomoć studentima sa socijalnom fobijom te grupe za prevladavanje straha od javnog nastupa. Godišnje u tim aktivnostima sudjeluje 400-tinjak osoba u rasponu dobi od 15 do 30 godina. U aktivnostima koje se odnose na radionice i interaktivna predavanja godišnje sudjeluje od 150 do 255 mladih u dobi od 15 do 30 godina.

Broj mladih koji iz PGŽ / ostalih županija ili gradova:

→ Broj korisnika Ureda SSI s prebivalištem u PGŽ u dobi od 15 do 30 godina jest 33 (42%)

²³⁰ Studentski savjetovanišni centar, više na <https://www.ssc.uniri.hr/hr/>

- 65% korisnika Ureda za karijere u dobi od 15 do 30 godina s prebivalištem je u PGŽ
- Podaci za Psihološko savjetovalište pokazuju da se broj korisnika, koji imaju prebivalište u Primorsko-goranskoj županiji, kreće oko 45% za istu dobnu skupinu.

*„U Psihološkom savjetovalištu Sveučilišnog savjetovališnog centra izražena je tendencija prema kraćem savjetovanju te je prosječan broj susreta osam. Trajanje savjetovanja ovisi o različitim faktorima, a može trajati od nekoliko do 12 susreta. **Najizraženije poteškoće s kojima se mladi javljaju vezane su uz anksioznost i depresivnost.** Studenti/ice nam se obraćaju zbog straha od javnog nastupa, općenito socijalne anksioznosti, napada panike, problema prilagodbe na studij, strahova vezanih uz neizvjesnost nakon završetka studija itd. Dio studenata/ica javlja se i zbog nezadovoljstva vlastitim životom, gubitka motivacije, osjećaja manje vrijednosti. Primjećujemo i probleme vezane uz regulaciju emocija te nedovoljno razvijene načine suočavanja sa stresom. U ovoj životnoj dobi značajan dio problema su i partnerski odnosi i odnosi s obitelji te pitanje vlastitog identiteta. Uz navedene probleme značajan dio studenata nema razvijene kvalitetne načine učenja i organizacije vremena.“*²³¹ (Izveštaj SSC, dostupno u Arhivi DIP-a, 2.2021.) U ovom Centru djeluje i Savjetovalište za studente s invaliditetom, koji se obraćaju radi problema: informiranje o pravima i mogućnostima dostupnima studentima Sveučilišta u Rijeci; potreba za vršnjačkom potporom (studentom-asistentom ili studentom-mentorom); uklanjanje arhitektonskih (prostornih) barijera; prilagodba nastave i ispita; prijava na natječaje za stipendije i druge financijske pomoći; potreba za specijaliziranim prijevozom. Prema istraživanju o važnosti mentalnog zdravlja koje je provela udruga Aktivni građani „Mentalno zdravlje za sve!“²³² mladi iz PGŽ smatraju da je trenutna situacija pandemije u kojoj žive mladi utjecala na mentalno zdravlje mladih (prosječna ocjena 4,58)²³³. U istraživanju je sudjelovalo 1.830 mladih ispitanika, od 15 do 30 godina, od čega 9,2% mladih različitih obilježja iz Primorsko-goranske županije. Podaci o njima su važni jer pokazuju sliku i daju poticaj za nova istraživanja o ovom problemu. Ispitanici iz PGŽ smatraju da je mentalno zdravlje jednako važno kao i fizičko zdravlje (prosječna ocjena 4,83), te da je mentalno zdravlje ljudsko pravo (prosječna ocjena 4,73). Više od pola ispitanika tvrdi da su imali teškoće s mentalnim zdravljem (55%), a samo njih 22,5% je koristilo usluge savjetovališta za mentalne bolesti. Isto tako, nešto više od pola ispitanika je upoznato s radom savjetovališnih centara, a 75,7% ih smatra da ne postoji dovoljan broj savjetovališta. Uključivanje zajednice u osiguravanje psihosocijalne podrške mladima kako bi sačuvali mentalno zdravlje, izrazito je važno. U sklopu provedbe Programa za mlade od 2020. godine je pokrenuta platforma za mlade *Sve je ok*, projekt besplatnog psihološkog *online* savjetovališta za mlade www.svejeok.hr. Otkad je usluga dostupna, obuhvaćen je 151 korisnik kojemu je pružena usluga 151 usluge savjetovanja, od toga 83 iz Rijeke i drugih gradova i općina u PGŽ, i 68 korisnika iz drugih dijelova RH. Problemi zbog kojih mladi traže uslugu najčešće su anksiozne smetnje ili depresivni simptomi, zatim usamljenost, problemi u obiteljskim odnosima ili u vezama (uključujući i prekid veze), problemi

²³¹ Za studente s problemima u učenju i polaganju ispita kontinuirano se održava grupni tretman u koji se studenti mogu uključiti i pohađati ga neograničeno. Za one sa socijalnom anksioznosti nudi se grupni tretman u trajanju od osam dvosatnih susreta, a studenti sa strahom od javnog nastupa mogu se uključiti u grupu za pomoć studentima u prevladavanju tog straha. Grupni tretman traje šest dvosatnih susreta i provodi se na tjednoj bazi. Radionice i predavanja s različitim temama uglavnom su jednokratni događaji koji se provode u suradnji sa studentskim udrugama i inicijativama te sa sveučilišnim nastavnicima. (SSC, Izveštaj, 2.2021).

²³² Provodi ga udruga Aktivni građani Projekt je sufinanciran sredstvima programa Europske unije Erasmus +

²³³ Udruga Aktivni građani je izvoditelj, a ustupila je podatke koji se odnose na ispitanike iz PGŽ, kako bi ih analizirali u svrhu dobivanja dodatnih podataka o svijesti mladih o važnosti mentalnog zdravlja. Udruga Aktivni građani je dala suglasnost izvoditelju za korištenje ovih podataka, a izvoditelj je podatke povrgnuo statističkoj analizi. Odgovornost za obradu i interpretaciju podatka je samo na izvoditelju.

u školi ili na fakultetu, nedostatak koncentracije, nezaposlenost i nemogućnost pronalaska posla, briga za budućnost (npr. briga oko odabira fakulteta), somatoformni poremećaji ili problemi koji proizlaze iz kroničnih bolesti, nezadovoljstvo izgledom i problemi s prehranom.

Ovi izazovi i potrebe mladih mogu biti riješeni u organizacijama čija djelatnost ima cilj pružanja potpore mladima u području zdravlja općenito (preventiva), a posebno mentalnog i seksualnog zdravlja mladih te promocije zdravih stilova života, poput sportskih i fizičkih aktivnosti. Cilj ovih aktivnosti je spriječiti poremećaje u prehrani, bolesti ovisnosti i nasilno ponašanje mladih i sačuvati mentalno zdravlje mladih. One se mogu financirati iz raznih izvora: država, JP(R)LS, pojedinci, inozemni, javni i ekonomski izvori, ekonomski (privatni) sektor. Vrste takvih organizacija i aktivnosti jesu:

1. Javne ustanove u zdravstvu, bez obzira na osnivača (privatno, državno, JL(R)S): bolnice, domovi zdravlja, centri za rehabilitaciju, lječilišta i sl.; zavodi i instituti za unaprjeđenje zdravlja, odjeli prevencije i liječenje bolesti za mlade (npr. odjel za prevenciju i liječenje ovisnosti ili/i zavodi za javno zdravstvo (timovi preventivne medicine za srednjoškolce i studente, savjetovaništa za mlade (ginekološko, psihološko i sl.), ljekarne, ustanove koje prate i kontroliraju prehranu učenika i studenata u školskim i studentskim menzama (zavodi za javno zdravstvo) i sl.
2. Organizacije civilnog društva koje unaprjeđuju zdrave stilove života: sportski klubovi i druge organizacije za sport i sportsku rekreaciju, sportski savezi, Hrvatski olimpijski odbor i dr.; organizacije civilnog društva koje daju potporu mladima u promociji zdravih stilova života (planinarska društva, izviđači, udruge koje se bave alternativnim stilovima života (tečajji joge, zdrava prehrana i sl.); organizacije koje unaprjeđuju život mladih koji imaju zdravstvene i druge razvojne teškoće i dr.; organizacije civilnog društva koje daju potporu u liječenju bolesti ovisnosti, poremećaja prehrane i sl. te poremećaja u ponašanju (nasilnog i dr.); odgojno-obrazovne ustanove i druge neprofitne organizacije koje u okviru svoje osnovne djelatnosti imaju aktivnosti kojima se promiču zdravi stilovi života – školska sportska društva, sveučilišni sportski savezi i sl.
3. Druge organizacije i modeli koji promiču zdrave stilove života kroz razne projekte, akcije ili aktivnosti, npr. Projekt „Mreža zdravih gradova”, Akcija „Gradovi i općine prijatelji djece”, razni kampovi (sportski i dr.).

Rezultati prikupljanja podataka za „mapu zajednice mladih PGŽ” u području zdravlja i dobrobiti mladih

Analiza dostupnih podataka s područja PGŽ pokazala je da se aktivnosti i programi, kao i sustavno praćenje i potpora zdravlju i dobrobiti mladih, provodi na nekoliko načina uključujući razne institucije i programe: sustavno planiranje unaprjeđenja zdravlja i dobrobiti opće populacije, među kojima su i mladi, metodom suvremenog planiranja u javnim politikama (*“evidence based policy”*) osposobljavanjem stručnjaka za strateško planiranje i prikupljanjem podataka za prve planove za zdravlje već od 2004.²³⁴ U okviru projekta *Zdrava Županija* već je 2006. donesen Plan za zdravlje PGŽ²³⁵. Od 2015. do 2018. godine je na snazi Plan za zdravlje i socijalno blagostanje PGŽ²³⁶ u kojem su doneseni prioriteti javno zdravstveni: *prevencija bolesti srca i krvožilja, unaprjeđenje mentalnog zdravlja kroz životnu dob, unaprjeđenje zdravstvene pismenosti te rana dijagnostika i detekcija djece s teškoćama u razvoju* i socijalni: *unaprjeđenje skrbi o starijim osobama, poticanje socijalne i ekonomske uključenosti mladih, razvoj udomiteljstva djece u PGŽ, razvoj stambenih zajednica za socijalno osjetljive skupine*. PGŽ je osim što je dobro umrežena zdravstvenim ustanovama, ujedno i osnivač većeg dijela tih ustanova, pa može kroz financiranje regulirati prioritete i usmjerenost dodatnih programa. U djelokrugu rada Upravnog odjela za zdravstvo su zdravstvene ustanove kojima je županija osnivač. U nastavku slijedi popis navedenih zdravstvenih ustanova:

- a) **Domovi zdravlja** koji na području PGŽ pružaju zdravstvene usluge u okviru glavnih programa:
- Primarna zdravstvena zaštita - primarna zdravstvena zaštita provodi se u odjelima opće/obiteljske medicine, palijativne skrbi bolesnika i medicine rada i sporta, zdravstvene zaštite predškolske djece, zdravstvene zaštite žena, dentalne zdravstvene zaštite, patronažne zdravstvene zaštite i zdravstvene njege u kući, sanitetskog prijevoza te laboratorijske dijagnostike; Medicinsko- biokemijski laboratorij - ugovorni je laboratorij HZZO-a i pruža laboratorijske usluge osiguranicima HZZO-a opće/obiteljske medicine, pedijatrije i ginekologije, kao i usluge za potrebe medicine rada i sporta te sistematskih pregleda; Specijalističko – konzilijarna zdravstvena zaštita - sekundarna zdravstvena zaštita organizacijski je usmjerena na dijagnostiku i liječenje, a provodimo ju u specijalnostima radiologije, fizikalne medicine i rehabilitacije, interne medicine, pulmologije, oftalmologije, urologije, psihijatrije, protetike, ortodoncije i kirurgije (opća i oralna) uz usluge hemodijalize i stacionara.
 - Programi - u suradnji s PGŽ te JLS, Dom zdravlja PGŽ provodi niz posebnih programa kao što su posebno dežurstvo, Centar za PSP te niz tečajeva i savjetova. Dom zdravlja svojim poslovnim korisnicima nudi i pakete preventivnih sistematskih pregleda.²³⁷ Broj ordinacija u sklopu Doma zdravlja PGŽ je: opća/obiteljska medicina – 71 ordinacija, dentalna medicina – 32 ordinacije, zdravstvena zaštita žena – 9 ordinacija, zdravstvena zaštita dojenčadi i predškolske djece – 13 ordinacija, medicina rada – 4 ordinacije; laboratorijska dijagnostika – 7 medicinsko-biokemijskih laboratorija.
- b) **Lječilište Veli Lošinj**²³⁸ je javnozdravstvena ustanova, koja svoju djelatnost obavlja više od 130 godina. Provode se programi liječenja dišnih putova i astme, programi liječenja alergija i

²³⁴ Zdravi gradovi, više na <http://www.zdravi-gradovi.com.hr/home/zupanije/primorsko---goranska-zupanija.aspx>, preuzeto 15.2.2021.

²³⁵ Plan za zdravlje - obrazloženje, više na <https://www2.pgj.hr/doc/zdrava-zupanija/OBRAZLOZENJE-PLANA-ZA-ZDRAVLJE.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

²³⁶ Plan za zdravlje, više na <https://www2.pgj.hr/doc/dokumenti/03-plan-zdravlje.pdf>, preuzeto 15.2.2021.

²³⁷ Dom zdravlja PGŽ, više na <https://domzdravlja-pgj.hr>, preuzeto 15.2.2021.

²³⁸ Lječilište Veli Lošinj, više na https://www.ljeciliste-veli-losinj.hr/hrvatski/o-nama_7/, preuzeto 15.2.2021

programi liječenja psorijaze te klasični rehabilitacijski programi za bolesti lokomotornog sustava i neurološke bolesti.

- c) **Psihijatrijska bolnica Rab** - Od 1997. godine Bolnica je uknjižena u vlasništvo PGŽ, čime županija postaje formalno-pravni osnivač i vlasnik. Tada se osiguravaju minimalna sredstva za najhitnije sanacije i nabave, koja nisu bila dostatna za zaštitu objekata i opreme od daljnjeg propadanja. Bolnica je u zatečenom stanju zaostajala, zbog dugogodišnje nebrige i loših uvjeta rada tijekom Domovinskog rata, za većinom istovrsnih ustanova u zemlji u broju stručnog kadra, opremi, uvjetima smještaja i boravka, broju primljenih bolesnika te vrsti i kvaliteti terapijske ponude. U cilju unaprjeđenja kvalitete bolnice, poboljšanja standarda bolesnika te boljih uvjeta rada zaposlenih, tijekom proteklih godina uložena su značajna sredstva i rad u obnovu infrastrukture i opreme i, što je osobito važno, u edukaciju postojećeg te zapošljavanje novog stručnog kadra. Tako se zapuštena ustanova preobrazila u suvremenu psihijatrijsku bolnicu, kako uređenim izgledom i opremljenošću objekata tako i radnim i znanstvenim postignućima stručnoga kadra. Ponuđeni su kvalitetniji i sveobuhvatniji programi liječenja, broj prijama je udvostručen, a boravak bolesnika maksimalno je skraćen. Od 2001. do danas više od 430 kroničnih bolesnika smješteno je u izvaninstitucionalne oblike smještaja. Organizirani su brojni stručni skupovi i simpoziji, a aktivno sudjelovanje radnika na kongresima i seminarima prepoznato je u široj stručnoj javnosti. Bolnica raspolaže s 480 kreveta i zapošljava 243 radnika, od čega je veći broj zdravstvene struke. Danas se koriste suvremeni terapijski programi za liječenje alkoholizma, ovisnosti kockanja, ovisnosti o drogama, integrativna rehabilitacija, logopedska ambulanta, neurokognitivna rehabilitacija, neurofeedback, biofeedback i dr.
- d) **Thalasoterapija Crikvenica – specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju čiji osnivač je PGŽ.** U ovoj bolnici se pružaju usluge specijalističkih pregleda i dijagnostike iz područja otorinolaringologije, pulmologija, fizikalne medicine i rehabilitacije, te pedijatrijska područja pulmologija, alergologija, kardiologija, dermatologija, reumatologija, gastroenterologija, nefrologija, kardiologije, dermatologije i venerologije i baromedicine. Ova suvremena bolnica omogućuje mladima iz cijele županije suvremene usluge.
- e) **Thalasoterapija Opatija - specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju bolesti srca, pluća i reumatizma, a osnivač je također PGŽ.** Thalassotherapia Opatija zapošljava 233 djelatnika od čega 37 specijaliziranih liječnika iz područja kardiologije, reumatologije, fizikalne medicine i neurologije. Javno zdravstvene usluge koje se mogu dobiti u toj bolnici su usluge Klinike za liječenje, rehabilitaciju i prevenciju bolesti srca i krvnih žila Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, usluge kompletne dijagnostike, liječenja i rehabilitacije iz područja upalnih i degenerativnih bolesti i ozljeda lokomotornog sustava, reumatskih i neuroloških bolesti te športskih ozljeda, pomoću najmodernijih metoda dijagnostike, liječenja i rehabilitacije, liječnički timovi prilagođavaju zdravstveni program sportašima radi prevencije ili liječenja, usluge radiologije, dermatologije, neurologije, fizijatrije, Centar za dijabetes, endokrinologiju i kardiometabolizam, psihologa u sklopu kardiološke rehabilitacije, nutricionizma, laboratorija i estetske kirurgije. Osim toga ova bolnica razvija zdravstveni turizam.
- f) **Zavod za hitnu medicinu PGŽ** – osnivač je PGŽ, a operativna je zdravstvena ustanova u djelatnosti izvanbolničke hitne medicine koja osigurava pružanje izvanbolničke hitne medicinske pomoći na području PGŽ. To podrazumijeva provođenje mjera hitnog zdravstvenog zbrinjavanja naglo oboljele ili ozlijeđene osobe na mjestu akcidenta, osiguranje adekvatnog hitnog prijevoza takve osobe u odgovarajuću zdravstvenu ustanovu, te njezino zdravstveno zbrinjavanje za vrijeme prijevoza. Zavod djeluje u mreži od 10 ispostava. Sjedište Zavoda je u Rijeci, a ostale ispostave su u Cresu, Crikvenici, Čabru (Prezid), Delnicama, Krku,

Malom Lošinj, Opatiji, Rabu i Vrbovskom. U PGŽ mladima su na raspolaganju suvremene bolnice i javnozdravstvene ustanove kojima je osnivač PGŽ, u koje je tijekom posljednjih 10 do 20 godina Županija uložila znatna sredstva kako bi osuvremenila kvalitetu usluga i zadovoljstvo pacijenata. Usluge svih ovih bolnica koriste i stanovnici drugih županija i država.

- g) **Nastavni zavod za javno zdravstvo PGŽ:** s tradicijom javno-zdravstvene ustanove od 120 godina. Zavod je organiziran u 10 odjela: odjel socijalne medicine, zdravstveno ekološki odjel, epidemiološki odjel, mikrobiološki odjel, odjel za prevenciju i liječenje bolesti i ovisnosti, odjel za kvalitetu, odjel školske i sveučilišne medicine, odjel ekonomskih poslova, odjel pravnih, kadrovskih i općih poslova te odjel za kontroling. Zavod ima sjedište u Rijeci, uz sedam ispostava u Crikvenici, Delnicama, Krku, Opatiji, Malom Lošinj, Rabu i Cresu. Programi su usmjereni i promicanju i zaštiti mentalnog zdravlja u sustavu javnog zdravstva: od prevencije do rane intervencije, koje provodi Odsjek za promicanje i zaštitu mentalnog zdravlja. **Programi usmjereni razvoju pozitivnog mentalnog zdravlja:** Trening životnih vještina 3-7 razred OŠ; Grupa za emocionalno učenje; PATHS-RASTEM; Bilten RIZIK; Samoorganiziranje mladih-program PGŽ. **Mjere rane detekcije poteškoća u odrastanju:** Screening mentalnog zdravlja „Moje snage i poteškoće“ i **Savjetovalište za mlade** – rane intervencije: Savjetovalište za mlade i Individualno i obiteljsko savjetovanje, psihoterapija.
- h) **Ljekarničkim ustanovama** pokrivena je većina gradova i općina. Ljekarničku ustanovu nemaju Lokve, Vrbnik i Brod Moravice. U sustavu se nalazi 12 ispostava ljekarne „Jadran“, 29 privatnih ljekarni i 34 ustanove – ljekarničke jedinice.

Tablica 45. Ulaganja PGŽ u zdravstvo u 2020 i plan za 2021 godinu prema ustanovama

Ustanova	2020	Plan 2021
Dom zdravlja PGŽ	184.051.519	183.078.502
Lječilište Veli lošinj	17.601.963	21.237.011
Nastavni zavod za javno zdravstvo PGŽ	78.429.419	69.762.535
Proračun PGŽ		1.000.000
Psijhijatrijska bolnica rab	52.480.800	61.062.527
Thalassoterapia opatija - specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju bolesti srca, pluća i reumatizma	72.171.483	65.572.750
Thalassoterapia Crikvenica - specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju	33.188.791	35.007.233
Zavod za hitnu medicinu PGŽ	65.401.513	63.087.767
Ukupno	503.325.488	434.235.575

Izvor: PGŽ, 2.2021. http://www.opencity.hr/proracun/index.php?unit_id=43, 2.2021.

U dopunskim programima zdravstva financira se tečaj za trudnice i roditelje, unapređenje oralnog zdravlja djece i savjetovalište za prehranu dojenčadi.

Tablica 46. Ulaganja u zdravstvo u nadležnosti UO za zdravstvo – ukupno kroz vrste programa u 2020. i Planu za 2021. godinu

Ulaganja u zdravstvo	2020	2021
Investicije u zdravstvenu infrastrukturu	67.035.287	36.525.687
Ostali programi u zdravstvenoj zaštiti	2.994.919	1.900.000
Sigurnost zdravlja i prava na zdravstvene usluge	421.789.560	430.549.548
Unapređenje kvalitete zdravstvene zaštite - nadstandard	20.768.621	26.465.109
Ukupno	512.588.387	495.440.344

Izvor: PGŽ, 2.2021., http://www.opencity.hr/proracun/index.php?unit_id=43

Na području PGŽ djeluju i zdravstvene ustanove kojima nije osnivač PGŽ:

- a) **Klinički bolnički centar Rijeka:** utemeljen je 1984. godine iako je na području PGŽ djelovalo više bolnica od velikog značaja za stanovništvo: Kliničke bolnice Braća dr. Sobol, KB Dr. Zdravko Kučić, Dječja bolnica Kantrida, Ortopedska bolnica Kraljevica i Bolnica za tuberkulozu pluća i plućne bolesti Ičići. KBC je regionalni bolnički centar za tri županije koji medicinski skrbi za oko 600.000 stanovnika. Istovremeno, KBC Rijeka nastavna je i znanstveno-istraživačka baza Medicinskog fakulteta i Fakulteta zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci. Uz upravu i administrativno-tehničke službe, sastoji se od 18 klinika, 6 kliničkih zavoda, 6 samostalnih zavoda, jednog samostalnog odjela i bolničke ljekarne. Ukupni kapacitet iznosi 1069 bolesničkih postelja, a zaposleno je 3252 djelatnika (podaci – veljača 2019. godine).²³⁹ Organizirane usluge su na 3 lokaliteta, ustrojeno je više klinika i zavoda: Bolnička ljekarna, Klinika za anesteziologiju, intenzivnu medicinu i liječenje boli, Klinika za bolesti srca i krvnih žila, Klinika za dermatovenerologiju, Klinika za dentalnu medicinu, Klinika za dječju kirurgiju, Klinika za ginekologiju i porodništvo, Klinika za infektivne bolesti, Klinika za internu medicinu, Klinika za kirurgiju, Klinika za maksilofacijalnu kirurgiju, Klinika za neurokirurgiju, Klinika za neurologiju, Klinika za oftalmologiju. Klinika za otorinolaringologiju i kirurgiju glave i vrata, Klinički zavod za patologiju i citologiju, Klinika za pedijatriju, Klinika za psihijatriju, Klinika za urologiju, Klinički zavod za kliničku mikrobiologiju, Klinički zavod za laboratorijsku dijagnostiku, Klinički zavod za nuklearnu medicinu, Klinički zavod za radiologiju, Klinika za radioterapiju i onkologiju, Klinički zavod za transfuzijsku medicinu, Zavod za audiologiju i fonijatriju, Zavod za fizikalnu i rehabilitacijsku medicinu, Zavod za kliničku, zdravstvenu i organizacijsku psihologiju, Zavod za medicinsku fiziku i zaštitu od zračenja, Zavod za palijativnu medicinu, Zavod za podvodnu i hiperbaričnu medicinu, Objedinjeni hitni bolnički prijam – lokalitet Sušak, Odjel za kliničku farmakologiju. Osnivač je RH, a PGŽ sudjeluje u radu ovog zdravstvenog bolničkog centra kroz razne projekte čime podupire kvalitetu usluga. Suradnja s građanima u cilju poboljšanja kvalitete usluga se vidi i u novoosnovanoj Koordinaciji za bolesnike i udruge bolesnika, čime će se poboljšati suradnja s bolesnicima i udrugama bolesnika, a cilj je i podizanje kvalitete zdravstvene zaštite i ukupne skrbi, razvoja svijesti i poticanja svih da bez iznimke sudjeluju u brizi za oboljele. Koordinacija neće biti služba za prigovore već aktivni model za intenziviranje dijaloga udruga bolesnika, ali i pojedinačnih bolesnika i njihovih bližnjih s KBC-om Rijeka, uz uključivanje drugih relevantnih društvenih dionika.²⁴⁰ Za mlade PGŽ je od izuzetne važnosti što je na području PGŽ ovako veliki klinički centar koji daje zdravstvene usluge gotovo za sve vrste bolesti.
- b) **Privatne klinike i druge zdravstvene ustanove.** Na području PGŽ djeluju mnoge privatne zdravstvene ustanove koje pružaju širok spektar zdravstvenih usluga od kojih dio ima sklopljen ugovor s Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje pa je mladima omogućeno korištenje i usluga tih ustanova bez plaćanja. Na primarnoj razini javnu zdravstvenu službu, osim navedenih ustanova, na temelju koncesije obavljaju i privatne prakse koje imaju ugovor s Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje: Opća-obiteljska medicina – 94 ordinacija; Dentalna medicina – 114 ordinacija; Zdravstvena zaštita žena – 10 ordinacija; Zdravstvena zaštita dojenčadi i predškolske djece – 9 ordinacija; Laboratorijska dijagnostika – 1 medicinsko-biokemijski laboratorij; Zdravstvena njega u kući – 11 ustanova i 3 fizičke osobe; Zubotehnički laboratorij – 55 laboratorija; Citološki laboratorij – 2 laboratorija; Trgovačka

²³⁹ KBC Rijeka, više na <http://kbc-rijeka.hr/profil/>, preuzeto 15.2.2021.

²⁴⁰ Koordinacija za bolesnike i udruge bolesnika, više na <http://kbc-rijeka.hr/osnovana-prva-koordinacija-bolesnike-udruge-bolesnika-rh/>, preuzeto 15.2.2021.

društva – 46 društava; Ustanova za palijativnu skrb „Marija Krucifiksa Kozulić“, kao i zdravstveni radnici u ordinacijama privatne prakse koji nemaju ugovor s HZZO-om: Opća-obiteljska medicina – 6 ordinacija; Dentalna medicina – 216 ordinacija, Zdravstvena zaštita žena – 12 ordinacije, Zdravstvena njega u kući – 6 ustanova. Djelatnost sekundarne razine obavljaju osim navedenih ustanova i privatne ustanove, poliklinike i ordinacije: Specijalne - 2 bolnice (Specijalna bolnica MEDICO i Specijalna bolnica Dr. Nemec), 34 poliklinika i 35 specijalističkih ordinacija.

Prvo što se ističe, kada je riječ o brizi o zdravlju i blagostanju građana PGŽ, je uključenost stručnjaka javne uprave u planiranje te prepoznatljivost po kontinuiranom djelovanju i aktivnostima kojima se promiču ideje „zdravih gradova/županija“ svijeta. PGŽ prati i provodi te financira različite programe već niz godina, pa se tako u posljednjih nekoliko godina financiraju programi:

1. **Financiranje provedbe programa/projekata iz sljedećih područja:** promicanje zdravlja, prevencija i rano otkrivanje malignih bolesti, prevencija i suzbijanje zlouporabe opojnih droga. Ciljne skupine korisnika programa/projekata su u 2020. bile osobe s povećanim rizikom razvoja različitih vrsta bolesti, osobe s rizikom pojave malignih oboljenja i ovisnici o opojnim drogama i njihove obitelji.
2. **Projekt „Unaprjeđenje primarne zdravstvene zaštite na otocima PGŽ“,** koji su provodili PGŽ i projektni Partner Dom zdravlja PGŽ. Ukupna vrijednost projekta je iznosila 3.088.133,70 kuna, a EU je sufinancirala u iznosu od 2.624.913,64 kuna (85%). Razdoblje provedbe projekta je bilo 36 mjeseci, odnosno od 1. listopada 2017. godine do 1. listopada 2020. godine.²⁴¹ Cilj ovog projekta je bio unaprjeđenje primarne zdravstvene zaštite stanovništva poboljšanjem dostupnosti i kvalitete zdravstvenih usluga (pedijatrijskih, oftalmoloških, stomatoloških, internističkih, UTZ i RTG dijagnostike, te opće/obiteljske medicine) u Domovima zdravlja na otocima Krku, Lošinju, Cresu i Rabu. Projekt će se realizirati obnovom postojeće (RTG uređaj na Krku, stomatološka oprema na Krku, Vrbniku i Rabu te opća oprema na Krku, Lošinju i Rabu) i nabavom nove opreme, a time i usluga (ultrazvuk na Krku i Cresu, oftalmološka oprema na Krku i Rabu, EKG uređaji na Lošinju i Cresu, defibrilatori na Krku, Lošinju i Rabu i druga opća oprema) te prilagodbom zgrade osobama s težom pokretljivosti na Malom Lošinju.
Prema dokumentu Resolution of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, Work Plan for Sport (1 July 2017 - 31 December 2020) Europski Parlament navodi sljedeće preporuke za mlade i sport:
 - *zbog posebne osjetljivosti tržišta rada mladih na ekonomske cikluse i gospodarske krize zapošljavanje mladih jače pogođeno uslijed aktualne pandemije, čime se pojačavaju negativni trendovi sektora u kojem uvelike dominiraju nestabilni slabo plaćeni honorarni poslovi s nižim standardima pravne zaštite i socijalne sigurnosti*
 - *utjecaj koji aktualna pandemija ima na mlade koji nisu zaposleni, ne obrazuju se i ne osposobljavaju (NEETs) te naglašava potrebu za rješavanjem problema s kojima se suočavaju mladi iz ranjivih skupina; naglašava potrebu da se uzmu u obzir znatne rodne nejednakosti u odnosu na udio NEET-ova*
 - *najdramatičnije su pogođeni radno intenzivni sektori koji su često loše plaćeni, kao što su trgovina na veliko i malo, usluge smještaja, turizam i usluge prehrane, a koji obično*

²⁴¹ Unaprjeđenje primarne zdravstvene zaštite na otocima PGŽ, više na https://www.pgz.hr/projekt_program/unapredenje-primarne-zdravstvene-zastite-na-otocima-primorsko-goranske-zupanije/, preuzeto 15.2.2021.

zapošljavaju niskokvalificirane mlade radnike i studente napominje da su nezaposlenost i siromaštvo mladih u stalnom porastu od izbijanja pandemije

- *nezaposlenost mladih kratkoročno vjerojatno još više porasti i da će dugoročno ostati iznad razina zabilježenih prije pandemije*
- *...da poduzmu sve potrebne mjere za suzbijanje katastrofalnih učinaka na zapošljavanje mladih, među ostalim putem makroekonomskih (fiskalnih i monetarnih) politika kojima se javni prihodi usmjeravaju prema pružanju subvencija za zapošljavanje ili jamstava za mlade kako bi se poduprli prilagođeni programi za zadržavanje i stvaranje radnih mjesta te programi usavršavanja i prekvalifikacija mladih, kao i ulaganja u gospodarske sektore koji mogu apsorbirati mlade tražitelje posla, nudeći kvalitetna radna mjesta te primjerene uvjete rada i naknadu*
- *...ulogu volontiranja u razvoju životnih i radnih vještina mladih; smatra da plaćeno volontiranje može pomoći nezaposlenim mladima da prebrode gospodarski šok krize povezane s bolešću COVID-19, a da istodobno doprinose društvu i stječu dragocjeno iskustvo koje olakšava prijelaz prema dugoročnom stalnom zaposlenju*
- *...ključnu važnost informalnog i neformalnog obrazovanja, umjetnosti, sporta, volontiranja i društvenih aktivnosti za poticanje sudjelovanja mladih i socijalne kohezije kao alata koji mogu imati velik utjecaj na lokalne zajednice te pomoći u suočavanju s mnogim društvenim izazovima današnjice*
- *aktualna pandemija pogoršala digitalni jaz u EU-u te stoga naglašava hitnu potrebu za promicanjem digitalne pismenosti za sve i poticanjem široke primjene, priznavanja i vrednovanja alternativnih mogućnosti, uključujući informalne i neformalne mogućnosti učenja, kao što su internetsko i digitalno učenje i osposobljavanje*
- *posebno poziva na snažan naglasak i potporu mladim učenicima koji su iskusili gubitak prihoda u dvojnom tehničkom obrazovanju i strukovnom obrazovanju i osposobljavanju, te na razvoj i široku upotrebu kvalitetnih digitalnih alata, obrazovnih i nastavnih materijala i sadržaja, kako bi se izbjegao prekid obrazovanja i omogućio nesmetan i učinkovit prijelaz iz škole na posao*
- *... neovisno o posebnom kontekstu bolesti COVID-19, važno zadržati tradicionalan način učenja u školi kako bi svi mogli sudjelovati, naročito mala djeca, ranjive skupine i mladi koji se nalaze u teškom socioekonomskom položaju i nemaju pristup tehnologijama ili tehnološke vještine*
- *apelira ..da povećaju ulaganja u digitalna rješenja i pismenost radi razvoja praktičnih vještina, kompetencija i kvalifikacija, da svima omoguće pristup digitalnoj pismenosti te da promiču razvoj neovisnih, višejezičnih, uključivih i besplatnih mrežnih alata za učenje kako bi se poboljšala ukupna razina digitalnih vještina i kompetencija kao dio provedbe Akcijskog plana za digitalno obrazovanje (2021. – 2027.)*
- *...potrebno razviti kompetencije među učiteljima, voditeljima osposobljavanja, ravnateljima, roditeljima i rukovoditeljima radi poboljšanja provedbe učenja na internetu, učenja na daljinu i kombiniranog učenja s posebnim naglaskom na programima razvoja vještina*
- *zbog krize prouzročene bolešću COVID-19 povećala se tjeskoba i strah među mladima, što znatno utječe na njihov život i prijelaz iz škole na posao...poziva na široku primjenu prilagođenih usluga zaštite mentalnog zdravlja, psihosocijalne potpore i sportskih aktivnosti, kao samostalnih ili modularnih mjera, te snažniju podršku mentalnoj dobrobiti u okviru ustanova za osposobljavanje i obrazovanje kako bi se osiguralo da pandemija nema dugotrajne psihološke učinke*

- *naglašava utjecaj pandemije na mlade s invaliditetom i mlade koji žive u ruralnim i udaljenim područjima te poziva Komisiju i države članice da posebnu pozornost posvete potrebama tih skupina prilagodbom dostupnih mjera potpore i usluga*
- *poziva da se u raznim politikama primijeni pristup utemeljen na pravima i ukorijenjen u načelima nediskriminacije i jednakosti kako bi se riješili višestruki oblici diskriminacije koju mladi trpe tijekom krize prouzročene bolešću COVID-19 te podsjeća Komisiju i države članice na potrebu za posebnim pristupom kako bi se poduprle i zaštitile ranjive skupine, kao što su mladi s invaliditetom, mladi u nepovoljnom položaju i izloženi riziku od obiteljskog nasilja, mladi migranti i izbjeglice te mladi pripadnici zajednice LGTBIQ+; naglašava važnost slobodnog pristupa kvalitetnim informacijama o pandemiji bolesti COVID-19 u cjelini, koje su prilagođene potrebama mladih*
- *naglašava da su sportske i radne aktivnosti mladih u svojoj raznolikosti posebno ugrožene diljem Europe, zbog čega dolazi do smanjenja građanskog prostora, te apelira na Komisiju i države članice da poduzmu mjere za očuvanje struktura i osiguravanje raznolikosti ponude u području mladih i sporta*
- *podsjeća da je potrebno tijesno sudjelovanje lokalnih vlasti, organizacija civilnog društva i socijalnih partnera u provedbi rješenja osmišljenih za potporu mladima te organizacijama mladih i sportskim organizacijama. Navedene tvrdnje Europskog parlamenta detaljno opisuju aktualnu situaciju u kojoj se nalazi većina europskih država, uključujući RH i županije, pa tako i PGŽ.*

Dostupnost sporta i rekreacije mladima – faktor zdravlja mladih

Financiranjem sporta stvaraju se preduvjeti za razvoj sporta od najmlađe dobi, od rekreativnog do vrhunskog i profesionalnog sporta. Sustav financiranja sporta u RH reguliran je člankom 74. Zakona o sportu. U sport se u posljednjih nekoliko godina (od 2012. do 2017.) izdvaja od 0,11% do 0,16% državnog proračuna, što je premalo za poticanje dostupnosti sporta i rekreacije za sve građane. Na razini županija prosječno se po stanovniku izdvaja u istom razdoblju od 19,00 do 22,00 kuna za sport, dok PGŽ ulaže 34,00 kuna²⁴². Na razini gradova većih od 10.000 stanovnika je to od 4% do 8% proračuna. Nedostatno je, prema analizi izrađenoj u svrhu izrade Nacionalnog programa sporta, ulaganje/osiguravanje dostupnosti sporta u gradovima i općinama manjim od 10.000 stanovnika.²⁴³ Važno je napomenuti da se većina sportskih klubova financira iz sredstava jedinica lokalne samouprave. Prema istom izvoru opći ciljevi razvoja u razdoblju 2019. – 2026. su sljedeći: *Osigurati preduvjete za dodatni razvoj športa; Unaprijediti zdravstveno usmjereno tjelesno vježbanje i povećati promocijske vrijednosti športa; Unaprijediti skrb o športašima; Uspostaviti sustavan i racionalan pristup upravljanja održivom športskom infrastrukturom; Unaprijediti skrb o stručnim kadrovima u športu; Unaprijediti sustav upravljanja u športu* (Nacionalni program sporta od 2019. do 2026. godine, str. 68). Usporedbom dokumenta javnih politika u sportu i rekreaciji i istraživanja o sportu i mladima na razini EU i RH vidljive su razlike u smjeru javnih politika EU u odnosu na RH. Nacionalnim programom sporta 2019. – 2026. se javne politike u RH približavaju vrijednostima i smjernicama javnih politika EU. Isto tako, u RH nedovoljno se potiče

²⁴² Prema podacima dobivenima od UO za kulturu, sport i tehničku kulturu, prema izvoru <https://mfin.gov.hr/istaknute teme/lokalna-samouprava/financijski-izvjestaji-1lp-r-s/203> i <https://www.dzs.hr/PXWeb/sq/29bad27d-9005-45c6-9fb9-33010a22d552>

²⁴³ Iz Nacionalnog programa sporta 2019. – 2026., više na <https://www.hasm.hr/wp-content/uploads/2019/07/Nacionalni-program-sporta-2019.-2026..pdf>

rekreativno bavljenje sportom, odnosno fizičkim aktivnostima kao faktorom za unaprjeđenje zdravlja, a u isto vrijeme se smanjuje broj mladih uključenih u rad sportskih organizacija. Ova pojava je evidentirana u većini istraživanja u RH, usprkos mjerama iz nacionalnih politika u sportu, pa tako i prema podacima Nacionalnog programa sporta 2019. – 2026 (str. 47): „*Prema studiji Financiranje športa u Republici Hrvatskoj (Institut za javne financije, 2012.), kućanstva za športsku rekreaciju izdvajaju 0,33% od ukupne osobne potrošnje. Ako se u obzir uzmu podaci da zemlje koje najviše izdvajaju za športsku rekreaciju u prosjeku troše oko 2% od ukupne osobne potrošnje, može se reći da je Republika Hrvatska pri dnu ljestvice. Uz to, premali broj djece uključen je u redovito bavljenje športom kroz obrazovni sustav, a Hrvatska nije iskoristila svoje mnogobrojne potencijale za razvoj različitih oblika športskog turizma. Da bi se u sljedećem razdoblju situacija promijenila, potrebno je:*

- *Poticati zdravstveno usmjereno tjelesno vježbanje,*
- *Poticati programe univerzalnih športskih škola i osigurati provođenje obuke tjelesnih aktivnosti s visokim utilitetom,*
- *Osigurati uvjete za masovno bavljenje športom kroz sustav obrazovanja.“*

Prema istraživanju „Utjecaj COVID-a 19 na mlade i sport“ o pandemiji, COVID-19 je snažno utjecao i na sektor sporta. Istaknuti razlozi su:

- široke ekonomske promjene koje smanjuju prihode i privatno i u državnim i lokalnim proračunima, kratkoročno i dugoročno; smanjen državni prihod: smanjen porezni unos i povećani fiskalni prihodi;
- smanjenje izravnog bavljenja sportom zbog epidemije COVID-19 može utjecati na iznos koji se može potrošiti na sport i infrastrukturu, a otkazivanje događaja rezultira neposrednim nedostatkom prihoda i izravno utječe na financijsku situaciju sportskih događaja, stadiona i turizma;
- novac za sponzorstvo: smanjeni prihodi za financiranje; financiranje članova više utječe na grupne sportove nego na individualne i drugo. Europski parlament je temeljem tih istraživanja donio rezoluciju „Utjecaj koronavirusa na mlade i sport“ - Rezolucija Europskog parlamenta od veljače 2021. o utjecaju bolesti COVID-19 na mlade i sport kojom ističe važnu ulogu donositelja odluka u rješavanju posljedica na mlade i sport

„Budući da pandemija bolesti COVID-19 ima razarajući utjecaj na sport te povezan, sektore i industrije; budući da je gospodarski učinak na profesionalne sportove vrlo velik jer su se brojna događanja na svim razinama morala otkazati ili održati bez gledatelja, što je dovelo do drastičnog pada prihoda, budući da je sadašnji učinak pandemije na poluprofesionalne sportove, sportove na lokalnoj razini i rekreaciju vrlo negativan i mnogi se sportski klubovi suočavaju s prijetnjom opstanka s obzirom da su po svojoj prirodi neprofitni i uglavnom rade na dobrovoljnoj osnovi, pa stoga nemaju nikakve financijske rezerve; budući da ograničenja povezana s pandemijom bolesti COVID-19 i nedostatak dostatnih mogućnosti za redovito treniranje i vježbanje u fizičkim kontaktnim sportovima štete razvoju i napretku sportaša; budući da je sport važan gospodarski sektor koji je zaslužan za 2,12 % ukupnog BDP-a i 2,72 % ukupnog zapošljavanja u EU-u te predstavlja otprilike 5,67 milijuna radnih mjesta.“²⁴⁴

U Razvojnoj strategiji PGŽ za razdoblje od 2016. do 2020. godine prioritetni smjer je vidljiv u mjeri 3.5.1. *Razvoj programa kulture i sporta i njihove infrastrukture, u sklopu prioriteta; 3.5. Unaprjeđenje kvalitete i dostupnosti kulturnih i sportskih sadržaja pod ciljem 3. Razvoj ljudskih potencijala i povećanje kvalitete života.* U području sporta definirani su sljedeći razvojni

²⁴⁴ Utjecaj COVID-a 19 na mlade i sport, 2.2021. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0045_HR.html

problemi: nedostatna infrastruktura za sport i rekreaciju za sve ciljne skupine građana, nedostatak stručnog kadra u sportu i nedostatak specijaliziranih sportskih ambulanti. Razvojne potrebe su istaknute na sljedeći način: *izgraditi nove sportske objekte prema potrebama županije, omogućiti dostupnost sportsko-rekreacijskih sadržaja svim kategorijama građana, osigurati uvjete za školovanje stručnog kadra u sportu*. Prema Strategiji razvoja sporta PGŽ od 2016. do 2020. godine²⁴⁵ važnost rekreacije i sporta kao vrijednosti za zdravlje i društvenu uključenost su prepoznati kroz specifični cilj: *Povećati broj sportsko-rekreacijskih programa koji nemaju isključivo natjecateljski karakter*. Prema istraživanju za potrebe izrade te Strategije 36,5% građana bavi se sportskom rekreacijom na tjednoj bazi pa je cilj bio da se razvijaju programi cjelogodišnje rekreacije na cijelom prostoru županije. Nisu bili poznati podaci o odvijanju rekreativnih aktivnosti kroz cijelu godinu, a nisu niti za potrebe izrade ovog programa. „*Precizan broj osoba koje se rekreiraju u županiji gotovo je nemoguće odrediti budući da se intenzitet i učestalost sportske aktivnosti rekreativaca mijenja ovisno o vrsti aktivnosti i životnoj dobi. Osim spomenutog, rekreacija ovisi i o vremenskim uvjetima te se tako tijekom toplijih dana građani više rekreiraju na igralištima, šetnicama, stazama, u parkovima i sličnim otvorenim površinama koje se posljednjih godina sve više uređuju kako bi se građane što više potaklo na rekreiranje na otvorenom.*” (Iz Strategije razvoja sporta PGŽ). Isto tako potreba za izjednačavanjem mogućnosti mladih s invaliditetom u sportu je prepoznata u specifičnom cilju iste Strategije: *Omogućiti dostupnost sportske infrastrukture u vlasništvu jedinica lokalne samouprave osobama s invaliditetom na području cijele Županije*. U 2014. godini na području županije provedena su dva istraživanja temeljena na aktivnosti građana u okviru sportske rekreacije. Istraživanjem je pokazano kako se od ukupnog broja anketiranih građana njih 58% bavi nekom vrstom sportske rekreacije dok je velik dio aktivan u dvije ili više vrsta rekreacije. Najviše se građana rekreira na području zaleđa, a najmanje u Rijeci. Prema drugoj anketi, upućenoj provoditeljima sportske rekreacije, najviše se osoba rekreira u dobi od 26 do 40 godina (25%). Najmanje se rekreacijom bave osobe starije od 60 godina (8%). Ovo istraživanje u svakom slučaju treba ponoviti naročito sada kada je djeci i mladima veći dio godine uskraćeno i bavljenje sportom zbog pandemije, ali i svakodnevno kretanje zbog *online* nastave, što je povećalo sjedenje. Isto tako, s druge strane, jedan dio proaktivnih mladih samostalno provodi više vremena u šetnjama, planinarenju, vožnji bicikliranju. O posljedicama pandemije iz aspekta bavljenja sportom, fizičkim aktivnostima i rekreacijom mladih bi bilo nužno provesti novo istraživanje, odnosno o utjecaju pandemije na zdravlje i društvenu uključenosti mladih.

Prema podacima iz Registra udruga dostavljenim za potrebe izrade Plana razvoja sporta PGŽ za 2022. – 2027. godine za UO za kulturu, sport i tehničku kulturu, dobivenim prema kriteriju klasifikacije djelatnosti (sport) u PGŽ je registrirano 956 sportskih udruga. To znači da je u skladu sa Zakonom o sportu registrirano 956 klubova u PGŽ.

Prema rezultatima analize kapacitiranosti udruga iz PGŽ (sve registrirane udruge upisane u Registar udruga), a za provedbu Programa za mlade PGŽ (kvantitativnom i kvalitativnom analizom podatka iz Registra udruga), u PGŽ djeluje 1.425 organizacija / udruga koje djeluju u područjima čija djelatnost zahvaća i sport, rekreaciju i/ili organizaciju slobodnog vremena odnosno bavljanje fizičkim aktivnostima. Takve udruge čine 35,58% svih registriranih udruga. Navedeni broj uključuje 956 sportskih klubova registriranih prema Zakonu o sportu (klubovi)

²⁴⁵ Strategija razvoja sporta, više na <http://sport-pgz.hr/wp-content/uploads/2015/06/Strategija-razvoja-sporta-PGŽ-2016-2020-Final-1.pdf>, preuzeto 5.2.2021.

te ostale neprofitne organizacije / udruge koje nisu registrirane u skladu sa Zakonom o sportu, ali u okviru svojeg djelovanja uključuju sportsko-rekreativne aktivnosti.

Od ukupno 1.425 udruga koje imaju kapacitet za provedbu programa za mlade i čija djelatnost, bilo primarna ili sekundarna, je djelatnost sporta i rekreacije, 136 ih djeluje u Gorskom kotaru, na otoku Krku 100, na otoku Rabu 47, na otoku Cresu 12 i na otoku Lošinju 40. U priobalju ih ima najviše, 1029, od čega u Rijeci 586. Otok Cres i otok Lošinj imaju najmanji udio sportskih klubova i udruga u odnosu na ukupan broj registriranih udruga u Registru udruga s tog područja.

Postoji svijest o važnosti umreženosti sportskih klubova i drugih organizacija koje promiču aktivno bavljenje fizičkim aktivnostima i, općenito, vježbanjem, boravkom u prirodi te ostalim aktivnostima s ciljem održavanja i unaprjeđenja zdravlja svih stanovnika, posebno djece i mladih. Procjenjuje se da je u županiji 25.000 sportaša uključeno u aktivne trenažne procese. Krovna sportska organizacija u županiji je Zajednica sportova PGŽ koja udružuje županijske sportske saveze, gradske / općinske sportske zajednice te druge pravne osobe čija je djelatnost od značaja za sport u Županiji. Djelovanje sportskih klubova²⁴⁶ županije obuhvaća 68 sportova, od čega 33 olimpijska.

Tablica 47. Broj organizacija/udruga kapacitiranih za provedbu programa za mlade (3. razvojni smjer) u području zaštite zdravlja, dobrobiti i sprječavanja socijalne isključenosti mladih kroz sport, rekreaciju i sl. - u Primorsko-goranskoj županiji prema gradovima i općinama²⁴⁷

Mikroregija (Grad / Općina)	Ukupan broj udruga	Sport	Sport %
Ukupno PGŽ	4005	1425	35.58%
Mikroregija Priobalje	3028	1090	36.00%
Grad Bakar	101	34	33.66%
Grad Crikvenica	142	60	42.25%
Grad Kastav	110	41	37.27%
Grad Kraljevica	55	27	49.09%
Grad Novi Vinodolski	64	24	37.50%
Grad Opatija	247	84	34.01%
Grad Rijeka	1755	586	33.39%
Općina Čavle	68	32	47.06%
Općina Jelenje	49	23	46.94%
Općina Klana	27	9	33.33%
Općina Kostrena	67	29	43.28%
Općina Lovran	59	21	35.59%
Općina Matulji	120	52	43.33%
Općina Mošćenička Draga	19	6	31.58%
Općina Viškovo	108	47	43.52%
Vinodolska Općina	37	15	40.54%
Mikroregija Gorski Kotar	377	136	36.07%
Grad Čabar	63	18	28.57%
Grad Delnice	101	41	40.59%
Grad Vrbovsko	60	20	33.33%
Općina Brod Moravice	14	5	35.71%
Općina Fužine	36	13	36.11%

²⁴⁶ Sportski klubovi su oni koji su registrirani prema Zakonu o sportu, a ostale organizacije/udruge u sportu i rekreaciji i sl. nisu ali im je djelatnost vezana uz zdrave stilove života, zdravlje, ali i socijalnu skrb, te provode aktivnosti za organizirano provođenje slobodnog vremena i bavljenje fizičkim aktivnostima, poput joge i sl.

²⁴⁷ Uključeni su i sportski klubovi (956) i oni kojima je primarna klasifikacija djelatnosti neka druga, a bave se ovim područjem.

Općina Lokve	21	5	23.81%
Općina Mrkopalj	25	12	48.00%
Općina Ravna Gora	36	15	41.67%
Općina Skrad	21	7	33.33%
Mikroregija Otoci	284	100	35.21%
Grad Krk	114	38	33.33%
Općina Omišalj	65	27	41.54%
Općina Dobrinj	16	6	37.50%
Općina Vrbnik	16	4	25.00%
Općina Malinska-Dubašnica	26	10	38.46%
Općina Punat	29	10	34.48%
Općina Baška	18	5	27.78%
Grad Cres	57	12	21.05%
Grad Rab	103	40	38.83%
Općina Lopar	15	7	46.67%
Grad Mali Lošinj	141	40	28.37%

Izvor: Prilagođeno iz Registra udruga, obrada područja djelovanja prema stvarnom djelovanju, dostupno u Arhivi DiP-a, 12.2020.

Ulaganja u sportske aktivnosti su definirana Zakonom o sportu te se odvijaju prema prijedlogu sportskih zajednica. Sredstva osigurana u proračunu Županija je prema odredbama zakona o sportu obvezna u cjelosti prenijeti zajednici sportova koje onda vrši detaljan raspored sredstava temeljem javnog natječaja. U skladu sa Zakonom o sportu, Pravilnik o kriterijima financiranja sporta donosi Sportska zajednica PGŽ pa se prema istom oblikuje i Program javnih potreba u sportu PGŽ i to prema općim kriterijima: razvijenost sporta, javni status sporta i sportska kvaliteta. Pri odobravanju financijske potpore (sufinanciranje), posebno se vrednuju, osim svih drugih kriterija za svako programsko područje i programi namijenjeni djeci i mladima, oni koji potiču ravnomjerni razvoj sporta na području županije, namijenjeni nabavi sportske opreme trajnije vrijednosti, kojim se obuhvaća veći broj klubova odnosno sportaša, iz sportova višeg ranga odnosno većeg broja bodova u statusu sportova, oni čije se financiranje osigurava iz ostalih izvora u većem iznosu. (Iz Pravilnika o kriterijima za vrednovanje i odabir programa, 2021).²⁴⁸ U sljedećoj Tablici su prikazana ulaganja PGŽ u sport za 2020. i 2021. godinu iz koje je vidljivo u koja područja sporta ulaže PGŽ (*iznosi konačnih ulaganja u sport se mogu razlikovati u fazi planiranja i realizaciji zbog izmjena i dopuna proračuna tijekom tekuće godine*).

Tablica 48. Ulaganja PGŽ u sport

PRIMORSKO-GORANSKA ŽUPANIJA - PROGRAMI	PLAN 2020	PLAN 2021
Program javnih potreba u sportu	12.031.900	9.015.000
Biatlon Centar Mrkopalj - Općina Mrkopalj	75.000	-
Centar bazičnih sportskih priprema - Goranski sportski centar d.o.o.	1.815.900	1.440.000
Nagrađivanje kvalitete u sportu	250.000	250.000
Programi općeg sportskog razvoja - Zajednica sportova PGŽ	4.990.000	4.610.000
Sportska dvorana u Loparu - Općina Lopar	500.000	-
Strategija razvoja sporta PGŽ	-	105.000
Upravljanje RSRTC Platak - Goranski sportski centar d.o.o.	3.651.000	2.310.000
Uređenje sportskog igrališta OŠ Mrkopalj - Općina Mrkopalj	750.000	300.000

Izvor: PGŽ, 2.2021., <http://www.opencity.hr/proracun/>

²⁴⁸ Više na <http://sport-pgz.hr/wp-content/uploads/2021/03/Pravilnik-o-kriterijima-za-vrednovanje-i-odabir-programa-JP-u-sportu-PGŽ.pdf>

PGŽ ulaže u sport i kroz programe drugih upravnih odjela, i to: UO za regionalni razvoj, infrastrukturu i upravljanje projektima (npr. projekt uređenja RSRTC Platak), UO za odgoj i obrazovanje (npr. izgradnja školskih sportskih dvorana), UO za zdravstvo (npr. sufinanciranje rada sportske ambulante), UO za pomorsko dobro, promet i veze (npr. sufinanciranje autobusne linije Rijeka – Platak), UO za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj (npr. biciklistička tematska ruta Stari put – Rab) te Ured županije (natječaj za manifestacije i pokroviteljstva).²⁴⁹ Također, jedinice lokalne samouprave na području PGŽ ulažu u programe u sportu koji se provode na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Program javnih potreba u sportu PGŽ razdijeljen je u četiri osnovne programske djelatnosti koje uključuju ukupno 18 programskih područja:

- Programi općeg sportskog razvoja i jačanja sustava sporta: *Djelovanje granskih strukovnih saveza, (županijski savezi pojedinih sportova), Sudjelovanje na državnim i međunarodnim natjecanjima, Izdavačka djelatnost u sportu, Unapređenje stručne djelatnosti u sportu, Izbor najuspješnijih sportaša i sportskih djelatnika PGŽ, Organizacija državnih i međunarodnih sportskih manifestacija, Priprema sportaša, Djelatnost Zajednice sportova PGŽ, Unapređenje stručnog rada u sportu (županijski treneri/instruktori), Programske aktivnosti od značaja za razvoj sporta u PGŽ, Program poticanja šaha u Gorskom kotaru, Nabava sportske opreme, Potpore županijskim sportskim savezima za rad s mlađim uzrastima, Potpore klubovima nositeljima kvalitete ekipnih loptačkih sportova, Županijski sportski kampovi.*

- Programi koji se odnose na usklađivanja aktivnosti školskih sportskih društava i provođenja sportskih natjecanja županijske razine

- Programi poticanja i provođenja sportsko rekreativnih aktivnosti građana

- Sportski programi osoba s invaliditetom i gluhih osoba

Na temelju članka 48., stavka 3. i članka 76., stavka 3. i 5. Zakona o sportu ("Narodne novine" broj 71/06, 150/08, 124/10 i 86/12, 85/15), Zajednica sportova Primorsko-goranske županije objavljuje Javni poziv za prijavu programa i projekata za zadovoljenje javnih potreba iz područja sporta primorsko-goranske županije, a prema Pravilniku o postupku podnošenja prijava programa JP u sportu PGŽ²⁵⁰ i Pravilniku o kriterijima za vrednovanje i odabir programa JP u sportu PGŽ²⁵¹.

Prema Resolution of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, Work Plan for Sport (1 July 2017 - 31 December 2020)²⁵² sport ima pozitivnu ulogu u međusektorskoj suradnji u EU i na taj način pomaže u osiguravanju održivog razvoja i adekvatnom rješavanju problema, sveobuhvatne društveno-ekonomske i sigurnosne izazove s kojima se suočava EU, uključujući migracije, socijalnu isključenost, radikalizaciju koja može dovesti do nasilnog ekstremizma, nezaposlenost, kao i nezdrav način života i pretilost. Posebno je važno očuvati integritet sporta, posebno promicanje dobrog upravljanja, uključujući zaštitu maloljetnika, specifičnost sporta, borbu protiv korupcije i protiv doppinga. Ističe se i društvena uloga sporta, posebna uloga koju ima sport u borbi protiv društvene isključenosti, važnosti uloge trenera, obrazovanju u sportu i kroz sport, ulogu koju ima sport u

²⁴⁹ Prema podacima dobivenim iz UO za kulturu, sport i tehničku kulturu, 2021.

²⁵⁰ Više na <http://sport-pgz.hr/wp-content/uploads/2020/10/Pravilnik-o-postupku-podno%C5%A1enja-prijava-programa-JPS-PG%C5%BD-upute-za-prijavitelje-3.pdf>

²⁵¹ Više na <http://sport-pgz.hr/wp-content/uploads/2020/10/Pravilnik-o-kriterijima-za-vrednovanje-i-odabir-programa-JP-u-sportu-PG%C5%BD-1.pdf>

²⁵² Više na <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9639-2017-INIT/en/pdf>.

očuvanju zdravlja i okoliša. Stoga je važno poticati ove uloge sporta te omogućiti mladima sudjelovanje u dostupnim i primjerenim sportsko-rekreativnim aktivnostima.

Usprkos dugotrajnoj tradiciji i dobroj organiziranosti sportske djelatnosti u PGŽ-u na regionalnoj i lokalnoj razini, sve je prisutnija potreba za dodatnim ulaganjima u poticanje vrijednosti društvenih uloga sporta. Posebna uloga sporta vidljiva je u nacionalnim i regionalnim strateškim dokumentima, a potrebu za većim ulaganjima u vrijednosti sporta istakli su i sportski klubovi koji su sudjelovali u ispitivanju kapacitiranosti udruga za provedbu Programa za mlade.

Većina sportskih klubova koji su sudjelovali u ispitivanju tijekom izrade ovog Programa izrazilo je *„nezadovoljstvo ulaganjima odnosno očekivanjima lokalnih donositelja odluka i nadležnih sportskih saveza gradova i općina, jer su očekivanja usmjerena k postizanju vrhunskih rezultata, a ne vrijednosti sporta samog po sebi, kao faktorom zdravlja“*. Sportski klubovi su se najviše odazvali pozivima i surađivali tijekom ispitivanja kapacitiranosti udruga, informativnim sastancima i javnim forumima. Osim što su aktivno sudjelovali u prikupljanju podataka, javnim forumima, izravno su iznosili stavove klubova i organizacija u dubinskim intervjuima. Iz njihove perspektive izazovi s kojima se suočavaju su vezani uz nekoliko problema čije rješavanje uključuje interdisciplinarni pristup te uključivanje svih aktera i donositelja odluka koji se bave područjem sporta:

1. *nedovoljan broj mladih koji ostaju u sportu, posebno u „nekomercijalnim“ sportovima (novi sportovi, oni za koje klubovi ne dobivaju financiranje prema uspjehu i sl.)*
2. *dostupnost - nisu osigurana financijska sredstva za aktivnosti koje bi bile atraktivne mladima, odnosno ponuda nije primjerena mladima...Aktivnosti koje se nude za mlade često nisu besplatne, jer se osim članarina traži i nabava opreme, putni troškovi i sl., što mnogim mladima nije dostupno*
3. *preopterećenost školskim i studentskim obavezama (ili radnim) te nesudjelovanje u planiranju i organiziranju aktivnosti - obaveze iz školskog/studentskog obrazovnog programa preopterećuju mlade, pa nemaju „vremena“, niti „prostora“ za nešto drugo.*
4. *intrinzične vrijednosti sporta su u drugom planu, što mladi osjećaju i brzo „izgore“ pa napuste i tu aktivnost; nedovoljna svijest o vlastitom doprinosu i društvenoj ulozi koju imaju sportski djelatnici upravo zbog „vladavine uspjeha“, a ne društvene uloge sporta. Većina nema percepciju koliko volontiraju ili kakav učinak ima njihov rad na djecu i mlade, niti koliki je volonterski doprinos djece i mladih članova jer se pretpostavlja da „moraju sve sami učiniti“. Treneri su u lošem socijalnom položaju jer većina radi s minimalnim plaćama ili bez plaće, bez obzira na vrijeme koje posvećuju djeci i mladima. Većina se slaže da se sportu i rekreaciji mora vratiti socijalizacijska i zdravstvena uloga - sport, kao vrijednost „bavljenje fizičkim aktivnostima“, u preventivnim programima kao protektivni faktor zdravlja.*

Područje sporta i rekreacije je izrazito važno za uključivanje mladih i sprječavanje socijalne isključenosti, kao i unaprjeđenja te zaštite zdravlja mladih. Posebno zato jer je u sportske aktivnosti još uvijek uključeno najviše mladih. U svim javnim politikama smjernice koje su povezane sa područjem sporta i rekreacije, usmjerene su ka povećanju dostupnosti sportsko-rekreativnih aktivnosti mladima. Cilj je razviti zdravi stil života u kojem redovno bavljenje fizičkim aktivnostima postaje posebno važni protektivni faktor zdravlja. U ovoj analizi sport ima društvenu ulogu te služi kao alat za postizanje dobrobiti, prevencije bolesti i zaštite zdravlja mladih.

Održiva zelena županija za sadašnjost i budućnost mladih – horizontalni ciljevi

Održivi razvoj je „okvir za oblikovanje politika i strategija kontinuiranog gospodarskog i socijalnog napretka, bez štete za okoliš i prirodne izvore bitne za ljudske djelatnosti u budućnosti.“²⁵³

Globalni ciljevi održivog razvoja su:

1. svijet bez siromaštva: okončati siromaštvo svuda i u svim oblicima,
2. svijet bez gladi: okončati glad, postići sigurnost u opskrbi hranom, unaprijediti kvalitetu prehrane i promovirati održivu poljoprivredu,
3. zdravlje i blagostanje: promovirati zdrav život i dobrobit svih ljudi, svih životnih dobi,
4. kvalitetno obrazovanje: osigurati uključivo i kvalitetno obrazovanje za sve te promovirati mogućnost cjeloživotnog učenja,
5. rodna ravnopravnost: postići rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i djevojčice,
6. čista voda i sanitarni uvjeti: osigurati sanitarne uvjete i pristup pitkoj vodi za sve,
7. pristupačna energija iz čistih izvora: osigurati pristup pristupačnoj, pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji za sve,
8. dostojanstven rad i ekonomski rast: oromovirati inkluzivni i održivi ekonomski rast, zaposlenost i dostojanstven rad za sve,
9. industrija, inovacije i infrastruktura: izgraditi izdržljivu infrastrukturu, promovirati održivu industrijalizaciju i poticati inovativnost,
10. smanjenje nejednakosti: smanjiti nejednakost između i unutar država,
11. održivi gradovi i zajednice: učiniti gradove i naselja inkluzivnim, sigurnim, izdržljivim i održivim,
12. odgovorna potrošnja i proizvodnja: osigurati modele održive potrošnje i proizvodnje,
13. zaštita klime: poduzeti hitne akcije u suzbijanju klimatskih promjena i njihovih posljedica,
14. očuvanje vodenog svijeta: zaštititi i održivo koristiti oceane, mora i morske resurse,
15. očuvanje života na zemlji: održivo upravljati šumama, suzbiti dezertifikaciju, zaustaviti i preokrenuti degradaciju zemljišta i spriječiti daljnji gubitak biološke raznolikosti,
16. mir, pravda i snažne institucije: promovirati miroljubiva, inkluzivna i pravedna društva,
17. partnerstvom do ciljeva: učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj.²⁵⁴ Svi globalni ciljevi su izrazito važni za mlade, pa je pristup razvoju PGŽ u svim elementima održivog razvoja – društvu, gospodarstvu i okolišu izrazito važan za stvaranje preduvjeta za budućnost. PGŽ nije izuzeta od globalnih, europskih i hrvatskih trendova kojima pratimo posljedice ekonomske, ali i društveno- političke krize koja snažno pogađa mlade koje pratimo kroz posljedice takve društvene i prirodne okoline u kojima žive. Navode se samo neke:
 - porast bolesti (pobola) mladih, porast broja društveno isključenih mladih, porast broja nezaposlenih mladih i onih u NEET situaciji, smanjen broj mladih koji se bave fizičkim aktivnostima, sportom, smanjena ulaganja u mlade, sve veće kršenje radnih prava mladih
 - smanjene mogućnosti zapošljavanja, smanjen broj radnih mjesta, povećane migracije mladih
 - povećana izloženost mladih nasilju, povećan broj nasilja u okolini u kojoj žive mladi, povećan broj devijantnih mladih
 - smanjena društvenost mladih, nekvalitetna politička klima na nacionalnoj razini, niska uključenost mladih u odlučivanje i zajednicu, nepostojanje infrastrukture za mlade
 - povećano zagađenje okoliša, zemlje, vode i zraka, opće klimatske promjene i dr.

²⁵³ Održivi razvoj, više na https://www.fzoeu.hr/hr/zastita_okolisa/odrzivi_razvoj/

²⁵⁴ Globalni ciljevi održivog razvoja, 2021, preuzeto iz https://www.odraz.hr/wp-content/uploads/2020/03/globalni-ciljevi_or_final_web.pdf

U isto vrijeme PGŽ je županija koja ima mnoge komparativne prednosti nad drugim županijama koje mogu biti privlačne mladima i koje su rezultat dugogodišnje brige i ulaganja u infrastrukturu, politički sustav i dr. Sam geopolitički položaj je povoljan za razvoj sektora mladih, koji obiluje šumama i morem, bogat kulturno povijesnom baštinom, komunalnom infrastrukturom, bogate obrazovne mreže, demokratskije klime od većine drugih županija, koja vrednuje vrijednosti antifašizma i tolerancije, otvorena za mlade koji dolaze već desetljećima upravo zbog ovih vrijednosti iz cijele Hrvatske i šire, školovati se, studirati i raditi u sektorima od turizma do trgovine. Mnogi mladi iz drugih krajeva upravo zato i ostaju u PGŽ. S druge strane, postoje mnoge prijetnje koje ograničavaju mogućnosti održivog razvoja, bilo zbog vanjskih prijetnji ili unutrašnjih izazova.

Prednosti PGŽ koje predstavljaju bogatstvo na kojem se može graditi održivi razvoj „plavo-zelene županije” i izazovi koji prijete ovom razvoju su:

- **izazovi zaštite prirode, čuvanja energije, voda i okoliša kao preduvjeti za održivi razvoj za mlade u PGŽ:** Upravljanje prostorom je povjereno Javnoj ustanovi Zavod za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije²⁵⁵ kojoj je djelatnost izrada / koordinacija izrade i praćenje provedbe prostornih planova područne (regionalne) razine, izrada izvješća o stanju u prostoru, vođenje informacijskog sustava prostornog uređenja i upravljanje njime u okviru njegovih ovlasti, pripremu polazišta za izradu odnosno stavljanje izvan snage prostornih planova užih područja, pružanje savjetodavne pomoći u izradi prostornih planova lokalne razine. Izrazito je važna uloga ove javne ustanove, jer o kvaliteti rada ovisi i upravljanje prostorom, odnosno kvaliteta izrađenih prostornih planova. Cilj županijskog prostornog plana omogućiti *usmjeravanje društvenog razvoja odnosno rasta i promjena strukture populacije te razvoja društvenih djelatnosti i sustava naselja, usmjeravanje gospodarskog razvoja (industrije, prometa, turizma, poljoprivrede, usluga i dr.), racionalno korištenje prirodnih resursa i zaštita prostora...*, ... *gospodarski i društveni razvoj područja županije uz racionalno korištenje resursa i svrhovito upravljanje njima radi zaštite prostora.*²⁵⁶ Jedan od važnih projekata u koje je Zavod bio uključen je i suradnja s Centrom za poljoprivredu i ruralni razvoj PGŽ²⁵⁷ kroz koji će uz podršku elektroničkog pregleda poljoprivrednog zemljišta JLS biti na raspolaganju 3600 ha državnog zemljišta u 21 JLS koje će one moći dati u najam ili prodati kako bi se razvila mala poljoprivreda i dodatne djelatnosti u PGŽ.²⁵⁸ Ove mogućnosti daju mladima dobre uvjete za ostanak i rad. U PGŽ je veći dio površine zaštićen, a dio je EU mreže zaštićenih područja Natura 2000. U PGŽ je u mrežu Natura 2000 ušlo 111 lokaliteta od kojih su 3 područja značajna za ptice (POP), a 108 područja je značajno za divlje vrste i stanišne tipove (POVS). Obuhvat ekološke mreže u županiji na kopnu obuhvaća gotovo 75% ukupne površine, a na moru 16% pa je s obzirom na obuhvat ekološke mreže i biološku raznolikost PGŽ jedna od najbogatijih europskih regija. Javna ustanova „Priroda“ upravlja s ukupno 103 područja ekološke mreže NATURA 2000 u županiji, ostalim područjima upravljaju JU Nacionalni park Risnjak te JU Park prirode Učka. Izazovi s odlaganjem otpada, nedovoljnim

²⁵⁵ Zavod za prostorno uređenje, više na <https://zavod.pgz.hr>

²⁵⁶ Prostorni plan PGŽ, više na https://zavod.pgz.hr/planovi_i_izvjesca/Prostorni_plan_PGZ

²⁵⁷ Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj PGŽ osnovan je od strane Primorsko – goranske županije te općina Brod Moravice, Čavle, Fužine, Jelenje, Klana, Lokve, Mrkopalj, Ravna Gora, Skrad, Vinodolska, Viškovo i gradova Čabar, Delnice, Kastav i Vrbovsko. Sporazum o osnivanju ustanove Centar za brdsko – planinsku poljoprivredu sklopljen je između osnivača 17. srpnja 2000. godine. U 2020. godini, ustanovi su pristupili kao osnivači gradovi Novi Vinodolski, Bakar, Cres, Rab, Krk i Opatija, te općine Matulji, Omišalj, Lovran, Vrbnik, Baška, Mošćenička Draga i Punat. Novi Sporazum o osnivanju ustanove Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj PGŽ sklopljen je između osnivača 28. rujna 2020. godine. Centar trenutno ima dvadeset i devet članova osnivača. <https://cpr.hr/osnivaci>

²⁵⁸ https://zavod.pgz.hr/documents/Najnovijim_tehnologijama_do_napretka_poljoprivrede_u_zupaniji.pdf

odvajanjem otpada, izazovi onečišćenja mora i kvalitete zraka i dr. upozoravaju na moguće prijetnje bogatstvu i zaštićenom okolišu.

→ **Izazovi energetske učinkovite potrošnje** - u praćenje potrošnje energenata i vode kroz ISGE sustav uključeno je preko tri stotine objekata, prati se gotovo 1000 mjernih mjesta te je imenovano preko stotinu energetskih suradnika, čija je primarna dužnost redoviti unos podataka u ISGE sustav, dok je zadatak agencije pratiti i osiguravati redovitost i ažurnost baze podataka, te biti podrška energetskim suradnicima u slučajevima promjene mjernih mjesta, unosa novih dobavljača, zamjene brojila i sl. Obradom i analizom prikupljenih podataka stvara se realna slika stanja potrošnje energenata i vode, što služi kao podloga za izradu smjernica i planova unaprjeđenja energetske učinkovitosti u PGŽ. Isto tako provede se financiranja za poticanje energetske učinkovitih sustava obnove zgrada u industrijskim postrojenjima, kulturnim ustanovama i sl.²⁵⁹

→ **Mogućnosti izgradnje izdržljive infrastrukture i inovacija** - bogatstvo mogućnosti za stvaranje novih radnih mjesta/izazovi krize i posebno „postpandemijske” krize na razvoj mogućnosti zapošljavanja. PGŽ je tradicionalno područje inovacija, zahvaljujući povijesti industrije, pa se i dalje ulaže u infrastrukturu za inovacije, što može predstavljati šansu za ruralna područja. Tek završetkom ulaganja u internetsku infrastrukturu (brzi širokopojasni internet) i izjednačavanje pristupa internetu u urbanim i ruralnim krajevima, PGŽ će stvoriti novi prostor za inovacije u gospodarstvu i zapošljavanju. Projekt e-Županija koji je PGŽ pokrenula 2015. godine usmjeren je razvoju elektroničke komunikacijske mreže širokog pojasa s ciljem omogućavanja korištenja e-usluga građanima i institucijama u informatičkom oblaku PGŽ. Razvojem elektroničke komunikacijske infrastrukture omogućit će se povezivanje na internet velikom brzinom prijenosa podataka (tzv. širokopojasni pristup internetu) i u rijetko naseljenim područjima za koja ne postoji ekonomski interes operatora za izgradnju širokopojasnih mreža. Regionalna energetska agencija Kvarner²⁶⁰ zadužena je za operativnu provedbu projekta pod nazivom REWA koji je u tijeku.

1. **Izazovi društvenog održivog razvoja PGŽ** - smanjenje siromaštva, dostupnost obrazovanja, inkluzivna društva i drugo. Opisano je u svakom od razvojnih smjerova, uz naglasak na osiguravanje jednake dostupnosti obrazovanju, kulturi, tehničkoj kulturi, zdravlju i sportu, stvaranju novih radnih mjesta, poticanje razvoja stambene politike za mlade PGŽ.

Sudionici javnih foruma su stavili naglasak na nekoliko ciljeva u skladu s raspravljenim potrebama i izazovima s kojima se oni susreću:

- Uspostaviti snažniju podršku organizacijama koje promoviraju podršku ciljevima održivog razvoja, a posebno onima koji provode takve programe za mlade
- Poticati mlade na „zelenije” oblike javnog prijevoza, poticati JLS da koriste zeleni javni prijevoz
- Povezati intenzivnije otočno i ruralna područja javnim prijevozom za mlade kao bi sve usluge u centru bile dostupne i na periferiji ali i za posebno rizične skupine
- Umrežiti sve dionike kako bi se uspostavilo praćenje odvajanja otpada posebno u javnim ustanovama u kojima se radi s mladima poput škola, fakulteta
- Osigurati uključivanje i ravnopravno sudjelovanje u zajednici te učiniti usluge (programi i socijalne usluge) dostupne mladima s invaliditetom. Osnivanje mreže

²⁵⁹ Više na <http://www.reakvarner.hr/natjecaji/natjecaji>

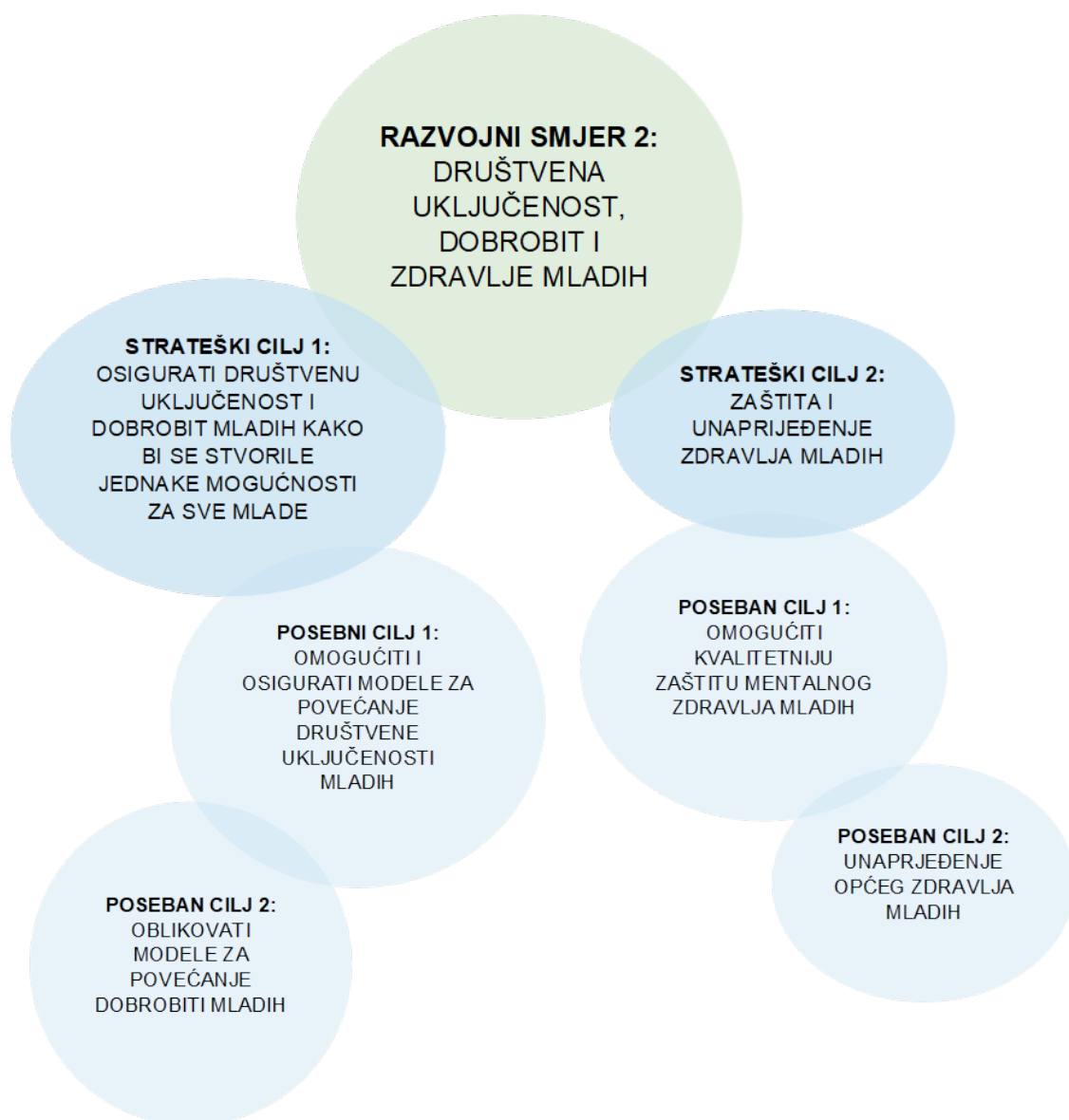
²⁶⁰ Više na http://www.reakvarner.hr_preuzeto_15.2.2021.

ključnih dionika koji se bave mladima u riziku ili marginaliziranim skupinama kako bi oblikovali model sustavnog praćenja učinkovitosti dosadašnjih programa

- Poticati programe zaštite ljudskih prava
- Povećati broj šetnica i parkova u blizini urbanih područja kako bi mladima bili dostupni i za svakodnevno korištenje za rekreaciju i druge aktivnosti, kao i biciklističke staze koje bi mogli koristiti mladi (tamo gdje je u gradovima moguće). (iz zapisnika javnih foruma za ključne dionike, 2.2021., dostupno u Arhivi DiP-a).

U nastavku su predloženi strateški ciljevi, posebni ciljevi, pokazatelji ishoda za posebne ciljeve, mjere odnosno prioritete provedbe za svaki od posebnih ciljeva, pokazatelji rezultata navedenih mjera. Isto tako navedene su i ciljne vrijednosti u % ili jediničnoj mjeri. Nakon izrade 1. akcijskog plana implementacije ovog Programa će se izraditi i elektronički obrazac za izvještavanje odnosno praćenje postignutih rezultata.

Slika 9. Shematski prikaz strateškog okvira za Razvojni smjer 2.

Razvojni smjer 2. „Društvena uključenost, dobrobit i zdravlje mladih”

Strateški cilj 1: Osigurati društvenu uključenost i dobrobit mladih kako bi se stvorile jednake mogućnosti za sve mlade		
Posebni cilj 1: Omogućiti i osigurati modele za povećanje društvene uključenosti mladih		
Pokazatelji ishoda za posebni cilj 1	1. oblikovan model praćenja i podrške mladima radi sprječavanja društvene isključenosti mladih	+1
	2. oblikovan sustav dostupnosti socijalne podrške u svim područjima za mlade s naglaskom na ruralna područja – decentralizacija socijalne podrške	+1
Mjere (prioriteti provedbe) za posebni cilj 1	Pokazatelji rezultata za mjere	
1.a. mapiranje društveno isključenih mladih	1.1. provedeno mapiranje društveno isključenih mladih u PGŽ	
	1.2. broj društveno isključenih mladih u PGŽ	
1.b. provedba programa i aktivnosti sprječavanja društvene isključenosti mladih	1.3. broj organizacija koje provode programe društvenog uključivanja mladih	
	1.4. broj financiranih programa i projekata usmjerenih sprječavanju društvene isključenosti mladih	
2.a. uspostava mobilnih timova za pružanje podrške mladima u ruralnim područjima	2.1. broj osnovanih mobilnih timova za mlade u PGŽ i JLS	
	2.2. broj financijskih podrška postojećim i novoosnovanim mobilnim timovima za mlade u PGŽ i JLS	
2.b. stvaranje mreže podrške među mladima kroz volonterske programe	2.3. broj osnovanih volonterskih centara u ruralnim područjima	
	2.4. broj mladih volontera u PGŽ i JLS	
2.c. osiguravanje resursa za sprječavanje prelaska mladih u NEET situaciju, posebno u ruralnim i otočnim područjima	2.5. broj financiranih programa i projekata usmjerenih sprječavanju prelaska mladih u NEET situaciju	
	2.6. broj osoba koje rade s mladima prema različitim modelima za koje su osigurana sredstva JLS i PGŽ	
	2.5. broj financiranih aktivnosti provedenih u partnerstvu različitih organizacija koje pružaju usluge nedostupne u zajednici	
	2.6. broj novoosnovanih udruga mladih i za mlade u ruralnim i otočnim područjima	
Posebni cilj 2: Oblikovati modele za povećanje dobrobiti mladih		
Pokazatelji ishoda za posebni cilj 2	1. oblikovan program održivog razvoja županije	+1
	2. oblikovana stambena politika za mlade	+1
Mjere (prioriteti provedbe) za posebni cilj 2	Pokazatelji rezultata za mjere	
1.a. unaprjeđenje, razvoj i stvaranje društvene infrastrukture temeljene na održivom razvoju u svakodnevnom životu mladih	1.1. broj provedenih programa i projekata usmjerenih na održivi razvoj	
	1.2. broj izvedenih infrastrukturnih rješenja za mlade u skladu s principima održivog razvoja	
	1.3. broj realiziranih inovativnih rješenja održivog razvoja za javni gradski i međugradski prijevoz	
1.b. osnaživanje mladih za preuzimanje uloge pokretača promjena u razvoju okoliša i održivom razvoju	1.4. broj provedenih aktivnosti i projekata na inicijativu mladih s ciljem postizanja promjena u razvoju okoliša i održivom razvoju	
	1.5. broj provedenih javnih kampanja s ciljem privlačenja mladih za preuzimanje uloge pokretača promjena i promicanja važnosti održivog razvoja	
2.a. mapiranje stambenih potreba mladih	2.1. broj prijavljenih mladih za poticajnu stanogradnju, najam gradskih stanova i subvencionirane kredite kao	

	indikator potrebe za rješavanjem stambenog pitanja mladih
	2.2. izrada baze podataka mladih koji nemaju riješeno stambeno pitanje u PGŽ
2.b. oblikovanje stambene politike za mlade	2.3. broj mladih koji su ostvarili poticaj u obliku sufinanciranja stanova, kredita i ostalih troškova rješavanja stambenog pitanja
	2.4. promjena kriterija i uvođenje dodatnih bodova ili posebnih lista za dobivanje gradskih i drugih stanova za mlade
	2.5. broj novih mjera i programa rješavanja stambenog pitanja mladih

Strateški cilj 2: Zaštita i unaprijeđenje zdravlja mladih		
Posebni cilj 1: Omogućiti kvalitetniju zaštitu mentalnog zdravlja mladih		
Pokazatelji ishoda za posebni cilj 1	1. izrada sustavnog i sveobuhvatnog modela kvalitetne zaštite mentalnog zdravlja mladih	+1
Mjere (prioriteti provedbe) za posebni cilj 1	Pokazatelji rezultata za mjere	
1. unaprijeđenje dostupnosti i prepoznatljivosti usluga usmjerenih na zaštitu mentalnog zdravlja mladih	1.1. broj pružatelja besplatnih usluga zaštite mentalnog zdravlja mladih	
	1.2. broj osposobljenih odgojno obrazovnih djelatnika i stručnih suradnika za ranu detekciju teškoća iz područja mentalnog zdravlja mladih	
	1.3. broj svih mladih korisnika kvalitetne i besplatne psihosocijalne podrške, a posebno iz marginaliziranih skupina (žrtve obiteljskog i drugog nasilja, LGBTIQ+, mladih osoba s invaliditetom, mladih iz ruralnih područja i drugih)	
	1.4. osnovan županijski centar za mentalno zdravlje mladih	
	1.5. stvorena platforma usluga za zaštitu mentalnog zdravlja mladih	
Posebni cilj 2: Unaprijeđenje općeg zdravlja mladih		
Pokazatelji ishoda za posebni cilj 2	1. povećan broj mladih koji se aktivno i rekreativno bave sportskim i fizičkim aktivnostima na tjednoj bazi	+30%
	2. smanjen udio mladih u pobolu stanovništva na godišnjoj razini	-10%
Mjere (prioriteti provedbe) za posebni cilj 2	Pokazatelji rezultata za mjere	
1. jačanje svijesti o važnosti aktivnog bavljenja fizičkim aktivnostima kao faktorom zaštite zdravlja	1.1. broj osiguranih dostupnih i besplatnih rekreativnih i sportskih sadržaja za mlade	
	1.2. broj mladih koji se bavi fizičkom aktivnosti na tjednoj razini	
	1.3. broj mladih koji se rekreativno bave sportom	
	1.4. broj provedenih aktivnosti i projekata na inicijativu mladih s ciljem povećanja aktivnog bavljenja fizičkim aktivnostima (sportom i rekreacijom)	
2. ulaganje u opće zdravlje mladih	2.1. broj mladih koji odlaze na redovne zdravstvene preglede	

Ključni dionici su organizacije i pojedinci koji preuzimanju odgovornost za provedbu ciljeva ovog razvojnog smjera i koji će u sklopu svojih programa implementirati navedene mjere i izvještavati o postignutim rezultatima:

1. **Ustanove čija je djelatnost socijalna skrb, humanitarna djelatnost i unaprjeđenje ljudskih prava:** npr. centri za socijalnu skrb, domovi za smještaj nezbrinute napuštene djece i mladih, skloništa za mlade, zajednice za mlade bez odgovarajuće roditeljske skrbi i sl., čiji osnivači su organi državne uprave (pri ministarstvima) ili jedinice lokalne/područne samouprave; organizacije i programi koji se osnivaju i pokreću radi zadovoljavanja stambenih potreba mladih, poput stambenih zadruga, poticajne stanogradnje (izgradnje „državnih/gradskih stanova za mlade samce i mlade obitelji”); organizacije i programi kojima se zadovoljavaju potrebe organiziranog stanovanja mladih radi osiguravanja jednakog pristupa obrazovanju, za potrebe mladih koji se školuju (domovi za učenike ili studente) i sl.
2. **Ustanove u zdravstvu:** bez obzira na osnivača (privatno, državno, JL/PS): bolnice, domovi zdravlja, centri za rehabilitaciju, lječilišta i sl., zavodi i instituti za unaprjeđenje zdravlja, odjeli za prevenciju i liječenje bolesti za mlade, npr. odjel za prevenciju i liječenje ovisnosti ili nastavni zavod za javno zdravstvo (timovi preventivne medicine za srednjoškolce i studente, savjetovališta za mlade (ginekološko, psihološko i sl.), ljekarne, ustanove koje provode organiziranu prehranu učenika i studenata te zaposlenika („menze”) i sl. te sve odgojno-obrazovne organizacije (škole, vrtići).
3. **Organizacije civilnog društva čija djelatnost je socijalna skrb, humanitarna djelatnost i unaprjeđenje ljudskih prava:** npr. Crveni križ, razne udruge i zaklade iz ovoga područja i sl.; organizacije civilnog društva koje pružaju privremeni smještaj mladima (skloništa, dnevni boravak...), organizacije koje pružaju socijalne usluge boravka i psihosocijalne usluge te druge socijalne usluge u širem i užem smislu.
4. **Organizacije civilnog društva koje unaprjeđuju zdrave stilove života:** sportski klubovi i druge organizacije za sport i sportsku rekreaciju; sportski savezi, Hrvatski olimpijski odbor i dr.; organizacije civilnog društva koje daju potporu mladima u promociji zdravih stilova života (planinarska društva, izviđači, udruge koje se bave alternativnim stilovima života (tečajji joge, zdrava prehrana i sl.), organizacije koje unaprjeđuju život mladih koji imaju zdravstvene i druge razvojne teškoće i dr.; organizacije civilnog društva koje daju potporu u liječenju bolesti ovisnosti, poremećaja prehrane i sl. te poremećaja u ponašanju (nasilnog i dr.); odgojno-obrazovne ustanove i druge organizacije koje u okviru svoje osnovne djelatnosti imaju aktivnosti kojima se promiču zdravi stilovi života - školska sportska društva, sveučilišni sportski savezi i sl.
5. **Privatne ekonomske organizacije (tvrtke, obrti):** socijalno odgovorno gospodarstvo (tvrtke koje ulažu u potrebe zajednice), u bilo kojem obimu i obliku (kroz ulaganja u obliku donacija, natječaja, stipendiranja i drugih oblika aktivnosti kojima se unaprjeđuje društvena uključenost mladih)
6. **Druge organizacije i modeli koji unaprjeđuju ove potrebe:** klubovi/centri za mlade, skloništa za mlade, zajednice za mlade bez adekvatne roditeljske skrbi; projekti i akcije ili aktivnosti, npr. „Mreža zdravih gradova”, Akcija „Gradovi / općine / županije prijatelji djece”, razni kampovi (sportski i dr.).
7. **Jedinice lokalne i područne samouprave**

Izvori financiranja:

1. Proračun JLS i PGŽ
2. Nadležna ministarstva
3. EU fondovi
4. Zaklade, ustanove i druga javna tijela
5. Gospodarstvenici

Preporuke za ključne dionike (gradove i općine, PGŽ, ustanove, zaklade, gospodarstvenike i druge organizacije koje mogu usmjeriti svoje djelovanje prema ovom razvojnom smjeru) - moguće aktivnosti i projekti za izradu akcijskog plana:

Preporuke	Povezano st sa strateškim ciljem	Ključni dionici
1. Oblikovanje modela praćenja i podrške mladima radi sprječavanja društvene isključenosti znači međuresornu suradnju i održivu intervenciju, uz suradnju svih JLS i PGŽ. Ključno je ispitati tko su najugroženije skupine mladih kojima prijeti društvena isključenost te osigurati dostupnosti svih usluga (posebno u ruralnim krajevima) s ciljem smanjenja zanemarivanja marginaliziranih mladih te njihovih potreba. Posebnu pozornost treba pridodati osposobljavanju svih osoba koje rade s mladima kako bi naučili prepoznati problematiku i potrebe ovih skupina mladih. Mapiranje će dati odgovore na pitanja kako spriječiti jer će se temeljem njih oblikovati modeli sprječavanja društvene isključenosti. Cilj je stvoriti učinkovit i brz model odgovora na izazove od najranije dobi djece i mladih, npr. osiguravanjem mobilnog tima u ruralnim i otočnim područjima, osposobljavanje učitelja i nastavnika za ranu detekciju potreba i sl.	Strateški cilj 1	JLS i PGŽ, organizirani oblici djelovanja mladih, ustanove koje rade s mladima, mediji, organizacije civilnog društva
2. Preporuka je provoditi mentorske i druge programe socijalne podrške za skupine u riziku, kako bi što učinkovitije spriječili razvoj kompliciranih pojava. Cilj je stvoriti zajednicu koja brine o svojim mladima.	Strateški cilj 1	JLS i PGŽ, organizirani oblici djelovanja mladih, ustanove koje rade s mladima, mediji, organizacije civilnog društva
3. Program održivog razvoja za mlade PGŽ je plan aktivnosti kroz koji se mladi informiraju, uključuju i osnažuju za aktivan život u PGŽ. Cilj je stvoriti zajednicu koja potiče želju mladih za ostankom u PGŽ zbog prednosti kojima obiluje. Primjeri su: aktivnosti komunikacijskih kampanja za očuvanje prirodnog okoliša, alternativne izvore energije, energetske učinkovitost, odvajanje otpada, nova radna mjesta (poticaji za održiva i nova radna mjesta i društveno odgovorne poslodavce, poticaji za zapošljavanje mladih, projekti jačanja solidarnosti u zajednici i među zajednicama, projekti poticanja društvenog poduzetništva i sl.)	Strateški cilj 1	JLS i PGŽ, organizirani oblici djelovanja mladih, ustanove koje rade s mladima, mediji, organizacije civilnog društva
4. Preporuka je da mladima u svim JLS bude dostupna psihosocijalna podrška. Npr. financiranje mobilnog tima koji obuhvaća manje dostupna (ruralna) područja i pruža usluge mladima na terenu, financiranje programa psihosocijalne podrške u centrima/klubovima za mlade i sl.	Strateški cilj 2	JLS i PGŽ, organizirani oblici djelovanja mladih, ustanove koje rade s mladima, mediji, organizacije civilnog društva
5. Posebnu pozornost treba pridodati financiranju osposobljavanja svih osoba koje rade s mladima (youth workera, učitelja, trenera, službenika i sl.) kako bi naučili prepoznati problematiku i potrebe ovih skupina mladih.	Strateški cilj 2	JLS i PGŽ, organizirani oblici djelovanja mladih, ustanove koje rade s mladima, mediji, organizacije civilnog društva
6. Važno je osigurati financiranje programa i projekata kojima se osigurava kontinuirano bavljenje rekreativnim fizičkim aktivnostima.	Strateški cilj 2	JLS i PGŽ, organizirani oblici djelovanja mladih, ustanove koje rade s mladima, mediji, organizacije civilnog društva

8. RAZVOJNI SMJER 3. „UKLJUČIVANJE, POVEZIVANJE I OSNAŽIVANJE MLADIH”

Razvojni smjer 3 je ključan za učinkovitost prethodna dva razvojna smjera. On predstavlja alate za unaprjeđenje svih područja djelovanja mladih i za mlade. Upravo zato se detaljno mapiralo civilni sektor odnosno udruge kao ključne dionike za osiguravanje sudjelovanja, povezivanja i osnaživanja mladih.

Opći cilj: Poboljšanje pristupa i punog sudjelovanja mladih u Primorsko-goranskoj županiji

Posebni ciljevi:

- **Prostor i sudjelovanje za svih** – ojačati demokratsko sudjelovanje i samostalnost mladih te osigurati namjenske prostore za mlade u svim područjima života mladih PGŽ
- **Informacije i konstruktivni dijalog** – osigurati da mladi imaju bolji pristup pouzdanim informacijama, podupirati njihovu sposobnost da kritički vrednuju informacije i sudjeluju u participativnom i konstruktivnom dijalogu
- **Organizacije mladih i za mlade te programi za mlade** – svim mladima osigurati jednak pristup organizacijama mladih i programima za mlade čime se gradi županija temeljena na demokratskim vrijednostima i identitetu PGŽ
- **Povezivanje mladih** – potaknuti osjećaj pripadnosti mladih u zajednici u kojoj žive (PGŽ) vraćanjem povjerenja i povećanjem njihovog sudjelovanja u zajednici
- **Ravnopravnost svih rodova** – osigurati ravnopravnost svih rodova i rodno osvještenije pristupe u svim područjima mladih PGŽ

Strateški cilj 1: prostor, sudjelovanje, kvalitetno informiranje i konstruktivni dijalog - za sve mlade

Svrha ove grupe ciljeva je poboljšanje pristupa i punog sudjelovanja mladih u PGŽ. Elementi strukture sektora mladih koji se osiguravaju ovim ciljevima su „sudjelovanje mladih” i „prostori za mlade”:

- i. ojačati demokratsko sudjelovanje i samostalnost mladih u PGŽ
- ii. osigurati namjenske prostore za mlade u svim područjima života mladih u PGŽ

Sudjelovanje svih građana ugrađeno je kao temeljno pravo u Ugovor o Europskoj uniji: „Svaki će građanin imati pravo sudjelovati u demokratskom životu Unije. Odluke će se donositi što je moguće otvorenije i što je moguće bliže građaninu.” (Članak 10 Ugovora o EU)²⁶¹ Pod „sudjelovanjem mladih” se podrazumijeva više različitih procesa. Jedan uobičajen način je da se pod sudjelovanjem mladih podrazumijeva izravno uključivanje ili „glas mladih” i odlučivanje mladih o pitanjima od interesa za mlade, npr. glasanje na izborima, savjeti mladih. To uključuje mlade koji izražavaju svoje stavove kako bi utjecali ili bili uključeni u procese donošenja odluka, a može se odnositi na više različitih procesa donošenja odluka, od vladinih političkih ili političkih odluka, preko načina na koji se koristi prostor zajednice, do vođenja organizacija mladih. Drugi način je sudjelovanje mladih kao građanska akcija i aktivizam mladih. To uključuje mlade koji poduzimaju individualne i / ili kolektivne akcije s namjerom da promijene

²⁶¹ Ugovor o EU, dostupno na https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0011.01/DOC_2&format=PDF, 20.2.2021.

svijet oko sebe, poput organiziranja ili sudjelovanja u prosvjedima, kao i društvenih i građanskih aktivnosti kao što su inicijative za poboljšanje zajednice na lokalnoj razini ili volontiranje u svrhu ili za organizaciju civilnog društva.²⁶²

Strategija EU za mlade za razdoblje od 2019. do 2027.²⁶³ naglašava važnost osiguravanja i jačanja strukture za uključivanje i sudjelovanje mladih pa se prioritetna područja financiranja programa za mlade (ERASMUS+ i ESC) u Strategiji za sudjelovanje mladih EU (2019.) usmjerilo na sljedeće ciljeve:

„Povezivanje EU-a s mladima” (cilj 1): ovim ciljem želi se potaknuti kod mladih osjećaj pripadnosti EU identitetu i izgraditi most između EU i mladih, kako bi vratili povjerenje mladih i povećali sudjelovanje. Prioritetna područja i zadaci u „EU strategiji za sudjelovanje mladih” sukladno ovom cilju su:

- *Jamčiti značajno uključivanje i dijalog mladih u svim fazama odlučivanja u EU poboljšanjem postojećih mehanizama sudjelovanja i stvaranjem novih.*
- *Osigurati jednak pristup kvalitetnim nepristranim i mladima prilagođenim informacijama o tome kako EU djeluje, kako se u to uključiti i koje mogućnosti nudi.*
- *Uvesti i povećati obrazovanje o Europi i EU u formalnim i neformalnim uvjetima.*
- *Institucionalizirati procjenu prijaznosti za mlade te utjecaja i učinka politika EU-a.*

„Prostor i sudjelovanje za svih” (cilj 9): ovaj cilj posebno je usmjeren na jačanje demokratskog sudjelovanja mladih na svim razinama odlučivanja. U njemu se navodi da su „mladi ljudi nedovoljno zastupljeni u procesima donošenja odluka koji utječu na njih, iako je njihov angažman presudan za demokraciju.” Prema ovom cilju oblikovani su sljedeći ciljevi u „Strategiji za sudjelovanje mladih” koja predstavlja osnovni strateški okvir za provedbu programa za mlade koje financira EU (ERASMUS+ i European Solidarity Corps):

- *osigurati da mladi mogu adekvatno utjecati na sva područja društva i na sve dijelove procesa donošenja odluka, od postavljanja dnevnog reda do provedbe, praćenja i ocjenjivanja putem prilagođenih mladima i dostupnih mehanizama i struktura, osiguravajući da politike odgovaraju potrebama mladih,*
- *osigurati jednak pristup svakodnevnom donošenju odluka svim mladima iz različitih sredina,*
- *povećati sudjelovanje mladih, a time i jednaku zastupljenost u izbornom procesu kao i u izabranim tijelima i drugim tijelima koja donose odluke na svim razinama društva,*
- *pružiti mladima prikladne, relevantne i sveobuhvatne informacije koje razvijaju i zajedno s mladima, kako bi se omogućilo sudjelovanje mladih,*
- *osigurati održivo financiranje, zajedničko prepoznavanje i razvoj kvalitetnog rada s mladima kako bi se ojačale organizacije mladih i njihova uloga u uključivanju, sudjelovanju i neformalnom obrazovanju.*²⁶⁴

Uključiva društva (cilj 3) i potpora mladima iz ruralnih krajeva (cilj 6): ovi važni ciljevi koji stvaraju mogućnosti i prilike za aktivno sudjelovanje mladih koji žive u različitim uvjetima, a posebno marginaliziranih mladih, pa su glavni zadaci usmjereni na:

- a) *Ojačavanje dosega informacija marginaliziranim mladima kako bi osigurali da budu svjesni prostora, prilika i iskustava koja su im na raspolaganju.*

²⁶² Youth participation strategy, dostupno na https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-4089/20200929_ParticipationStrategy_Online_Final_02.pdf, 20.2.2021,

²⁶³ Strategija Europske unije za mlade za razdoblje 2019.–2027., dostupno na [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:42018Y1218\(01\)&from=ES](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:42018Y1218(01)&from=ES)

²⁶⁴ Youth Participation Strategy - A strategy for enhancing youth participation in democratic life through the Erasmus+ and European Solidarity Corps programmes.

- b) *Osiguravanje marginaliziranim mladima sudjelovanje u svim procesima donošenja odluka kao ključnim dionicima, posebno u procesima koji se tiču vlastitih prava, dobrobiti i interesa.*
- c) *Osigurati da mladi u ruralnim područjima aktivno sudjeluju u procesima donošenja odluka. (Strategija za sudjelovanje mladih)*

Podrška u rješavanju izazova s kojim se susreću mladi izrazito je važna za budućnost bilo koje države, pa je tako Youthforum²⁶⁵ donio nove preporuke za javne politike²⁶⁶ kojima se osigurava sudjelovanje mladih u odlučivanju i preporuča državama i institucijama da u svoje javne politike uključe mlade u sve procese, u skladu s načelima svih prava mladih na sudjelovanje i održivim razvojem. U skladu sa svim smjernicama i strateškom dokumentima sudjelovanje mladih, osiguravanje prostora za sudjelovanje te osnaživanje mladih za uključivanje u odlučivanje ima ključnu ulogu u budućnosti EU, Hrvatske pa tako i Primorsko-goranske županije.

Na razini EU doneseno je više dokumenta kojima se osnažuje puno sudjelovanje mladih u društvu:

- Revidirana EU povelja o sudjelovanju mladih u gradovima i regijama, 2003.²⁶⁷,
- Europska povelja o informiranju mladih²⁶⁸, donesena 2008., a RH ju je potpisala 2012.
- Europska povelja o radu s mladima na lokalnoj razini²⁶⁹

8.1. RAZVOJNI IZAZOVI I POTREBE ZA OSIGURAVANJE PROSTORA, SUDJELOVANJA, KVALITETNOG INFORMIRANJA I KONSTRUKTIVNOG DIJALOGA - ZA SVE MLADE U PGŽ

Sve veći raskorak je između mladih i institucija te sniženo povjerenje u društvene institucije zbog smanjenog demokratskog iskustva mladih.²⁷⁰ Nisko sudjelovanje u političkim ili organizacijama civilnog društva, niska participacija mladih u lokalnim, regionalnim, nacionalnim izborima, niska razina izabranih mladih, niska razina mladih koji koriste Internet za interakciju s lokalnim vlastima te niska razina mladih koji koriste Internet za iskazivanje svojih stavova i mišljenja, zajednička su obilježja mladih HR i EU, pa tako i Primorsko-goranskoj županiji.

Ključnu strukturu „sektora/zajednice mladih” ili javnih politika za mlade kojima se regulira sudjelovanje mladih u Republici Hrvatskoj su:

²⁶⁵ Youthforum – platforma preko 100 organizacija mladih koje okupljaju desetke milijuna mladih iz cijele Europe
<https://www.youthforum.org>

²⁶⁶ Policy Paper on Quality Youth Participation and Representation in Institutions, 2020, dostupno na
https://www.youthforum.org/sites/default/files/publication-pdfs/0017-20_FINAL_Policy%20Paper%20on%20Quality%20Youth%20Participation.pdf

²⁶⁷ Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life, 2003,
<https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-1510/Revised%20European%20Charter%20on%20the%20Participation%20of%20YP.pdf>, 20.2.2021.

²⁶⁸ Europska povelja o informiranju mladih, dostupno na
<https://static1.squarespace.com/static/59ab1130ff7c50083fc9736c/t/5a7d7b9571c10b289b79742a/1518173077551/European+Youth+Information+Charter+I+Croatian+Version.pdf>

²⁶⁹ Europska povelja o radu s mladima na lokalnoj razini, 2019., https://www.europegoeslocal.eu/wp-content/uploads/2019/11/20191108-egl-charter_HR_online.pdf

²⁷⁰ Gvozdanović, A., 2015., Politički utjecaj i vrijednosti kao odrednice političkog povjerenja mladih u Hrvatskoj, REVIJA ZA SOCIOLOGIJU 44 (2014), 1: 5–30,
https://www.researchgate.net/publication/272172914_Politički_utjecaj_i_vrijednosti_kao_odrednice_političkog_povjerenja_mladih_u_Hrvatskoj, 20.2.2021.

→ **normativni okvir** koji je samo djelomično izgrađen pojedinačnim mjerama bez temeljnog „zakona o mladima” i „zakona o radu s mladima”:

1. **Zakon o savjetima mladih** donesen je još 2007. godine, a određuje način sudjelovanja mladih u odlučivanju o upravljanju javnim poslovima od interesa i značaja za mlade, aktivno uključivanje mladih u javni život te informiranje i savjetovanje mladih u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave. Na razini PGŽ osnovano je i djeluje u 2020. godini od 6 do 8 savjeta mladih iz ukupno mogućih 14 gradova i 22 općine. Osim regionalnih i lokanih savjeta mladih u RH djeluje i Savjet mladih Vlade RH (od 2012.), koji aktivno sudjeluje u donošenju odluka na nacionalnoj razini. Savjet za mlade VRH je međuresorno savjetodavno tijelo Vlade Republike Hrvatske sa zadaćom sudjelovanja u razvoju javnih politika za mlade.²⁷¹ Iako Zakon o savjetima mladih predstavlja 14 godina prostora za demokratsku praksu i iskušavanje normativnog okvira za sudjelovanje mladih u donošenju odluka, on još uvijek nije ostvario svoju svrhu. Zakon je doživio i izmjene kako bi neprimjerenu primjenu Zakona u praksi usmjerilo ka svrsi ovog Zakona²⁷².

2. **Drugi zakoni** kojima se osigurava sudjelovanje mladih u donošenju odluka:

→ **Zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju**²⁷³ u koji su ugrađene neke od mjera koje osiguravaju sudjelovanje mladih: Učenička vijeća, Članak 71. *U školi se osniva Vijeće učenika koje čine predstavnici učenika svakog razrednog odjela. Predstavnik Vijeća učenika sudjeluje u radu tijela škole kada se odlučuje o pravima i obvezama učenika, bez prava odlučivanja...* Na razini PGŽ osnovano je Vijeće učenika PGŽ²⁷⁴, a sve škole i razredna odjeljenja biraju svake godine učenika koji će predstavljati učenike u vijeću učenika škole. Kako i koliko učenici sudjeluju u radi tijela škole ovisi o zainteresiranosti učenika i osobama zaduženim za potporu učeničkim vijećima. U javnom forumu su sudjelovali i predstavnici učeničkih vijeća i njihov stav je da nisu dovoljno informirani o mogućnostima djelovanja te da se mlade ne uključuje u donošenje odluka; Zadruga i klubovi, članak 39. i 40. Osnivanje učeničkih zadruga i klubova u školama predstavlja dobru infrastrukturu za sudjelovanje mladih i rad s mladima...*Škola može osnovati učeničku zadrugu kao oblik izvannastavne aktivnosti sukladno statutu škole i posebnim propisima... Škola može stavljati u promet proizvode nastale kao rezultat rada učenika...Sredstva stečena prometom proizvoda i usluga učeničke zadruge posebno se evidentiraju, a mogu se uporabiti samo za rad učeničke zadruge i unapređenje odgojno-obrazovnog rada škole te učeničkih klubova i društava. Školska ustanova može osnivati učeničke klubove i društva...* Na razini PGŽ djeluje 48 učeničkih zadruga, a 2019. je održana 18. smotra učeničkih zadruga Primorsko-goranske županije koja je okupila 42 izlagačke udruge iz osnovnih i srednjih škola te učeničkih domova u Primorsko-goranskoj županiji.²⁷⁵ U PGŽ djeluje i Savez školskih sportskih društava koji okuplja u 56 školskih sportskih društva osnovnih škola i 30 srednjih škola.²⁷⁶

²⁷¹ O Savjetu mladih VRH više na <https://demografijaimladi.gov.hr/istaknute-teme/mladi-4064/savjet-za-mlade-vrh/4068>, 20.2.2021.

²⁷² https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_03_41_724.html

²⁷³ Zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju, dostupno na <http://www.propisi.hr/print.php?id=8361>, 20.2.2021.

²⁷⁴ Vijeće učenika PGŽ, dostupno na <https://www.pgzh.hr/objave/izabran-novi-saziv-vijeca-ucenika-pgz/>, 20.2.2021.

²⁷⁵ <https://www.rijeka.hr/odrzana-18-smotra-ucenickih-zadruga-primorsko-goranske-zupanije/>

²⁷⁶ <https://www.savezsrd-pgz.hr>

- **Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju**²⁷⁷ - omogućava studentskim predstavnicima aktivno sudjelovanje u odlučivanju u tijelima upravljanja, pa se za svaku sastavnicu sveučilišta biraju predstavnici studijskih godina i studija koji čine Studentski zbor te sastavnice i predstavnici sastavnica koji čine Studentski zbor Sveučilišta. Studentski predstavnici imaju i pravo suspenzivnog veta na posebna pitanja od interesa za studente, o čemu odlučuje sveučilište, a radi se i pitanjima poput unaprjeđenja kvalitete studija, promjene sustava studiranja i sl. Studentski zbor Sveučilišta u Rijeci čine predstavnici i predstavnice svih studijskih područja i predstavnika svih studentskih zborova sastavnica Sveučilišta u Rijeci s pravom glasa te voditelji ureda, predstavnici u Senatu i studentski pravobranitelj Sveučilišta bez prava glasa. Studentski zbor Sveučilišta u Rijeci djeluje u raznim područjima: Ured studentskog pravobranitelja, Ured za izdavaštvo, Ured za međunarodnu suradnju, Ured za studentski standard, Ured za udruge i Ured za znanost.²⁷⁸ Osim predstavnika studenta u studentskim zborovima, na Sveučilištu u Rijeci djeluje 65 registriranih studentskih udruga za čije programe rade se osigurava sredstva iz proračuna Sveučilišta i drugih izvora. Studentski zbor Sveučilišta u Rijeci ima autonomiju dodjele sredstava prema kriterijima koje su studenti sami oblikovali. Isto tako na Veleučilištu u Rijeci djeluje Studentski zbor.
- **Strateški dokumenti: Nacionalni, lokalni i regionalni programi za mlade** - u trenutku izrade ovog Programa još uvijek nije usvojen Nacionalni program za mlade za razdoblje od 2020. do 2027. godine, iako je prethodni istekao još 2017. godine. Na razini PGŽ donesena su 3 lokalna programa za mlade JLS (Grad Rijeka, Grad Opatija i Općina Lovran), a ovo je prvi Program za mlade Primorsko-goranske županije. Do sada je nadležno ministarstvo više godina financiralo izradu programa za mlade, na lokalnoj i regionalnoj razini, a moguće ga je financirati i iz ERASMUS+ programa za mlade (npr. aktualno Općina Lovran).
- **Ljudi koji rade s mladima i za mlade** (eng. *youthworker*) su ključni za aktivno sudjelovanje mladih, a u Republici Hrvatskoj njihov profesionalni status nije reguliran. U praksi u EU može se razlikovati rad s mladima u širem ili užem smislu. Rad s mladima u širem smislu je bilo koja vrsta interakcije između mlade osobe i osobe koja radi s mladima (npr. školstvo, policija, centri za socijalnu skrb, domovi za nezbrinutu djecu itd.). Rad s mladima u užem smislu je planiran i organiziran proces osnaživanja mladih za osobni rast i razvoj, izgradnju međuljudskih odnosa te uključivanje i aktivno sudjelovanje u društvu koji se temelji na partnerskom i prijateljskom pristupu koji omogućuje mladima da budu ravnopravni kreatori tog procesa (Ćulum, B., Kovačić, M., 2015).²⁷⁹ Na Sveučilištu u Rijeci je pokrenut program cjeloživotnog obrazovanja „Mladi u suvremenom društvu” koji osposobljava osobe koje rade za mlade, a pilot je program studija o mladima. Na brojnim sveučilištima u državama Europske unije i šire područje studija o mladima (eng. *youth studies*) je jedna od grupe studija u području društvenih znanosti, pa se programi koji obrazuju stručnjake u radu s mladima izvode na preddiplomskim, diplomskim i poslijediplomskim razinama (sveučilišni i specijalistički programi).²⁸⁰ Rad s mladima i profesionalizacija rada s mladima jedna je od najvažnijih karika za uređenje sektora mladih.
- **Prostori za mlade** (centri, info centri, klubovi) Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalnu politiku, Središnji ured za demografiju i mlade, financiralo je do sada programe

²⁷⁷ <https://www.zakon.hr/z/320/Zakon-o-znanstvenoj-djelatnosti-i-visokom-obrazovanju>

²⁷⁸ Više na Studentski zbor Sveučilišta u Rijeci, dostupno na <https://sz.uniri.hr>, 20.2.2021.

²⁷⁹ Ćulum, Mreža mladih Hrvatske Više na <https://www.bib.irb.hr/773165>, 20.2.2021.

²⁸⁰ <https://www.idi.hr/mladi/ostudiju.html>

regionalnih info centara za mlade²⁸¹ i info centre za mlade na lokalnoj razini (12 do 15 info centara). Kako bi unaprijedili kvalitetu rada info centara za mlade u skladu sa standardima Europske agencije za informiranje i savjetovanje mladih (ERYICA²⁸²) osnovana je i Zajednica info centara za mlade u RH.²⁸³ Isto tako, nadležno ministarstvo financira klubove za mlade na lokalnoj razini (od 14 do 16 klubova). Točan broj info centara za mlade i klubova za mlade trenutno nije poznat, a u PGŽ je unatrag 10 godina djelovao 1 regionalni info centar za mlade te 2 lokalna. Osim ovih prostora za mlade djeluju i Centri za informiranje i savjetovanje o karijeri (CISOK)²⁸⁴ koji pružaju informacije o mogućnostima obrazovanja i zapošljavanja u Hrvatskoj i inozemstvu, omogućuju samostalno pretraživanje objavljenih natječaja za posao, kao i korištenje različitih *online* alata. U mjestima gdje CISOK centri (još) nisu uspostavljeni, njihovu ulogu u odnosu na NEET skupinu imaju Centri za mlade.

→ **Volontiranje i učenje u zajednici:** volontiranje je u Republici Hrvatskoj regulirano Zakonom o volonterstvu.²⁸⁵ Volontiranjem se u ovom Zakonu smatra dobrovoljno ulaganje osobnog vremena, truda, znanja i vještina kojima se obavljaju usluge ili aktivnosti za dobrobit druge osobe ili za opću dobrobit, a obavljaju ih osobe bez postojanja uvjeta isplate novčane nagrade ili potraživanja druge imovinske koristi za obavljeno volontiranje. Razvoj lokalnog volontiranja i njegov utjecaj na društvenu uključenost smatra se temeljem strategije otpornosti u razvoju svake zajednice. Potencijalne koristi lokalnog volontiranja, koje je okrenuto prvenstveno k ljudima, su smanjenje broja društveno isključenih osoba te stvaranje razvijenijih zajednica koje su otpornije i okrenute k boljitku svojih građana. Kroz djelovanje lokalnih volontera, marginalizirane grupe aktivno se uključuju u djelovanje u svojoj zajednici te su na taj način povezane s vladinim i civilnim sektorom, kao i raznim institucijama kroz čije usluge mogu poboljšati svoj status u društvu.²⁸⁶ U Republici Hrvatskoj djeluju 4 regionalna volonterska centra od kojih je jedan u PGŽ – Volonterski centar Rijeka.²⁸⁷ U 2020. godini se Volonterskom centru Rijeka prijavilo 53 volontera, a godišnje se prijavljuje oko 70 novih. Većina volontera su mladi od 20 do 35 godina. U bazi organizatora volontiranja je oko 180 organizacija.²⁸⁸ Od 2009. do 2020. Volonterski centar Rijeka je osposobio oko 780 osoba kroz edukacije za mentore i edukacije u području rada s volonterima. Organizatorima volontiranja je pružano godišnje oko 100-150 sati savjetovanja i tehničke podrške o radu s volonterima. Oko 2000 – 2500 građana i učenika škola su sudjelovali u edukaciji ili prezentaciju „Biti volonter“.²⁸⁹ Udruga Smart i Volonterski centar Rijeka uz Grad Rijeku i PGŽ dodjeljuje godišnje nagrade i priznanja za najuspješnije volontere, organizatore volontiranja i školsko volontiranje na razini Grada Rijeke i PGŽ. Sve se više potiče osnivanje volonterskog kluba u odgojno-obrazovnim ustanovama, pa tako i u PGŽ, a njihov aktivni rad se nagrađuje. Za 2019. godinu je prema izvještaju nadležnog ministarstva 129 organizatora volontiranja prijavilo rad 4576 volontera koji su ostvarili 164.663 sati u PGŽ. Na Sveučilištu u Rijeci se sve više potiču razni modeli učenja u zajednici (volontiranje, učenje zalaganjem u zajednici, razni modeli stručne prakse i

²⁸¹ Udruga regionalni info centar za mlade Rijeka – UMKI, program „Regionalni info centar za mlade Rijeka“, Info zona, program „Regionalni informativni centar za mlade Info zona (RICM Info zona)“, PRONI Centar za socijalno poučavanje – Osijek, program „Regionalni info-centar za mlade Osijek (RICM Osijek)“, Udruga za promicanje kvalitetnog obrazovanja mladih s invaliditetom „Zamisli“, program „Regionalni info-centar za mlade Zagreb“

²⁸² ERYICA, The European Youth Information and Counselling Agency, dostupno na <https://www.eryica.org>, 20.2.2021.

²⁸³ Više na <https://zajednica-icm.hr/o-nama/>, 20.2.2021.

²⁸⁴ CISOK, dostupno <https://cisok.hrm> 20.2.2021.

²⁸⁵ <https://www.zakon.hr/z/258/Zakon-o-volonterstvu>

²⁸⁶ Nacrt prijedloga Nacionalnog programa za razvoj volonterstva za razdoblje od 2020. – 2024. godine <https://esavjetovanja.gov.hr/Econ/MainScreen?EntityId=14091>

²⁸⁷ <http://www.volonterski-centar-ri.org/>

²⁸⁸ to se odnosi na one koji su prošli našu ili neku drugu edukaciju o upravljanju volonterima

²⁸⁹ podaci dostupni u arhivi DIP-a, priopćenje Volonterskog centra Rijeka, veljača, 2021. g.

dr.) kako bi studenti imali priliku sudjelovati u rješavanju problema u zajednici. Tako se usmjerava studente na upisivanje više međufakultetskih kolegija (Studenti i zajednica 1 i 2) koji uz kolegije iz stručne prakse ili poticanja sudjelovanja u radu neprofitnih organizacija ili ustanova kao dijela obaveza pojedinih redovnih kolegija na nekim studijima te daje prilika mladima da aktivno sudjeluju u rješavanju problema u zajednici. Volonterski rad je izrazito važan način sudjelovanja mladih u zajednici, pa i EU financira programe volontiranja mladih, kroz program Europske volonterske službe odnosno Europske snage solidarnosti kako bi potaknula i približila volontiranje mladima.

→ **Organizacije mladih i za mlade i programi za mlade:**

→ **organizirani oblici djelovanja mladih**

Na području HR i PGŽ djeluje više organiziranih oblika djelovanja mladih: savjeti mladih, studentski zborovi, učenička vijeća, udruge mladih i za mlade, podmlaci političkih stranaka, podmlaci vjerskih organizacija i inicijative mladih. Svi oni mogu postati legitimno tijelo za uspostavu dijaloga s donositeljima odluka u zajednicama u kojima žive, odnosno kandidirati se za člana savjeta mladih ili imati priliku utjecati na druge demokratske načine sudjelovanja u demokratskim procesima.

Na području PGŽ djeluju udruge mladih i za mlade (smatra se da je udruga mladih ona koja provodi programe za mlade te u svojim upravljačkim tijelima ima više mladih).

Udruge mladih su vrste organizacija koje se brzo uspostavljaju, a isto tako brzo nestaju, promjenom generacija ili odlaskom lidera. Prema Agenciji za mobilnost i programe EU na području PGŽ djeluje svega nekoliko udruga mladih: Žmergo (Opatija), CTK (Rijeka), Regionalni info centar za mlade /Udruga mladih „Korak ispred“ (Rijeka), Udruga za razvoj civilnog društva EU korak (Rijeka) i Zajednica sportskih udruga Grada Rijeke – Riječki sportski savez”.²⁹⁰ Radi se samo o onima koji su koristili sredstava za financiranje iz ovog programa. Na području PGŽ ih ima znatno više osim navedenih. Većina organizacija civilnog društva, a posebno udruga koje se bave različitim djelatnostima imaju provedbeni kapacitet za programe za mlade i mogu uključivati mlade u svoje djelovanje. Izgradnja kapaciteta ovih organizacija i usmjerenost na mlade je prioritet kojem se cijela zajednica mora posvetiti. Civilni sektor je zbog svojih vrijednosti i mogućnosti volontiranja izrazito vrijedan resurs koji mladi preferiraju i mogu prihvatiti i kao svoj prostor. Neke od građanskih inicijativa pa tako i inicijativa mladih kroz svoje faze promjene se konstituiraju i postaju udruge i/ili političke stranke. Prema Registru udruga na području PGŽ djeluje 90 udruga koje se klasificiraju kao udruge za zaštitu djece i mladih i obitelji. Većina svih sportskih klubova su oni koji provode programe za mlade jer su im članovi većinom mladi.

Na području PGŽ djeluju i podmlaci registriranih političkih stranaka, a o broj mladih koji sudjeluju u radu političkih stranaka nije dostupan. Isto tako na području PGŽ djeluju i podmlaci vjerskih zajednica čiji broj također nije poznat iako se radi o najmanje 12 do 15 različitih vjerskih organizacija.

²⁹⁰ Agencija za mobilnost i programe EU, dostupno na <https://www.mobilnost.hr/hr/sadrzaj/kutak-za-mlade/popis-organizacija-koje-rade-s-mladima-i-za-mlade/>

→ programi za mlade

Programi za mlade se mogu provoditi institucionalno ili izvaninstitucionalno. Institucionalna provedba programa za mlade je ujedno i rad s mladima u širem smislu, a provode ih ustanove i druga tijela državne uprave. Izvaninstitucionalnu provedbu programa za mlade provode organizacije civilnog društva.

Osim javnih ustanova²⁹¹ u obrazovanju, kulturi, socijalnoj skrbi, zdravstvu, policiji, sudstvu i sl. na području PGŽ djeluje i „Dom mladih” kao jedna od najstarijih ustanova Grada Rijeke (pedeset godina) čija je osnovna djelatnost organizacija slobodnog vremena djece i mladih.²⁹² Programe provode uglavnom za djecu osnovnoškolske i mlade srednjoškolske dobi. U drugim gradovima i općinama osim novo osnovanih „ureda za mlade” koje je PGŽ uspostavila kao začetak infrastrukture, ne postoje ustanove koje se bave posebno mladima.

U okviru djelatnosti Nastavnog zavoda za javno zdravstvo PGŽ radi Savjetovalište za mlade od 2006. godine, a namijenjeno je mladima njihovim roditeljima, a mogu koristiti usluge individualnog i obiteljskog savjetovanja bez liječničke uputnice (usluge savjetovanja za teškoće u organiziranju vremena i učenja, školskog neuspjeha, nesnalaženja među vršnjacima, problema u obiteljskoj komunikaciji, problema prilagodbe na različite životne promjene, smetnji u ponašanju, promjena u raspoloženju i sl.).²⁹³ Ove usluge se pružaju mladima i na otocima Krku, Cresu i Lošinj, te Rijeci i Delnicama. Osim ovog savjetovališta u okviru rada NZZJZ PGŽ djeluje i Psihološko savjetovalište u Odjelu školske i sveučilišne medicine od 2004. godine.²⁹⁴ Također djeluje i savjetovalište za studente pri Sveučilištu u Rijeci.²⁹⁵

Programe za mlade „izvaninstitucionalno” provode organizacije civilnog društva (udruge, zaklade i zadruga), a kapacitet za provedbu programa za mlade među 4005 registriranih udruga i 6 zaklada te 4 zadruga imaju oko 90% tih organizacija (prema analizi kapacitiranosti udruga iz analitičke podloge). Međutim, većina ističe da je im je najveći problem kako privući i zadržati mlade u radu udruga. Radi se o različitim programima od kojih su najčešći oni iz područja sporta, kulture i sl.

Iako postoji relativno dobra infrastruktura za sudjelovanje mladih, prvenstveno u ljudskim kapacitetima (osobama koje rade s mladima), ne postoji okvir za infrastrukturu, kao i u cijeloj Hrvatskoj. Nedostaje prostora za mlade (klubova, info centara), sustavnog rješenja za financiranje programa za mlade i učinkovite platforme za sudjelovanje mladih u kritičnom dijalogu s donositeljima odluka. Mladi u RH vrlo rijetko imaju priliku aktivno sudjelovati u donošenju odluka jer se ovaj dobar normativni okvir najčešće pretvorio u administrativno ispunjavanje provedbe Zakona i obaveze JL(R)S. Ta činjenica ne bi predstavljala izazov ako se pritom mladima omogućuje primjereno informiranje i proaktivno djelovanje. Nezainteresiranost mladih za političko predstavljanje suzilo je krug mladih koji uopće mogu biti izabrani, pa je rijetkost da se savjeti mladih i konstituiraju, a još rjeđe da aktivno djeluju. Predrasude mladih prema političkom predstavljanju faktor je koji također onemogućuje provedbu Zakona o savjetima mladih, jer su mladi prema većini istraživanja apatični ili

²⁹¹ Opisano u prethodnim poglavljima analitičke podloge.

²⁹² Dom mladih, dostupno na <https://dom-mladih.hr/#home>, 20.2.2021.

²⁹³ Više na https://www.zjzpgz.hr/index.php?show=odsjek&odjel=prevovis&subPage=savjetovaliste_za_mlade, 20.2.2021.

²⁹⁴ Više na <https://www.zjzpgz.hr/index.php?show=psiholosko>, 20.2.2021.

²⁹⁵ Više u prethodnim poglavljima iz analitičke podloge, dostupno na <https://www.ssc.uniri.hr/hr/>, 20.2.2021.

negativno orijentirani prema političkom sustavu, zbog negativnosti i nedostatka prave demokratske kulture na političkoj sceni uopće.

Podrška u radu koju mladi ne/dobiju uglavnom je administrativne prirode, uz minimalno informiranje mladih o aktivnostima javne uprave, pa se dobre namjere aktivnih članova savjeta mladih često pretvore u formalno djelovanje na razini organizacije edukacija za mlade ili sudjelovanja na sjednicama i/ili konferencijama. Ove vrste aktivnosti nisu one koje primarno odgovaraju svrsi i ulozi ovog savjetodavnog tijela.²⁹⁶ Isto tako već pri postupcima osnivanja savjeta mladih većina JLS daju administrativnu podršku (nakon objave poziva očekuje se da će se mladi sami organizirati te pristupiti prijavama), a ne motiviraju mlade na uključivanje. Ne postoje sustavne komunikacijske kampanje u JLS kojima je cilj aktiviranje mladih, pa mladi nisu niti informirani na primjeren način.²⁹⁷ Radi se o deklarativnom pristupu sudjelovanju mladih, što mladi tako i percipiraju, te se dodatno udaljavaju od aktivizma. Pojedinačne inicijative i entuzijastični pojedinci često brzo prestaju s aktivizmom jer nisu informirani o funkcioniranju sustava donošenja odluka niti osnaženi s metodama zagovaranja interesa mladih. Bilo kakav uspjeh ovisi o pojedincima, bilo da se radi o mladima, bilo o službenicima koji daju podršku ili donositeljima odluka koji ih podržavaju. Ovakvo dugogodišnje stanje rezultira sve većim nepovjerenjem mladih u mogućnost donošenja odluka. Kako bi se stvorio prostor za izravni dijalog s donositeljima odluka još 2014. godine je u izmjenama Zakona o savjetima mladih postala obaveza članova predstavničkog i izvršnog tijela JLS održavati sastanke s mladima kako bi uspostaviti dijalog. To znači da su sastanci predviđeni kao komunikacijski kanal kojim se osigurava protočnost informacija, mogućnost utjecaja i promjene. Prema izvještajima nadležnog ministarstva ovi sastanci se održavaju tamo gdje je aktivan savjet mladih, a takvih je nedovoljno.²⁹⁸

Savjet mladih PGŽ je primjer dobre prakse aktivnog savjeta mladih jer je programski orijentiran i aktivan na uključivanju mladih. Primorsko-goranska županija je jedina županija koja u nazivu upravnog odjela ima istaknute „mlade“, kao i jedna od rijetkih javnih uprava koja ima u sistematizaciji radnih mjesta „djelatnika za mlade“. Upravo je to izraz pozitivne političke volje i truda javne uprave da se mlade što više uključi u procese donošenja odluka. Isto tako, programi koji se provode u PGŽ usmjereni su mladima, na različitim razinama, od financiranja programa koje provode udruge za mlade do institucionalne podrške JLS za osiguravanje prostora/ureda za mlade (adaptacije i uređenja ureda za mlade u JLS).

Mladi, osim toga, nisu upoznati i sa samim institutom savjeta mladih što pokazuje i istraživanje provedeno 2017. godine među zagrebačkim studentima društvenih, prirodnih, tehničkih fakulteta i savjetima mladih (Bukovac, Svete, Škiljić, 2017). Najveći udio ispitanika (47%) nije uopće upoznat sa savjetima mladih, a 66% ispitanika ne zna postoji li savjet mladih u njihovoj lokalnoj zajednici. Osim neinformiranosti, istraživanje je pokazalo i nesudjelovanje u članstvu savjeta mladih, gdje je svega 3,2% ispitanika bilo ili još jest članom savjeta mladih. Situacija je slična i u slučaju mladih izvan Zagreba.²⁹⁹ Većina JLS u PGŽ, ali i RH nema konstituirane niti aktivne savjete mladih jer se mladi ne javljaju na pozive, a s druge strane većina JLS ne

²⁹⁶ Prilagođeno iz Godišnjih izvještaja o praćenju provedbe Zakona o savjetima mladih

²⁹⁷ Većinom se radi o objavi na mrežnoj stranici i čestim ponovljenim pozivima. Politički aktivni mladi su uglavnom i javljaju jer su informirani, no ostali mladi među kojima ima i onih koji nisu nikad sudjelovali u donošenju odluka se najčešće ne javljaju na pozive.

²⁹⁸ Godišnje izvješće o praćenju provedbe Zakon o savjetima mladih za 2019. godinu, dostupno na <https://demografijaimladi.gov.hr/UserDocsImages/Direktorij%201/Godisnje%20izvjesce%20o%20pracenju%20provedbe%20Zakona%20o%20savjetima%20mladih%20u%202019.%20godini.pdf>, 20.2.2021.

²⁹⁹ <http://goo.hr/savjeti-mladih/>

potiču mlade na aktivno sudjelovanje. Kako bi potakli i druge JLS i mlade da osnuju savjete mladih članovi ovog saziva SM PGŽ su osnovali Koordinaciju savjeta mladih na razini Županije. Prema Godišnjem izvještaju o praćenju provedbe Zakona o savjetima mladih u RH je u 2019. godini bilo osnovano 124 savjeta mladih od kojih je 94 bilo aktivno³⁰⁰ od ukupno 576 mogućih koliko ima JLS. U najvećem udjelu aktivnih savjeta mladih djeluju oni u županijama, pa tako i u Primorsko-goranskoj u kojoj redovito djeluje aktivan savjet mladih. U istom Izvještaju rad Savjeta mladih Primorsko-goranske županije se navodi kao primjer dobre prakse. Temeljna aktivnost savjeta mladih (SM) je sudjelovanje u dijalogu s donositeljima odluka oko pitanja koje se tiču mladih i zagovaranje interesa mladih u lokalnoj zajednici. Inicijativa za izradu Programa za mlade upravo je jedna od tih stvarnih uloga koju savjeti mladih trebaju imati. Izrada ovog Programa na inicijativu SM primjer je dobrog rada SM, a cilj je bio osiguravanje okvira za djelovanje sljedećim sazivima te omogućavanje većeg prostora za zagovaranje interesa mladih. To je upravo i uloga koju članovi savjeta imaju. U strukturi izabranih članova predstavničkog i izvršnog tijela PGŽ ima ukupno 13 mladih, što je mali broj s obzirom da skupština ukupno ima 46 članova, ali veći broj nego li u drugim županijama. Savjet mladih ima 11 članova i 11 zamjenika što čini skupinu mladih koji sa svojim političkim i ostalim društvenim mrežama čine dobru platformu za predstavljanje mladih.

Praksa rada s mladima u tijeku posljednjih 15 godina je, uglavnom kroz provedbu projekata za mlade, polučila mnoštvo edukativnog materijala i za rad s mladima i za rad savjeta mladih. Razni priručnici i edukacije za savjete mladih³⁰¹ potrebni su i dalje mladima kako bi im se približila njihova uloga, ali nužno je osigurati i osposobljavanje djelatnika javnih uprava o radu s mladima, kao i donositelje odluka.³⁰² Bez jednakih predispozicija u dijalogu, on neće biti moguć.

Savjet za mlade VRH je na posljednjoj sjednici predložio sljedeće preporuke za veće sudjelovanje mladih u društvu³⁰³, a to su promocija savjeta za mlade i jačanje komunikacije između savjeta mladih, udruga mladih i za mlade te donositelja odluka; uključivanje mladih u dijalog s pravodobnim informiranjem i promocijom u srednjim školama i fakultetima; preporuka lokalnim vlastima da u svoj rad i djelokrug na lokalnoj razini moraju više uključiti mlade; potrebno je donijeti zakon o mladima te zakon o radu s mladima; omogućiti apliciranje na EU fondove za izgradnju centara za mlade i sustavno financiranje istih.

Razvojne potrebe u ovom razvojnem smjeru rezultat su dugogodišnjeg nedovoljno sustavnog ulaganja u poticanje mladih na aktivno sudjelovanje na razini cijele RH, usprkos pojedinačnim naporima u pojedinim lokalnim sredinama. Kako bi se povećalo sudjelovanje mladih nužno je izjednačiti aktivno sudjelovanje svih dionika u procesima donošenja odluka o pitanjima od interesa mladih a ne samo mladih. Radi se o nužnosti stvaranja infrastrukture za mlade, od info centara do klubova za mlade te osposobljenih službenika do donositelja odluka koji su spremni sudjelovati u dijalogu s mladima. Primorsko-goranska županija ima dobre predispozicije za stvaranje takvih mogućnosti jer ima tradiciju u iniciranju demokratskih

³⁰⁰ Godišnje izvješće o praćenju provedbe Zakon o savjetima mladih za 2019. godinu, dostupno na <https://demografijaimladi.gov.hr/UserDocsImages/Direktorij%201/Godisnje%20izvjesce%20o%20pracenju%20provedbe%20Zakona%20o%20savjetima%20mladih%20u%202019.%20godini.pdf>, 20.2.2021.

³⁰¹ https://www.udruga-gradova.hr/wordpress/wp-content/uploads/2018/10/SM_prirucnik_tisak.pdf

³⁰² Berčić, 2015, Neka se lokalni glasovi čuju, Priručnik za razvoj prakse demokratskog dijaloga između mladih i donosioca odluka, https://www.researchgate.net/publication/281714739_Prirucnik_za_razvoj_prakse_demokratskog_dijaloga_izmedu_mladih_i_donosioca_politickih_odluka_Neka_se_lokalni_glasovi_cuju

³⁰³ na sjednici Savjeta za mlade RH održanoj 27.5.2020. g. usvojene su preporuke radne skupine za rad s mladima

promjena, pa je tako npr. ulagala u posljednjih nekoliko godina u „urede za mlade PGŽ”, u suradnji s JLS.

Potrebno je povećati povjerenje mladih u institucije te olakšati stjecanje demokratskog iskustva u odlučivanju o predmetima od njihovog interesa. Volontiranje je za mlade sredstvo osobnog razvoja, učenja mobilnosti, konkurentnosti, društvene kohezije i građanstva, a izazov je omogućiti mladima stjecanje iskustva kroz volontiranje. Sudjelovanje mladih u dijeljenju vrijednosti Europske unije, ali i cijeloga društva, doprinosi njihovoj solidarnosti. Mladima treba biti osiguran jednostavan, brz i olakšan pristup njima važnim informacijama oblikovanjem infrastrukture za mlade koja uključuje info centre i klubove za mlade te pregledne portale i ostala informatički kvalitetno dizajnirana rješenja prijenosa ciljanih informacija uz iskusne i osposobljene osobe koje rade za mlade (eng. youthworker). Potrebno je umrežavanje ključnih dionika koji provode programe za mlade s ciljem uključivanja mladih. Stoga se u ovom razvojnom smjeru posebna pažnja mora posveti posebnim ciljevima za postizanje uključivanja, sudjelovanja i osnaživanja mladih PGŽ.

Sudionici javnih foruma i drugi sudionici dijaloga s ključnim dionicima stavljaju naglasak na nekoliko ciljeva u skladu s raspravljenim potrebama i izazovima s kojima se oni susreću:

1. Izazovi i potrebe koje proizlaze iz nepostojanja prostora primjerenih mladima:

- potaknuti mlade da osnuju prema različitim modelima centre, info centre, klubove za mlade, u osnivanju kojih će mladi aktivno sudjelovati
- uspostaviti partnerstvo s JLS kako bi na inicijativu mladih bili osnovani centri/info centri za mlade u JLS, posebno u ruralnim krajevima i izvan centra.

2. Izazovi i potrebe koje proizlaze iz nedostatka osposobljenih osoba koje rade s mladima:

- osigurati sredstva za osobe koje rade s mladima prema različitim modelima: npr. mobilni tim savjetnika za mlade (osobe koja radi s mladima – *youthworker*) ili stacionirano u centru/klubu za mlade, povremeno ili privremeno ili stalno otvoreno i dostupno za mlade, prema potrebi pojedine JLS.

U Strategiji za mlade EU je istaknuto da mladi nisu primjereno informirani što je preduvjet za kritički dijalog mladih. *Mladi se suočavaju s poteškoćama pri provjeri točnosti i pouzdanosti informacija. Moraju biti primjereno pripremljeni za snalaženje u medijskom okruženju i sudjelovanje u konstruktivnom dijalogu.* Stoga je cilj za rješavanje ovog izazova u EU strategiji za mlade:

„Osigurati da mladi imaju bolji pristup pouzdanim informacijama, podupirati njihovu sposobnost da kritički vrednuju informacije i sudjeluju u participativnom i konstruktivnom dijalogu.“ Podciljevi iste Strategije su:

- Osnažiti mlade da budu kritički nastrojeni i odgovorni korisnici i proizvođači informacija.
- Osigurati da su mladi sposobni prepoznati i prijaviti opetovano obmanjujuće vijesti te provjeriti točnost upotrijebljenih izvora vijesti.
- Osigurati da su mladi sposobni prepoznati i prijaviti govor mržnje i diskriminaciju na internetu i izvan njega.
- Osigurati da mladi mogu sudjelovati u dijalogu uz poštovanje, toleranciju i nenasilnu retoriku, na internetu i izvan njega.
- Osigurati jednostavan pristup razumljivim informacijama prilagođenima mladima koje slijede etičke kodekse i standarde kvalitete.

- Osigurati da su roditelji i skrbnici te sve osobe uključene u obrazovanje i osposobljavanje mladih medijski i digitalno pismene i da su pouzdani izvori informacija za mlade. (Strategija za mlade EU)

Problem nedovoljne i neprimjerene informiranosti mladih je dugogodišnji problem koji se nastoji riješiti i na području PGŽ. U više godina postojanja Regionalnog info centra za mlade, usprkos velikom broju mladih koji je koristio usluge ovog info centra nije osnovano dovoljno info centara za mlade na razini JLS, osim u Opatiji (Žmergo) i Rijeka (CTK). Nadležno Ministarstvo je do sada više godina financiralo rad upravo ovih centara kako bi se uskladilo prioritete javnih politika s onima u EU. Na sjednici Savjeta za mlade Vlade Republike Hrvatske (5.2020.) usvojeni su zaključci s konferencije za mlade (3.2020) „Dijalog EU-a s mladima postaje vidljiv: „informiraj i osnaži mlade na lokalnoj razini“³⁰⁴.

1. *potrebna je još veća participacija mladih na lokalnim razinama vezano za donošenje odluka, poticanje uključivanja udruga mladih i udruga za mlade u rad savjeta mladih, poticanje*
2. *obrazovnih institucija, posebice osnovnih i srednjih škola na aktivniju suradnju s udrugama, kako bi se mlade od najranije dobi usmjeravalo i poticalo na participaciju...razmotriti mogućnost djelomičnog financiranja s nacionalne razine rada savjeta mladih na lokalnim razinama.*

Isto tako istaknuli su važnost:

3. *Uvođenja kontrole vjerodostojnosti informacija koje lokalni mediji pružaju u svrhu prevencije dezinformacija i prevencije destabilizacije civilnog društva kao zaštitni mehanizam*
4. *Poticanje otvaranja centara za mlade od udruga mladih s iskustvom te održivost istih uz podršku kako nacionalne tako i lokalne razine (ponajviše radi dosadašnjeg neprepoznavanja važnosti)*
5. *Obvezati lokalnu razinu na izradu strateških dokumenata za mlade (Programi za mlade) te pratiti provedbu istih, sustavno poticati na provedbu najmanje 60% mjera iz dokumenata*
6. *Edukacija lokalnih donositelja odluka..(Iz Zaključaka)*

Na javnim forumima održanim za potrebe izrade Programa za mlade sudionici su stavili naglasak na nekoliko ciljeva u skladu s raspravljenim potrebama i izazovima s kojima se oni susreću:

→ **Izazovi i potrebe koji proizlaze iz mladima neprimjerenih informacija:**

- povećati medijsku pismenost mladih radi razvoja kritičkog mišljenja i dijaloga
- povećati civilnu i građansku pismenost (građanski odgoj i odgoj za demokratsko sudjelovanje)
- povećati razinu količine mladima primjerenih informacija, prema interesima mladih
- oblikovati virtualnu platformu za informiranje mladih i osigurati osobe koje rade s mladima radi približavanja medijskih sadržaja i aktivnosti u koje se mogu uključiti te resurse koje su im na raspolaganju.

→ **Izazovi i potrebe koji proizlaze iz nemogućnosti stvaranja demokratskog iskustva u odlučivanju**

³⁰⁴ <https://demografijaimladi.gov.hr/UserDocsImages/Direktorij%201/Zaključci%20s%20konferencije-Savjet%20za%20mlade%2011.%203.%202020..pdf>

- stvarati i usvajati demokratske vrijednosti, poput ljudskih prava, građanskih prava te jačati građansku i demokratsku kulturu, kulturu nenasilnog rješavanja problema održivog razvoja
- uključiti mlade članove u donošenje odluka u udrugama, svih djelatnosti
- omogućiti mladima da uspostave kritički dijalog s donositeljima odluka, ne samo deklarativno ili kao konzumenti/korisnici pojedinih usluga, omogućiti im prijedloge za unaprjeđenje i stvaranje novih usluga
- osposobiti cijeli sustav JLS od službenika do članova predstavničkih i izvršnih tijela u JL(R)S za uspostavu kritičkog dijaloga s mladima kako bi već postojeći oblici organiziranog djelovanja mladih ispunili svoju funkciju.

Strateški cilj 2. Povezivanje mladih, organizacije mladih i za mlade te programi za mlade

Povezivanje mladih je ključno za mobilizaciju mladih i osjećaj pripadnosti identitetu mladih u Primorsko-goranskoj županiji.

Ovaj strateški cilj se odnosi na:

- **Organizacije mladih i za mlade te programi za mlade** – svim mladima osigurati jednak pristup organizacijama mladih i programima za mlade čime se gradi županija temeljena na demokratskim vrijednostima i identitetu PGŽ.
- **Povezivanje mladih** – potaknuti osjećaj pripadnosti mladih u zajednici u kojoj žive (PGŽ) vraćanjem povjerenja i povećanjem njihovog sudjelovanja u zajednici .

Prema analizi dostupnih resursa sve je manje mladih koji se samoorganiziraju i sve je manje poticaja za njihovo samoorganiziranje. Primorsko-goranska županija je do sada financirala projekte inicijativa mladih kako bi potakla mlade na samoorganiziranje, no zbog nedostatka infrastrukture mladi to rijetko koriste. Najveći je problem nedovoljna informiranost i nemogućnost dobivanja podrške zbog nepostojanja sustavnog rješenja ili modela rada s mladima. Programi za mlade na razini PGŽ nisu ravnomjerno raspoređeni pa su oni najčešće dostupni mladima u centru ili Rijeci, dok su mladi na otocima i u Gorskom kotaru prepušteni rijetkim prilikama za sudjelovanjem u programima za mlade. Posebno se to odnosi na mlade izvan sustava obrazovanja, osposobljavanja i rada (u NEET situaciji) koji nemaju mogućnosti sudjelovati u raznim programima iz raznih razloga: neinformiranosti, nedostupnosti javnog prijevoza, nedostatka sredstava za sudjelovanje i sl. Isto se odnosi i na mlade iz ruralnih krajeva. Iako u svakoj JLS postoji veći broj udruga koje organiziraju programe u koje se mladi mogu uključiti, mladi ostaju u pojedinim aktivnostima dok se školuju, a kasnije najčešće ostaju prepušteni sami sebi.

Rezultati javnih foruma i drugih metoda dijaloga s mladima i ključnim dionicima su pokazali sljedeće dvije grupe izazova i potreba te predložili u skladu s njima sljedeće ciljeve:

- **ciljevi proizašli iz izazova i potreba nepostojeće infrastrukture - podrške za mlade:**
 1. poticati mlade na organiziranje i aktivno sudjelovanje kako bi mogli provoditi programe od interesa za mlade u zajednici, dati podršku neformalnim oblicima osnaživanja mladih za participaciju
 2. poticati mlade da prenose iskustva na mlađe generacije kako udruge mladih ne bi imale kratko vrijeme trajanja
- **ciljevi proizašli iz nepodržavanja već postojeće infrastrukture za mlade:**

- osnažiti već postojeće oblike organiziranog djelovanja mladih, poput savjeta mladih i učeničkih vijeća te studentskih zborova kako bi koristili povoljan zakonski okvir za sudjelovanje mladih u procesima odlučivanja (većina je formalnog karaktera, članovi ne prenose i donose potrebe mladih već su usko povezani samo sa manjom grupom mladih)
- vratiti povjerenje mladih u institucije, poticanjem mladih na korištenje mogućih demokratskih metoda zagovaranja interesa mladih – osposobljavanje službenika i donositelja odluka za rad mladima.

Strateški cilj 3. Ravnopravnost svih rodova – temelj za kvalitetnu zajednicu mladih

Rodno uvjetovana diskriminacija i dalje utječe na mnoge mlade, a posebno na mlade žene. Potrebno je osigurati jednake mogućnosti i pristup pravima za mlade svih rodova uključujući mlade nebinarnog roda i mlade pripadnike zajednice LGBTQIA+. Cilj Strategije za mlade EU je i osigurati ravnopravnost svih rodova i rodno osviještenije pristupe u svim područjima života mladih.

Podciljevi Strategije su:

- suzbijati diskriminaciju i osigurati jednaka prava za sve rodove u kulturnom, političkom i socioekonomskom životu,
- ostvariti univerzalnu svijest o rodno uvjetovanoj nejednakosti i diskriminaciji, posebice u medijima,
- okončati rodno uvjetovano nasilje učinkovito se hvatajući se ukoštac s njime u svim oblicima,
- iskorijeniti stereotipne rodne uloge i prihvatiti različite rodne identitete u obrazovnim sustavima, obiteljskom životu, na radnom mjestu i u drugim područjima života,
- okončati rodno uvjetovanu strukturalnu diskriminaciju na tržištu rada i osigurati jednaka prava, pristup i mogućnosti,
- osigurati jednake plaće za jednak rad i jednaku podjelu odgovornosti za pružanje skrbi,
- osigurati jednak pristup formalnom i neformalnom obrazovanju, kao i to da obrazovni sustavi budu oblikovani u skladu s rodno osviještenim pristupom.

S obzirom da je rodna ravnopravnost bitni čimbenik i preduvjet za sudjelovanje u zajednici i sudjelovanje u odlučivanju, za mlade je od izrazite važnosti imati priliku učiti rodnu ravnopravnost kako bi uopće mogli sudjelovati. Ako je u vrijeme odrastanja nemoguće ostvariti rodnu ravnopravnost, kasnije mladi ulaze u svijet rada i obitelj s predrasudama o rodnim ulogama.

Ni jedna država članica nije postigla potpunu rodnu ravnopravnost i sporo se napreduje. U indeksu rodne ravnopravnosti EU 2019. u prosjeku su države članice imale 67,4 od 100 bodova, što je 5,4 boda više od rezultata iz 2020. Zato je ponovo donesena strategija za osnaživanje poruka iz Istambulske konvencije - Unija ravnopravnosti: Strategija za rodnu ravnopravnost 2020.–2025. *Stoga su ciljevi usmjereni na slobodu od nasilja i stereotipa. Svatko bi trebao biti siguran u svojem domu, u bliskim odnosima, na radnom mjestu, u javnim prostorima i na internetu. Žene i muškarci, djevojčice i dječaci, u svojoj raznolikosti, trebali bi moći slobodno izražavati svoje ideje i osjećaje te se obrazovati i profesionalno razvijati prema svojem izboru, bez ograničenja stereotipnih rodni normi. Zaustavljanje rodno uvjetovanog nasilja poput prisilnog pobačaja i prisilne sterilizacije, rani i prisilni brak, takozvano nasilje u ime časti i druge štetne prakse koje se primjenjuju na ženama i djevojčicama oblici su rodno uvjetovanog nasilja te teške povrede prava žena i djece u EU i*

drugdje u svijetu. Radi se i internetskom nasilju nad ženama, nasilju nad ženama s invaliditetom, nasilju nad ženama u svijetu rada. Glavni uzrok rodne neravnopravnosti jesu rodni stereotipi, pa je cilj rušenje rodni stereotipa. Žene i muškarci u svojoj raznolikosti trebali bi imati jednake mogućnosti za uspjeh i ekonomsku neovisnost, biti jednako plaćeni za rad jednake vrijednosti, imati jednak pristup financiranju i primati pravedne mirovine. Žene i muškarci trebali bi ravnomjerno dijeliti obveze skrbi i financijske obveze. Stopa zaposlenosti žena u EU danas je viša nego ikad prije, ali mnoge žene još uvijek nailaze na prepreke pristupanju tržištu rada i ostajanju na njemu. (Strategija za rodnu ravnopravnost)³⁰⁵

Tablica 49. Indeks rodne ravnopravnosti EU 28 i Hrvatska³⁰⁶

Geografska regija - Pojedinačni pokazatelji korišteni za izračunavanje indeksa ravnopravnosti spolova (žene/muškarci)	EU 28 (1993-2020)	RH
FTE stopa zaposlenosti (%)	41.5	39.9
Trajanje radnog vijeka (u godinama)	33.7	30.5
Zaposleni u obrazovanju, zdravstvu i socijalnom radu (%)	30.5	25
Prosječna uravnotežena neto dobit (PPS)	17860	10730
Nije u riziku od siromaštva (%)	82.6	79.3
Raspodjela dohotka S20 / 80	19.5	19.9
Završeno tercijarno obrazovanje (%)	26.3	21.6
Osobe koje sudjeluju u formalnom ili neformalnom obrazovanju (%)	17.2	10.6
Udio ministara (%)	29.5	24.2
Udio saborskih zastupnika (%)	30.3	19.5
Udio članova regionalnih skupština (%)	29	28
Udio članova odbora u najviše kotiranim kompanijama, nadzornom odboru ili odboru direktora (%)	26.6	21.8
Udio članova uprave središnje banke (%)	22.1	8.3
Udio članova odbora organizacija za financiranje istraživanja (%)	37.6	28.6
Udio članova odbora javnih medijskih organizacija (%)	36.7	50
Udio članova najvišeg tijela odlučivanja u nacionalnim olimpijskim sportskim organizacijama (%)	15.4	8.4
Vlastita percepcija zdravlja, dobrim ili vrlo dobrim (%)	66.9	58.2
Očekivana životna dob pri rođenju (godine)	83.6	81.5
Očekivane godine bez zdravstvenih teškoća pri rođenju (godine)	63.8	58.5
Stanovništvo bez nezadovoljenih potreba za liječničkim pregledom (%)	96.1	95.7
Stanovništvo bez nezadovoljenih potreba za stomatološkim pregledom (%)	95.9	97.5

Izvor: EIGE, 2020, prilagođeno iz *Indicators used to calculate the Gender Equality Index, domain and sub-domain scores*

Na indeksu rodne ravnopravnosti za 2019. kojeg izrađuje Europski institut za ravnopravnost spolova, Hrvatska je s postignutih 55.6 bodova na 22. mjestu svih članica EU i ispod prosjeka EU koji iznosi 67.4 boda. Najlošiji rezultat je zabilježen u području indikatora društvene moći gdje Hrvatska bilježi samo 34.8 od 100 bodova. Poražavajući su podaci o sudjelovanju žena u političkom životu, samo je 21.8% ministrica u Vladi, 18.9 posto saborskih zastupnica, te samo 26.5 posto zastupnica županijskih skupština. U gospodarskom životu Hrvatska bilježi najnižih 19.8 bodova. Samo 20.5 posto žena sudjeluje u upravljačkim strukturama najvećih kompanija u Hrvatskoj.

³⁰⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0152&from=HR>

³⁰⁶ EIGE, dostupno na https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/index_data_index_indics, 20.2.2021.

U članku 5. Zakona o ravnopravnosti spolova (NN 82/08, 69/17)³⁰⁷ ravnopravnost spolova znači da su muškarci i žene jednako prisutni u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata. Prema istraživanju Europskog instituta za ravnopravnost spolova, rezultati posljednjih istraživanja vezano uz utjecaj pandemije koronavirusa na rodnu ravnopravnost su sljedeći:

- veliki gubitak poslova u profesijama u kojima prevladavaju žene
- dodatno narušavanje ravnoteže između privatnog i poslovnog života
- neadekvatne mjere podrške žrtvama obiteljskog nasilja.

Već postojeći jaz između muškaraca i žena se produbljuje. U 2019. godini bilježi se porast nasilnih kaznenih djela prema bliskim osobama dok naročito zabrinjava porast femicida.³⁰⁸

Važno je smanjiti rodno uvjetovano nasilje te iskorijeniti stereotipne rodne uloge u svim aspektima područja života mladih od smanjivanja diskriminacije na tržištu rada do jednakog pristupa formalnom i neformalnom obrazovanju. Posebnu važnost treba posvetiti problemu seksualnog nasilja nad djecom i mladima sportašima.³⁰⁹ Posebno se to odnosi na mlade žene koje su sve više podvrgnute nasilju.

Sve više je prisutno nasilje uzrokovano rodnom nejednakosti. U PGŽ djeluje nekoliko organizacija koje se bave ljudskim pravima pa rodno uvjetovanom diskriminacijom, nasiljem u obitelji, nasiljem među mladima. Njihova iskustva i rad govore o snažnoj potrebi za što većom socijalizacijom djece i mladih u vrijednostima rodne ravnopravnosti.

Sudionici javnih foruma i ostali sudionici dijaloga s ključnim dionicima i mladima su stavili naglasak na nekoliko ciljeva u skladu s raspravljenim potrebama i izazovima s kojima se oni susreću.

Sudionici javnih foruma se slažu da treba osigurati ravnopravnost svih rodova i rodno osvještene pristupe u svim područjima mladih PGŽ, izdvajaju neke od ciljeva:

1. ciljevi koji proizlaze iz izazova i potreba okruženja u kojem žive mladi, patrijarhalnih vrijednosti, utjecaja medija i sl.:

- prevenirati sve vrste nasilja i diskriminacije temeljem bilo kojeg obilježja
- podržati sve programe koji su usmjereni na podizanje svijesti o štetnosti rodno uvjetovanog nasilja, nasilja u intimnim vezama i drugo obiteljskog nasilja, posebno one koji obuhvaćaju mlade iz ruralnih krajeva
- poticati provedbu programa koji osposobljavanju za ljudska prava i ravnopravnost rodova, posebno LGBT zajednice

2. ciljevi koji proizlaze iz izazova i potreba nefunkcionirajućeg sustava:

- povezati sektore kojima je djelatnost sprječavanje nasilja i diskriminacije (policija, pravosuđe, obrazovne ustanove, udruge) kako bi oblikovali plan prevencije i zaštite od nasilje među i na mladima!

Iako je nadležnost provedbe ovog Programa za mlade PGŽ na tijelima PGŽ i savjetu mladih, bez ključnih dionika koji će doprinijeti provedbi ovog programa i njegovoj implementaciji gotovo

³⁰⁷ Zakon o ravnopravnosti spolova, dostupno na <https://www.zakon.hr/z/388/Zakon-o-ravnopravnosti-spolova>, 20.2.2021.

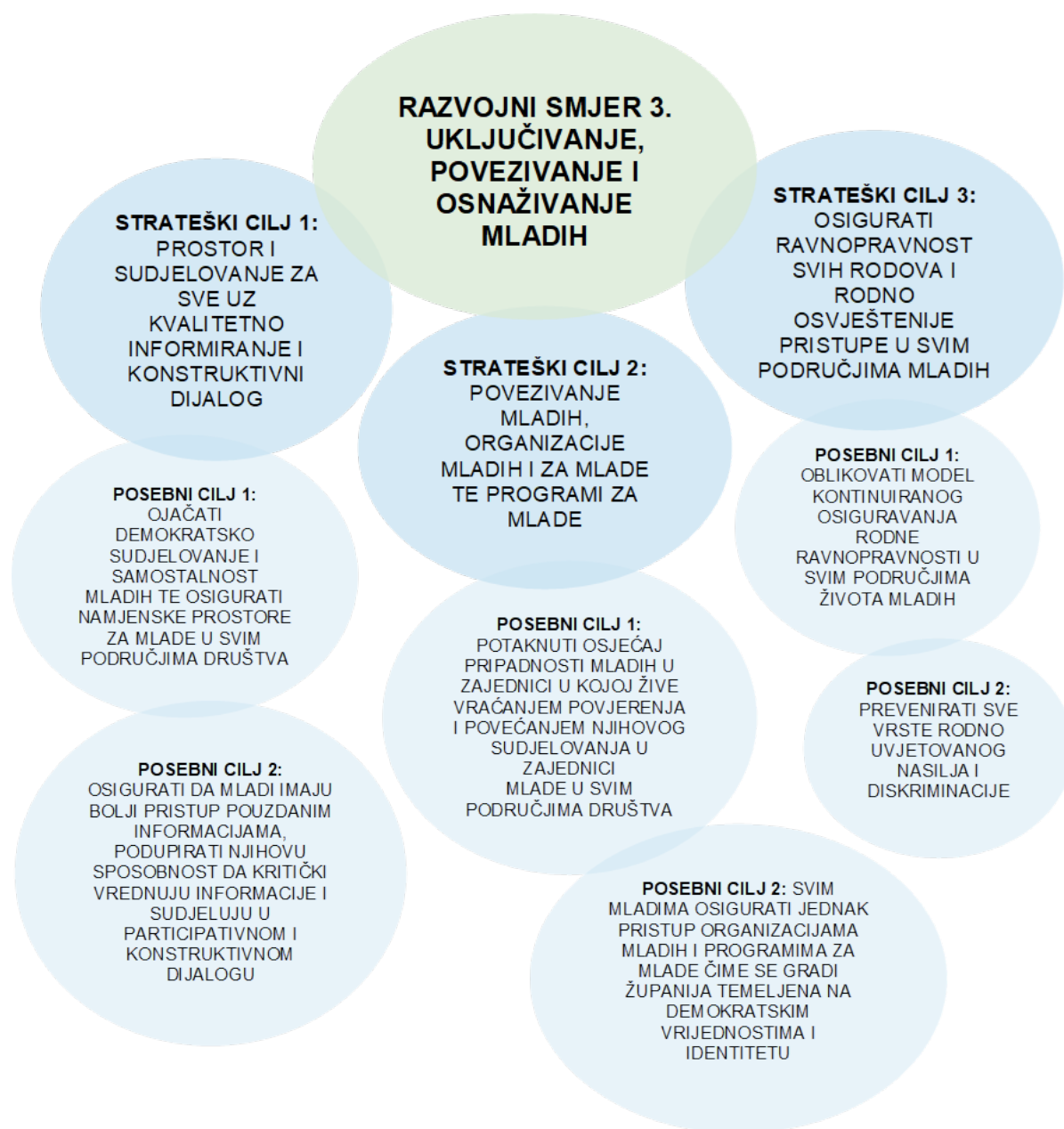
³⁰⁸ https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2020/04/KLJP_godisnjelzvjesce2019_web.pdf

³⁰⁹ Priručnik za prevenciju i djelovanje u situacijama mogućeg seksualnog nasilja nad djecom i mladima u sportu, dostupno na https://mint.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti_sdsus/docs/START%20TO%20TALK/Priručnik%20za%20prevenciju%20i%20djelovanje%20u%20situacijama%20mogućeg%20seksualnog%20nasilja%20nad%20djecom%20i%20mladima%20u%20sportu.pdf, 20.2.2021.

je nemoguće ostvariti bilo koji cilj i doseći promjene. Stoga je važno da pri izradi i provedbi akcijskog plana implementacije ovog Programa sudjeluju svi navedeni ključni dionici koji će u svoje programe rada implementirati smjernice i ciljeve ovog Programa.

U nastavku su predložena tri strateška cilja s izdvojenim posebnim ciljevima te i prioritetnim mjerama javnih politika. Predloženi su također i mjerljivi pokazatelji (indikatori) ishoda i pokazatelji rezultata. Na kraju, u preporukama JLS i PGŽ su prijedlozi projekta i aktivnosti koje se mogu ugraditi u akcijske planove te smjernice za rad ključnih dionika kako bi bilo moguće implementirati ovaj prvi Program za mlade PGŽ. S obzirom da u trenutku izrade ovog Programa nema usvojenog strateškog okvira za izradu ovu sektorsku regionalnu kratkoročnu strategiju (niti nacionalnog programa za mlade, niti razvojne strategije PGŽ, niti drugih sektorskih planova) ovaj Program kreće od temelja izgradnje infrastrukture za mlade PGŽ prema ciljevima EU strategije za mlade koje se prilagodilo kontekstu u kojem žive mladi u PGŽ, uz uvažavanje metodologije i Zakona o strateškom upravljanju (struktura i hijerarhija strateškog okvira, pojmovnik i dr.) s kojim ovaj Program mora biti usklađen.

Slika 10. Shematski prikaz strukture strateškog okvira Razvojnog smjera 3.

Strateški cilj 1: Prostor i sudjelovanje za sve uz kvalitetno informiranje i konstruktivni dijalog		
Poseban cilj 1: Ojačati demokratsko sudjelovanje i samostalnost mladih te osigurati namjenske prostore za mlade u svim područjima društva		
Pokazatelji ishoda za poseban cilj 1	1. povećan broj mladih koji sudjeluju u procesima odlučivanja na svim razinama	+10%
	2. povećan broj centara/klubova za mlade	> 5
	povećan broj infocentara za mlade	> 5
	povećan broj ureda za mlade u PGŽ	> 5
Mjere (prioriteti provedbe) za poseban cilj 1	Pokazatelji rezultata za mjere	
1. Uključivanje mladih u donošenje odluka na svim razinama, npr. konzultacijama s mladima o svim odlukama, uključivanje mladih u povjerenstva za donošenje političkih odluka	1.1. broj aktivnih savjeta mladih u PGŽ	
	1.2. broj aktivnih učeničkih vijeća i studentskih zborova	
	1.3. broj aktivnih udruga mladih i za mlade	
	1.4. broj mladih u podmlacima političkih stranaka	
	1.5. broj mladih izabranih u predstavnička tijela JLS i PGŽ	
	1.6. broj mladih izabranih u izvršna tijela JLS i PGŽ	
	1.7. broj konzultacija s mladima na razini JLS i PGŽ u jednoj godini	
2. Uključivanje mladih u programe i aktivnosti "mladih za mlade" osiguravanjem infrastrukture - osnivanje centara, klubova i ureda za mlade te profesionalizacijom rada za mlade	2.1. broj osnovanih i aktivnih centara/klubova, infocentara, i ureda za mlade u PGŽ i JLS	
	2.2. broj mladih koji sudjeluju u aktivnostima centara/klubova, infocentara, i ureda za mlade	
	2.3. broj aktivnosti koje financiraju JLS i PGŽ, a u čijem osmišljavanju, izradi i provedbi su sudjelovali mladi	
	2.4. broj osoba koje rade s mladima prema različitim modelima za koje su osigurana sredstva JLS i PGŽ: mobilni tim savjetnika za mlade (osobe koja radi s mladima – youthworkera) ili stacionirano u centru/klubu/uredu za mlade, povremeno ili privremeno ili stalno otvoreno i dostupno za mlade, prema potrebi pojedine JL(R)S	
	2.5. broj financiranih aktivnosti za mlade u svakoj JLS i PGŽ koje proizlaze direktno iz rada youthworkera s mladima na terenu	
	2.6. broj uspostavljenih partnerstva s JLS kako bi na inicijativu mladih bili osnovani centri/infocentri/klubovi/uredi za mlade u JLS, posebno u ruralnim sredinama.	
Poseban cilj 2: Osigurati da mladi imaju bolji pristup pouzdanim informacijama, podupirati njihovu sposobnost da kritički vrednuju informacije i sudjeluju u participativnom i konstruktivnom dijalogu		
Pokazatelji ishoda za poseban cilj 2	1. Povećan broj mladih te službenika i članova predstavničkih i izvršnih tijela koji sudjeluju u participativnom i konstruktivnom dijalogu na razini JLS i PGŽ	+10%

	2. Povećan broj donesenih odluka u kojima su sudjelovali mladi na razini JLS i PGŽ +10%
Mjere (prioriteti provedbe) za poseban cilj 2	Pokazatelji rezultata za mjere
1. Oblikovanje platforme/modela za informiranje mladih o mogućnostima za uključivanje mladih	1.1. broj mladih koji su sudjelovali u edukaciji ili programima za razvoj kritičkog mišljenja
	1.2. broj mladih koji su sudjelovali u edukaciji ili programima medijske kulture
	1.3. broj mladih koji su sudjelovali u kreiranju medijskih sadržaja za mlade
	1.4. broj izrađenih inovativnih modela za informiranje mladih
	1.5. broj realiziranih platformi za informiranje primjereno mladima
2. Uspostava kontinuiranog dijaloga s mladima na razini jedinica lokalne samouprave i županije	2.1. broj održanih sastanaka, javnih foruma i drugih oblika dijaloga donositelja odluka s mladima na razini JLS i PGŽ
	2.2. broj realiziranih modela za ostvarivanje kontinuiranog dijaloga s mladima na razini JLS i PGŽ
	2.3. broj provedenih edukacija o radu s mladima za službenike i članove predstavničkih i izvršnih tijela

Strateški cilj 2: Povezivanje mladih, organizacije mladih i za mlade te programi za mlade		
Poseban cilj 1: Potaknuti osjećaj pripadnosti mladih u zajednici u kojoj žive (PGŽ) vraćanjem povjerenja i povećanjem njihovog sudjelovanja u zajednici		
Pokazatelji ishoda za poseban cilj 1	1. povećan broj inicijativa mladih koji aktivno sudjeluju u lokalnim zajednicama	+20%
	-povećan broj mladih u organizacijama civilnog društva	+20%
	-povećan broj organizacija civilnog društva mladih i za mlade	+20%
	2. povećan broj mladih koji su aktivno sudjelovali u promicanju građanske i demokratske kulture	+20%
Mjere (prioriteti provedbe) za poseban cilj 1	Pokazatelji rezultata za mjere	
1. Pružanje podrške različitim oblicima djelovanja mladih radi aktivnog sudjelovanja mladih u lokalnim zajednicama s naglaskom na očuvanje povjerenja i pripadnosti mladih u zajednici (PGŽ) – jačanje društvenog kapitala	1.1. broj financiranih aktivnosti (projekata) mladih u JLS i PGŽ	
	1.2. broj umreženih (partnera i suradnika) organizacija mladih iz različitih mikroregija zbog zagovaranja zajedničkih interesa mladih	
	1.3. broj zajedničkih aktivnosti (projekata) mladih i donositelja odluka (JLS)	
	1.4. broj susreta predstavnika mladih iz jedne ili više JLS s drugim mladima iz PGŽ	
	1.5. broj aktivnosti jačanja identiteta mladih i PGŽ (razmjene mladih između dvije i više JLS)	

	1.6. broj socijalnih inovacija koje su osmislili mladi radi povezivanja s mladima iz ruralnih krajeva	
2. Stvarati i usvajati demokratske vrijednosti, poput ljudskih prava, građanskih prava te jačati građansku i demokratsku kulturu, kulturu nenasilnog rješavanja problema i održivog razvoja	2.1. broj održanih aktivnosti kojima se osnažuje građanska i demokratska kultura za mlade, a posebno u ruralnim krajevima	
	2.2. broj održanih aktivnosti kojima se promiče održivi razvoj u skladu s globalnim ciljevima održivog razvoja za mlade	
	2.3. broj održanih aktivnosti na temu kulture nenasilja i nenasilnog rješavanja problema za mlade	
	2.4. broj održanih aktivnosti koje osmišljavaju i organiziraju mladi na području demokratskih vrijednosti, poput ljudskih prava, građanskih prava te kulture nenasilnog rješavanja problema i održivog razvoja	
Poseban cilj 2: Svim mladima osigurati jednak pristup organizacijama mladih i programima za mlade čime se gradi županija temeljena na demokratskim vrijednostima i identitetu		
Pokazatelji ishoda za poseban cilj 2	1. povećan broj mladih koji se samoorganiziraju	+20%
	-povećan broj mladih sudjeluju u programima za mlade	+20%
	2. povećan broj mladih iz marginaliziranih skupina koji sudjeluju u programima za mlade	+20%
Mjere (prioriteti provedbe) za poseban cilj 2		Pokazatelji rezultata za mjere
1. Osnaživanje već postojećih oblika organiziranih djelovanja mladih te prijenos iskustva na mlađe generacije kako udruge mladih ne bi imale kratko vrijeme trajanja	1.1. broj financiranih projekata i programa koje provode organizirani oblici djelovanja mladih	
	1.2. broj zaposlenih mladih osoba u organizacijama civilnog društva	
2. Uključivanje mladih iz marginaliziranih skupina i pružanje potpore u aktivno uključivanje u organizacije i druge skupine mladih	2.1. prosječan broj novih mladih iz marginaliziranih skupina članova udruga na godišnjoj razini	
	2.2. broj provedenih kampanja za uključivanje marginaliziranih skupina, posebno u ruralnim krajevima	
	2.3. broj projekata i aktivnosti za mlade u ruralnim područjima	

Strateški cilj 3: Osigurati ravnopravnost svih rodova i rodno osvještenije pristupe u svim područjima mladih PGŽ-a		
Poseban cilj 1: Oblikovati model kontinuiranog osiguravanja rodne ravnopravnosti u svim područjima života mladih (oblikovan županijski preventivni program)		
Pokazatelji ishoda za poseban cilj 1	1. Oblikovan županijski program osiguravanja rodne ravnopravnosti	+1
Mjere (prioriteti provedbe) za poseban cilj 1		Pokazatelji rezultata za mjere
	1.1. broj financiranih projekata i aktivnosti kojima se podiže svijest o ravnopravnosti rodova	

1. Jačanje svijesti o ljudskim pravima i ravnopravnosti rodova, posebno LGBTQIA+ zajednice	1.2. broj mladih koji su sudjelovali u programima osvještavanja o ljudskim pravima i ravnopravnosti rodova
Poseban cilj 2: Prevenirati sve vrste rodno uvjetovanog nasilja i diskriminacije (temeljem bilo kojeg obilježja)	
Pokazatelji ishoda za poseban cilj 2	1. Oblikovan model prevencije rodno uvjetovanog nasilja i diskriminacije +1
Mjere (prioriteti provedbe) za poseban cilj 2	Pokazatelji rezultata za mjere
1. Izrada programa koji su usmjereni na podizanje svijesti o štetnosti rodno uvjetovanog nasilja, nasilja u intimnim vezama i drugog obiteljskog nasilja, posebno one koji obuhvaćaju mlade iz ruralnih krajeva	1.1. broj međusektorskih preventivnih programa sprječavanja rodno uvjetovanog nasilja 1.2. broj financiranih projekata i aktivnosti sprječavanja rodno uvjetovanog nasilja 1.3. broj mladih koji su sudjelovali u programima sprječavanja rodno uvjetovanog nasilja

Ključni dionici:

1. Organizacije civilnog društva / udruge, zaklade, zadruge
2. Organizacije civilnog društva koje se bave mladima - udruge mladih, udruge za mlade, mreže/savezi/partnerstva takvih organizacija (mreže mladih), lokalni i regionalni info-centri za mlade, klubovi za i centri za mlade
3. Razni oblici organiziranog djelovanja mladih - organizirani podmladci političkih stranaka, organizirani predstavnici mladih pri obrazovnim ustanovama – vijeća učenika, studentski zborovi, inicijative mladih, savjeti mladih
4. Gradske, općinske i županijske javne uprave - službenici za mlade
5. Predstavnici izvršnih i članovi predstavničkih tijela - vijećnici, načelnici, gradonačelnici, župan
6. Obrazovne i druge ustanove i institucije koje rade s mladima.
5. Osiguravanje infrastrukturnih rješenja za razvoj i povećanje dostupnosti prostora (centri i klubovi za mlade) te ljudskih resursa za rad s mladima (eng. youthworkera).

Izvori financiranja:

1. Proračun JLS i PGŽ
2. Nadležna ministarstva
3. EU fondovi
4. Zaklade, ustanove i druga javna tijela
5. Gospodarstvenici

Preporuke za ključne dionike (za gradove i općine, Primorsko-goransku županiju, ustanove, zaklade i druge organizacije koje mogu usmjeriti svoje djelovanje ka ovom razvojnom smjeru - moguće aktivnosti i projekti za izradu akcijskog plana)

Preporuke	Povezanost sa strateškim ciljem	Ključni dionici
1. aktivno pristupanje osnivanju savjeta mladih na lokalnoj i regionalnoj razini, odnosno provedba kvalitetnog informiranja i motiviranja mladih za prijavu i rad u savjetima mladih - mladi će steći povjerenje u JLS i PGŽ jedino ako imaju iskustvo suradnje s donositeljima odluka, pa se preporuča prije poziva za osnivanje provedba radionica informiranja i komunikacijskih kampanja u svim prostorima u kojima jesu mladi (škole, fakulteti, sportske organizacije, udruge i ostalo)	strateški cilj 1 strateški cilj 2	službenici i donositelji odluka (članovi predstavničkih i izvršnih tijela) zaduženi za rad s mladima u JLS i PGŽ, organizirani oblici djelovanja mladih
2. informiranje mladih o financiranim programima i projektima iz proračuna JLS i PGŽ. Potrebno je prilagoditi mladima način proračunskog izvještavanja npr. jednom do dvaput godišnje izvještavati mlade na njima primjeren način – izraditi platformu za „proračun za mlade“ (nadogradnja postojeće platforme opencity ili sl.)	strateški cilj 1	službenici i donositelji odluka (članovi predstavničkih i izvršnih tijela) zaduženi za rad s mladima u JLS i PGŽ
3. ulaganja u prostore za mlade – pri odluci u ulaganju o prostore za mlade, mladi se uključuju pa je važno da to ili bude na inicijativu mladih ili da budu uključeni u sve faze ulaganja. Koji model info centra ili kluba za mlade će se odabrati mora ovisiti o potrebama mladih u svakoj JLS, npr. mrežna platforma koju uređuju mladi, radio emisija za mlade, prostor s dnevnim boravkom za mlade i zaposlenim osobama za rad s mladima, udruge za mlade, mobilni tim osoba koje rade mlade. Mladi će koristiti prostor i usluge osobe koja radi s njima ako su oni sudjelovali u oblikovanju modela tog prostora. Preporučaju se suradnički modeli ulaganja u prostore za mlade za više JLS koje gravitiraju određenom području.	strateški cilj 1 strateški cilj 2	službenici i donositelji odluka (članovi predstavničkih i izvršnih tijela) zaduženi za rad s mladima u JLS i PGŽ, organizirani oblici djelovanja mladih
4. usmjerenost mladima mora biti vidljiva u financiranju iz proračuna u programe i projekte, pa je to vidljivo u prioritetnim područjima, kriterijima za financiranje i aktivnostima u proračunu. Isto tako, ova	strateški cilj 1 strateški cilj 2	službenici i donositelji odluka (članovi predstavničkih i izvršnih tijela) zaduženi za rad s mladima

odluka se donosi u suradnji i dijalogu s mladima koji moraju biti informirani o mogućnostima financiranja njihovih potreba.		u JLS i PGŽ, organizirani oblici djelovanja mladih
5. potrebno je osigurati zasebne programe za financiranje inicijativa i projekta mladih, ali je prethodno nužno informirati mlade o postojećim mogućnostima i osigurati neformalno obrazovanje za mlade kako bi mogli savladati propisane norme i kriterije. Ti uvjeti za financiranje trebaju biti jednostavni (kratke upute) i primijenjeni mladima.	strateški cilj 1 strateški cilj 2	službenici i donositelji odluka (članovi predstavničkih i izvršnih tijela) zaduženi za rad s mladima u JLS i PGŽ, organizirani oblici djelovanja mladih, organizacije civilnog društva
6. važno je osigurati osposobljavanje službenika JLS i PGŽ za rad s mladima te zadužiti osobu za neposredan rad s mladima.	strateški cilj 1 strateški cilj 2	službenici i donositelji odluka (članovi predstavničkih i izvršnih tijela) zaduženi za rad s mladima u JLS i PGŽ, organizirani oblici djelovanja mladih, organizacije civilnog društva
7. povećanje broja informativnih aktivnosti za mlade na lokacijama gdje provode vrijeme i djeluju u društvu, npr. terenske prezentacije (streetwork) na interesnim lokacijama gdje se mladi okupljaju (škole, fakulteti, igrališta i sl.) i povećanje broja sastanaka mladih s donositeljima odluka (npr. neformalni i formalni sastanci predstavnika mladih različitih skupina)	strateški cilj 1 strateški cilj 2	službenici i donositelji odluka (članovi predstavničkih i izvršnih tijela) zaduženi za rad s mladima u JLS i PGŽ, organizirani oblici djelovanja mladih, organizacije civilnog društva, osobe koje neposredno rade s mladima (youth workeri)
8. rodna ravnopravnost je horizontalni cilj čije ostvarenje mora biti vidljivo u svim strateškim ciljevima: npr. provedba komunikacijskih kampanja sadrži vrijednosti rodne ravnopravnosti, a organizira se međusektorski. Ova vrijednost mora biti vidljiva u svim programima svih ključnih dionika, npr. dodatni bodovi za financiranje ostvarenja ovog horizontalnog cilja.	strateški cilj 1 strateški cilj 2 strateški cilj 3	službenici i donositelji odluka (članovi predstavničkih i izvršnih tijela) zaduženi za rad s mladima u JLS i PGŽ, organizirani oblici djelovanja mladih, ustanove koje rade s mladima, mediji, organizacije civilnog društva
9. izrada županijskog protokola o postupanju u slučaju nasilja u svim sektorima.	strateški cilj 3	službenici i donositelji odluka (članovi predstavničkih i izvršnih tijela) zaduženi za rad s mladima u JLS i PGŽ, organizirani oblici djelovanja mladih, ustanove koje rade s mladima, mediji, organizacije civilnog društva

Program za Mlade Primorsko-goranske županije izradilo je Društvo za istraživanje i potporu, Rijeka.

U izradi ovog programa sudjelovali su:

- Marta Berčić, prof. soc., autorica Programa
- Bernard Šešo, mag. psych., autor Programa
- Sanja Crnković, dipl. ing., stručna suradnica
- Jelena Hrkač, mag. oec., stručna suradnica
- Karmen Vučetić, mag. psych., stručna suradnica
- Renata Kiršić, dipl. ing. log., stručna suradnica
- Milana Međimorec, mr. sc., lektorica

Podaci o ostalim sudionicima su u tekstu.

Napomena: pojmovi u tekstu se odnose na muški i ženski rod.